

ความเป็นอิสระของศาลในการใช้ดุลพินิจชี้หน้าหน้ารับฟังพยานหลักฐาน :
ศึกษากรณีปัญหาข้อกำหนดสันนิษฐานเด็ดขาดตามพระราชบัญญัติ
ยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มาตรา 15 วรรคสาม (2)

เสกสรรค์ อุ๋นออน

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ปริธี พนมยงค์
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

พ.ศ. 2559

The Independence of The Courts to make the Witness Hearing Opinion :

The Strict suggestion via the Narcotics Act B.E. 2522

Article 15 Paragraph 3 Bracket 2

Seksan Unoon

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Laws

Department of Law

Pridi Banomyong Faculty of Law, Dhurakij Pundit University

2016

ใบรับรองวิทยานิพนธ์

คณะนิติศาสตร์ปริธี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต

หัวข้อวิทยานิพนธ์ ความเป็นอิสระของศาลในการใช้ดุลพินิจซึ่งนำหน้ากรับฟังพยานหลักฐาน

: ศึกษากรณีปัญหาข้อกำหนดสันนิษฐานเด็ดขาดตามพระราชบัญญัติ

ยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มาตรา 15 วรรคสาม (2)

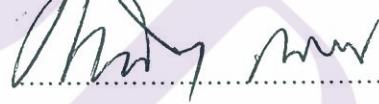
เสนอโดย นายเสกสรรค์ อุ่นอ่อน

สาขาวิชา นิติศาสตร์

หมวดวิชา กฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธานี วรรณภักดิ์

ได้พิจารณาเห็นชอบโดยคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์แล้ว

..... ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร.คณิต ฉนกร)

..... กรรมการและอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธานี วรรณภักดิ์)

..... กรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร.อุดม รัฐอมฤต)

..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร.สุภัชลี เทพหัสดิน ณ อยุธยา)

คณะนิติศาสตร์ปริธี พนมยงค์ รับรองแล้ว

..... คณบดีคณะนิติศาสตร์ปริธี พนมยงค์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมชาย รัตนเชื้อสกุล)

วันที่ 21 เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 59

หัวข้อวิทยานิพนธ์	ความเห็นอิสระของศาลในการใช้ดุลยพินิจซึ่งน้ำหนักรับฟังพยานหลักฐาน ศึกษารณปัญหาข้อกำหนดสันนิษฐาน เต็ดขาดตาม พ.ร.บ. ยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มาตรา 15 วรรค 3 (2)
ชื่อผู้เขียน	เสกสรรค์ อุอ่อน
อาจารย์ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธานี วรรณนิต
สาขาวิชา	นิติศาสตร์
ปีการศึกษา	2559

บทคัดย่อ

จากการที่เรามีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 มาตรา 39 วรรคสอง และวรรคที่สาม ได้กล่าวไว้ว่า

“ในคดีอาญาต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด”

“ก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุด แสดงว่าบุคคลได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้”

ก็จะอธิบายได้ว่าหลักในรัฐธรรมนูญ ต้องการคุ้มครองผู้บริสุทธิ์ที่ไม่ได้กระทำความผิด เพื่อป้องกันไม่ให้บุคคลเหล่านั้นต้องได้รับโทษอันเกิดจากความผิดพลาดในทางอาญา เพราะเมื่อบุคคลผู้บริสุทธิ์ได้รับโทษในทางอาญาอันเนื่องมาจากกระบวนการยุติธรรมที่ผิดพลาดนั้นบุคคลนั้นย่อมขาดอิสระภาพถูกกักขัง ได้รับทรมาน ต่อตัวเนื้อร่างกาย จิตใจ หลายฝ่ายจึงตระหนักถึงการมุ่งคุ้มครองผู้บริสุทธิ์จึงได้มีการบัญญัติข้อสันนิษฐานความเป็นผู้บริสุทธิ์ของบุคคลผู้ถูกกล่าวหาไว้ในรัฐธรรมนูญ ส่วนหลักประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227 เป็นหลักความอิสระในการซึ่งน้ำหนักรับฟังพยานหลักฐานของศาล หมายความว่า ในการซึ่งน้ำหนักรับฟังพยานหลักฐานนั้น ศาลมีหน้าที่ต้องกระทำเองและในการที่ศาลจะใช้ดุลยพินิจในการซึ่งน้ำหนักรับฟังพยานหลักฐานว่า จำเลยเป็นผู้กระทำความผิดศาลต้องมีความเป็นอิสระอย่างเต็มที่ โดยปราศจากหลักเกณฑ์การผูกมัดเมื่อพิจารณาข้อสันนิษฐานตามกฎหมายที่เด็ดขาด ตามพ.ร.บ.ยาเสพติด มาตรา 15 วรรคสาม (2) ที่ กล่าวว่า “เมทแอมเฟตามีน หรืออนุพันธ์ ที่มีปริมาณคำนวณ เป็นสารบริสุทธิ์ตั้งแต่ 375 มิลลิกรัม หรือมี ยาเสพติดที่มีสารดังกล่าวผสมอยู่ 15 หน่วย หรือน้ำหนักตั้งแต่ 1.5 กรัมขึ้นไปให้ถือว่าเป็น การผลิต นำเข้าส่งออก หรือมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย” จะเห็นได้ว่าเหตุที่ฝ่ายนิติบัญญัติได้ บัญญัติข้อสันนิษฐานไว้ในพ.ร.บ. ยาเสพติดให้โทษ ฯลฯ นั้น ก็ด้วยเนื่องจากการแพร่ระบาดของยาเสพติด โดยเฉพาะเมทแอมเฟตามีนหรือยาบ้ามากขึ้นในทุก ๆ ชุมชนในทุกพื้นที่ เมื่อบุคคลใดมียาเสพติด อยู่ไว้ในครอบครองในปริมาณหรือน้ำหนักตามเกณฑ์ที่ พ.ร.บ.ยาเสพติดดังกล่าวกำหนด ก็ให้ถือว่าเป็น

บุคคลดังกล่าวครอบครองยาเสพติดไว้เพื่อจำหน่ายได้รับโทษที่สูงและบุคคลที่ถูกข้อสันนิษฐานดังกล่าว จะไม่สามารถนำพยานเข้าสืบเพื่อแสดงว่าตนมียาเสพติดเพื่อเสพ ไม่ได้จำหน่ายแต่อย่างใด ก็จะทำให้การดำเนินคดีรวดเร็วและทำการดำเนินคดีการลงโทษเป็นไปด้วยความสะดวก รวดเร็ว จับกุมได้มากขึ้น แต่ถึงแม้จะมีข้อสันนิษฐานที่เด็ดขาดอยู่ใน พ.ร.บ. ยาเสพติดให้โทษ ฯลฯ ดังกล่าว จะเห็นได้ว่า ยาเสพติดไม่ว่าจะเป็นยาไอซ์ ยาบ้า เมทแอมเฟตามีน ไม่สามารถหยุดการแพร่ระบาดของยาเสพติดดังกล่าวได้เลย ปริมาณคดียาเสพติดในการแพร่กระจายสู่ชุมชนสังคมยังคงเป็นไปอย่างต่อเนื่อง ข้อสันนิษฐานดังกล่าวไว้ในพ.ร.บ.ยาเสพติดให้โทษ ฯลฯ ยังส่งผลกระทบต่อและขัดต่อหลักสันนิษฐานความเป็นผู้บริสุทธิ์ของบุคคลที่เป็นผู้ต้องหา ยังขัดต่อหลักความเป็นอิสระของศาลตาม ป.วิ.พ, อาญา ม.277 โดยศาลไม่สามารถรับฟังพยานหลักฐานจากจำเลยได้อย่างเต็มที่ ไม่สามารถเรียกพยานมาสืบเพิ่มเติม เพื่อค้นหาข้อเท็จจริง จึงคุ้มครองผู้ต้องหาหรือจำเลยจะต้องถูกลงโทษใน ความผิดที่ตนไม่ได้กระทำความผิด จำหน่ายยาเสพติดอันเป็นการกระทบสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน

ส่วนในกรณีของต่างประเทศนั้น จะสังเกตได้ว่าประเทศแถบยุโรป เช่น ประเทศฝรั่งเศสประเทศเยอรมันจะไม่มีข้อสันนิษฐานที่เด็ดขาดในคดียาเสพติด เพราะประเทศเหล่านั้นจะทำการรับฟังและสืบพยานหลักฐานตามหลักประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาตามปกติ เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงว่าบุคคลผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้น เป็นผู้ป่วยที่เสพติด หรือมีเจตนาและได้กระทำการจำหน่ายยาเสพติดเป็นอาชิตกัณฑ์แน่ ทำให้การลงโทษเพื่อให้ผู้กระทำผิดได้รับโทษอย่างจริงจัง ส่วนผู้เสพติดก็นำไปบำบัดรักษา

ผู้เขียนจึงมีข้อเสนอแนะให้ยกเลิกข้อสันนิษฐานเด็ดขาดที่ให้ถือว่ามียาเสพติดประเภท 1 ไว้ครอบครองเพื่อจำหน่ายออกตาม พ.ร.บ.ยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2522 ม.15 วรรค 3 (2) และให้มีการรับฟังพยานหลักฐาน ตามหลักประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาตามปกติ เพราะยังไม่มี ความจำเป็นและยังไม่มี ความเหมาะสมที่จะนำข้อสันนิษฐานที่เด็ดขาดมาใช้กับ พ.ร.บ.ยาเสพติดให้ โทษดังกล่าวอีกทั้งข้อสันนิษฐานยังส่งผลคุ้มครองที่ประชาชนจะถูกละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐาน

Thesis Title	Independent Reviews of Court Discretion in Weighing Evidence: Case Study of the Problems of Irrebuttable Presumption According to Narcotics Act B.E. 2522, Section 15, Paragraph 3 (2)
Author	Seksan Unoon
Advisor	Asst. Prof. Dr. Thanee Vorapatr
Academic	Law
Year	2016

ABSTRACT

The Constitution of the Kingdom of Thailand B.E. 2550 (2007), the second and the third paragraph of Section 39 mentioned that

“The suspect or the accused in a criminal case shall be presumed innocent.”

“ Before the passing of a final judgment convicting a person for committing an offence, such a person shall not be treated as a convict.”

It can be explained that the principle of the Constitution is to protect the innocents who do not commit and to protect them from penalties arising from systematic errors in the criminal justice system. When the innocent is punished criminally due to the judicial error, the person would lack of independence, suffering both physically and mentally. Many parties then realize to focus on protecting the innocents and a presumption of innocent of an accused person has been constituted in the Constitution. The Criminal Procedure Code, Section 227 is referred to the freedom to weigh the evidence. To weigh the evidence, the court is obliged to act on their own. In addition, to deliberate upon weighing evidence of offence, the court must be fully independent and free from any binding regulation.

By considering the irrebuttable legal presumption as the Narcotics Act, Section 15, paragraph 3 (2) stating "Methamphetamine or its derivatives calculated as 375 mg of pure substance or a drug containing 15 units of such substances or weighing 1.5 g or more shall be considered to be produced, imported, exported or have in possession for sale.", it is seen that the legislature has constituted the presumption in the Narcotics Act due to the more spread of drugs, especially methamphetamine or amphetamine in every communities in all areas. A person who unlawfully has possession of a dangerous drug with quantity or weight specified in the Narcotics

Act, shall be deemed to drug possession for sale, and be given the maximum sentence. And the person given such presumption shall be unable to lead the evidence for showing that the drug is for own use, but not for sale. This allows the prosecution and the punishment more quickly and convenience for more arrest. However, despite of the irrebuttable presumption in the Narcotics Act, the spread of such drugs including ice, amphetamine, and methamphetamine still cannot be stopped. Drug cases continues to occur continually. The presumption in the Narcotics Act also affect and violate the presumption of innocence of the accused person and the independence of the court according to the Criminal Procedure Code, Section 227. As the court cannot listen to the defendant's testimonies, and the court cannot lead more evidence for investigation, it is risk that the accused or defendant may be punished for the offense selling drugs he did not commit, which affect the basic right of the citizen.

In some foreign countries, it is noticed that the European countries, such as France and Germany, do not have irrebuttable presumption in narcotics cases because they will listen to witnesses and take evidence based on the usual Criminal Procedure in order to get the fact that whether the accused or the defendant is an additive patient or a drug seller. Then the guilty will be punished seriously and the addict will be treated properly.

The author, therefore, proposes to abolish the irrebuttable presumption stating that possession of narcotic type 1 for sale according to Narcotics Act B.E. 2522, Section 15, Paragraph 3 (2), and to listen to testimony according to the usual Criminal Procedure, as it is not necessary and not suitable to use the irrebuttable presumption for the said narcotics act, and the presumption also vulnerably results in basic human right violations.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ได้จัดทำขึ้นสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ก็เพราะได้รับความเมตตาจาก ท่านอาจารย์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธานี วรรณภักดิ์ ที่ท่านกรุณามาเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ คอยชี้แนะ ให้ความรู้ ให้แนวทาง เอาใจใส่ ผู้เขียนวิทยานิพนธ์เสมอมา

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณ ท่านอาจารย์ ศาสตราจารย์ ดร. คณิต ฦ นคร ที่ท่านให้ความอนุเคราะห์ รับเป็นประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ขอกราบขอบพระคุณท่านอาจารย์ ศาสตราจารย์ ดร. อุดม รัฐอมฤต และอาจารย์ ดร. สุภัสสรี เทพหัสดิน ณ อยุธยา ที่ท่านกรุณาสละเวลามาเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ คอยอนุเคราะห์ให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ต่อการเพิ่มเติมแก้ไข การเขียนวิทยานิพนธ์เสมอมา

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณ ท่านอาจารย์ ดร. กรรภิรมย์ โกมารชุน ที่ท่านให้ความเมตตาอนุเคราะห์แนวทางอันเป็นประโยชน์ต่อการทำวิทยานิพนธ์ รวมทั้งจุดแก้ไข ข้อบกพร่องต่าง ๆ ให้สมบูรณ์ดีขึ้น และผู้เขียนขอขอบคุณ น้อง ๆ ที่ไม่สามารถเอ่ยชื่อได้หมด ที่คอยแนะนำแนวทาง ข้อมูล ให้กำลังใจ ในการเขียนวิทยานิพนธ์ รวมทั้งขอขอบคุณ น้องผึ้ง นิติศาสตร์สาขา อาญา รหัส 56 ที่คอยช่วยเหลือ ตรวจสอบ การพิมพ์ การวางรูปเล่ม การหาข้อมูลต่าง ๆ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการเขียนวิทยานิพนธ์ ผู้เขียนขอขอบพระคุณ คุณบิดา มารดา ที่คอยให้การสนับสนุน ให้กำลังใจ ให้ข้อคิด ในการเขียน เพื่อให้ประสบความสำเร็จ ได้มีความรู้เป็นประโยชน์ต่อตัวข้าพเจ้าและสังคม

คุณค่าและประโยชน์ใด ๆ ที่อาจเกิดจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้เขียนขอมอบความดีให้แก่ คุณบิดา มารดา ที่คอยสั่งสอน อบรม สนับสนุน ผู้เขียนให้ตั้งใจเรียน ให้เป็นคนดีมีความรู้ เป็นประโยชน์ต่อสังคม ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณ คุณครู อาจารย์ทุกท่าน ที่คอยอบรมสั่งสอน ขัดเกลาจิตใจ ให้ผู้เขียนเป็นคนดี มีความรู้ มีปัญญา ในการเรียนให้ประสบผลสำเร็จ ลุล่วงไปได้ ด้วยดี อันจะเป็นคุณประโยชน์ต่อตนและส่วนร่วม

หากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ มีความผิดพลาดประการใด ผู้เขียนขออภัย และขอน้อมรับ แต่เพียงผู้เดียว

เสกสรรค์ อุ่นอ่อน

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	๗
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	๖
กิตติกรรมประกาศ.....	๗
บทที่	
1. บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	4
1.3 สมมติฐานของการศึกษา.....	5
1.4 ขอบเขตของการศึกษา.....	5
1.5 วิธีดำเนินการศึกษา.....	6
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	6
2. แนวคิดเกี่ยวกับหลักความเป็นอิสระในการใช้ดุลพินิจรับฟังพยานหลักฐาน ของศาลกับหลักสันนิษฐานความรับผิดชอบในคดีอาญา.....	8
2.1 แนวคิดความเป็นอิสระของผู้พิพากษา.....	8
2.2 ระบบกฎหมายลักษณะพยาน.....	16
2.3 หลักในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานในคดีอาญา.....	17
2.4 ข้อสันนิษฐานความรับผิดชอบในคดีอาญา.....	23
2.5 หลักสันนิษฐานความบริสุทธิ์ของจำเลย.....	34
2.6 บทบาทของศาลในการค้นหาความจริงในคดีอาญา.....	36
2.7 ทฤษฎีรูปแบบของกระบวนการยุติธรรมและบ่อเกิดแห่งสิทธิ ของผู้ต้องหา.....	40
2.8 หลักประกันในกฎหมายอาญา.....	47
2.9 ความหมาย ประเภทของยาเสพติดและบทสันนิษฐานเด็ดขาด ตาม พ.ร.บ. ยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มาตรา 15 วรรค 3.....	50
3. หลักดุลยพินิจของศาลในการรับฟังพยานหลักฐานและข้อสันนิษฐาน ตามกฎหมายของต่างประเทศและคดียาเสพติด.....	57

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
3.1 ประเทศเยอรมนี.....	57
3.2 ประเทศฝรั่งเศส.....	64
4. วิเคราะห์ข้อสันนิษฐานเด็ดขาดของกฎหมายต่อการนำข้อสันนิษฐานดังกล่าว ไปใช้ในการพิจารณาตัดสินคดีอาญาของศาล.....	73
4.1 วิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับหลักสันนิษฐานความบริสุทธิ์ของจำเลย.....	74
4.2 ปัญหาจำกัดความเป็นอิสระของศาล ในการใช้ดุลยพินิจรับฟังพยานหลักฐาน.....	76
4.3 ปัญหาขัดต่อหลักประกันในกฎหมายอาญา.....	78
4.4 ปัญหาความเหมาะสมในการปรับใช้ทฤษฎี กระบวนการนิติธรรม กับทฤษฎีควบคุมอาชญากรรม.....	81
4.5 ปัญหาในการค้นหาความจริงตามระบบ Civil law ของศาลไทย ตามหลัก ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากับความเป็นจริงในทางปฏิบัติ.....	82
4.6 ปัญหาข้อสันนิษฐานเด็ดขาดตามกฎหมายในคดีอาญา ตามมาตรา 15 วรรค 3(2).....	85
5. บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	89
5.1 บทสรุป.....	89
5.2 ข้อเสนอแนะ.....	101
บรรณานุกรม.....	103
ประวัติผู้เขียน.....	107

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมา และความสำคัญของปัญหา

หลักรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 39¹ ระบุว่า “บุคคลไม่ต้องรับโทษอาญา เว้นแต่ได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ ในเวลาที่กระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิด และกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษที่กำหนดไว้ในกฎหมายที่ใช้อยู่ ในเวลาที่กระทำความผิดมิได้”

“ในคดีอาญาต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด”

“ก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดกระทำความผิด จะ ปฏิบัติต่อบุคคลนั้น เสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้”

ตามหลักประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227² ให้ศาลใช้ดุลพินิจวินิจฉัยชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานทั้งปวง อย่าพิพากษาลงโทษจำเลยจนกว่าจะแน่ใจว่ามีการกระทำความผิดจริง และจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้น

เมื่อมีความสงสัยตามสมควรว่าจำเลยได้กระทำความผิดหรือไม่ ให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้จำเลย

นับได้ว่าประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227 เป็นหลักความเป็นอิสระในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานของศาล หมายความว่า ในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานนั้น ศาลมีหน้าที่ต้องกระทำเอง³ ดังตัวอย่างของคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 49/2528

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 49/2528 ในการวินิจฉัยชี้ขาดข้อเท็จจริงแห่งคดี ศาลจะต้องใช้ดุลพินิจชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานทั้งปวงในสำนวนว่า ควรจะฟังได้เพียงใดหรือไม่ มิใช่ว่าพยานเบิกความอย่างไรแล้ว จะต้องรับฟังข้อเท็จจริงตามคำเบิกความของพยานเสมอไป และไม่มีกฎหมาย บทใด บัญญัติห้ามไม่ให้ศาลรับฟังคำให้การชั้นสอบสวนเป็นข้อประกอบการพิจารณาของศาล ส่วนจะรับฟังได้เพียงใดหรือไม่ นั่นก็สุดแล้วแต่เหตุผลเป็นเรื่อง ๆ ไป

¹ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550, มาตรา 39.

² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 227.

³ คณิต ฌ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, (กรุงเทพมหานคร : วิทยุชน. ลิขสิทธิ์, 2555), น. 77.

ในการที่ศาลจะใช้ดุลพินิจในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดอย่างไร ผิดต่อกฎหมายบทใด มาตราใด ศาลต้องมีความเป็นอิสระอย่างเต็มที่โดยปราศจากหลักเกณฑ์การผูกมัด แม้กระทั่งการรับฟังพยานผู้เชี่ยวชาญก็ตาม

และในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3353/2552⁴ ในคดีอาญา โจทก์จะต้องนำพยานหลักฐานเข้าสืบ แสดงต่อศาลจนปราศจากข้อสงสัย (ตามสมควร) ว่าจำเลยได้กระทำความผิดตามฟ้องจริง

กล่าวคือ โจทก์ต้องนำสืบให้เห็นโดยปราศจากเหตุอันควรสงสัยว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดรายนี้ ถ้ามีเหตุอันควรสงสัยอย่างใดอย่างหนึ่งว่าจำเลย อาจไม่ใช่คนร้ายที่กระทำความผิด ให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้แก่จำเลย โดยพิพากษายกฟ้อง เท่ากับฟังข้อเท็จจริงว่าจำเลยไม่ได้กระทำความผิด⁵ กล่าวคือ โจทก์ต้องสืบให้เห็นโดยปราศจากเหตุอันควรสงสัย

และในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานนั้นไม่มีหลักเกณฑ์ผูกมัดศาล และในหลักเกณฑ์การพิจารณาความแย้งสากล ยังได้กำหนดความเป็นอิสระ ความเป็นกลางและคุณสมบัติของศาลและผู้พิพากษา กล่าวคือ ศาลและผู้พิพากษาต้องมีความเป็นอิสระในการพิจารณาพิพากษาคดีตามข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย รวมถึงความเป็นอิสระจากอิทธิพลโดยมิชอบจากภายในและภายนอกหลักยกประโยชน์แห่งความสงสัย

มาตรา 227 วรรคสอง วางหลักว่า “เมื่อมีความสงสัยตามสมควรว่าจำเลยได้กระทำความผิดหรือไม่ ให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้จำเลย”

คือหมายความว่า กฎหมายให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด⁶ หลักยกประโยชน์แห่งความสงสัยนี้เป็น “หลักนิติรัฐ”⁷ ที่สำคัญหลักหนึ่ง และเป็นหลักรัฐธรรมนูญที่เดียว⁸ กล่าวคือ ผู้ถูกกล่าวหา ไม่ต้องพิสูจน์เรื่องฐานที่อยู่ของตน แต่จะต้องมีการพิสูจน์โดยพยานหลักฐานอย่างแน่ชัดว่า ผู้ถูกกล่าวหา อยู่ ณ ที่เกิดเหตุหรือกระทำหรือร่วมกระทำความผิดในการกระทำความผิดอาญานั้นอย่างไร ข้อสงสัยเรื่อง “เหตุที่ผู้กระทำมีอำนาจกระทำได้” ความสงสัยที่จะต้องยกประโยชน์ให้ผู้ถูกกล่าวหา นั้น ต้องเป็นเรื่องความสงสัยใน ข้อเท็จจริงเท่านั้น และต้อง

⁴ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3353/2552.

⁵ จรัญ ภักดีธนากุล, กฎหมายลักษณะพยาน. (กรุงเทพมหานคร : เนติบัณฑิตยสภา, 2554), น. 278.

⁶ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 899/2487: ในคดีอาญา โจทก์จะต้องนำสืบให้ปราศจากสงสัยว่าจำเลยทำผิดจริง แต่ในคดีแพ่ง ศาลต้องดูพยานหลักฐานของทุก ๆ ฝ่าย แล้วดูน้ำหนักไปข้างฝ่ายใด แม้ว่าไม่ถึงกับปราศจากข้อสงสัย ศาลก็ยังชี้ขาดให้ฝ่ายนั้นชนะคดีได้.

⁷ คณิต ฉนกร, *เพ็ญอ้วง*, น.79.

⁸ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 39 วรรคสอง บัญญัติว่า “ในคดีอาญา ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาและจำเลยไม่มีความผิด”

เป็นความสงสัยที่มีเหตุผลอันสมควรให้เกิดความสงสัย ความสงสัยใน ข้อกฎหมายจะใช้หลักนี้ไม่ได้

หลักกบประโยชน์แห่งความสงสัย (Grundsatz in dubio pro reo/principle of presumption of innocence) แสดงให้เห็นถึงความคิดพื้นฐานของการคุ้มครองสิทธิของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาด้วยว่า กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามุ่งถึงการยกฟ้องผู้บริสุทธิ์มากกว่าการลงโทษ ผู้กระทำผิด หรือที่มักจะกล่าวกันเสมอว่า “ปล่อยคนผิดไปสิบคนดีกว่าลงโทษคนบริสุทธิ์เพียงคนเดียว”⁹ แต่จากกรณีที่ยกหลักกฎหมายมาทั้งหมดนี้มีปัญหาที่ต้องพิจารณาในเรื่องหลักเกณฑ์ พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มาตรา 15 วรรคสาม (2)

มาตรา 15¹⁰ ห้ามมิให้ผู้ใดผลิต นำเข้า ส่งออก จำหน่าย หรือมีไว้ในครอบครอง ซึ่งยาเสพติดให้โทษในประเภท 1 เว้นแต่รัฐมนตรีจะได้อนุญาตเฉพาะในกรณีจำเป็นเพื่อประโยชน์ของทางราชการ

การขออนุญาตและการอนุญาตให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง

การผลิต นำเข้า ส่งออก หรือมีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติดให้โทษในประเภท 1 ตามปริมาณดังต่อไปนี้ ให้ถือว่าเป็นการผลิต นำเข้า ส่งออก หรือมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย

(1) เด็กซ์โทรไลเซอร์ไบต์ หรือแอล เอส ดี มีปริมาณคำนวณเป็นสารบริสุทธิ์ ตั้งแต่ 0.75 มิลลิกรัมขึ้นไป หรือมียาเสพติดที่มีสารดังกล่าวผสมอยู่จำนวน 15 หน่วยการใช้ขึ้นไป หรือมีน้ำหนักสุทธิตั้งแต่ 300 มิลลิกรัมขึ้นไป

(2) เมทแอมเฟตามีน หรืออนุพันธ์เมทแอมเฟตามีน มีปริมาณคำนวณเป็นสารบริสุทธิ์ ตั้งแต่ 375 มิลลิกรัมขึ้นไป หรือมียาเสพติดที่มีสารดังกล่าวผสมอยู่จำนวน 15 หน่วยการใช้ขึ้นไป หรือมีน้ำหนักสุทธิตั้งแต่ 1.5 กรัมขึ้นไป

(3) ยาเสพติดให้โทษประเภท 1 นอกจาก (1) และ (2) มีปริมาณคำนวณเป็นสารบริสุทธิ์ ตั้งแต่ 300 กรัมขึ้นไป

โดยที่ในมาตรา 15 วรรคสามของพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2522 แก้ไข (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2545 ให้สันนิษฐานเด็ดขาดว่า ผู้ที่มียาเสพติดให้โทษประเภท 1 ไว้ในครอบครองเป็นปริมาณสารบริสุทธิ์ตั้งแต่ 375 มิลลิกรัมขึ้นไป ให้ถือว่าเป็นไว้เพื่อจำหน่าย มีไว้เพื่อจำหน่าย หรือไม่นั้นเป็นเรื่องของเจตนาเป็นปัญหาข้อเท็จจริง โดยหลักโจทก์จะต้องเอาพยานหลักฐานมาสืบ

⁹ คณิต ฉนกร, เพิ่งอ้าง.

¹⁰ พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522, จาก WWW. Mkh. in. th. Index.php.

แต่กรณีนี้กฎหมายสันนิษฐานไว้เด็ดขาดแล้วว่าถ้ามีเป็นสารบริสุทธิ์ตั้งแต่ 375 มิลลิกรัมขึ้นไปก็ให้ ถือว่ามีไว้เพื่อจำหน่าย ฉะนั้น คู่ความจะขอสืบพยานหลักฐานเป็นอย่างอื่นก็ไม่ได้ ศาลจะไปเอาพยานหลักฐานอะไรมาวินิจฉัยเป็นอย่างอื่นก็ไม่ได้ ถ้ามีข้อเท็จจริงที่เป็นเงื่อนไขแห่งข้อสันนิษฐาน นี้ครบถ้วนแล้วว่าจำเลยมียาเสพติดให้โทษประเภทที่ 1 ไว้ในครอบครอง มีปริมาณสารบริสุทธิ์ ตั้งแต่ 375 มิลลิกรัมขึ้นไป ศาลต้องวินิจฉัยว่าจำเลยมีไว้เพื่อจำหน่าย โดยไม่ต้องคำนึงถึง พยานหลักฐาน และไม่คำนึงถึงความจริงว่าเป็นอย่างไร¹¹.

ดังตัวอย่างคำพิพากษาฎีกาที่ 2903 / 2548¹² ตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ มาตรา 15 วรรคสาม (2) ที่บัญญัติว่า การมีเมทแอมเฟตามีนหรืออนุพันธ์เมทแอมเฟตามีน มีปริมาณคำนวณเป็นสารบริสุทธิ์ตั้งแต่ 375 มิลลิกรัมขึ้นไป ให้ถือว่าเป็นการมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย อันเป็นบทสันนิษฐานเด็ดขาดของกฎหมายนั้น จำเลยไม่อาจนำสืบหักล้างเป็นอย่างอื่นได้

พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 ซึ่งมีโทษที่รุนแรง อันได้แก่ ประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุกตั้งแต่ 25 ปี จะเห็นได้ว่าการลงโทษทางอาญาตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษนี้ พระราชบัญญัตินี้มีโทษทางอาญาแต่กฎหมายพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มาตรา 15 วรรคสาม (2) นี้ กลับบัญญัติไม่ชัดเจน แม้ผู้ไม่ได้ทำผิดกฎหมายยาเสพติดโดยไม่ได้มียาเสพติดครอบครองไว้เพื่อจำหน่าย เพื่อมีไว้ครอบครองเพื่อเสพเท่านั้น ในข้อสันนิษฐานเด็ดขาดของพระราชบัญญัตินี้ก็ยังได้รับโทษทางอาญาที่รุนแรง แม้ผู้ไม่ได้ทำผิดกฎหมายยาเสพติด ในข้อสันนิษฐานเด็ดขาดของพระราชบัญญัตินี้ ก็ยังได้รับโทษทางอาญาที่รุนแรง อันเป็นการขัดต่อสิทธิมนุษยชน ขัดต่อมาตรฐานองค์การสหประชาชาติว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ขัดต่อรัฐธรรมนูญ ขัดต่อหลักทฤษฎีทางกฎหมายอาญา และส่งผลกระทบต่อสังคม

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาหลักเกณฑ์การพิจารณาคดีของศาลบนพื้นฐานของความเป็นอิสระของศาลในการ พิจารณาวินิจฉัยรับฟังการซึ่งนำพยานหลักฐานของศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227

2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัญหาของบทสันนิษฐานเด็ดขาดตามพระราช บัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มาตรา 15 วรรคสาม (2)

¹¹ จรัญ ภักดีธนากุล, กฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน. (ม.ป.ท., ม.ป.พ.), 2541.

¹² คำพิพากษาฎีกาที่ 2903 / 2548.

3. วิเคราะห์หลักความเป็นอิสระในการใช้ดุลพินิจวินิจฉัยชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีเกี่ยวกับข้อสันนิษฐานในเรื่องต่าง ๆ รวมทั้งในกรณีการมียาเสพติดไว้ในครอบครอง ตามมาตรา 15 วรรคสาม (2) และทำการเปรียบเทียบกับต่างประเทศ

4. เพื่อเสนอแนะให้ศาลใช้หลักความเป็นอิสระในการใช้ดุลพินิจ ในการวินิจฉัยชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานอย่างเป็นอิสระในการพิจารณาพิพากษาคดีรวมถึงคดีเกี่ยวกับการมียาเสพติดไว้ในครอบครอง ตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มาตรา 15 วรรคสาม (2) และแก้ไขปรับปรุงเสนอแนะในด้านบทสันนิษฐานเด็ดขาดของพระราชบัญญัติดังกล่าวนี้

1.3 สมมติฐานของการศึกษา

การพิจารณาคดีของศาลไทย การใช้ดุลพินิจเกี่ยวกับการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน การพิสูจน์ความผิดหรือบริสุทธิ์ของจำเลยในคดียาเสพติด ตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มาตรา 15 วรรคสาม (2) ของศาลไทยยังเป็นปัญหา โดยการพิจารณาคดีของศาลในคดียาเสพติดดังกล่าวยังถูกจำกัดหลักความเป็นอิสระในด้านดุลพินิจการสืบพยานหลักฐาน การฟังข้อเท็จจริง ของฝ่ายต่าง ๆ การชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานของทุกฝ่ายโดยศาลถูกบทสันนิษฐานมาตรา 15 วรรคสาม (2) ของพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 ทำให้ต้องพิจารณาตัดสินตามบทบัญญัติ ดังกล่าว โดยศาลไม่มีความเป็นอิสระในการสืบพยานหลักฐานและการตัดสินคดีไม่เป็นไปตาม หลักข้อเท็จจริง ความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย และแนวปฏิบัติของศาลส่วนใหญ่ก็จำเป็นต้องปฏิบัติ พิจารณาตัดสินคดีตามแนวเดิม ๆ ที่ศาลก่อนหน้าตัดสินคดีไว้จึงจำเป็นต้องทำการศึกษาเปรียบเทียบกับมาตรฐานสากลในต่างประเทศ ประเทศต่าง ๆ เขามีหลักความเป็นอิสระของศาลในการใช้ดุลพินิจชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน รวมถึงการพิจารณาคดีเกี่ยวกับยาเสพติดของกัมพูชาที่มียาเสพติดไว้ในครอบครองเพื่อเสพ หรือจำหน่ายอย่างไรบ้าง เพื่อนำมาเปรียบเทียบกับกฎหมายไทย เพื่อที่จะแก้ไข ข้อบกพร่องต่าง ๆ ในด้านการพิจารณารับฟังพยานหลักฐานของศาลว่าศาลมีการค้นหาความจริง วิเคราะห์พยานหลักฐานอย่างไรบ้าง รวมทั้งข้อสันนิษฐานเด็ดขาดของเรื่องอื่น ๆ รวมทั้งข้อสันนิษฐานเด็ดขาดเกี่ยวกับ พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มาตรา 15 วรรคสาม (2) เพื่อทำการแก้ไข ปัญหาเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ประชาชนและส่วนรวม

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

เนื้อหาวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะวิเคราะห์ปัญหาการใช้ดุลพินิจของศาลในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานในการใช้ความเป็นอิสระของศาลที่ศาลต้องรับฟังข้อเท็จจริงพยานหลักฐานของ

ทุก ๆ ฝ่ายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227 ในการพิจารณาชี้ขาดตัดสินคดีตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มาตรา 15 วรรคสาม (2) ในด้านบทสันนิษฐาน ความรับผิดชอบเด็ดขาดของมาตราดังกล่าว ทำการศึกษาเปรียบเทียบกับกรับฟังพยานหลักฐานการใช้ดุลพินิจของศาลในต่างประเทศเกี่ยวกับการดำเนินการพิจารณาพิพากษาคดี รวมถึงบทสันนิษฐาน ความรับผิดชอบเกี่ยวกับการมียาเสพติดไว้ในครอบครองของจำเลย

1.5 วิธีการดำเนินการศึกษา

วิจัยเอกสารของไทยและของต่างประเทศ คำพิพากษาศาลฎีกา บทความ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ มาตรการกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ตำราวิชาการ เอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งในส่วนของประเทศไทยและในส่วนของต่างประเทศ ความเห็นของนักวิชาการด้านกฎหมายของไทย และของต่างประเทศ

วิเคราะห์ แนวคิด ทฤษฎี และภาคปฏิบัติของศาลไทย ในการพิจารณาวินิจฉัย รับฟังพยานหลักฐานการใช้ดุลพินิจในการพิจารณาตัดสินชี้ขาดในคดียาเสพติดให้โทษตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มาตรา 15 วรรคสาม (2) ในด้านการนำบทสันนิษฐานเด็ดขาดมาใช้ ก่อให้เกิดปัญหาและความชอบธรรม วัตถุประสงค์ในการนำมาใช้อย่างไร เพื่อเปรียบเทียบกับในด้านมาตรฐานสากลของประเทศต่าง ๆ เพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบในด้านหลักการ ทฤษฎี การปฏิบัติของศาล ในการพิจารณาชี้ขาดตัดสินคดีของศาลในคดียาเสพติด รวมทั้งบทสันนิษฐานความรับผิดชอบตามกฎหมายยาเสพติดในต่างประเทศ ว่าศาลต่างประเทศมีหลักในการพิจารณาในการรับฟังพยานหลักฐานการใช้ดุลพินิจ ความเป็นอิสระอย่างไรบ้าง รวมทั้งเกี่ยวกับบทสันนิษฐานความรับผิดชอบตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด เพื่อเปรียบเทียบกับกฎหมายไทย

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบหลักเกณฑ์การพิจารณาคดีของศาลบนพื้นฐานของความเป็นอิสระของศาลในการพิจารณาวินิจฉัยรับฟังการชี้แจงน้ำหนักพยานหลักฐานของศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 227

2. ทำให้ทราบปัญหาของบทสันนิษฐานเด็ดขาดตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มาตรา 15 วรรคสาม (2)

3. ทำให้ทราบหลักความเป็นอิสระในการใช้ดุลพินิจวินิจฉัยชี้แจงน้ำหนักพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีเกี่ยวกับบทสันนิษฐานในการมียาเสพติดไว้ในครอบครอง ตามมาตรา 15 วรรคสาม (2) เปรียบเทียบกับต่างประเทศ

4. ทำให้ทราบหลักความคติต่าง ๆ รวมถึงการเป็นอิสระในการใช้ดุลพินิจของศาล ในการวินิจฉัยชี้ว่านักพยานหลักฐานอย่างเป็นอิสระในการพิจารณาพิพากษาคดีเกี่ยวกับการมียาเสพติดไว้ในครอบครอง ตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มาตรา 15 วรรคสาม (2) และแก้ไขปรับปรุงเสนอแนะในด้านบทสันนิษฐานเด็ดขาดของพระราชบัญญัตินี้

บทที่ 2

แนวคิดเกี่ยวกับหลักความเป็นอิสระในการใช้ดุลพินิจรับฟังพยานหลักฐาน ของศาลกับหลักสันนิษฐานความรับผิดชอบในคดีอาญา

ศาลเป็นหนึ่งในอำนาจอธิปไตยซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ศาลยุติธรรมมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีทั้งปวงตามที่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายบัญญัติไว้ ศาลจะต้องดำเนินการพิจารณาพิพากษาคดี โดยต้องเป็นไปตามความยุติธรรม ตามรัฐธรรมนูญและในพระปรมาภิไธยของพระมหากษัตริย์¹

การจะพิจารณาพิพากษาคดีให้เป็นไปโดยยุติธรรมได้ ผู้พิพากษาต้องมีอิสระ เพื่อให้การพิจารณาพิพากษาหรือคดีเป็นไปโดยถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม และไม่ต้องถูกแทรกแซงการใช้อำนาจจากบุคคลหรือองค์กรใด ซึ่งหลักความเป็นอิสระของผู้พิพากษานั้นมีการรับรองไว้ตามรัฐธรรมนูญและกฎหมาย

ตามหลักการแบ่งแยกอำนาจกำหนดให้มีการแบ่งแยกอำนาจตุลาการออกจากอำนาจของฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติ เพื่อให้มีการดุลและการคานกัน นอกจากนี้ผู้พิพากษายังมีความเป็นกลาง และสามารถใช้อำนาจในการมีคำพิพากษา หรือมีคำสั่งโดยชอบด้วยกฎหมาย ได้อย่างเหมาะสม โดยพิจารณาจากบทบัญญัติของกฎหมายและพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้อง

ดังนั้น ความเป็นอิสระและเป็นกลางของศาลยุติธรรม เป็นหลักสำคัญของสังคมประชาธิปไตย ที่จะนำมาซึ่งความปลอดภัย และมั่นคงในสังคม ทั้งยังเป็นการเคารพหลักสิทธิมนุษยชนที่ให้สิทธิ ที่จะได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรมอีกด้วย

2.1 แนวคิดความเป็นอิสระของผู้พิพากษา

หลักการแบ่งแยกอำนาจและหลักความเป็นอิสระนั้น เป็นแนวคิดว่าด้วยการปกครองที่สร้างสรรค์โดยนักกฎหมายยุคกรีกโบราณ นามว่า “อริสโตเติล” โดยมีแนวคิดว่าการปกครองที่ดีอำนาจอธิปไตยจะต้องไม่รวมอยู่ที่บุคคลคนเดียว เพราะจะเป็นเหตุให้ไม่สามารถตรวจสอบการใช้อำนาจของผู้ปกครองได้ ดังนั้นการปกครองที่ดีจึงควรแบ่งแยกอำนาจออกเป็น 3 ส่วน คือ

¹ ศาล, หลักประกันความสุขตามพระบรมราโชวาทไทยโพสต์ 16 มกราคม 2553 สำนักหอสมุด
ธรรมศาสตร์. (ม.ป.ท. : ม.ป.พ., 2553), น. 103.

1. อำนาจบริหาร
2. อำนาจนิติบัญญัติ
3. อำนาจตุลาการ

โดยอำนาจทั้งสามจะทำหน้าที่ตรวจสอบและถ่วงดุล (Check and Balance) ซึ่งกันและกันดังที่กล่าวข้างต้น หากแต่เพียงว่าจะสามารถถ่วงดุลอำนาจซึ่งกันและกันได้จำเป็นต้องแยกอำนาจในแต่ละส่วนออกจากกันตามประชาชนผู้อยู่ภายใต้การปกครองเพื่อการใช้อำนาจปกครองของรัฐอยู่ภายในขอบเขตและสามารถตรวจสอบและถ่วงดุลซึ่งกันและกันได้ (Check and Balance) ย่อมต้องแบ่งแยกอำนาจการปกครองรัฐออกจากกัน เพื่อมิให้อำนาจรวมอยู่กับบุคคลเพียงคนเดียวหรือกลุ่มเดียว (อันจะเป็นลักษณะของการปกครองแบบเผด็จการหรือการปกครองแบบเผด็จเสรีจ) จึงได้มีการแบ่งแยกออกเป็น “อำนาจบริหาร อำนาจนิติบัญญัติและอำนาจตุลาการ” นั่นเองและอาจกล่าวได้ว่า หลักสำคัญแห่งการแบ่งแยกอำนาจนั้นย่อมต้องมี “หลักความเป็นอิสระ” เป็นองค์ประกอบส่วนสำคัญ

ส่วน “หลักความเป็นอิสระ” เป็นผลสืบเนื่องโดยตรงจากการเกิดขึ้นของหลักการแบ่งแยกอำนาจ กล่าวคือเมื่อมีการแบ่งแยกอำนาจดังกล่าวข้างต้น ผู้ใช้อำนาจแต่ละฝ่ายจะต้องมีความเป็นอิสระจากกันและกัน รวมทั้งเป็นอิสระจากอำนาจครอบงำภายนอกอื่น ๆ เพื่อให้สามารถทำหน้าที่ตรวจสอบและถ่วงดุลซึ่งกันและกัน

ในการนี้ ย่อมเป็นที่ชัดเจนว่า การปกครองหรือการบริหารรัฐที่ดีต้องยึดมั่นในหลักการของกฎหมาย อันถือว่าเป็น “จิตวิญญาณของกฎหมาย” ที่เป็นพื้นฐานแห่งกฎหมายโดยทั่วไป ที่สำคัญต้องมีตุลาการที่เป็นอิสระควบคุมตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ และเจ้าหน้าที่ของรัฐตลอดจนการดำเนินคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง โดยเฉพาะมีบทบัญญัติมาตรา 197 วรรคสองว่า ผู้พิพากษาและตุลาการมีอิสระในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีให้เป็นไปโดยถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรมตามรัฐธรรมนูญและกฎหมาย

กล่าวคือ ผู้พิพากษาหรือตุลาการต้องมีความเป็นอิสระในการพิจารณาพิพากษาคดีภายใต้กฎหมาย (นิติรัฐ) เพื่อให้ผู้พิพากษาหรือตุลาการสามารถดำรงตนให้เป็นกลาง ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาต่าง ๆ โดยปราศจากอคติ สามารถวินิจฉัยข้อเท็จจริง และข้อกฎหมาย เพื่อพิพากษาคดี หรือออกคำสั่งได้อย่างถูกต้อง ตรงไปตรงมาโดยปราศจากการแทรกแซงจากบุคคลอื่นหรือองค์กรอื่น ความเป็นอิสระและความเป็นกลางของผู้พิพากษาหรือตุลาการดังกล่าวต้องเป็นอิสระจากปัจจัยภายนอกโดยไม่อยู่ภายใต้อำนาจการสั่งการจากบุคคลภายนอกและจากภายในตัวผู้พิพากษาหรือตุลาการ โดยต้องพิจารณาพิพากษาคดี โดยปราศจากอคติทั้งปวง หากมีกฎ ระเบียบ หรือข้อบังคับที่กำหนดให้ผู้พิพากษาหรือตุลาการต้องอยู่ภายใต้การบังคับบัญชา หรือสั่งการของ

บุคคลใดบุคคลหนึ่ง เพื่อให้ตัดสินคดีหรือออกคำสั่งให้เป็นไปตามความต้องการของผู้ออกคำสั่งดังกล่าว ย่อมเป็นการขัดต่อหลักนิติธรรมและขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ²

2.1.1 หลักการพื้นฐานว่าด้วยความเป็นอิสระของศาลตามที่ประชุมองค์การสหประชาชาติ

1. ความเป็นอิสระ

ในการพิจารณาคดีที่เป็นธรรม ผู้พิพากษาหรือคณะผู้พิพากษา ที่พิจารณาคดีนั้น ๆ จะต้องเป็นอิสระ กฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศทั้งหมดได้กล่าวถึงการพิจารณาคดีที่เป็นธรรม ว่าหมายถึง “คณะตุลาการที่เป็นอิสระและทรงความเที่ยงธรรม” คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน (Human Rights Committee) ได้มีความเห็นหลายต่อหลายครั้งว่า สิทธิที่จะมีคณะตุลาการที่เป็น อิสระและทรงความเที่ยงธรรมนั้นเป็น “สิทธิอันสมบูรณ์ที่ไม่อาจมีข้อยกเว้นใด ๆ ได้”³

หลักการพื้นฐานสหประชาชาติว่าด้วยความเป็นอิสระของฝ่ายตุลาการ (United Nations Basic Principles on the Independence of the Judiciary) ได้กำหนดเงื่อนไขพื้นฐานของความเป็นอิสระไว้ในหลักการแรก⁴

“ความเป็นอิสระของฝ่ายตุลาการจะต้องได้รับประกันโดยรัฐ และถูกบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายของรัฐ ทุกรัฐบาลและหน่วยงานอื่น ๆ มีหน้าที่ที่จะต้องเคารพและรักษาความเป็นอิสระของฝ่ายตุลาการ”⁵

ข้อเสนอแนะเรื่องความเป็นอิสระของผู้พิพากษา (Recommendation on the Independence of Judges) ของสภาแห่งยุโรป (Council of Europe) ระบุว่าความเป็นอิสระของผู้พิพากษาจะต้องได้รับการรับประกันโดยมีบทบัญญัติเฉพาะในรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายอื่น ๆ และว่า “อำนาจบริหารและอำนาจตุลาการ ควรจะดูแลให้ผู้พิพากษาเป็นอิสระและไม่ให้มีการใช้ขั้นตอน ที่จะทำลายความเป็นอิสระของผู้พิพากษา”⁶

² ชาญวิทย์ รัชกุลกุลชน, หลักนิติธรรมกับความเป็นอิสระของผู้พิพากษาในการพิจารณาคดี. (วิทยาลัยรัฐธรรมนูญ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, 2556)

³ Communication No263/1987, คดี Mignel Gairzalez del Rio vs. Peru, doc.cit จากหนังสือหลักสากลว่าด้วยความเป็นอิสระและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้พิพากษา ทนายความ และอัยการ แนวทางสำหรับนักปฏิบัติลำดับที่ 1 ผู้เขียน โฮเซ่ ไชตุน, ถอดความ เบนู จีร์ตัน แซ่ฉิว บรรณาธิการ สมชาย หอมหลง

⁴ กิตติพงษ์ กิตติยารักษ์, มาตรฐาน UN ว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมทางอาญา. (ม.ป.ท. : ม.ป.ท., ม.ป.ป.)

⁵ ที่ประชุมสหประชาชาติครั้งที่ 7 ว่าด้วยการป้องกันอาชญากรรมและการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด ณ เมืองมิลาน.

⁶ สภายุโรป, ข้อเสนอแนะหมายเลข R (94) 12 ของคณะกรรมการรัฐมนตรีของรัฐภาคีว่าด้วยความเป็นอิสระ ความมีประสิทธิภาพ และบทบาทของผู้พิพากษา, 13 ตุลาคม 2537 หลักการ 2 (8).

กฎบัตรสากล ของผู้พิพากษา (Universal Charter of the Judge) ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ได้รับ การรับรองโดยผู้พิพากษาจากทุกชาติทั่วโลก ได้บัญญัติไว้ว่า “ความเป็นอิสระของผู้พิพากษานั้น เป็นสิ่งจำเป็นที่ขาดไม่ได้ของความยุติธรรมที่ทรงความเที่ยงธรรมภายใต้กฎหมายมันแยกขาด ออกไปไม่ได้ทุกสถาบัน และทุกหน่วยงานที่มีอำนาจ ไม่ว่าจะ เป็นในระดับชาติหรือในระดับ นานาชาติ จะต้องเคารพ ค้ำจุน และปกป้องความเป็นอิสระนั้น”⁷

หัวใจพื้นฐานของการปฏิบัติตามพันธกรณีในการเคารพและรับประกันสิทธิมนุษยชน ก็คือ พันธกรณีที่จะจัดการรัฐให้ดำเนินการตามแนวทางดังกล่าว เพื่อมั่นใจว่า โครงสร้างและ ปฏิบัติการของอำนาจรัฐ อยู่บนพื้นฐานของการแบ่งแยกอำนาจของฝ่ายบริหาร นิติบัญญัติ และตุลา การอย่างแท้จริง การมีอยู่ของตุลาการที่เป็นอิสระและทรงความเที่ยงธรรม และการดำเนินการตาม หลักนิติธรรม และหลักเรื่องความถูกต้องตามกฎหมาย

หลักการเรื่องการแบ่งแยกอำนาจเป็นเงื่อนไขที่จำเป็นของการบริหารความยุติธรรมที่ เหมาะสม ที่จริงแล้วการมีตุลาการที่เป็นอิสระจากฝ่ายอื่น ๆ ของรัฐบาลเป็นเงื่อนไขจำเป็นของการ มี การบริหารความยุติธรรม และเป็นหัวใจพื้นฐานของหลักนิติธรรม

2. ความเป็นอิสระเชิงสถาบัน

รัฐทุกรัฐมีหน้าที่ที่จะจัดให้มีมาตรการป้องกันที่จำเป็นเพื่อที่ผู้พิพากษาจะสามารถ ตัดสินคดีได้อย่างเป็นอิสระ ความเป็นอิสระของตุลาการจะต้องได้รับการส่งเสริมโดยการปราศจาก การแทรกแซงในหน่วยงานของฝ่ายตุลาการ และโดยการปฏิบัติตามคำตัดสินของตุลาการ ตุลาการ จะต้องเป็นอิสระเชิงสถาบัน และผู้พิพากษาแต่ละคนจะต้องมีความเป็นอิสระในเชิงปัจเจกบุคคลทั้ง ภายในฝ่ายตุลาการและเพื่อสัมพันธ์กับสถาบันอื่น ๆ

ร่างปฏิญญาสากลว่าด้วยความเป็นอิสระของผู้พิพากษา Draft Universal Declaration on the Independence of Justice ความเป็นอิสระ

ข้อ 2 ผู้พิพากษาแต่ละคนจะต้องเป็นอิสระและเป็นหน้าที่ของพวกเขาที่จะตัดสินคดี ต่าง ๆ ที่ตนพิจารณาอย่างเที่ยงธรรม โดยสอดคล้องกับการประเมินข้อเท็จจริงและความเข้าใจ

กฎหมายของตน โดยปราศจากข้อจำกัด อิทธิพล การชักจูง แรงกดดัน การข่มขู่หรือการ แทรกแซง ไม่ว่าจะทางตรงหรือทางอ้อม จากฝ่ายใดหรือด้วยเหตุผลใด

ข้อ 3 ในกระบวนการตัดสินใจ ผู้พิพากษาจะต้องเป็นอิสระจากเพื่อนตุลาการและ ผู้บังคับบัญชา องค์กรตุลาการที่จัดตามลำดับชั้นใด ๆ และความแตกต่างในระดับหรือชั้นใด ๆ จะต้องไม่แทรกแซงสิทธิของผู้พิพากษา ในการประกาศคำตัดสินของตนอย่างเสรี ในส่วนของ

⁷ กฎบัตรสากลของผู้พิพากษา (Universal Charter of the Judge) รับรองโดยสมาคมผู้พิพากษานานาชาติ 17 พฤศจิกายน 2542.

ผู้พิพากษาทั้งในเชิงตัวเอง และเชิงรวมหมู่ จะต้องปฏิบัติหน้าที่ของตนโดยมีความรับผิดชอบอย่างเต็มที่ในหลักกฎหมายภายในระบบกฎหมายของตน

2.1.2 หลักความเป็นอิสระของศาลในการพิจารณาพิพากษาคดีและจริยธรรมของตุลาการไทย
หลักความเป็นอิสระและจริยธรรมของตุลาการไทย

ลักษณะแห่งตุลาการ ตามคัมภีร์พระธรรมศาสตร์ ในกฎหมายตราสามดวง ผู้ทำหน้าที่เป็นผู้พิพากษาศาลต้องเป็นผู้มีลักษณะการทำหน้าที่ที่เที่ยงตรง ไม่มีการลำเอียงเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งโดยอคติทั้ง 4 ประการ คือ นันทาคติ การลำเอียงเพราะรัก โทสาคติ การลำเอียง เพราะโกรธ ภัยาคติ การลำเอียงเพราะกลัว และโมหาคติ การลำเอียงเพราะหลง ผู้ที่ทำหน้าที่เป็นผู้พิพากษาศาลที่ดีต้องทำหน้าที่โดยปราศจากอคติทั้ง 4 คือ รัก โลภ โกรธ และหลง ซึ่งหลักการนี้ เปรียบเสมือนหลักคุณธรรมในอุดมคติของผู้ที่ทำหน้าที่เป็นผู้พิพากษาและตุลาการทั้งหลาย พึงยึดถือ อีกทั้งเป็นความหวังของกลุ่มความตลอดจนผู้มีส่วนได้เสียในคดี ว่าพวกตนจะได้รับการตัดสิน ข้อพิพาทที่เกิดขึ้น โดยปราศจากอคติทั้ง 4 จากผู้ที่สังคมมอบหมายความไว้วางใจให้ทำหน้าที่ตัดสิน ซึ่งขาดเกี่ยวกับสิทธิที่ควรได้รับและหน้าที่ที่จำต้องปฏิบัติของพวกเขาทันทีในปัจจุบัน และอนาคต ด้วยความเที่ยงธรรม โดยไม่ลำเอียงเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

เหตุแห่งตุลาการบทนี้เป็นพยานหลักฐานอย่างดีที่ชี้ให้เห็นความเป็นธรรมตามธรรมชาติหรือหลักยุติธรรมสากลอย่างแท้จริง ในโลกปัจจุบันทุกชาติทุกภาษาที่เป็นอารยประเทศต่างยึดถือหลักความเป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ของตุลาการอย่างเคร่งครัดทั้งสิ้น ยิ่งไปกว่านั้น พระธรรมศาสตร์ยังสอนไม่ให้ยึดถือด้วยว่า โงทก หรือจำเลยจะเป็นผู้ใด มีความผิดแตกต่างกัน โดยถือกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคมหรือไม่ใช่ข้อสำคัญ พยานหลักฐานที่โงทกจำเลยนำมาพิสูจน์ต่อศาลต่างหากที่เป็นข้อสำคัญในการตัดสินเป็นข้อแพ้นะกัน

หลักการที่ว่านี้ปรากฏอยู่ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยหลายฉบับ ตัวอย่างเช่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 กำหนดไว้ในมาตรา 249 วรรคหนึ่งและวรรคสอง ความว่า “ผู้พิพากษาและตุลาการมีอิสระในการพิจารณาพิพากษารรคดีให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญและกฎหมาย

การพิจารณาพิพากษารรคดีของผู้พิพากษาและตุลาการไม่อยู่ภายใต้การบังคับบัญชาตามลำดับชั้น

หัวข้อที่ 7 กล่าวความโดยธรรม 3 ประการ ได้แก่ 1) วินิจฉัยคดีโดยสัตย์ตาม พระธรรมศาสตร์ 1 2) วินิจฉัยคดีโดยซื่อตามพระธรรมศาสตร์ 1 3) วินิจฉัยคดีโดยเสมอตาม พระธรรมศาสตร์ 1⁸

การวินิจฉัยตัดสินคดีต้องเป็นไปตามพยานหลักฐาน และบทบัญญัติของกฎหมาย คือ โดยสัตย์(จริง) โดยซื่อ (ตรง) และโดยเสมอ (ไม่เลือกปฏิบัติ) หลักการฟังพยานหลักฐานเพื่อตัดสิน คดีอาญาในปัจจุบันก็เป็นเช่นนี้ ดังประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227 ความว่า “ให้ศาลใช้ดุลพินิจวินิจฉัยชี้ว่าพยานหลักฐานทั้งปวง อย่าพิพากษาลงโทษจำเลยจนกว่าจะ แน่ใจว่ามีการกระทำความผิดจริง และจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้น”

“เมื่อมีความสงสัยตามสมควรว่าจำเลยได้กระทำความผิดหรือไม่ ให้ยกประโยชน์แห่ง ความสงสัยนั้นให้จำเลย”

พระธรรมศาสตร์จึงเป็นส่วนสำคัญที่สุดส่วนหนึ่งของกฎหมายตราสามดวง จะพบว่า หลักการและเหตุผลในส่วนสาระสำคัญยังทันสมัยและเป็นที่ยอมรับนับถือในระบบกฎหมาย ปัจจุบัน โดยเฉพาะเกี่ยวกับหลักการดำรงตนความรู้ความสามารถ ความสุขุมรอบคอบ การใช้ ดุลพินิจได้อย่างเหมาะสมในทางคดีของบุคคล ผู้ทำหน้าที่เป็นผู้พิพากษาและตุลาการ

หลักเกณฑ์วิธีพิจารณาความอาญาของศาลมีความแตกต่างจากวิธีพิจารณาความแพ่งทำ ให้วิธีพิจารณาความอาญา มีลักษณะเฉพาะดังต่อไปนี้⁹

(1) หลักการค้นหาความจริงในคดีอาญา

การดำเนินคดีอาญาในประเทศไทยเป็นไปตามหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ โดยที่ ทุกฝ่ายต่างมีหน้าที่ตรวจสอบหาความจริงทั้งในชั้นสอบสวนและในชั้นศาล ทุกฝ่ายต่างมีหน้าที่ ต้องกระตือรือร้นในการตรวจสอบค้นหาความจริง ศาลเองก็วางเฉย (Passive) มิได้ แต่ในทาง ปฏิบัติในปัจจุบันศาลจะวางเฉยโดยสิ้นเชิง ซึ่งไม่มีกฎหมายสนับสนุนให้ทำเช่นนั้น ทั้งนี้จะเห็นได้ ชัดเจนถึง บทบาทของศาลในการค้นหาความจริงในประมวลวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 229 ที่บัญญัติว่า “ศาลเป็นผู้สืบพยาน จะสืบในศาลหรือนอกศาลก็ได้ แล้วแต่เห็นควรตามลักษณะของ พยาน”

⁸ กฤษณา บุญสมิต. ความรักความสามารถและจริยธรรมของตุลาการไทยโบราณในพระธรรมศาสตร์. (ม.ป.ท.: ม.ป.พ.: ม.ป.ป.)

⁹ รัตติยา ทาทอง. หลักความเป็นอิสระในการชี้ว่าพยานหลักฐาน : วิเคราะห์การกำหนดมาตรฐาน การชี้ว่าพยาน วิอาญา มาตรา 227/1. (ม.ป.ท. : ม.ป.พ., ม.ป.ป.)

(2) หลักฟังความทุกฝ่าย

หลักฟังความทุกฝ่าย (Audiatur altera pars) หมายความว่า ผู้ถูกกล่าวหาจะต้องได้รับทราบว่าเขาถูกกล่าวหาหรือฟ้องว่าอย่างไร เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ถูกกล่าวหาที่จะแก้ข้อกล่าวหาได้ เนื่องจากการดำเนินคดีสมัยใหม่ใช้ระบบกล่าวหา ซึ่งมีลักษณะที่สำคัญคือ การแยกหน้าที่สอบสวนฟ้องร้องและหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีออกจากกัน ให้องค์กรในการดำเนินคดีอาญาแยกออกต่างหากจากกันเป็นผู้ทำหน้าที่ทั้งสองนั้น และยกฐานะของผู้ถูกกล่าวหา (ผู้ต้องหาและจำเลย) จากที่เป็นกรรมในคดี (Prozess-object) ซึ่งเป็นประธานในคดี (Prozess subject)

การดำเนินคดีในระบบกล่าวหานี้จึงไม่ถือว่าผู้ถูกกล่าวหาเป็นวัตถุแห่งการชักฟอกหรือเป็นกรรมในคดีอีกต่อไป แต่ถือว่าผู้ถูกกล่าวหาเป็นคน และเป็นส่วนหนึ่งของวิธีพิจารณาความอาญา กฎหมายจึงให้สิทธิต่าง ๆ แก่ผู้ถูกกล่าวหา จึงได้เปิดโอกาสให้ผู้ถูกกล่าวหาได้ต่อสู้คดีอย่างเต็มที่และห้ามการดำเนินกระบวนการพิจารณาที่มีขอบ¹⁰ เพื่อป้องกันมิให้ศาลพิจารณากันตามอำเภอใจ ทั้งในข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย

(3) หลักวาจา

หลักวาจา (Mundlichkeit) หมายความว่า ในการดำเนินการในศาลต้องมีการสอบวาจาในทุก ๆ เรื่อง การพิจารณาคดีต้องกระทำด้วยวาจา จำเลยต้องให้การด้วยวาจา แม้จำเลยจะให้การเป็นหนังสือแต่ก็จะต้องมีการสอบวาจากันอีก การสืบพยานก็ต้องทำด้วยวาจาและเฉพาะสิ่งที่กระทำด้วยวาจากันแล้วเท่านั้นที่จะยกมาวินิจฉัยคดีได้ ความรู้ที่ได้มานอกจากการพิจารณาของศาลชั้นต้น ศาลจะยกขึ้นวินิจฉัยคดีไม่ได้¹¹ นอกจากนี้การพิจารณาด้วยวาจានี้จะทำให้ผู้พิพากษาได้รับความประทับใจสด ๆ ในระหว่างการพิจารณาอีกด้วย

(4) หลักโดยตรง

หมายถึงการสืบพยานจะต้องทำโดยตรง ซึ่งเป็นหน้าที่ของศาล ดังจะเห็นได้จากบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 229 และเป็นพยานโดยตรง คือ การรับฟังพยานจากการเบิกความโดยตรง¹² ซึ่งศาลจะต้องรับฟังการสืบพยานในคดีด้วยตนเองจะมอบหมายให้ผู้อื่นกระทำการแทนมิได้ ทั้งนี้ความน่าเชื่อถือของพยานเป็นสาระสำคัญของเรื่องด้วยความเชื่อถือนั้นจะได้มาจากการเห็นตัวและจากการสังเกตการให้การของพยาน ซึ่งทำให้พยานจะต้องมาเบิกความต่อศาลด้วยตนเอง ศาลจะรับฟังคำให้การพยานที่จดไว้ในชั้นสอบสวนหรือใน

¹⁰ คณิต ฉนกร, *เพ็ญอ้าง*, น.45.

¹¹ คณิต ฉนกร, *เพ็ญอ้าง*, น. 50-51.

¹² คณิต ฉนกร, *เพ็ญอ้าง*, น. 52.

ชั้นได้สวนว่าเป็นคำให้การของพยานผู้นั้นแทนการมาเบิกความไม่ได้¹³ หลักโดยตรงจะทำให้ศาลสามารถชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานได้อย่างถูกต้องเพราะได้รู้เห็นและได้ยินพยานให้การได้โดยตรง

(5) หลักเปิดเผย

หลักเปิดเผย (offentlichkeitsprinzip) หมายถึงการพิจารณาและสืบพยานในศาลซึ่งประชาชนย่อมมีสิทธิเข้าฟังได้สืบเนื่องจากหลักนิติรัฐซึ่งเป็นหลักการที่แสดงถึงความเป็นประชาธิปไตยยอมเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าร่วมฟังการพิจารณาคดีซึ่งถือเป็นการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐของศาลโดยประชาชนในฐานะเจ้าของอำนาจอธิปไตย¹⁴ แต่ก็อาจมีการพิจารณาคดีลับได้ซึ่งถือเป็นข้อยกเว้นของหลักเปิดเผยเท่านั้น

(6) หลักอิสระในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน

หลักอิสระในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน หมายความว่าในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานเป็นหน้าที่ของศาล¹⁵

ดังนั้น ในการวินิจฉัยชี้ขาดข้อเท็จจริงแห่งคดี ศาลจะต้องใช้ดุลพินิจในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานทั้งปวงในสำนวนว่าควรจะรับฟังได้เพียงใดหรือไม่ มิใช่ว่าพยานเบิกความอย่างไรแล้วจะต้องรับฟังข้อเท็จจริงตามคำเบิกความของพยานเสมอไป การรับฟังได้เพียงใดหรือไม่นั้นก็สุดแล้วแต่เหตุผลเป็นเรื่อง ๆ ไป¹⁶

แสดงให้เห็นว่าการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานต่าง ๆ ในคดีศาลย่อมมีอิสระอย่างเต็มที่ในการรับฟังพยานหลักฐานใด ๆ ที่จะทำให้สามารถวินิจฉัยชี้ขาดได้อย่างถูกต้องและเป็นธรรมมากที่สุด

(7) หลักยกประโยชน์แห่งความสงสัย

หลักยกประโยชน์แห่งความสงสัย หมายความว่า ในกรณีที่ยังมีข้อสงสัยตามสมควรในข้อเท็จจริง ต้องยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้เป็นผลดีแก่ผู้กระทำ แต่ความสงสัยที่จะต้องยกประโยชน์ให้แก่ผู้ถูกกล่าวหาจะต้องเป็นเรื่องความสงสัยในข้อเท็จจริงเท่านั้น ความสงสัยในข้อกฎหมายจะใช้หลักนี้ไม่ได้¹⁷

¹³ คำพิพากษาฎีกาที่ 230/2460, คำพิพากษาฎีกาที่ 2014/2466.

¹⁴ คณิต ฉนกร, *เพิ่งอ้าง*, น.55-53.

¹⁵ คณิต ฉนกร, *เพิ่งอ้าง*, น.55.

¹⁶ คำพิพากษาฎีกาที่ 49/2528.

¹⁷ จักร ปิติฤกษ์, *เพิ่งอ้าง*, น. 12.

2.2 ระบบกฎหมายลักษณะพยาน

ระบบการค้นหาข้อเท็จจริงโดยให้ศาลเป็นผู้วินิจฉัยนั้นอาจจำแนกได้เป็นระบบใหญ่ 2 ระบบ คือ

- (1) ระบบไต่สวน (Inquisitorial System)
- (2) ระบบกล่าวหา (Accusatorial หรือ Adversary System)

2.2.1 ระบบไต่สวน (Inquisitorial System)

เป็นระบบที่ใช้อยู่ในกฎหมายวิธีพิจารณาความของประเทศในภาคพื้นยุโรป หรือประเทศในกลุ่ม Civil Law ระบบนี้มีที่มาจากการชำระความของผู้มีอำนาจโดยเด็ดขาดซึ่งจะทำการไต่สวนคดีความเพื่อหาข้อเท็จจริงให้ได้ โดยในระยะแรก ๆ ของระบบนี้จะใช้การทรมานจำเลยเพื่อให้จำเลยรับสารภาพ เพื่อให้ทั้งโจทก์จำเลยต่อสู้กันเพื่อพิสูจน์ความผิด แต่วิธีการนี้ได้ถูกยกเลิกไปในที่สุด ในระบบไต่สวนการค้นหาข้อเท็จจริงศาลจะเป็นผู้ค้นหาข้อเท็จจริงโดยศาลมีบทบาทสำคัญในการที่จะสืบพยานหรือหรือดสืบพยานใดก็ได้ และศาลสามารถสั่งให้มีการสืบพยานเพิ่มเติมได้อีก โดยศาลจะเป็นผู้ซักถามพยานก่อนแล้วคู่ความจะซักถามพยานในภายหลัง ในระบบไต่สวนนี้ไม่มีบทคัดพยานหรือห้ามนำเสนอพยานหลักฐานประเภทใดประเภทหนึ่ง (exclusionary rule) ส่วนใหญ่ศาลจะรับฟังพยานหลักฐานทุกประเภท โดยศาลมีอำนาจอย่างอิสระเต็มที่ที่จะใช้ดุลพินิจในการรับฟังพยานหลักฐานที่เสนอขึ้นมาโดยคู่ความ และดุลพินิจนี้ก็มักจะไม่สามารถโต้แย้งต่อศาลได้ (unreviewable) และศาลยังมีอิสระในการใช้ดุลพินิจในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานอย่างเต็มที่ โดยใจความสำคัญของระบบไต่สวนนั้น ศาลมีหน้าที่ในการค้นหาข้อเท็จจริงเพื่อที่จะรับฟังเป็นข้อยุติ คู่ความมีหน้าที่คอยช่วยเหลือนำเสนอพยานหลักฐานมาให้ศาลได้รับรู้ข้อมูลต่าง ๆ เพื่อศาลได้พิจารณาพยานหลักฐานรับฟังได้อย่างเต็มที่

2.2.2 ระบบกล่าวหา (Accusatorial หรือ Adversary System)

ต้นกำเนิดระบบนี้มาจากประเทศอังกฤษ และระบบกล่าวหานี้เป็นระบบการพิจารณาของกลุ่มที่ใช้กฎหมายในระบบกฎหมาย Common Law ได้แก่ ประเทศอังกฤษ ซึ่งถือเป็นแม่แบบของระบบกฎหมาย Common Law ประเทศที่ใช้ระบบนี้นอกจากประเทศอังกฤษแล้วก็มีอเมริกาและเครือจักรภพของอังกฤษ ระบบกล่าวหา ศาลและลูกขุนจะต้องวางตัวเป็นกลางในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงพยานหลักฐานเป็นหน้าที่ของคู่ความที่จะต้องทำตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายได้กำหนดไว้หรือตามคำสั่งศาล เมื่อคู่ความฝ่ายใดมีหน้าที่ที่ต้องพิสูจน์ข้อเท็จจริงใด ซึ่งตนมีหน้าที่สืบข้อเท็จจริง นั้นแล้วไม่พิสูจน์ข้อเท็จจริงนั้น ก็ยอมแพ้ในประเด็นข้อนั้น ระบบกล่าวหาจึงมีเกณฑ์ในการวางระเบียบในเรื่องกำหนดประเด็นข้อพิพาทและหน้าที่นำเสนอพยานหลักฐานประเภทต่าง ๆ และในระบบกล่าวหา มีการนำลูกขุนมาเป็นผู้พิจารณาปัญหาในข้อเท็จจริง และมี

กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่เคร่งครัด ในการนำเสนอพยานหลักฐานและการรับฟังพยานหลักฐาน เช่น มีบทตัดพยานที่ได้มาโดยไม่ชอบ และบทตัดพยาน hearsay เป็นต้น

ในการสืบพยานบุคคลในระบบกล่าวหา เรียกว่า การถามค้าน (cross-examination) ระบบกล่าวหา เปิดโอกาสให้คู่ความอีกฝ่ายถามค้าน พยานของกลุ่มความ อีกฝ่ายหนึ่งเป็นหนทางที่จะนำไปสู่การพิสูจน์ความจริง และทำให้ผู้พิพากษาหรือลูกขุนวินิจฉัยคดีได้อย่างถูกต้อง และถึงแม้ในระบบกล่าวหานี้กฎหมายยังให้ศาลสามารถเรียกพยานมาสืบหรือซักถามพยาน แต่ศาลก็จำกัดบทบาทของตนเองจะกระทำต่อเฉพาะเมื่อจำเป็น เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ศาลจะไม่ก้าวล่วงเข้าไปล่วงข้อเท็จจริง ศาลมักจะจำกัดเฉพาะเพื่อให้คำเบิกความกระจ่างชัด หรือเมื่อศาลสงสัยในความหมายของคำเบิกความนั้น ๆ ส่วนการเรียกพยานมาสืบเพิ่มเติมของศาลนั้นก็นับว่าน้อยมาก หรือแทบไม่มีเลย

2.3 หลักในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานของศาล

2.3.1 ความหมายของการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน

การชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน (weigh of evidence) หมายถึง การที่ศาลนำพยานหลักฐาน ทุกประเภทที่คู่ความนำสืบ ไม่ว่าจะเป็นพยานบุคคล พยานเอกสาร หรือพยานวัตถุ มาพิเคราะห์ว่า พยานหลักฐาน คู่ความได้นำสืบให้เชื่อได้ตามข้ออ้างข้อเถียงในประเด็นพิพาทหรือไม่ และพยานหลักฐานที่ศาลจะนำมาชั่งเพื่อที่จะวินิจฉัยอย่างหนึ่งอย่างใดนั้น จะต้องเป็นพยานหลักฐานที่รับฟังได้ตามกฎหมาย (admissible) หรือหมายถึง การวินิจฉัย ปัญหาข้อเท็จจริง ในประเด็นที่พิพาท กันโดยอาศัยพยานหลักฐาน¹⁸ การชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานโดยทั่วไปเป็นเรื่องของดุลพินิจของผู้ชั่งน้ำหนักที่จะใช้สามัญสำนึกในการวินิจฉัยชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานและหลักเกณฑ์ประกอบอื่น ๆ แต่การชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานก็มีความเกี่ยวข้องกับระบบในการวินิจฉัยชี้ขาดข้อเท็จจริง และเรื่องของการพิสูจน์อยู่ด้วย

2.3.2 หลักการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานในคดีอาญา

ในคดีอาญาการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานเป็นเรื่องที่แตกต่างจากคดีแพ่ง เพราะมีหลักเกณฑ์กำหนดไว้แน่นอน และประเด็นในการพิจารณาคดีอาญาก็มีแต่เฉพาะว่า ได้มีการกระทำความผิดเกิดขึ้นหรือไม่ จำเลยเป็นผู้กระทำความผิดหรือไม่ ซึ่งมีหลักอยู่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 277¹⁹

¹⁸ สุนทร เกิด โภคา, “บรรทัดฐานของศาลฎีกาในเรื่องการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานในคดีอาญา,” (วิทยานิพนธ์มหาวิทยาลัย คณະนิตศาสตร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ม.ป.ป.)

¹⁹ พรเพชร วิชิตชลชัย, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน. (ม.ป.ท. : ม.ป.ท., 2542), น.388.

ให้ศาลใช้ดุลพินิจวินิจฉัยชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานทั้งปวง อย่าพิพากษาลงโทษจำเลยจนกว่าจะแน่ใจว่ามีการกระทำความผิดจริง และจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้น

เมื่อมีความสงสัยตามสมควรว่าจำเลยได้กระทำความผิดหรือไม่ ให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้จำเลย

ดังนั้นเมื่อมีความสงสัยตามสมควรว่าจำเลยได้กระทำความผิดหรือไม่ ให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้จำเลย และความสงสัยนั้นต้องเป็นความสงสัยตามสมควรมีความเป็นเหตุเป็นผล ไม่ใช่สงสัยอะไรนิดหน่อยก็ยกประโยชน์ให้จำเลยตลอด²⁰

พยานหลักฐานประกอบคดีอาญา

ศาลฎีกาได้วางหลักกฎหมายเกี่ยวกับหลักการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานในคดีอาญา ขึ้นมาประการหนึ่ง เรียกว่าพยานประกอบ หมายถึง พยานที่นำมาประกอบ พยานที่มีน้ำหนักน้อย ถ้าฟังแต่พยานประเภทนั้นประเภทเดียวไม่มีน้ำหนักให้พอรับฟังลงโทษจำเลยได้ แต่ถ้ามีพยานหลักฐานอื่นมาประกอบ (ซึ่งไม่จำเป็นต้องเป็นประจักษ์พยาน แต่อาจเป็นพยานแวดล้อมกรณี พยานเอกสาร พยานวัตถุ) ก็สามารถรับฟังลงโทษจำเลยได้

การที่จำเลยมีหน้าที่นำสืบตามข้อต่อสู้ของจำเลยนั้นเป็นเรื่องที่จำเลย นำข้อต่อสู้มาหักล้างพยานโจทก์ด้วย ดังนั้นในกรณีที่จำเลยต่อสู้ว่าตนไม่ได้กระทำความผิดโดยสิ่งเหตุป้องกันหรือเหตุตามกฎหมายประการอื่น เช่นกระทำไปตามอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานเช่นนี้ไม่กระทบถึงหน้าที่นำสืบของโจทก์ โจทก์ยังมีหน้าที่นำสืบว่าจำเลยได้กระทำความผิดอยู่ ถ้าทั้งสองฝ่ายไม่สืบพยาน ศาลก็ต้องพิพากษายกฟ้องโจทก์

1. หลักในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานประเภทต่าง ๆ

1) การชั่งน้ำหนักพยานบุคคล คดีส่วนใหญ่ที่ศาลจะต้องวินิจฉัยข้อเท็จจริง จะต้องมีปัญหาในเรื่องการชั่งน้ำหนักคำเบิกความของพยานบุคคลเสมอ หรือที่เรียกกันว่า “การชั่งน้ำหนักคำพยาน” ประเด็นปัญหาที่สำคัญที่สุดในการพิเคราะห์คำเบิกความของพยานบุคคลก็คือ ความน่าเชื่อถือของคำเบิกความนั้น ปัญหานี้จึงขึ้นอยู่กับ การวินิจฉัยของศาล โดยเฉพาะศาลยังต้องชั่งน้ำหนักพยานบุคคล

กล่าวโดยย่อแล้วการพิจารณาชั่งน้ำหนักพยาน ศาลจะพิจารณาจากสิ่งต่าง ๆ ดังนี้

ก. การรับรู้ (Perception) หมายถึงการรับรู้โดยประสาททั้งห้าของมนุษย์ เป็นการพิจารณาว่าเขาได้รู้ได้เห็น ได้ยินข้อเท็จจริงมาด้วยตนเองหรือไม่อย่างไร ปัจจัยที่จะพิจารณามี 2 ประการ ประการแรก คือ ปัจจัยเกี่ยวกับตัวพยาน พยานมีสภาพร่างกายและจิตใจที่จะรับรู้และเข้าใจเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้เพียงพอหรือไม่ ประการที่สอง ได้แก่ปัจจัยภายนอก หมายถึง

²⁰ คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน. เห่งอึ้ง.

สภาพแวดล้อมที่กระทบความรับรู้ของพยาน ว่าขณะที่พยานรับรู้เหตุการณ์นั้น มีสภาพแวดล้อมที่เป็นผลบวกก็คือ ส่งเสริมให้การรับรู้ดีขึ้น เช่น แสงสว่าง เวลากลางวันกลางคืน

ข. การจดจำของพยาน (memory) หมายถึงความสามารถของพยานในการจดจำเหตุการณ์ที่ตนได้ประสบพบเห็นมา ปัจจัยที่เกี่ยวกับตัวบุคคลก็คือ สภาพของสติปัญญา

ค. ความสามารถในการถ่ายทอด (narration) หมายถึงการที่พยานบอกความเล่าเรื่องต่าง ๆ ได้แจ่มแจ้งชัดเจน หรือคลุมเครือไม่รู้เรื่อง

ง. อคติ (bias) หมายถึงพยานได้บอกความเป็นกลางโดยสุจริต ไม่มีอคติใด ๆ มากระทบ เช่น ความรัก โลก โกรธ หลง การมีส่วนได้เสียในผลแห่งคดี การที่พยานมีอคติ ทำให้การบอกความของเขามีน้ำหนักน้อยลงไปบ้าง ศาลต้องฟังคำพยานเหล่านี้ด้วยความระมัดระวัง

2) พยานบุคคลประเภทต่าง ๆ กับการชั่งน้ำหนัก

ก. ประจักษ์พยานกับพยานแวดล้อมกรณี ประจักษ์พยาน หมายถึง พยานโดยตรง คือ ประสบพบเห็นข้อเท็จจริงที่เป็นประเด็นในคดีโดยตรง หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือผู้ที่อยู่ในเหตุการณ์ขณะที่เกิดเหตุซึ่งอาจเป็นผู้เสียหายก็ได้

ข. พยานเดียวกับพยานคู่ มักจะใช้ในความหมายของประจักษ์พยาน ถ้ามีประจักษ์พยานมานำสืบเหตุการณ์คนเดียว เรียกว่า “พยานเดี่ยว” แต่ถ้ามีผู้รู้เห็นเหตุการณ์เดียวกันหลายคน แล้วนำมาสืบเป็นพยานในศาลเรียกว่า “พยานคู่” ปกติแล้วพยานคู่ย่อมมีน้ำหนักมั่นคง เพราะมีผู้รู้เห็นเหตุการณ์หลายคน แต่มีจุดอ่อน หากพยานคู่บอกความแตกต่างกันในสาระสำคัญของคดีทำให้ผู้พิพากษาสงสัยในความถูกต้องของคำบอกความได้

ค. พยานบุคคลธรรมดา กับพยานผู้เชี่ยวชาญ กฎหมายถือว่าพยานผู้เชี่ยวชาญเป็นเพียงพยานหลักฐานประเภทหนึ่งที่ต้องมีการชั่งน้ำหนัก เช่นกันกับพยานชนิดอื่น ๆ ยังไม่อาจจะฟังเป็นยุติได้เสียทีเดียว

ง. พยานบุคคลที่มีน้ำหนักน้อย ศาลฎีกาวางหลักการรับฟังคำบอกความของพยานบุคคล ประเภทมีน้ำหนักน้อย โดยเฉพาะในคดีอาญา จะต้องพยานหลักฐานอื่นประกอบจึงจะรับฟังลงโทษ จำเลยได้ พยานประเภทนี้ ได้แก่ พยานบอกเล่า คำให้การในชั้นสอบสวน คำชัดทอดของผู้ร่วมกระทำผิด (โดยศาลไทยน่าจะรับอิทธิพลในเรื่องพยานประกอบของกฎหมายคอมมอนลอว์ จาก corroboration evidence)

3) การชั่งน้ำหนักพยานเอกสาร ในการพิจารณาพยานเอกสารนั้นมีปัญหา 2 ประการที่ศาลจะต้องวินิจฉัย คือพยานเอกสารนั้นมีความแท้จริงถูกต้องหรือไม่ ประการที่สองข้อความในเอกสารนั้นน่าเชื่อถือหรือไม่ การพิจารณาข้อความในเอกสารว่ามีความน่าเชื่อถือหรือไม่นั้น ศาลต้องชั่งน้ำหนักซึ่งอาจแบ่งประเภทของพยานเอกสารได้ดังนี้

ก. เอกสารซึ่งเป็นนิติกรรมสัญญาตามกฎหมายสารบัญญัติ เอกสารประเภทนี้ ได้แก่ นิติกรรมหรือสัญญาทำขึ้นตามกฎหมายเช่น สัญญาคู่ สัญญาซื้อขาย สัญญาเช่าทรัพย์สิน หนี้กรรม สัญญา บัญชีเดินสะพัด ฯลฯ

ข. เอกสารมหาชน หมายถึง เอกสารที่ทางเจ้าพนักงานของรัฐทำขึ้นเพื่อเป็นหลักฐาน และอาจตรวจสอบได้โดยสาธารณชน เช่น สำเนาทะเบียนบ้าน ทะเบียนสมรส มรณะบัตร เป็นต้น

ค. เอกสารที่เป็นการบันทึกเหตุการณ์หรือข้อความของบุคคล ไม่ว่าจะทำโดยราชการ หรือเอกชน เช่น บันทึกคำให้การของพยานในชั้นสอบสวน บันทึกหรือรายงานที่ทำในทางราชการ หรือในเอกชน หรือในทางส่วนตัว เช่น การบันทึกเหตุการณ์ต่าง ๆ ในบันทึกประจำวันของผู้ขึ้น เอกสารลักษณะนี้เป็น hearsay ตามกฎหมายคอมมอนลอว์เพราะเป็นการบันทึกข้อความซึ่งเป็นคำกล่าวนอกศาลโดยบุคคลอื่น (ซึ่งไม่ใช่พยานที่กำลังเบิกความอยู่) แต่มีข้อยกเว้นจำนวนมากใน กฎหมายคอมมอนลอว์ให้พยานเอกสาร ลักษณะนี้เป็นพยานหลักฐานที่รับฟังได้

ข้อที่ฟังระมัดระวัง ก็คือ พยานเอกสารในลักษณะนี้โดยลำพังตัวของมันเองแล้วมี น้ำหนักน้อย แต่ถ้าไม่ใช่เพื่อเสริมหรือประกอบหรือทำลายน้ำหนักคำพยานของบุคคลแล้ว จะมีผลหนักแน่นมาก

4) พยานวัตถุ พยานวัตถุมีปัญหาในเรื่องการนำเสนอเป็นพยานหลักฐาน กล่าวได้ว่า ศาลไทยตีความหมายของพยานเอกสารในลักษณะแคบ หมายถึงเฉพาะพยานที่สื่อความหมาย เท่านั้นเป็นพยานเอกสาร ส่วนพยานอื่น ๆ ก็จัดไว้ให้เป็นพยานวัตถุ เช่น ภาพถ่าย ลือบันทึกไว้ไม่ว่า จะเป็นเทปวีดีโอ ฟิล์ม ภาพยนตร์ ภาพนิ่ง หรือสิ่งที่เป็นผลผลิตจากอิเล็กทรอนิกส์ต่างก็จัดอยู่ใน พยานวัตถุ พยานวัตถุจัดเป็นพยานหลักฐานประเภทหนึ่งศาลจึงต้องรับฟังเป็นพยานหลักฐาน การชั่งน้ำหนักพยานวัตถุส่วนใหญ่โยงไปถึงคำพยานของพยานบุคคลที่เบิกความรับรองหรืออ้างอิง ถึง พยานวัตถุ เช่น ยาเสพติดอันได้จากจำเลยที่จำเลยครอบครองหรือไม่ ส่วนการวินิจฉัยความ น่าเชื่อถือของวัตถุพยานนั้นมีวิธีการตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 99 และมาตรา 128 ที่ศาลจะตรวจพยานวัตถุนั้นเองหรือตั้งผู้เชี่ยวชาญตรวจก็ได้ และอาจให้ ผู้เชี่ยวชาญที่ตรวจพยานวัตถุทำความเข้าใจ

2.3.3 คุณพินิจของศาลในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานในคดีอาญา

คุณพินิจตามความหมายจากพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน หมายความว่า การวินิจฉัยที่เห็นสมควร²¹

สามัญสำนึก (common sense) คือ ความสำนึกหรือความเฉลียวใจที่คนปกติธรรมดาทั่วไปควรจะต้องโดยไม่จำเป็นต้องได้รับคำแนะนำสั่งสอน

²¹ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2502.

สามัญสำนึก พัฒนาจากความรู้ที่ได้จากการผ่านประสบการณ์ การลองผิดลองถูก หรือ บรรดาความรู้ที่ได้จากจารีตประเพณี หลายคนใช้วิธีนี้เพื่ออธิบายสิ่งที่อ้างถึงความเชื่อและศรัทธาที่

คนส่วนใหญ่ วินิจฉัยและประเมินอย่างรอบคอบ โดยไม่จำเป็นต้องใช้ความรู้ที่ซับซ้อน การเรียนหรือการวิจัยเพิ่มเติมแคมีพื้นฐานอยู่บนความรู้ที่คนธรรมดาทั่วไปเข้าใจ สามัญสำนึกมีความเท่าเทียมกับความรู้หรือประสบการณ์ที่อนุমানขึ้นให้กับคนส่วนใหญ่ หรือเชื่อว่าบุคคลใดก็ตามจะเป็นอย่างนั้น จะทำอย่างนั้น จะเชื่ออย่างนั้น²²

ตามความหมายดังกล่าวการใช้ดุลพินิจโดยอาศัยสามัญสำนึกจึงเป็นเรื่องของการวินิจฉัยตามที่เห็นสมควร โดยตัวของผู้ใช้ดุลพินิจ โดยอาศัยความนึกคิดของคนธรรมดาในการค้นคว้าหาเหตุผลที่เกิดจากการสังเกต ความชำนาญที่เกิดจากประสบการณ์ของผู้ใช้ดุลพินิจ โดยความเห็นและประสบการณ์จึงแตกต่างกันออกไปในแต่ละคน²³

การชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานย่อมเป็นหลักของการใช้สามัญสำนึก และสิ่งที่ปรากฏ เหตุการณ์ต่าง ๆ นั้นเป็นไปตามหลักธรรมชาติซึ่งมนุษย์ที่มีสติปัญญาสมบูรณ์ย่อมพิเคราะห์ได้ด้วยหลักสามัญสำนึก ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ให้คณะลูกขุนพิจารณาข้อเท็จจริงโดยใช้หลักสามัญสำนึกตามวิญญูชนทั่ว ๆ ไป ส่วนในระบบซีวิลลอว์ เช่น ของไทยเราจะใช้ผู้พิพากษาผู้ที่มีความเชี่ยวชาญด้านกฎหมายสามารถดำเนินคดีพิจารณาวินิจฉัยปัญหาต่าง ๆ โดยใช้สามัญสำนึกตามที่คิดวิเคราะห์ของแต่ละท่านในการพิจารณาคดี และในระบบที่ให้ผู้พิพากษาเป็นผู้วินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริง เช่น ของประเทศไทย ได้กำหนดมาตรการตรวจสอบการใช้ดุลพินิจในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานไว้หลายประการ ประการแรก โดยการกำหนดให้มีองค์คณะในการพิพากษา ประการที่สองบังคับให้ผู้พิพากษาต้องเขียนเหตุผลแห่งการวินิจฉัยพยานหลักฐานของตนไว้ในคำพิพากษา (ตรงข้ามกับระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ที่คณะลูกขุนสรุปตัดสินโดยไม่มีเหตุผลประกอบ) และประการที่สามการอนุญาตให้มีการอุทธรณ์ฎีกาในเรื่องปัญหาการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานของศาล การอนุญาตให้มีการตรวจสอบ โดยกฎหมายไทยที่ให้อุทธรณ์ฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง มีเหตุผล สนับสนุน 2 ประการ²⁴ ประการแรก คือ ให้มีการตรวจสอบการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานในศาลล่าง โดยผู้พิพากษาศาลสูงที่มีประสบการณ์มากกว่า

เหตุผลประการที่สองคือ การตรวจสอบว่าการใช้ดุลพินิจชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานของศาลล่างเป็นไปตามหลักสามัญสำนึกและกฎแห่งธรรมชาติหรือไม่ การที่ศาลสูงพิจารณาการใช้

²² พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542.

²³ สุนทร เกิด โภคา, “บรรทัดฐานของศาลฎีกาในเรื่องการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานในคดีอาญา,” (วิทยานิพนธ์มหาวิทยาลัย คณະนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ม.ป.ป.)

²⁴ พรเพชร วิชิตชลชัย, *เพ็ญอ้าง*, น. 404.

คุณพินิจของศาลชั้นต้นในการวินิจฉัยข้อเท็จจริงจึงเป็นการตรวจสอบว่า ศาลชั้นต้นได้ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์และกฎที่มีอยู่หรือวางไว้หรือไม่ จึงจำเป็นต้องให้มีการทบทวนโดยศาลสูง ก็ด้วยเกรงว่าการใช้คุณพินิจที่หลากหลายของศาลชั้นต้นจะไม่เป็นไปตามกฎเกณฑ์หรือระดับสามัญสำนึกเดียวกัน

คุณพินิจตามกฎหมาย²⁵ ศาลต้องใช้คุณพินิจวินิจฉัยซึ่งน้ำหนักพยานหลักฐานทั้งปวง ทั้งพยานวัตถุ พยานเอกสาร พยานบุคคล (หากมี) ในสำนวนว่า ควรฟังได้เพียงใด ไม่ใช่พยานเบิก ความศาลจะต้องรับฟังเสมอไป แต่ศาลจะต้องใช้คุณพินิจพิจารณาพยานหลักฐานไปตามหลักกฎหมาย หลักความเป็นธรรมและหลักความเป็นไปตามธรรมชาติของพยานหลักฐานว่าสอดคล้องกับเหตุผลหรือไม่ ถูกต้องตามหลักวิชาการหรือไม่ หรือมีเหตุผลสงสัยตามสมควร เมื่อพยานแวดล้อมกรณีสอดคล้องกับหลักกฎหมาย และเหตุผลตามธรรมชาติ และเมื่อมีความมั่นใจเชื่อใจในข้อเท็จจริงนั้นว่าจำเลยได้กระทำความผิด โดยปราศจากเหตุสงสัยใด ๆ ก็ย่อมพิจารณาลงโทษจำเลยในความผิดนั้นได้²⁶

ในชั้นพิจารณาคำเบิกความของพยานจะมีน้ำหนักน่ารับฟังหรือไม่ มากน้อยเพียงใดต้องพิจารณาหลายอย่าง เหตุผลแวดล้อมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ศาลอาจหยิบยกข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่ปรากฏในชั้นสอบสวนมาเปรียบเทียบได้ไม่ใช่ต้องรับฟังแต่เฉพาะคำเบิกความของพยานเพียงอย่างเดียว

ส่วนคำให้การของพยานในชั้นสอบสวน จะมีน้ำหนักน่ารับฟังมากน้อยเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงและเหตุผลที่ปรากฏ แม้เป็นเพียงพยานบอกเล่า ก็ไม่มีกฎหมายห้ามไม่ให้รับฟัง แต่ก็มีน้ำหนักน้อย โจทก์จะต้องมีพยานอื่นมาสืบประกอบ ศาลจะต้องพิจารณาหลักฐานของโจทก์จนแน่ใจว่า มีความผิดเกิดขึ้นจริงและจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้น จึงจะพิพากษาลงโทษจำเลยได้ หมายถึง ในคดีอาญา โจทก์ต้องนำสืบให้ปราศจากข้อสงสัยว่า จำเลยทำผิดจริงในคดีที่ถูกฟ้องนั้น

เหตุสงสัยตามสมควร หมายถึง ข้อเท็จจริงในแต่ละคดีไป แต่มีแนวบรรทัดฐานว่า ประโยชน์แห่งความสงสัยที่จะยกให้เป็นผลคดีแก่จำเลยนั้น ต้องมีเหตุผลอันสมควรข้อสงสัยที่ห่างไกลต่อเหตุผล ไม่เป็นเหตุให้ยกฟ้อง

²⁵ เริงธรรม พลัดพลี. คำอธิบายกฎหมายพยานหลักฐาน. พิมพ์ครั้งที่ 20 (กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน, 2545), น.129.

²⁶ คำพิพากษาฎีกาที่ 1389/2541.

2.4 ข้อสันนิษฐานในคดีอาญา

2.4.1 ความหมายของข้อสันนิษฐาน

ข้อสันนิษฐานเป็นหลักกฎหมายพยานหลักฐานเกี่ยวกับการฟังข้อเท็จจริง เมื่อมีข้อสันนิษฐานศาลจะฟังข้อเท็จจริงในเบื้องต้นว่ามีอยู่อย่างไร จนกว่าจะได้มีการพิสูจน์หักล้างเป็นอย่างอื่น

ความหมายโดยรวมของข้อสันนิษฐาน ข้อสันนิษฐานหมายรวมถึง ข้อสันนิษฐานตามกฎหมาย ข้อสันนิษฐานตามกฎหมายยังแบ่งออกเป็น ข้อสันนิษฐานตามกฎหมายซึ่งหักล้างไม่ได้ หรือเรียกว่าข้อสันนิษฐานเด็ดขาด (Praesumptiones juris et de jure-irrebuttable presumption of Law) และข้อสันนิษฐานตามกฎหมายซึ่งหักล้างได้เรียกว่า ข้อสันนิษฐานไม่เด็ดขาด (Praesumptiones juris et sed non de jure-rebuttable presumption of Law)^{27 28}

ข้อสันนิษฐานเป็นหลักเกณฑ์ในกฎหมายลักษณะพยานที่ยอมให้มีการรับฟังข้อเท็จจริงโดยไม่จำเป็นต้องมีการสืบพยานหรือพิสูจน์แต่เพียงว่ามีข้อเท็จจริงอันเป็นเงื่อนไขแห่งการสันนิษฐานเกิดขึ้น ข้อสันนิษฐานจึงประกอบด้วยข้อเท็จจริง 2 ข้อ คือ ข้อเท็จจริงซึ่งเป็นเงื่อนไขแห่งการสันนิษฐานกับข้อเท็จจริงที่ได้รับการสันนิษฐาน²⁹

2.4.2 ประโยชน์ของข้อสันนิษฐานโดยที่กฎหมายยอมให้มีการสันนิษฐานได้³⁰

(1) เพื่อจัดความไม่ยุติธรรมที่อาจเกิดขึ้นในการดำเนินคดี เพราะคู่ความฝ่ายหนึ่งมีความได้เปรียบอย่างมากในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงข้อใดข้อหนึ่ง หมายความว่า คู่ความฝ่ายหนึ่งมีความสะดวกในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงยิ่งกว่าอีกฝ่ายหนึ่งมาก กรณีนี้กฎหมายจะสันนิษฐานให้เป็นคุณแก่ฝ่ายเสียเปรียบ เพื่อให้ฝ่ายที่ได้เปรียบต้องรับภาระการพิสูจน์ เช่น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 437 สันนิษฐานว่า ผู้ครอบครองหรือควบคุมดูแลยานพาหนะอย่างใด ๆ อันเดินด้วยกำลังเครื่องจักรกล จะต้องรับผิดชอบในความเสียหายอันเกิดจากเครื่องจักรกลนั้น

(2) ข้อสันนิษฐานมีประโยชน์และจำเป็นในด้านเศรษฐกิจและสังคม

²⁷ โสภณ รัตนากร- คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน. (ม.ป.ท. : ม.ป.ท., ม.ป.ป.)

²⁸ เพิ่งอ้าง.

²⁹ สุนทร เกิด โกลา, “บรรทัดฐานของศาลฎีกาในเรื่องการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานในคดีอาญา,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ม.ป.ป.)

³⁰ เข็มชัย ชุตินวงศ์, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน. พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร : นิติบรรณาการ, 2551), น.54.

(3) ข้อสันนิษฐานที่ต้องกำหนดขึ้นเพื่อหลีกเลี่ยงผลเสียหายที่อาจเกิดขึ้นจากความไม่แน่นอนของสถานะบางอย่าง ส่วนมากจะเป็นข้อสันนิษฐานเกี่ยวกับระยะเวลาหรือเวลาที่ข้อเท็จจริง อย่างใดอย่างหนึ่งเกิด เช่น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 17

(4) ความน่าจะเป็นไปได้ของข้อเท็จจริงที่เป็นปัญหา กล่าวคือ หากได้ความว่าเมื่อข้อเท็จจริงอันหนึ่งเกิดขึ้นแล้ว โดยปกติจะมีข้อเท็จจริงอีกอันหนึ่งจะเกิดตาม และเนื่องจากการพิสูจน์ข้อเท็จจริงอันแรกทำได้ด้วยความรวดเร็วและประหยัดกว่า กฎหมายจึงยอมให้รับฟังข้อเท็จจริงอันหลังเมื่อได้พิสูจน์ข้อเท็จจริงอันแรกแล้ว เช่น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1369

(5) เพื่อความสะดวกในการดำเนินกระบวนการพิจารณา เช่น ข้อสันนิษฐานว่าบุคคลทุกคนกระทำการโดยสุจริต หรือในคดีอาญาต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่า จำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะปรากฏแน่ชัดว่าเขากระทำความผิด

2.4.3 การแบ่งประเภทของข้อสันนิษฐาน

ข้อสันนิษฐานแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ³¹

(1) ข้อสันนิษฐานตามกฎหมาย คือ ข้อสันนิษฐานที่มีกฎหมายบัญญัติขึ้น ซึ่งมีทั้งในทางแพ่งและทางอาญา ผลแห่งการที่มีข้อสันนิษฐานคือ ผ่อนผันให้คู่ความฝ่ายที่ได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐานนำสืบแต่เพียงว่า ได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขแห่งข้อสันนิษฐานนั้นคือ พิสูจน์ข้อเท็จจริงที่เป็นเงื่อนไขแห่งการสันนิษฐาน ซึ่งเมื่อพิสูจน์ได้แล้ว ศาลก็จะยอมรับฟังข้อเท็จจริงที่ได้รับการสันนิษฐานได้ทันที ส่วนปัญหาว่าคู่ความฝ่ายตรงข้ามจะนำสืบหักล้างข้อสันนิษฐานว่าข้อเท็จจริงที่เป็นประเด็นพิพาทไม่ได้เป็นดังที่กฎหมายสันนิษฐานได้หรือไม่ ขึ้นอยู่กับข้อสันนิษฐานนั้นเปิดโอกาสให้มีการโต้แย้งได้หรือไม่ และสามารถแบ่งข้อสันนิษฐานตามกฎหมายได้ ออกเป็น 2 ประเภท คือ

ก. ข้อสันนิษฐานเด็ดขาด คือ ข้อสันนิษฐานที่กฎหมายไม่เปิดโอกาสให้มีการนำสืบโต้แย้งหรือหักล้างได้ และถ้าคู่ความฝ่ายใดพิสูจน์ได้ว่ามีข้อเท็จจริงอันเป็นเงื่อนไขแห่งการสันนิษฐานเกิดขึ้น ศาลก็จะรับฟังเป็นยุติได้เลยว่า มีข้อเท็จจริงที่ได้รับการสันนิษฐานเกิดขึ้น จึงเป็นกรณีที่ศาลรับฟังข้อเท็จจริงได้โดยไม่ต้องสืบพยานในประเด็นพิพาท ข้อสันนิษฐานประเภทนี้มักใช้ คำในกฎหมายว่า “ให้ถือว่า” หรือ “ต้องถือว่า” เช่น ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 60

ข. ข้อสันนิษฐานไม่เด็ดขาด คือ ข้อสันนิษฐานที่กฎหมายเปิดโอกาสให้มีการนำสืบโต้แย้งหรือหักล้างได้ ดังนั้นแม้คู่ความฝ่ายหนึ่งจะพิสูจน์ข้อเท็จจริงอันเป็นเงื่อนไขแห่งการสันนิษฐานได้ ศาลก็ยังฟังเป็นยุติตามข้อเท็จจริงที่ได้รับการสันนิษฐานไม่ได้เพียงแต่จะมีผลเป็นการ

³¹ เติ้งฮ้าง.

ผลกระทบนานที่นำสืบไปให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งเท่านั้น ถ้าอีกฝ่ายหนึ่งหักล้างไม่ได้ ศาลจึงจะฟังข้อเท็จจริงเป็นยุติตามข้อสันนิษฐาน ข้อสันนิษฐานประเภทนี้กฎหมายมักใช้คำว่า ท่านให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า เช่น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1369 บัญญัติว่า “บุคคลใดยึดถือทรัพย์สินใด ท่านให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า บุคคลนั้นยึดถือเพื่อตน” ข้อสันนิษฐานประเภทนี้นับว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่จะกำหนดหน้าที่นำสืบ

อีกกรณีที่สำคัญประการหนึ่งคือ การที่กฎหมายกำหนดข้อสันนิษฐานความผิดทางอาญาของบุคคลเป็นการบัญญัติกฎหมายที่ชอบหรือไม่ เช่น มีกฎหมายบัญญัติไว้ว่าการกระทำอย่างหนึ่งเป็นความผิด แต่มีกฎหมายอีกบทหนึ่งบัญญัติว่า ถ้าผู้ใดกระทำการอีกอย่างหนึ่งให้ถือว่าก่อนว่า ผู้นั้นกระทำการอย่างแรก ซึ่งกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด เว้นแต่จำเลยจะพิสูจน์ได้ว่าจำเลยไม่ได้กระทำการตามบทบัญญัติที่กำหนดความผิดนั้น เช่น ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 286 บทบัญญัติท่านองนี้มักจะมีข้อกำหนดขึ้นในกรณี ที่ความผิดหลักเป็นความผิดที่หาพยานหลักฐานยากลำบาก เพราะเป็นพยานที่อยู่ในความรู้เห็นส่วนตัวของผู้กระทำผิดฝ่ายเดียว หรือในกรณีที่เป็นกฎหมายที่ออกมาเพื่อคุ้มครองผลประโยชน์ของส่วนรวม ทั้งนี้เพื่อเป็นการผลักภาระการพิสูจน์ไปให้แก่จำเลยซึ่งได้เปรียบในการเสนอพยานหลักฐาน

(2) ข้อสันนิษฐานตามความเป็นจริง³² เป็นข้อสันนิษฐานซึ่งไม่มีกฎหมายบัญญัติเอาไว้ จึงเป็นเรื่องที่ศาลใช้ดุลพินิจวินิจฉัยข้อเท็จจริงเฉพาะเรื่อง โดยใช้ดุลพินิจฟังเอาข้อเท็จจริงจากที่ได้ความเมื่อศาลฟังข้อเท็จจริงอย่างใดอย่างหนึ่ง ศาลก็จะสันนิษฐานข้อเท็จจริงอีกข้อหนึ่งตามหลักตรรกวิทยา คือวิธีค้นหาเหตุและผล แล้ววิเคราะห์สังเคราะห์ ว่าข้อเท็จจริงซึ่งเป็นปัญหาพิพาทอยู่นั้นเป็นอย่างไรจริงแท้แค่ไหน ในลักษณะที่ศาลนำข้อเท็จจริงแวดล้อมกรณีหลาย ๆ ข้อมาประกอบกันเพื่อสันนิษฐานความน่าจะเป็นของข้อเท็จจริง จึงน่าจะเป็นเรื่องการชั่งน้ำหนักคำพยานของศาลว่า ข้อเท็จจริงแวดล้อมแต่ละกรณีเหล่านั้นสามารถโน้มน้าวให้ศาลเชื่อได้หรือไม่

เมื่อข้อสันนิษฐานที่เกิดขึ้นจากการใช้เหตุผลซึ่งเป็นข้อสันนิษฐานตามความเป็นจริง มิใช่เกิดโดยผลของกฎหมาย ข้อสันนิษฐานจะเกิดขึ้นหรือไม่ก็นั้นจึงอยู่ที่ดุลพินิจในการฟังพยานหลักฐาน ไม่มีการบังคับว่าจะต้องเกิดข้อสันนิษฐานอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้น อย่างกรณีของข้อสันนิษฐานตามกฎหมาย และเมื่อเป็นเรื่องของการฟังข้อเท็จจริงจากพยานหลักฐานจึงไม่เป็นข้อสันนิษฐานที่เด็ดขาด ศาลจะฟังข้อเท็จจริงเป็นอย่างไรหรือไม่จึงขึ้นอยู่กับพยานหลักฐานและดุลพินิจของศาล เช่น คำรับของคู่ความที่รับไว้ในอีกคดีหนึ่งนั้นเป็นเพียงพยานหลักฐานที่สันนิษฐานว่า หากไม่เป็นความจริงแล้วบุคคลจะไม่กล่าวให้ตนเสียประโยชน์แต่การสันนิษฐานยัง

³² เข็มชัย ชุตินวงศ์, *แพ่งอ้าว*.

ไม่ใช่ข้อเท็จจริงที่ฟังได้โดยเด็ดขาด³³

ในคดีอาญาเมื่อข้อเท็จจริงปรากฏว่าจำเลยรับช้อนาฬิกาข้อมือ 6 เรือนไว้ ผู้ลักทรัพย์ ซึ่งเป็นเด็ก ไม่อยู่ในฐานะที่จะขายของชนิดนั้นและรับซื้อไว้ในราคาถูก ก็ทำให้ศาลฟังได้ว่าจำเลย มีเจตนารับของโจร (คำพิพากษาฎีกาที่ 314/2498)

(3) เปรียบเทียบข้อสันนิษฐานตามกฎหมายที่ไม่เด็ดขาดกับข้อสันนิษฐานตามความเป็นจริง

ข้อสันนิษฐานตามกฎหมายในกรณีที่ข้อสันนิษฐานไม่เด็ดขาดและข้อสันนิษฐานตามความเป็นจริง มีลักษณะที่คล้ายกันตรงที่ต่างก็เป็นข้อสันนิษฐานที่ไม่เด็ดขาด และต่างก็ก่อให้เกิดการรับฟังข้อเท็จจริงตามข้อสันนิษฐาน (presumed fact) บางประการแต่ข้อสันนิษฐานทั้งสองประเภทนี้มีข้อแตกต่างบางประการคือ

ก. ข้อสันนิษฐานตามกฎหมายในกรณีที่ข้อสันนิษฐานไม่เด็ดขาด ได้เกิดขึ้นโดยบทบัญญัติของกฎหมาย แต่ข้อสันนิษฐานตามข้อเท็จจริงหรือตามความเป็นจริง เกิดขึ้นจากการใช้เหตุผลในการอนุมานข้อเท็จจริงจากพยานหลักฐาน

ข. เนื่องจากข้อสันนิษฐานตามกฎหมายที่ไม่เด็ดขาดนี้เกิดขึ้นจากบทบัญญัติของกฎหมายซึ่งบังคับให้ศาลฟังว่ามีข้อเท็จจริงอยู่อย่างไรก่อนในเบื้องต้น เมื่อมีข้อสันนิษฐานเกิดขึ้นศาลก็ต้องฟังข้อเท็จจริงตามที่กฎหมายสันนิษฐานไว้ จะฟังเป็นอย่างอื่นไม่ได้จนกว่าจะมีการนำสืบพยานหักล้างข้อสันนิษฐานนั้น ส่วนข้อสันนิษฐานตามความเป็นจริงเป็นเพียงการใช้เหตุผลของศาล ศาลอาจจะสันนิษฐานว่ามีข้อเท็จจริงอย่างไรเกิดขึ้นหรือไม่ก็ได้

ค. ข้อสันนิษฐานตามกฎหมายกรณีข้อสันนิษฐานที่ไม่เด็ดขาด ก่อให้เกิดการเปลี่ยนหน้าที่นำสืบของกลุ่มความ กล่าวคือ เมื่อกลุ่มความฝ่ายหนึ่งได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐานซึ่งบังคับให้ศาลต้องฟังข้อเท็จจริงตามที่กฎหมายสันนิษฐานไว้แล้ว ก็เป็นหน้าที่ของกลุ่มความอีกฝ่ายหนึ่งที่จะต้องนำสืบพยานหลักฐานหักล้างข้อสันนิษฐานนั้น ไม่เช่นนั้นตนอาจเป็นผู้แพ้คดีได้ ส่วนข้อสันนิษฐานตามความเป็นจริงนั้นอาจก่อให้เกิดหน้าที่ในการนำสืบแก่กลุ่มความฝ่ายหนึ่งหรือไม่ก็ได้แล้วแต่ว่าศาลจะสันนิษฐานว่ามีข้อเท็จจริงอย่างไรหรือไม่

ง. ข้อสันนิษฐานตามกฎหมายที่ไม่เด็ดขาดนั้นเป็นเรื่องที่ศาลต้องฟังข้อเท็จจริงตามข้อสันนิษฐาน (presumed fact) โดยอาจไม่มีการสืบพยานหลักฐานเลย หรือมีการสืบแต่เพียงข้อเท็จจริงพื้นฐาน (basic fact) เพื่อให้ได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐานเท่านั้น ไม่ได้มีการสืบพยานถึงข้อเท็จจริงที่ศาลรับฟัง จึงถือว่าข้อเท็จจริงที่ศาลรับฟังได้รับการยกเว้นไม่ต้องพิสูจน์กัน ด้วยพยานหลักฐานหรือเป็นข้อยกเว้นที่ศาลรับฟังข้อเท็จจริงโดยไม่ต้องมีการสืบพยาน

³³ โสภณ รัตนกร, เพิ่งอ้าง.

ส่วนข้อสันนิษฐานตามความเป็นจริงนั้นเป็นเรื่องการพิสูจน์ข้อเท็จจริงด้วยการสืบพยานหลักฐาน ซึ่ง ส่วนใหญ่จะเกี่ยวกับการสืบพยานแวดล้อม กรณีนี้ให้ศาลใช้ดุลพินิจวิเคราะห์สังเคราะห์ตาม หลักตรรกวิทยา ค้นหาเหตุและผลว่ามีข้อเท็จจริงส่วนใดเกิดขึ้น

2.4.4 ข้อสันนิษฐานในคดีแพ่งและคดีอาญา

2.4.4.1 ข้อสันนิษฐานในคดีแพ่ง

การได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐานนั้น ในคดีแพ่งจะมีประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความแพ่ง มาตรา 84/1 ความว่า “ถ้ามีข้อสันนิษฐานไว้ในกฎหมายเป็นคุณแก่คู่ความฝ่ายใดคู่ความ ฝ่ายนั้นต้องพิสูจน์เพียงแต่ว่าตนนั้นได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขแห่งการที่ตนจะได้รับประโยชน์จากข้อ สันนิษฐานนั้นครบถ้วนแล้ว”

จากบทบัญญัติดังกล่าวในบทนี้ถึงแม้กฎหมายสันนิษฐานเป็นคุณแก่คู่ความฝ่ายใดก็ยังคง ต้องมีการรับฟังพยานหลักฐานกันต่อไป โดยศาลจะต้องกำหนดหน้าที่นำสืบให้ถูกต้องบท สันนิษฐานของกฎหมายจึงมีผลต่อภาระการพิสูจน์ นับได้ว่าเป็นข้อยกเว้นของหลักที่ว่า “ผู้ใดกล่าว อ้างผู้หนึ่งมีหน้าที่นำสืบ” เป็นการผลัดภาระการพิสูจน์หรือหน้าที่นำสืบไปให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งทำ หน้าที่แทน³⁴ หรืออาจกล่าวได้ว่า บทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 84 (2) จะเห็นได้ว่า

(1) ข้อสันนิษฐานนี้ได้บัญญัติไว้ในกฎหมาย จึงเป็นข้อสันนิษฐานตามกฎหมาย

(2) เป็นข้อสันนิษฐานที่ยกเว้นหน้าที่นำสืบของฝ่ายที่กล่าวอ้างข้อเท็จจริงขึ้นสนับสนุน คำฟ้อง คำให้การ และเมื่อเป็นข้อสันนิษฐานตามกฎหมายซึ่งศาลจะต้องรับฟังข้อเท็จจริงตามที่ กฎหมายบัญญัติไว้ย่อมมีการผลัดภาระการสืบพยานไปให้คู่ความที่ฝ่ายหนึ่งต้องสืบพยานให้เห็น เป็นอย่างอื่น ข้อสันนิษฐานนี้จึงเป็นข้อสันนิษฐานตามกฎหมายที่หักล้างได้

(3) ก่อนที่คู่ความจะได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐานจะต้องพิสูจน์ให้เห็นว่า “ตนได้ ปฏิบัติตามเงื่อนไขแห่งการที่ตนจะได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐานนั้นครบถ้วนแล้ว”³⁵

บทบัญญัติส่วนนี้ก็เป็นลักษณะของข้อสันนิษฐานตามกฎหมาย ซึ่งบางกรณีได้กำหนด ไว้ว่าจะต้องมีการพิสูจน์ถึงข้อเท็จจริงพื้นฐาน (basic fact) เสียก่อน จึงจะเกิดข้อสันนิษฐานให้ศาล ฟังข้อเท็จจริงที่สันนิษฐาน (presumed fact) โดยบทกฎหมายนั้น ๆ³⁶

เช่น ข้อสันนิษฐานในเรื่องละเมิด ซึ่งได้แก่กรณีตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 437 ความว่า “ผู้ครอบครองหรือควบคุมดูแลยานพาหนะอย่างใด ๆ อันเดินด้วยกำลัง

³⁴ พรเพชร วิชิตชลชัย, *แพ่งอ้าง*, น. 85.

³⁵ โสภณ รัตนากร, *แพ่งอ้าง*, น. 136.

³⁶ พรเพชร วิชิตชลชัย, *แพ่งอ้าง*, น. 97.

เครื่องจักรกล จะต้องรับผิดชอบในความเสียหายอันเกิดจากยานพาหนะนั้น เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าการเสียหายนั้นเกิดแต่เหตุสุดวิสัยหรือเกิดเพราะความผิดของผู้เสียหายนั่นเอง”

ความข้อนี้ให้ใช้บังคับได้ตลอดถึงบุคคลผู้มีไว้ในครอบครองซึ่งทรัพย์สินอันเป็นของเกิดอันตรายได้โดยสภาพหรือโดยความมุ่งหมายที่จะใช้หรือโดยกลไกของทรัพย์สินนั้นด้วย

ผลของมาตรานี้ก็คือ โจทก์ผู้เสียหายมีหน้าที่นำสืบหรือมีภาระการพิสูจน์เพียงว่าจำเลยเป็นผู้ครอบครองหรือควบคุมยานพาหนะที่เดินด้วยเครื่องจักรกล ซึ่งทำให้ตนเสียหาย จำเลยก็ต้องด้วยข้อสันนิษฐานว่าจะต้องรับผิดชอบ เว้นแต่จำเลยจะพิสูจน์ได้ว่า ไม่ต้องรับผิดชอบเพราะเหตุใด ซึ่งเป็น การโอนหน้าที่นำสืบหรือภาระการพิสูจน์กลับไปให้โจทก์ ตัวอย่างคำพิพากษาฎีกา

ฎีกาที่ 627/2486 เรือกลไฟของจำเลยโยงเรือของโจทก์มาและทำให้เรือที่โยงมาล่ม กรณีเข้าประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 437 จำเลยมีหน้าที่ต้องนำสืบให้พ้นความรับผิด

ในคดีแพ่งนั้นได้มีการกำหนดข้อสันนิษฐานทั้งข้อสันนิษฐานเด็ดขาดและไม่เด็ดขาดไว้ ดังนี้

1. ข้อสันนิษฐานเด็ดขาด³⁷

ข้อสันนิษฐานเด็ดขาดนี้มีกระจัดกระจายอยู่ในกฎหมายต่าง ๆ เป็นอันมาก การที่จะทราบว่าเป็นข้อสันนิษฐานเด็ดขาดหรือไม่ต้องพิจารณาจากถ้อยคำในบทบัญญัตินั้น ๆ เอง เช่น “ให้ถือว่า” หรือ “ต้องถือว่า” เหล่านี้เป็นต้น เมื่อเรื่องใดเป็นข้อสันนิษฐานเด็ดขาดแล้ว ศาลก็รับฟังข้อเท็จจริงไปตามนั้นได้ทันที โดยไม่เปิดโอกาสให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งนำสืบหักล้างข้อสันนิษฐานนั้น เช่นในคดีแพ่งมาตรา 10 เมื่อความข้อใดข้อหนึ่งในเอกสารอาจตีความได้เป็นสองนัย นัยไหนจะทำให้เป็นผลบังคับได้ท่านให้ถือเอาตามความนัยนั้น”

มาตรา 12 ลงจำนวนเงินหรือปริมาณในเอกสารด้วยตัวอักษรและตัวเลข ถ้าตัวอักษรกับตัวเลขทั้งสองอย่างไม่ตรงกัน และศาลมีอาจหยั่งทราบเจตนาของคู่กรณีได้ว่าจะให้ใช้ภาษาใด บังคับไว้ ท่านให้ถือเอาภาษาไทยบังคับ

มาตรา 15 บุคคลอันศาลได้มีคำสั่งให้เป็นคนสาบสูญแล้วนั้น ท่านให้ถือว่าถึงแก่ความตายเมื่อครบกำหนดระยะเวลาดังระบุไว้ในมาตรา 64

2. ข้อสันนิษฐานไม่เด็ดขาด³⁸

ข้อสันนิษฐานไม่เด็ดขาดนี้มีอยู่ตามบทบัญญัติในกฎหมายต่าง ๆ เป็นอันมาก มีข้อสังเกตได้ว่า ส่วนมากกฎหมายมักใช้คำว่า “ท่านให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า” หรือ “ให้สันนิษฐาน

³⁷ โอสถ โกสิน. คำอธิบายและเปรียบเทียบกฎหมายไทยกับต่างประเทศในเรื่องกฎหมายลักษณะพยาน. (ม.ป.ท. : ม.ป.ท., ม.ป.ป.), น. 44-45.

³⁸ เพิ่งอ้าง, น. 16.

ว่า” ซึ่งต่างกับข้อสันนิษฐานเด็ดขาด ซึ่งมักใช้คำว่า “ให้ถือว่า” ผลของข้อสันนิษฐานไม่เด็ดขาดนี้ ก็มีอยู่เพียงเป็นการโยน ไม้ให้อีกฝ่ายหนึ่งที่จะต้องนำสืบหักล้างข้อสันนิษฐานนั้น คือว่าถ้า ข้อสันนิษฐานเป็นคุณแก่ฝ่ายใด ฝ่ายนั้นก็นำสืบแต่เพียงว่าได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขนั้นแล้ว ตนก็ได้รับ ประโยชน์จากข้อสันนิษฐาน ตกเป็นหน้าที่อีกฝ่ายหนึ่งจะต้องนำสืบหักล้างข้อสันนิษฐานที่ไม่เด็ดขาดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มิให้ยกคุณเป็นตัวอย่างใช้ในมาตราดังนี้

มาตรา 6 “ท่านให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า บุคคลทุกคนกระทำการโดยสุจริต”

มาตรา 17 “ถ้าบุคคลหลายคนถึงชีวิตอันตรายเป็นเหตุอันตราร่วมกันและเป็นการ พันวิสัยจะกำหนดได้ว่าคนไหนถึงชีวิตอันตราก่อนแล้วไซ้ ท่านให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าตาย ร่วมกัน”

มาตรา 437 “ผู้ครอบครองหรือควบคุมดูแลยานพาหนะอย่างใด ๆ อันเดินด้วยกำลัง เครื่องจักรกล จะต้องรับผิดชอบในความเสียหายอันเกิดจากยานพาหนะนั้น เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าการเสียหายนั้นเกิดแต่เหตุสุดวิสัยหรือเกิดเพราะความผิดของผู้เสียหายนั่นเอง” มาตรานี้กฎหมาย สันนิษฐานว่าผู้ควบคุมยานพาหนะเป็นฝ่ายประมาทเลินเล่อจนกว่าจะพิสูจน์แก้ตัวได้ (ฎีกา 858/2473, 112/2474)

2.4.4.2 ข้อสันนิษฐานในคดีอาญา

สำหรับข้อสันนิษฐานในคดีอาญานั้น ในด้านข้อสันนิษฐานตามกฎหมายเป็นแนวทาง (Guideline) ในการหาข้อยุติในข้อเท็จจริงตามที่กฎหมายกำหนด เป็นการรับฟังข้อเท็จจริงเบื้องต้น (Prima Facie Case) เมื่อไม่มีพยานหลักฐานให้เห็นเป็นอย่างอื่น แต่ไม่ใช่การจำกัดการใช้ดุลพินิจ ของศาลโดยเด็ดขาดเป็นเพียงการจำกัดดุลพินิจของศาลอย่างมีเงื่อนไขเท่านั้น และในกรณีที่โจทก์ ในคดีอาญาสามารถนำสืบให้เห็นถึงข้อเท็จจริงเป็นเงื่อนไขแห่งข้อสันนิษฐานได้แล้ว ข้อสันนิษฐานตามกฎหมายย่อมมีผลเป็นการกำหนดหน้าที่ให้จำเลยต้องนำเสนอพยานหลักฐาน (Evidential Burden) เพื่อหักล้างข้อสันนิษฐานในกรณีเช่นนี้ระดับของหน้าที่นำสืบเพื่อหักล้าง ข้อสันนิษฐานในคดีอาญาย่อมแตกต่างจากคดีแพ่ง เพราะในคดีอาญา การสืบพยานหลักฐานต้อง ชัดเจนจนกระทั่งศาลเห็นว่า มีการกระทำความผิดจริง และจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้นจน ปราศจากข้อสงสัย ดังนั้น หน้าที่ชักจูงใจให้ศาลเชื่อ (Persuasive Burden) ว่าจำเลยกระทำความผิด ตามที่โจทก์ฟ้อง จึงตกอยู่กับโจทก์เสมอ แต่คดีแพ่ง หน้าที่นำสืบเพื่อชักจูงใจให้ศาลเชื่ออาจตกอยู่ กับโจทก์หรือจำเลยก็ได้ ขึ้นอยู่กับประเด็นแห่งคดี และการวินิจฉัยของศาลว่าฝ่ายใดเป็นฝ่ายกล่าว อ้าง หน้าที่นำสืบก็ตกอยู่กับฝ่ายนั้น (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 84) เนื่องจากระบบการนำสืบข้อเท็จจริงของไทยไม่ได้มีการแบ่งแยกหน้าที่นำสืบออกเป็นหน้าที่ชักจูงใจให้ศาล เชื่อ (Persuasive Burden) กับหน้าที่นำเสนอพยานหลักฐาน (Evidential Burden) อย่างชัดเจน ทำให้

เกิดความเข้าใจว่าเป็นการผลักระการพิสูจน์ทั้งหมด คือทั้งหน้าที่ชักจูงให้เชื่อและหน้าที่นำเสนอ พยานหลักฐานให้กับจำเลยด้วยเหตุนี้ ก็อาจทำให้เข้าใจคลาดเคลื่อนไปได้ว่า ในกรณีที่กฎหมาย กำหนดบทบัญญัติกำหนดข้อสันนิษฐานตามกฎหมายแล้วจะเป็นข้อยกเว้นหลักที่ว่า โจทก์มีภาระ การพิสูจน์ว่าจำเลยกระทำความผิดตามที่กล่าวหาจนกว่าปราศจากข้อสงสัย ทั้งนี้โดยในทางวิชาการ หลักกฎหมายทั้งสองต่างดำรงอยู่อย่างเป็นอิสระ ไม่ใช่ว่าอันหนึ่งเป็นหลักอันหนึ่งเป็นข้อยกเว้นแต่ อย่างไม่ใด ในด้านความเข้าใจเรื่องระดับภาระการพิสูจน์ในคดีอาญาของโจทก์และจำเลยตามประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227 แล้ว ปัญหาข้อมอยู่ที่การใช้ดุลพินิจของศาลในการ ชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานว่าข้อเท็จจริงเพียงใดที่เพียงพอให้เกิดความสงสัยความรับผิดชอบของ ศาลในประเด็นนี้จึงเป็นประการสุดท้ายที่สำคัญอีกประการหนึ่ง³⁹

หลักการสำคัญในการดำเนินคดีอาญาถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของจำเลยประการหนึ่ง คือ ศาลต้องสันนิษฐานเอาไว้ก่อนว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์ (Presumption of innocence) ซึ่งเป็นหลักที่ ปรากฏอยู่ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยมาตรา 39

“บุคคลไม่ต้องรับโทษทางอาญา เว้นแต่ได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลา ที่ กระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษที่ กำหนดไว้ในกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลา ที่กระทำความผิดไม่ได้”

ในคดี อาญาต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด ก่อนมี คำพิพากษา อันถึงที่สุด แสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็น ผู้กระทำความผิดไม่ได้

ดังนั้น จึงเป็นเรื่องสำคัญที่จะต้องพิจารณากันอย่างถี่ถ้วนว่าการกำหนดข้อสันนิษฐาน ความรับผิดชอบของจำเลยในคดีอาญาดังกล่าวมีความชอบมากน้อยเพียงใด โดยเฉพาะอย่างยิ่งบรรดา พระราชบัญญัติที่มีบทสันนิษฐานความรับผิดชอบทางอาญาของจำเลยจะถือว่าขัดหรือแย้งต่อ รัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศหรือไม่

แต่อย่างไรก็ตามบทสันนิษฐานความรับผิดชอบของจำเลยในคดีอาญายังคงมีบทบาทสำคัญ ในการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม โดยเฉพาะในการปราบปรามอาชญากรรมบางประเภท เนื่องจากในบางกรณีข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิดของจำเลยมักอยู่ในความรู้เห็นของ จำเลยเป็นส่วนใหญ่ จึงจำเป็นต้องพึ่งข้อสันนิษฐานความรับผิดชอบของจำเลยเป็นเครื่องมือผ่านภาระ ของฝ่ายบริหารในการพิสูจน์ความผิดของจำเลย

³⁹ อุดม รัฐอมฤต, “ผลของข้อสันนิษฐานตามกฎหมายต่อการกำหนดหน้าที่นำสืบในคดีอาญา,” วารสาร นิติศาสตร์. เล่ม 25 (1-4), น. 317, 319. (2538).

ในทางคดีอาญา ได้มีการกำหนดข้อสันนิษฐานหนึ่งที่เป็นข้อสันนิษฐานเด็ดขาดและไม่เด็ดขาด ดังนี้

1. ข้อสันนิษฐานตามประมวลกฎหมายอาญา

เช่น มาตรา 4 การกระทำความผิดในเรือไทยหรืออากาศยานไทย ไม่ว่าจะอยู่ ณ ที่ใดให้ถือว่ากระทำความผิดในราชอาณาจักร

มาตรา 60 ผู้ใดเจตนาที่จะกระทำต่อบุคคลหนึ่ง แต่ผลของการกระทำเกิดแก่อีกบุคคลหนึ่งโดยพลาดไป ให้ถือว่าผู้นั้นกระทำโดยเจตนาแก่บุคคลซึ่งได้รับผลร้ายจากการกระทำนั้น

มาตรา 64 บุคคลจะแก้ตัวว่าไม่รู้กฎหมาย เพื่อให้พ้นจากความรับผิดในทางอาญาไม่ได้ (ข้อความนี้มีผลเท่ากับให้ถือว่าบุคคลทุกคนต้องรู้กฎหมาย)

มาตรา 73 เด็กอายุไม่เกิน 7 ปีกระทำการอันกฎหมายบัญญัติว่าเป็นความผิด เด็กนั้นไม่ต้องรับโทษ (ข้อความนี้มีผลเท่ากับให้ถือว่าเด็กนั้นยังไม่รู้จักรับผิดชอบ)

2. ข้อสันนิษฐานไม่เด็ดขาดตามประมวลกฎหมายอาญา

กล่าวคือ เป็นข้อสันนิษฐานที่กฎหมายเปิดโอกาสให้มีการนำสืบได้แย้งหรือหักล้างได้ ดังนั้น แม้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งจะพิสูจน์ข้อเท็จจริงอันเป็นเงื่อนไขแห่งการสันนิษฐานได้ ศาลก็ยังไม่ฟังเป็นยุติตามข้อเท็จจริงที่รับการสันนิษฐานไม่ได้ เพียงแต่จะมีผลเป็นการผลักภาระหน้าที่นำสืบไปให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งเท่านั้น ถ้าอีกฝ่ายหนึ่งสืบหักล้างไม่ได้ศาลจึงจะฟังข้อเท็จจริงเป็นยุติตามข้อสันนิษฐานในคดีอาญา เช่น

มาตรา 211 บัญญัติว่า ผู้ใดประชุมในที่ประชุมอั้งยี่หรือซ่องโจร ผู้นั้นกระทำความผิดฐานเป็นอั้งยี่หรือซ่องโจร เว้นแต่ผู้นั้นจะแสดงได้ว่า ได้ประชุมโดยไม่รู้ว่าเป็นการประชุมของอั้งยี่หรือซ่องโจร⁴⁰

มาตรา 286 วรรคสอง บัญญัติว่า ผู้ใดไม่มีปัจจัยอย่างอื่นอันปรากฏสำหรับการดำรงชีพ หรือไม่มีปัจจัยอันเพียงพอสำหรับดำรงชีพ และมีพฤติการณ์อย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้ให้ถือว่าผู้นั้นดำรงชีพอยู่จากรายได้ของผู้ซึ่งค่าประเวณี เว้นแต่จะพิสูจน์ให้ว่าไม่ให้เป็นอย่างนั้น

(1) อยู่ร่วมกับผู้ซึ่งค่าประเวณี หรือสมาคมกับผู้ซึ่งค่าประเวณีคนเดียวหรือหลายคนเป็นอาจฉิน

(2) กินอยู่หลับนอนหรือรับเงิน หรือประโยชน์อย่างอื่น โดยผู้ซึ่งค่าประเวณีจัดให้

⁴⁰ ไกรพล อร์ธรัตน์, “บทวิเคราะห์คำพิพากษาผลกระทบของคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 12/2555 ต่อความสามารถในการแสวงหาพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความผิดของจำเลยในคดีอาญาวารสารกฎหมาย เล่ม 3 (1), น. 87, 88.

(3) เข้าแทรกแซงเพื่อช่วยผู้ซึ่งค้าประเวณีในการทะเลาะวิวาทกับผู้ที่คบค้ากับผู้ซึ่งค้าประเวณีนั้น

2.4.5 เหตุผลของการมีข้อสันนิษฐาน

สำหรับเหตุผลที่กฎหมายลักษณะพยานหลักฐานยอมรับเอาข้อสันนิษฐานเข้ามาใช้ในระบบกฎหมายของประเทศไทยนั้น อาจสรุปให้ดังนี้⁴¹

1. เพราะข้อสันนิษฐานเป็นเรื่องใกล้ความจริงมากกว่าการที่จะรับฟังข้อเท็จจริงไปในทางอื่น เมื่อมีหลักที่พอจะรับฟังเรื่องใดที่ใกล้ความจริงมากที่สุดแล้ว จึงเป็นการดีกว่าที่จะยอมให้สืบพยานซึ่งจะเป็นการเสียทั้งเวลา และค่าใช้จ่าย
2. เพราะข้อสันนิษฐานช่วยให้การพิจารณาความของศาลรวดเร็วยิ่งขึ้น เป็นการประหยัดเวลาในการสืบพยาน
3. เพราะข้อสันนิษฐานช่วยก่อให้เกิดความยุติธรรมแก่คู่ความซึ่งเป็นฝ่ายที่ไม่อาจเข้าถึงพยานให้เหมือนอีกฝ่ายหนึ่ง ในกรณีเช่นนี้กฎหมายโยนหน้าที่สืบพยานให้แก่ฝ่ายที่ให้เปรียบเทียบในการเข้าถึงพยาน
4. เพราะในบางกรณีข้อสันนิษฐานมีความจำเป็นเพราะประโยชน์ในทางสังคมหรือเศรษฐกิจ เช่น ในเรื่องกรรมสิทธิ์ซึ่งมีข้อสันนิษฐานว่า ผู้ครอบครองก่อนย่อมได้สิทธิดีกว่า

⁴¹ ไกรพล อรัญรัตน์, *เพิ่งอ้าง*, น.86.

ตารางที่ 2.1 เปรียบเทียบผลกระทบของข้อสันนิษฐานเด็ดขาดและไม่เด็ดขาดต่อสิทธิของจำเลย⁴²

ผลกระทบของบทสันนิษฐานเด็ดขาด	ผลกระทบของบทสันนิษฐานไม่เด็ดขาด
1. เมื่อโจทก์นำสืบพยานหลักฐานเข้าเงื่อนไขที่ระบุไว้ในข้อสันนิษฐาน จำเลยก็ต้องรับผิดชอบ โดยจะถูกตัดสิทธิไม่ให้โต้แย้งได้เลย	1. เมื่อโจทก์นำสืบพยานหลักฐานเข้าเงื่อนไขที่ระบุไว้ในข้อสันนิษฐาน จำเลยจะถูกสันนิษฐานไว้ก่อนว่ากระทำความผิดต่อเมื่อจำเลยพิสูจน์หักล้างข้อสันนิษฐานนี้ได้แล้ว จะทำให้จำเลยหันความรับผิดชอบ
2. ภาระการพิสูจน์ต่าง ๆ ของโจทก์จะถูกลดลง ให้เหลือเพียงพิสูจน์ให้เข้าเงื่อนไขแห่งข้อสันนิษฐานเท่านั้น จำเลยก็หมดโอกาสในการพิสูจน์พยานหลักฐานหักล้างข้อสันนิษฐานนั้นได้เลย	2. ภาระการพิสูจน์ต่าง ๆ ของโจทก์จะถูกลดลงให้เหลือเพียงพิสูจน์ให้เข้าเงื่อนไขแห่งข้อสันนิษฐานเท่านั้น จำเลยก็มีภาระ พิสูจน์หักล้างข้อสันนิษฐานนั้นโดยแสดงให้เห็นว่าไม่ได้เป็นไปตามที่ได้สันนิษฐานไว้
3. แม้ในคดีอาญาจำเลยจะมีสิทธิไม่ให้การต่อสู้คดี แต่หากเข้าข้อสันนิษฐานแล้วจำเลยจะถูกบังคับโดยปริยายโดยให้ฟ้องต่อสู้คดีเพื่อพิสูจน์ว่ากรณีของตนไม่เข้าข้อสันนิษฐานเท่านั้น	3. แม้ในคดีอาญาจำเลยจะมีสิทธิไม่ให้การต่อสู้คดี แต่หากเข้าข้อสันนิษฐานแล้วจำเลยจะถูกบังคับ โดยปริยายให้ต่อสู้คดีเพื่อ พิสูจน์ว่ากรณีของตนไม่เข้าข้อสันนิษฐาน และยัง สามารถพิสูจน์หักล้างข้อสันนิษฐานนี้ได้อีกด้วย

ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าข้อสันนิษฐานที่ไม่เด็ดขาดนั้น (Rebuttable Presumption) มักจะเป็นข้อสันนิษฐานที่กฎหมายเปิดโอกาสให้มีการนำสืบพยานโต้แย้งหรือหักล้างได้ แม้คู่ความฝ่ายหนึ่งจะพิสูจน์ข้อเท็จจริงอันเป็นเงื่อนไขในการได้รับประโยชน์ตามข้อสันนิษฐาน ศาลก็ยังฟังข้อเท็จจริง เป็นยุติตามข้อเท็จจริงที่ได้รับการสันนิษฐานไม่ได้ เพียงแต่ผลการการพิสูจน์ไปให้คู่ความฝ่าย ตรงข้ามเท่านั้น หากคู่ความฝ่ายตรงข้ามพิสูจน์หักล้างตามข้อสันนิษฐานไม่ได้ ศาลก็จะฟังข้อเท็จจริงเป็นที่ยุติตามข้อสันนิษฐานนั้นทันที และในกรณีการพิสูจน์หักล้างข้อสันนิษฐาน ความผิดที่ไม่เด็ดขาดของจำเลยในคดีอาญา จำเลยไม่ต้องถึงขนาดพิสูจน์หักล้างจนถึงขนาด

⁴² ธรรมรงค์ สุขไชยะ, “ข้อสันนิษฐานความรับผิดชอบในกฎหมายอาญา : ศึกษาเฉพาะบทสันนิษฐานเด็ดขาดตาม พ.ร.บ. ยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มาตรา 158 วรรค 3(2),” (วิทยานิพนธ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2554), น. 17.

ปราศจาก ข้อสงสัยแต่อย่างใด (Beyond Reasonable Doubt) เพียงแต่จำเลยพิสูจน์หักล้าง พยานหลักฐาน ให้ศาลเห็นว่าพยานหลักฐานของจำเลยมีความน่าเชื่อถือมากกว่าพยานหลักฐานของ โจทก์ (Preponderance of Evidence) ก็เป็นการเพียงพอแล้ว⁴³ ส่วนข้อสันนิษฐานที่เด็ดขาดนั้น (Irrebuttable Presumption) มักจะเป็นกรณีที่ถูกกฎหมายไม่เปิดโอกาสให้มีการนำสืบข้อเท็จจริง ได้แย้งหรือหักล้าง ข้อสันนิษฐานได้ ดังนั้นถ้าคู่ความฝ่ายที่ได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐาน สามารถพิสูจน์ ข้อเท็จจริงอันเป็นเงื่อนไขในการได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐานได้ ก็จะทำให้ ศาลรับฟัง ข้อเท็จจริงเป็นยุติตามข้อสันนิษฐานนั้นทันที เมื่อจำเลยถูกผลร้ายจากข้อสันนิษฐานนั้น ทางต่อผู้ของจำเลยก็มีอยู่ทางเดียวคือ ต้องพิสูจน์โต้แย้งว่าข้อเท็จจริงอันเป็นเงื่อนไขในการได้รับ ประโยชน์ จากข้อสันนิษฐานนั้นไม่มีอยู่จริง

2.5 หลักสันนิษฐานความบริสุทธิ์ของจำเลย

หลักสันนิษฐานความเป็นผู้บริสุทธิ์เป็นหลักการที่ได้รับการยอมรับในนานา อารยประเทศและระดับระหว่างประเทศ เป็นสากลและแพร่หลายทั่วโลก หลักสันนิษฐานความ บริสุทธิ์นับว่าเป็นหลักการที่สำคัญประการหนึ่งของ “หลักนิติธรรม” ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ได้วางหลักไว้ว่า ในคดีอาญาต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลย ไม่มีความผิด

ก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคล นั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดไม่ได้

ศาลรัฐธรรมนูญอ้างอิงถึง ปฎิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights) ขององค์การสหประชาชาติ ตามเนื้อความของปฎิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ขององค์การสหประชาชาติ ข้อ 11 แปลได้ว่า “บุคคลซึ่งถูกกล่าวหาว่ามีความผิดอาญา มีสิทธิที่จะ ได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ จนกว่าจะมีการพิสูจน์ว่ามีความผิดตามกฎหมาย ในการ พิจารณาโดยเปิดเผย และผู้นั้นได้รับหลักประกันทั้งหลายที่จำเป็นในการต่อสู้คดี”⁴⁴

สิทธิของจำเลยตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 39 นี้ทำให้เกิดหลักการ ในชั้นพิจารณาของศาลโดยกำหนดให้โจทก์มีหน้าที่ต้องนำพยานมาสืบให้ศาลรับฟังโดยปราศจาก ข้อสงสัยว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิด และยังเป็นโอกาสให้ผู้ถูกกล่าวหาต่อสู้คดีได้อย่าง

⁴³ โสภณ รัตนกร, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน. (กรุงเทพมหานคร : นิติบรรณการ, 2551), น.506.

⁴⁴ อานนท์ มาเม้า, “บทวิเคราะห์คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ : คำวินิจฉัยที่ 12/2555 กับหลัก สันนิษฐานความเป็นผู้บริสุทธิ์ในฐานะสิทธิขั้นพื้นฐาน และข้อพิจารณาเพิ่มเติมประการอื่น (ตอน 2),” วารสาร นิติศาสตร์. เล่ม 42 (1-2), น. 120, 121(- 2556)

เต็มที่ รวมทั้งทำให้เกิดหลักการที่เป็นสิทธิของผู้ต้องหาในชั้นสอบสวนกับสิทธิของจำเลยในชั้นพิจารณาของศาลเกี่ยวกับสิทธิในการรับแจ้งข้อหา สิทธิต่าง ๆ เช่น สิทธิในการมีหรือแต่งตั้งทนายความเพื่อแก้ต่าง สิทธิที่จะมีบุคคลที่ตนไว้วางใจอยู่ด้วยในการสอบสวน ฯลฯ⁴⁵

ในเรื่องคุ้มครองผู้บริสุทธิ์ตามหลักสันนิษฐานความบริสุทธิ์ของจำเลยนั้น ศาลมีแนวปฏิบัติสืบเนื่องกันมาว่า “ปล่อยผู้กระทำความผิดสืบคน ดีกว่าลงโทษผู้บริสุทธิ์เพียงคนเดียว” ซึ่งก็สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ ตามมาตรา 39⁴⁶

ดังนั้นการดำเนินคดีอาญา โดยรัฐนั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดที่แท้จริงมาลงโทษตามกฎหมายควบคุมไปกับการคุ้มครองผู้บริสุทธิ์ และโดยเหตุที่ถือว่ามนุษย์ทุกคนเป็นผู้บริสุทธิ์ จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าบุคคลนั้นกระทำความผิด ผู้ต้องหาหรือจำเลยจึงตกอยู่ในฐานะผู้ทรงสิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองในคดี เรียกว่า Subject of Right หรือประธานแห่งคดี กระบวนการยุติธรรมทางอาญาจึงมีหน้าที่ที่จะต้องตรวจสอบให้ได้ความจริงในอย่างแท้จริง เพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้บริสุทธิ์ ซึ่งย่อมไม่ใช่ปล่อยให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยต้องต่อสู้คดีไปตามลำพัง เสมือนเป็นผู้กระทำในคดี Object of Right หรือเป็นกรรมในคดี⁴⁷

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227 ที่ให้ศาลตรวจดูน้ำหนักพยานหลักฐานอย่างละเอียดชัดแจ้งแล้วให้แน่ชัดเจนนในพยานหลักฐานเสียก่อน จึงจะตัดสินลงโทษจำเลยว่าจำเลยมีความผิดหรือไม่ และถ้าศาลตรวจดูรับฟังพยานหลักฐานแล้ว ปรากฏว่าพยานหลักฐานยังไม่ชัดแจ้ง น้ำหนักพยานหลักฐานยังไม่เพียงพอ ยังมีความสงสัยในตัวพยานหลักฐานว่าจำเลยได้เป็นผู้กระทำความผิดจริงหรือไม่ ก็ให้ศาลยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้แก่จำเลยตาม มาตรา 227 วรรคสอง โดยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227 มีความประสงค์มุ่งคุ้มครองผู้บริสุทธิ์ที่ตกเป็นจำเลย และเพื่อป้องกันมิให้ผู้บริสุทธิ์ต้องมารับโทษโดยปราศจากการกระทำความผิด⁴⁸

⁴⁵ จิตติ วีระเวสส์, สรุปย่อหลักสิทธิมนุษยชน. (ม.ป.ท. : ม.ป.ท., ม.ป.ป.), น. 148.

⁴⁶ ศาล. หลักประกันความสุข ตามพระบรมราโชวาท (ผู้จัดการรายวัน 12 กุมภาพันธ์ 2551). (ม.ป.ท. : ม.ป.ท.,ม.ป.ป.), น.14

⁴⁷ คณิต ณนกร, รายงานเสวนาเรื่องคดีเซอร์แอน กระบวนการยุติธรรมจะคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้บริสุทธิ์ได้อย่างไร. (ม.ป.ท. : ม.ป.ท., ม.ป.ป.), น. 7.

⁴⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227 บัญญัติว่า ให้ศาลใช้ดุลพินิจวินิจฉัยชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานทั้งปวง อย่างพิพากษาลงโทษจำเลยจนกว่าจะแน่ใจว่ามีการกระทำความผิดจริง และจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้น

เมื่อมีความสงสัยตามสมควรว่าจำเลยได้กระทำความผิดหรือไม่ ให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้จำเลย

2.6 บทบาทของศาลในการค้นหาความจริงในคดีอาญา

บทบาทของศาลในการพิจารณาคดีอาญา เป็นการค้นหาความจริงแห่งคดี ซึ่งจะต้องมีความสมดุลระหว่างคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้เสียหายและจำเลย และยังต้องสอดคล้องกับหลักสากลและรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ในการดำเนินคดีอาญา ที่ให้ความสำคัญแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลย โดยยึดหลักว่า บุคคลที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดทางอาญา ย่อมมีสิทธิได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่ากระทำความผิดตามกฎหมาย⁴⁹ และต้องได้รับการพิจารณาคดีที่เสมอภาคและเป็นธรรมโดยเปิดเผย และศาลต้องใช้อำนาจพิจารณาคดีอย่างมีอิสระและเป็นกลาง

กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย ได้บัญญัติให้อำนาจศาลในการสืบพยานเพื่อค้นหาความจริงในคดี ได้แก่

มาตรา 229 กล่าวว่า ศาลเป็นผู้สืบพยาน จะสืบในศาลหรือนอกศาลก็ได้

มาตรา 235 กล่าวว่า ในระหว่างพิจารณาคดีเมื่อเห็นสมควร ศาลมีอำนาจถามโจทก์จำเลยพยานคนใดก็ได้

มาตรา 228 กล่าวว่า ระหว่างพิจารณาโดยพินิจหรือคู่ความฝ่ายใดร้องขอ ศาลมีอำนาจ สืบพยานเพิ่มเติม จะสืบเองหรือส่งประเด็นก็ได้

มาตรา 174 วรรคสี่ กล่าวว่า ในระหว่างพิจารณา ถ้าศาลเห็นว่าไม่จำเป็นต้องสืบพยานหรือทำอะไรอีก จะสั่งงดสืบพยานเสียก็ได้

จากหลักในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาข้างต้น เห็นได้ว่า ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาให้อำนาจค้นหาความจริงได้ค่อนข้างกว้างขวาง⁵⁰ แต่ในบางครั้งยังมีข้อถกเถียงในทางวิชาการว่า การสืบพยานในคดีอาญาของไทยเป็นระบบกล่าวหาหรือระบบไต่สวน โดยจะมีบทบาทส่งผลกระทบต่อในการค้นหาความจริงของศาล โดยศาลควรจะมีบทบาทเป็นเพียงผู้ควบคุมการพิจารณาคดีให้เป็นไปตามกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวกับพยานหลักฐานอย่างเคร่งครัด โดยศาลจะ วางตัวเป็นกลางหรือวางเฉย (Passive Role) ปล่อยให้ฝ่ายโจทก์และจำเลยมีหน้าที่นำพยานหลักฐาน เข้าต่อสู้กัน โดยศาลไม่มีหน้าที่สืบพยาน⁵¹ การค้นหาความจริงของศาลถูกจำกัดเพียงพยานหลักฐาน เท่าที่คู่ความนำมาสู่ศาลซึ่งจะมีในลักษณะระบบกล่าวหา หรือศาลไทยควรมี

⁴⁹ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540, มาตรา 33.

⁵⁰ “บทบาทของศาลในการพิจารณาคดีอาญา 2550,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2550)

⁵¹ สมทรัพย์ นำอำนวยการ, “บทบาทของศาลในชั้นพิจารณากับการค้นหาความจริงในคดีอาญา,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต ปริญญาโทมหาบัณฑิตคณะนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2541), น.7.

บทบาทในเชิงรุก (Active Role) ในการค้นหาข้อเท็จจริง โดยศาลมีหน้าที่สืบพยานหลักฐาน ส่วนคู่ความมีหน้าที่ช่วยเหลือศาลให้สามารถเข้าถึงข้อเท็จจริงต่าง ๆ ได้โดยสมบูรณ์ ศาลสามารถ ค้นหาข้อเท็จจริง พยานหลักฐานต่าง ๆ นอกเหนือจากที่คู่ความนำเข้ามาสู้ในศาล อันเป็นบทบาท ของศาลในระบบไต่สวน

ในปัจจุบันศาลไทยค่อนข้างดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีไปในทางระบบกล่าวหาที่ กำหนดให้เป็นหน้าที่ของโจทก์ในการนำพยานหลักฐานเข้าสู้เพื่อให้ศาลเชื่อว่าจำเลยเป็นผู้กระทำ ความผิด แล้วศาลเป็นผู้ใช้ดุลพินิจในการรับฟังพยานหลักฐาน เพื่อชั่งน้ำหนักความน่าเชื่อถือของ พยานหลักฐานนั้น ดังเช่นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227 ซึ่งสอดคล้อง กับหลักการพิสูจน์พยานหลักฐานในคดีอาญาของระบบกล่าวหา ถ้าพยานหลักฐานของโจทก์ไม่พอ ฟังลงโทษได้ว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิด ศาลสามารถยกฟ้องได้เลยโดยไม่จำเป็นต้องพิจารณา พยานหลักฐานของจำเลย⁵² และส่วนใหญ่ศาลไทยเข้าใจตรงกันว่าบทบาทของศาลไทยในการ สืบพยาน ดำเนินกระบวนการพิจารณาต่าง ๆ ศาลใช้บทบาทในระบบกล่าวหา มีผลในทางปฏิบัติ ศาลจะใช้บทบาทที่กฎหมายกำหนดให้ศาลเป็นผู้สืบพยานหรือใช้ดุลพินิจในการสืบพยานเพิ่มเติม น้อยมากโดยศาลจะวางเฉยให้คู่ความต่อสู้กันเอง และจะใช้อำนาจดังกล่าวเป็นข้อยกเว้นเท่านั้น ในขณะที่อาชญากรรมมีความซับซ้อนมากขึ้น ศักยภาพและความสามารถของโจทก์จำเลย ในการ ต่อสู้ดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาส่วนใหญ่ไม่เท่าเทียมกัน ในบางครั้งอาจมีผลให้ ผู้กระทำ ความผิดหลุดรอดลอยนวล หรือเกิดความผิดพลาดทำให้ผู้บริสุทธิ์ได้รับการลงโทษ ศาลจึง เป็นองค์กรในกระบวนการยุติธรรมที่มีบทบาทอย่างสูงในการให้ความยุติธรรมแก่คู่กรณีทั้งสองฝ่าย

2.6.1 บทบาทของศาลไทยในการค้นหาความจริงในคดีอาญา

ในทางทฤษฎี ประเทศไทยใช้ระบบการพิจารณาคดีอาญาในระบบไต่สวน ศาลจึงมี อำนาจหน้าที่นำสืบพยานหลักฐาน ส่วนโจทก์ จำเลย เป็นผู้ช่วยศาลในการค้นหาความจริง ศาลมี บทบาทสำคัญเชิงรุกในการค้นหาความจริง ศาลมีอำนาจอย่างกว้างขวางและยืดหยุ่นในการรับฟัง พยานหลักฐาน ไม่มีบทคัดพยานเหมือนในระบบลูกขุนของระบบกล่าวหา และศาลยังสามารถเรียก พยานมาสู้เพิ่มเติมได้ทั้งในคดีแพ่งและคดีอาญา ศาลดำเนินกระบวนการพิจารณาด้วยเอกสารลับหลัง จำเลยได้

แต่ในทางปฏิบัติ กฎหมายวิธีพิจารณาความของไทยทั้งคดีแพ่งและคดีอาญาจะมีเนื้อหา ของระบบกล่าวหาผสมด้วย ในด้านเนื้อหาของกฎหมายแล้ว ระบบการพิจารณาคดีอาญาของไทย

⁵² อารยา วิจิตชลชัย, การนำสืบพยานหลักฐานของจำเลยในการต่อสู้คดีอาญางานวิจัยส่วนบุคคล หลักสูตรผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูง (รุ่นที่ 8). (วิทยาลัยการยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม, 2548) , น.1.

จึงเป็นระบบผสม ตัวอย่างเช่น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 116 กำหนดให้เป็นดุลพินิจของศาลในการเลือกวิธีค้นหาความจริงจากพยานบุคคลโดยในมาตรา 116(1) ให้ศาลเป็นผู้ถามพยานโดยแจ้งให้พยานทราบประเด็นและข้อเท็จจริงที่ต้องการสืบแล้วให้พยานเบิกความในข้อนั้น ๆ โดยวิธีเล่าเรื่องและโดยวิธีตอบคำถามของศาล อันเป็นลักษณะค้นหาความจริงในระบบไต่สวน และกำหนดในมาตรา 116(2) ให้คู่ความซักถาม ถามค้าน และถามติงพยาน อันเป็นลักษณะการค้นหาความจริงในระบบกล่าวหา ซึ่งในทางปฏิบัติศาลไทยเลือกที่จะให้คู่ความเป็นผู้ค้นหาความจริงโดยศาลวางตัวเป็นกลาง ด้วยการวางเฉยต่อการค้นหาความจริง ศาลจะทำหน้าที่เพียงให้คู่ความ ปฏิบัติตามเกณฑ์แนวระเบียบในศาลในการดำเนินกระบวนการพิจารณาของคู่ความในชั้นศาล

แต่ด้วยหลักคดียาอาญาเป็นเรื่องที่มีผลกระทบต่อชีวิต ร่างกาย เสรีภาพ และทรัพย์สินของประชาชน ซึ่งการพิจารณาคดีโดยปล่อยให้คู่ความต่อสู้กันในเชิงอรรถคดีจึงอาจมีผลให้ผู้บริสุทธิ์ที่ต้องรับโทษ เช่น “คดีเซอร์แอน ดันแคน” และจากสถิติที่มีการสำรวจผู้บริสุทธิ์ที่ตกเป็นผู้ต้องขังในเรือนจำ พบว่ามีผู้เข้าช่วยเป็นผู้บริสุทธิ์ประมาณร้อยละ 5 หรือประมาณร้อยละ 7,000-8,000 คนของผู้ต้องขังในเรือนจำทั่วประเทศ ทำให้รัฐต้องหาทางช่วยเหลือให้ได้รับความเป็นธรรมเสมอต่อไป⁵³

1) ระบบไต่สวน (Inquisitorial System) หมายถึง ระบบการค้นหาความจริงของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมายหรือซีวิลลอว์ (Civil Law System) ศาลมีบทบาทหลักในการค้นหาความจริงในลักษณะบทบาทเชิงรุก (Active Role) ควบคุมกระบวนการพิจารณาเป็นหลัก โดยศาลจะไม่ถูกจำกัดเฉพาะข้อเท็จจริงที่คู่ความเสนอต่อศาล ศาลเป็นผู้กำหนดทิศทางการดำเนินกระบวนการพิจารณา ศาลเป็นผู้สืบพยาน ซักถามพยาน คู่ความจะซักค้านได้ในกรณีที่เป็นการเพิ่มเติมในเรื่องที่ยังไม่ครบถ้วน ภายหลังจากที่ศาลเป็นผู้ซักถามแล้ว โดยต้องได้รับอนุญาตจากศาลก่อน แต่ศาลมีอำนาจเรียกพยานมาสืบเพิ่มเติมได้ แม้คู่ความจะไม่ได้นำพยานหลักฐานเข้าสู่สำนวนความของศาล การดำเนินคดีเป็นเรื่องระหว่างศาลกับจำเลย จึงไม่มีลักษณะของการต่อสู้ระหว่างโจทก์กับจำเลย ในทางตรงข้ามโจทก์และจำเลย มีหน้าที่เป็นผู้ช่วยศาลในการค้นหาความจริง แต่มีบทบาทที่วางเฉยในการค้นหาความจริง (Passive Role)

2) ระบบกล่าวหา (Accusatorial System) หมายถึง ระบบการค้นหาความจริงตามระบบกฎหมายของประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบแองโกลอเมริกันหรือคอมมอนลอว์ (Common Law System) ศาลมีบทบาทวางเฉย (Passive Role) ในการค้นหาความจริง ศาลไม่ได้เป็นผู้ซักถามหรือเรียกพยานมาสืบด้วยตนเองเป็นหลัก แต่การนำพยานมาสู่การพิจารณา เป็นบทบาทของโจทก์

⁵³ วิชา ปิ่นวีระ, “บทบาทของศาลในการพิจารณาคดียาอาญา”, วารสารนิติศาสตร์, ฉบับบัณฑิตศึกษา, น. 362 (2550)

และจำเลยจึงมีลักษณะเป็นการต่อสู้ระหว่างบุคคลสองฝ่ายดังนี้ โจทก์ จำเลยจึงมีบทบาทเชิงรุก (Active Role) ที่มีบทบาทหลักในการค้นหาความจริง จึงเป็นฝ่ายควบคุมกระบวนการพิจารณา ส่วนศาล มีบทบาทเพียงควบคุมความถูกต้องของกระบวนการพิจารณา และวินิจฉัยความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานหลังจากการที่โจทก์และจำเลยได้นำเสนอพยานหลักฐานครบถ้วนแล้ว โดยศาลจะพิจารณาเฉพาะพยานหลักฐานที่ปรากฏในสำนวนความของศาล

3) ระบบผสม (The Mixed System) หมายถึง ระบบการค้นหาความจริง ซึ่งได้รับอิทธิพลจากกฎหมายต่างระบบเข้ามาผสมด้วย ได้แก่ รูปแบบของกฎหมายวิธีพิจารณาเป็นของกฎหมายระบบซีวิลลอว์แต่นำเนื้อหาสาระของกฎหมายลักษณะพยานหลักฐานของกฎหมายระบบคอมมอนลอว์มาบัญญัติรวมไว้ด้วย

ในปัญหาเกี่ยวกับบทบาทของศาลในการพิจารณาคดีอาญานี้ ศาสตราจารย์ ดร. คณิต นคร เห็นว่ากรณี “หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากับทางปฏิบัติไม่ตรงกัน” ทำให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติขององค์กรต่าง ๆ ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย โดยเฉพาะองค์กรศาลจะใช้บทบาทวางเฉยในการพิจารณาแทนที่จะใช้บทบาทในเชิงรุกตามที่กฎหมายให้อำนาจไม่ว่าจะเป็นการถามโจทก์หรือพยานคนใดซึ่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 235 ให้เป็นดุลพินิจของศาลรวมถึงการเรียกพยานมาสืบเอง ตามมาตรา 228 และถ้าหากศาลเข้าไปค้นหาความจริงอย่างกระตือรือร้นตามที่กฎหมายให้อำนาจไว้ศาลก็จะถูกมองว่าลำเอียงไม่เป็นกลางมือคดทำให้ตนเสียประโยชน์ ศาลก้าวก่ายหน้าที่โจทก์และศาลอาจถูกคัดค้านหรือถูกร้องเรียนได้ ทำให้ในทางปฏิบัติศาลจะไม่พยายามใช้อำนาจนั้น และจะมีคำสั่งต่าง ๆ เกี่ยวกับกระบวนการพิจารณาเฉพาะกรณีที่คู่ความร้องขอเท่านั้น นอกจากนี้ตำรวจ อัยการยังให้ความร่วมมือในการค้นหาความจริงใน ชั้นพิจารณาน้อยกว่าที่ควร โดยอัยการจะมุ่งแต่ทำหน้าที่ทนายฝ่ายโจทก์แทนที่จะร่วมกันค้นหาข้อเท็จจริงเพื่ออำนวยความยุติธรรมอย่างเต็มที่ทั้งแก่ผู้เสียหายและจำเลย

จากลักษณะการวิเคราะห์ถึงความสัมพันธ์ระหว่างการค้นหาความจริงภายใต้ระบบการดำเนินคดีในระบบกล่าวหาเกี่ยวกับความเป็นกลางในการพิจารณาคดีแล้วพบว่าทั้ง 2 เรื่องเป็นคนละเรื่องกันแต่มีความสัมพันธ์เชิงสนับสนุน เพราะหากขาดส่วนใดส่วนหนึ่งไป การทำหน้าที่ของศาลย่อมไม่สมบูรณ์ ในส่วนที่เป็นสาระสำคัญและไม่อาจกล่าวได้ว่า ศาลเป็นองค์กรสุดท้ายที่ทำหน้าที่ผดุงความยุติธรรมและคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพประชาชนตามเจตนารมณ์ของกฎหมายได้ การค้นหาความจริงในระบบกฎหมายซีวิลลอว์ รวมทั้งไทยด้วย ศาลต้องทำหน้าที่ในการตรวจสอบค้นหาความจริงอย่างจริงจัง เพื่อค้นหาความจริงที่เกิดขึ้น ไม่ปล่อยภาระการพิสูจน์ตกอยู่แก่โจทก์หรือจำเลยหมดทุกกรณี ส่วนความเป็นกลางในการพิจารณาคดีเป็นสิ่งยืนยันการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความบริสุทธิ์ยุติธรรม ดังนั้นการค้นหาความจริงจึงมีความสัมพันธ์ในลักษณะคู่ขนาน กล่าวคือ ศาลต้อง

ค้นหาความจริงด้วยความเป็นกลาง และค้นหาความจริงที่เกิดขึ้นทั้งพยานหลักฐานและที่เป็นคุณหรือเป็นโทษแก่จำเลย ปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายภายใต้หลักนิติรัฐ ปราศจากการเลือกปฏิบัติเฉพาะคดีหรือการแทรกแซงใด ๆ ทั้งนี้เพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพประชาชน และสร้างความเชื่อมั่นศรัทธาในกระบวนการยุติธรรม⁵⁴

2.7 ทฤษฎีรูปแบบของกระบวนการยุติธรรมและบ่อเกิดแห่งสิทธิของผู้ต้องหา

สิทธิอันเป็นธรรมชาติแห่งมนุษย์นั้นเป็นแนวคิดของสำนักกฎหมายธรรมชาติ แต่สำนักกฎหมายธรรมชาติดีมีความคิดเห็นแตกต่างกันออกไป และถ้ารวมเอาแนวความคิดทฤษฎีของสำนักกฎหมายอื่น ๆ เข้าด้วยกันแล้ว แนวคิดในเรื่องบ่อเกิดแห่งสิทธิของผู้ต้องหานั้นเห็นต่างกันจนเห็นได้ชัด⁵⁵ ดังที่ศาสตราจารย์เซอร์ เบิร์ต แบทเกอร์ ได้ชี้ให้เห็นว่าทฤษฎีว่าด้วยการให้ความยุติธรรมทางอาญาที่ขัดแย้งกันอยู่ตลอดเวลา คือ ทฤษฎีกระบวนการนิติธรรม และทฤษฎีควบคุมอาชญากรรม

2.7.1 ทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรม

โดยทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรมนั้นต้องการส่งเสริมประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมโดยมุ่งควบคุม ระงับ และปราบปรามอาชญากรรมเป็นหลัก ทฤษฎีนี้เชื่อว่าหน้าที่ของรัฐไม่สามารถจะควบคุมและปราบปรามอาชญากรรมหรือจับกุมอาชญากรรมลงโทษตามกฎหมายได้นั้นย่อมเป็นการกระทบกระเทือนต่อความสงบเรียบร้อยของสังคมและเสรีภาพของประชาชนผู้สุจริต ถูกคุกคามจากภัยอาชญากรรม⁵⁶

ดังนั้นกระบวนการนิติธรรมที่ดีต้องมีสถิติการจับกุมผู้กระทำความผิดสูง และผู้ที่ถูกจับกุมได้นั้นจะต้องเป็นผู้ที่ทำผิดจริง การดำเนินการตามขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมจะต้องมีความรวดเร็ว และเด็ดขาด การค้นหาความจริงตามทฤษฎีนี้ให้เริ่มมีขึ้นตั้งแต่ขั้นตอนเริ่มแรกของกระบวนการยุติธรรม ตัวอย่างคือ ถ้าพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการสามารถวินิจฉัยได้ว่าการนำคดีขึ้นสู่ศาลปราศจากประโยชน์ พนักงานเหล่านี้จะตัดหรือจำหน่ายคดีความเสียกระบวนการยุติธรรมเป็นเรื่องของการใช้ดุลพินิจอย่างมีระบบของพนักงานสอบสวนและอัยการ

⁵⁴ อภินันท์ ศรีศิริ, “ความเป็นกลางในการตรวจสอบค้นหาความจริงคดีอาญาโดยศาล,” วารสารมนุษยศาสตร์, เล่ม 1-2, (2554)

⁵⁵ อภิรัตน์ เพ็ชรศิริ, กระบวนการยุติธรรมทางอาญาในประเทศไทย. (ม.ป.ท. : ม.ป.ท., ม.ป.ป.), น.2.

⁵⁶ ประธาน วัฒนาวณิชย์, “จากคำภาษาอังกฤษ Due Process และ Crime Control ให้ไว้ใน ประธาน วัฒนาวณิชย์,” นิติศาสตร์ 2 (9) (2520)

ทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรม ซึ่งได้มีนักวิชาการอธิบายเกี่ยวกับทฤษฎีนี้⁵⁷ ไว้ว่า คดีอาญาทั้งหลายทั้งปวง ซึ่งเข้ามาสู่ระบบความยุติธรรมตามทฤษฎีนี้จะดำเนินไปตามขั้นตอนต่าง ๆ ที่กำหนดไว้อย่างสม่ำเสมอ ไม่หยุดชะงัก ดังนั้นจึงมีผู้เรียกว่า กระบวนการกลั่นกรอง (Screening Process) ในแต่ละขั้นตอนดังนี้ การสืบสวนก่อนการจับกุม การจับกุม การสืบสวนภายหลังการจับกุม การเตรียมคดีเพื่อฟ้องยังศาล การพิจารณาคดี การพิพากษาลงโทษผู้กระทำความผิด และการปลดปล่อยจำเลย ขั้นตอนต่าง ๆ ดำเนินไปอย่างต่อเนื่องและเป็นการปฏิบัติงานประจำ

ส่วนการกลั่นกรองคดีจะดำเนินตามขั้นตอนต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้นตามลำดับ และวิธีการ ที่ถือว่ามีประสิทธิภาพมากที่สุดได้แก่ การวินิจฉัยคดีให้เสร็จสิ้น ไปตั้งแต่ตอนต้น ๆ ของกระบวนการอาชญากรรม ผู้ต้องหาที่มีพยานหลักฐานอ่อน หรือพยานหลักฐานไม่เพียงพอที่จะลงโทษได้หรือไม่ทราบแน่ชัดว่ากระทำผิดก็ให้ปล่อยตัวไปแทนที่จะนำตัวผู้ต้องหาดำเนินการตามขั้นตอนต่าง ๆ จนเสร็จสิ้นกระบวนการ ในกรณีที่ผู้ต้องหาเป็นผู้บริสุทธิ์เขาจะถูกปล่อยออกไป ส่วนผู้ที่กระทำความผิดก็จะถูกดำเนินคดีอย่างรวดเร็ว ทฤษฎีนี้เชื่อว่า ตำรวจ อัยการสามารถวินิจฉัยความถูกต้องในขั้นตอนนี้ได้ความมุ่งหมายของทฤษฎีนี้ก็คือ ขั้นตอนในกระบวนการยุติธรรมจะต้องรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ และต้องยอมรับว่าการค้นหาข้อเท็จจริงในขั้นตำรวจและอัยการเพียงพอที่จะเชื่อถือได้

2.7.2 ทฤษฎีกระบวนการนิติธรรม

ทฤษฎีนี้พิจารณาในแง่มุมมองของการคุ้มครองสิทธิบางอย่างของประชาชนมากกว่าป้องกันอาชญากรรม

ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่าอุดมการณ์ของทฤษฎีนี้แตกต่างจากทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรมแต่ว่ากระบวนการนิติธรรมยึดถือหลักกฎหมายหรือหลักนิติธรรมมากกว่าความคิดในเรื่องการควบคุมอาชญากรรม และไม่เชื่อว่าความผิดในการควบคุมอาชญากรรมนี้จะมีประสิทธิภาพอย่างแท้จริง โดยเฉพาะการค้นหาข้อเท็จจริง ซึ่งกระทำโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจและอัยการหรือฝ่ายปกครองจะเชื่อถือได้เพียงใด เพราะวิธีปฏิบัติของตำรวจ อัยการเป็นการดำเนินงานในที่รโหฐาน ซึ่งอาจจะใช้วิธีล่อลวง ชูเชิญ และการสร้างพยานหลักฐานขึ้นใหม่ได้ ดังนั้นแนวความคิดทฤษฎีกระบวนการนิติธรรม จึงไม่เห็นพ้องด้วยการแสวงหาข้อเท็จจริงอย่างไม่เป็นทางการของทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรม และต้องการให้มีการพิจารณาคดีหรือได้ส่วนข้อกล่าวหาของผู้ต้องหาอย่างเป็นทางการและเปิดเผยในศาลทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมายต่อหน้าอัยการ

⁵⁷ ประธาน วัฒนาวณิชย์, เพิ่งอ้าง.

ผู้พิพากษาที่เป็นกลางไม่ลำเอียงเข้ากับฝ่ายใด⁵⁸

ด้วยความคิดเห็นดังกล่าวนี้ทฤษฎีกระบวนการนิติธรรมจะยึดหลักนิติธรรมทั้งหลาย เช่น บุคคลจะไม่ถูกกล่าวหาว่าประกอบอาชญากรรมเพียงเพราะมีพยานหลักฐานว่าเขาได้กระทำการนั้นเท่านั้น แต่จะมีความผิดก็ต่อเมื่อผู้มีอำนาจตามกฎหมายที่เป็นกลางได้พิจารณาพิพากษาชี้ขาดแล้วว่ามีความผิด นอกจากนั้นผู้มีอำนาจพิจารณาและพิพากษาต้องพิจารณาว่าสิทธิอันเป็นธรรมของบุคคลนั้นได้ถูกยอมรับโดยองค์กรกระบวนการยุติธรรมอย่างถ้อยแล้ว แม้ว่าความต่างในแง่ของเป้าหมายหลักของสองทฤษฎีนี้จะไม่ปรากฏเพราะต่างมุ่งรักษาความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยของสังคมเป็นส่วนรวม แต่วิถีทางที่นำไปสู่เป้าหมายหลักนั้นแตกต่างกันแน่นอน วิถีทางหนึ่งเป็นวิถีทางที่เน้นประสิทธิภาพ แต่อีกวิถีทางหนึ่งเน้นที่คุณภาพ

⁵⁸ ประธาน วัฒนวานิชย์, เพิ่งอ้าง

ตารางที่ 2.2 เปรียบเทียบระหว่างสิทธิผู้ต้องหาและทฤษฎีรูปแบบของกระบวนการนิติธรรม

	ทฤษฎีที่ 1	ทฤษฎีที่ 2	
สิทธิของผู้ต้องหา	ทฤษฎีควบคุม อาชญากรรม	ทฤษฎีกระบวนการ นิติธรรม	เหตุผล ทฤษฎีที่ 1/ทฤษฎีที่ 2
1. ที่จะไม่ถูกจับกุม คุมขัง คั่นหาพยาน หลักฐาน โดย ปราศจากเหตุ อันควร	มี	มี	เป็นการเริ่มต้นให้ ขบวนการทำงาน
2. ที่จะได้ทราบถึง เหตุอันควรตาม 1	ไม่มี	มี	การ ทำงาน ของ เจ้าหน้าที่ล่าช้าไม่ทัน การ/เปิดโอกาสให้ แก่ ตัวได้ทันที
3. ที่จะได้รับการ ช่วยเหลือจาก ทนายความ	ไม่มี	มี	เจ้าหน้าที่ของรัฐ ต้อง ช่วยเหลืออยู่แล้ว/ ป้องกันการใช้อำนาจ ในทางมิชอบ
4. สิทธิที่จะไม่ให้การ เป็นปฎิกษ์ต่อ ตนเอง	ไม่มี	มี	ความจริงย่อมเป็นสิ่ง ที่ยอมรับได้/รัฐต้อง พิสูจน์ความผิดโดย วิธีที่เป็น ธรรมแก่ บุคคลนั้น
5. สิทธิที่จะได้รับการ ปล่อยตัวชั่วคราว เมื่อ หาประกันไว้ได้	ไม่มี	มี	เป็นการขัดขวางต่อ การค้นหาข้อเท็จจริง/ บุคคลย่อมได้รับการ สันนิษฐานไว้ก่อนว่า เขาจะต่อสู้คดีด้วย ความบริสุทธิ์

2.7.3 วัตถุประสงค์ของการลงโทษ

การลงโทษคือ การปฏิบัติกรอย่างใดอย่างหนึ่งที่ทำให้ผู้ได้รับการปฏิบัตินั้นต้องได้รับผลร้าย เนื่องมาจากการที่บุคคลนั้นได้ฝ่าฝืนและปฏิบัติอันเป็นกติกาของสังคม โดยที่รัฐจะเป็นผู้ทำหน้าที่จัดการให้ผู้กระทำความผิดได้รับผลร้ายนั้น ๆ การลงโทษเป็นรูปแบบหนึ่งของการป้องกันสังคมจากผู้กระทำความผิด⁵⁹ มีวัตถุประสงค์ให้ผู้กระทำได้รับโทษ รู้สึกสำนึกว่าการกระทำของตนเป็นความผิดอันเป็นพฤติกรรมที่คนส่วนใหญ่ไม่ประสงค์ให้เกิดเหตุการณ์เช่นนั้น จึงต้องเข้าสู่กระบวนการแก้ไขพฤติกรรมมนุษย์เพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ไม่ดีให้หมดไป เรื่องนี้ทฤษฎีหรือปรัชญาการลงโทษได้อธิบายถึงวัตถุประสงค์ของการลงโทษที่สำคัญมีดังนี้⁶⁰

ก. การลงโทษเพื่อเป็นการทดแทน (Retribution) ตามวัตถุประสงค์ข้อนี้การลงโทษจะเป็นไปเพื่อความยุติธรรม ผู้ใดกระทำความผิดก็ต้องได้รับการทดแทน Immanuel Kant นักปราชญ์ชาวเยอรมันผู้สนับสนุนทฤษฎีทดแทนนี้ และยังมีความคิดที่ว่าถ้าสังคมไม่ลงโทษผู้กระทำความผิดก็เท่ากับสังคมยอมรับการกระทำของเขา และด้วยเหตุนี้ก็มีผลเสมือนว่าสังคมเป็นผู้สนับสนุนให้กระทำความผิด จะใช้การลงโทษเพื่อให้เกิดประโยชน์อย่างอื่นไม่ได้ไม่ว่าจะเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ถูกลงโทษเองหรือแก่สังคมส่วนรวมก็ตาม การลงโทษในทุกกรณีจะต้องมาจากเหตุว่าบุคคลที่ถูกกลงโทษได้กระทำความผิดเท่านั้น ความผิดที่ได้กระทำและโทษที่ได้รับจะต้องเป็นสัดส่วนที่เหมาะสมกัน

การที่รัฐเข้ามาทำหน้าที่ลงโทษผู้กระทำความผิดเพื่อเป็นการทดแทนก็เพื่อป้องกันไม่ให้มีการแก้แค้นกันเอง ทำให้สังคมวุ่นวาย แสดงถึงความไร้ประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ในขณะที่เดียวกันก็เพื่อช่วยเหลือผู้ที่อ่อนแอกว่าให้ได้รับความเป็นธรรม วัตถุประสงค์ในการลงโทษที่สอดคล้องกับความรู้สึกของประชาชนส่วนใหญ่ในสังคม แต่วัตถุประสงค์ในการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนก็มีจุดอ่อนหลายประการ จึงทำให้วัตถุประสงค์ในการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนลดความสำคัญลงในปัจจุบัน แต่ยังคงมีอยู่ ทั้งนี้เพราะยังสอดคล้องกับความรู้สึกของผู้เสียหายและประชาชนทั่วไปในการที่จะทำให้ผู้กระทำความผิดได้รับการลงโทษ เพื่อทดแทนให้สาสมกัน

ข. การลงโทษเพื่อเป็นการข่มขู่ (Deterrence) มีหลักการว่า การลงโทษจะค้ำประกันถึงผลของการลงโทษต่อตัวผู้กระทำความผิดเท่านั้นไม่ได้ แต่ต้องค้ำประกันถึงผลประชาชนทั่วไปด้วย วัตถุประสงค์ในการลงโทษผู้กระทำความผิดก็เพื่อประโยชน์ 2 ประการคือ

⁵⁹ ธาณี วรภัทร์, หลักกฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษ. (ม.ป.ท. : ม.ป.ท., ม.ป.ป.)

⁶⁰ อุทิศ แสนโกสีก, หลักกฎหมายอาญา : การลงโทษ (อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ ณ วัดธาตุทอง, 2515)

1. มีผลแก่ตัวผู้กระทำความผิด ทำให้ผู้กระทำความผิดซึ่งถูกลงโทษมีความเช็ดหลาบไม่กล้าทำอีก
2. เป็นตัวอย่างให้กับคนทั่วไปเห็นว่าเมื่อกระทำความผิดแล้วต้องได้รับโทษ เพื่อคนทั่วไปจะได้ทราบและเกรงกลัว ไม่กล้าทำความผิดอีก ทำให้เกิดความยับยั้งชั่งใจ ไม่กล้ากระทำความผิด

การข่มขู่ดังกล่าวทำให้เกิดความกลัวที่จะถูกลงโทษ จะทำให้หลายคนไม่กล้าที่จะทำความผิด ยังทำให้คนทั่วไปคิดว่า การกระทำความผิดเป็นสิ่งที่พึงหลีกเลี่ยง การที่จะทำให้การลงโทษมีผลในการข่มขู่ยับยั้ง เรย์เอฟพอร์รี่กล่าวว่า การลงโทษนั้นจะต้องมีความแน่นอน รวดเร็ว เสมอภาค คือการลงโทษจะต้องมีความแน่นอนในการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ การลงโทษต้องสามารถทำได้อย่างรวดเร็ว การลงโทษต้องมีความเสมอภาคและการลงโทษต้องมีบทลงโทษที่เหมาะสมและตัดเทียบกับความผิด⁶¹

ค. การลงโทษเพื่อปรับปรุงแก้ไข (Rehabilitation) การลงโทษเพื่อเป็นการปรับปรุงแก้ไขมีแนวคิดว่าการลงโทษตามทฤษฎีปรับปรุงแก้ไขก็เพื่อป้องกันไม่ให้บุคคลที่ได้กระทำความผิดมาแล้วกลับมากระทำความผิดซ้ำอีก พยายามหาหนทางให้ผู้ที่ได้กระทำความผิดแล้วเกิดความยับยั้งไม่กระทำความผิดซ้ำอีก แนวคิดทฤษฎีนี้เห็นว่าการทำให้ผู้กระทำความผิดได้รับความยากลำบากหรือได้รับผลร้ายด้วยการลงโทษแต่เพียงอย่างเดียวไม่น่าจะทำให้คนประพฤติตัวดีขึ้นหรือสำนึกในการกระทำที่ไม่ดีของตนเอง ประกอบกับการลงโทษเพื่อข่มขู่ นั้นไม่มีผลเป็นการป้องกันไม่ให้ผู้ที่กระทำความผิดที่ได้รับโทษแล้วกลับใจไม่กระทำความผิดซ้ำ ไม่เป็นสิ่งที่ช่วยให้ผู้กระทำความผิดมีความสามารถที่จะกลับตัวเป็นคนดีได้เลย

ง. การลงโทษเพื่อเป็นการตัดโอกาสกระทำความผิดได้อีก (Incapacitation) เป็นวัตถุประสงค์หรือแนวคิดที่ทำให้ผู้กระทำความผิดหมดโอกาสกระทำความผิดอาจได้แก่ การจำคุกตลอดชีวิต จำคุกมีกำหนดระยะเวลา การประหารชีวิต เป็นต้น โดยประสงค์จะจำกัดผู้กระทำความผิดให้ออกไปจากสังคมอย่างถาวรหรือชั่วคราวก็ตาม อันเป็นการป้องกันให้คนในสังคมอยู่ได้อย่างปลอดภัย

สำหรับโทษที่สนองวัตถุประสงค์นี้และใช้กันอย่างแพร่หลายในปัจจุบันคือ การจำคุก โดยการกันผู้กระทำความผิดให้ออกไปจากสังคม ให้สังคมปลอดภัย แต่การจำคุกเป็นวิธีที่แยกผู้กระทำความผิดออกจากสังคมได้เป็นการชั่วคราว ผู้กระทำความผิดยังต้องกลับมาอยู่ในสังคมในท้ายที่สุด แม้จะเป็นโทษจำคุกตลอดชีวิต ซึ่งต่อมาก็มักมีการลดโทษด้วยวิธีการต่าง ๆ จนที่สุดแล้วก็สามารถออกจากเรือนจำกลับเข้าสู่สังคมได้อีก และเมื่อกลับออกมาแล้วผู้กระทำความผิดอาจ โกรธแค้น

⁶¹ นที จิตสง่า, หลักทัณฑ์วิทยา, (กรุงเทพมหานคร : กรมราชทัณฑ์ ลิขสิทธิ์, ม.ป.ป.), น.24-25.

สังคมมากยิ่งขึ้น เป็นผลต่อเนื่องจากการลงโทษหรือการอยู่ในเรือนจำ ทำให้บุคคลนั้นปรับตัวเข้ากับสังคมยากขึ้น ประกอบกับโดยทั่วไปคนในสังคมไม่ยอมรับบุคคลที่ผ่านการรับโทษจำคุกมาแล้ว⁶²

2.7.4 วัตถุประสงค์ของการบังคับโทษจำคุก

วัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายของการบังคับโทษจำคุกจะไม่เหมือนกับวัตถุประสงค์ของการลงโทษที่มุ่งจะลงโทษให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลเป็นหลัก หากแต่วัตถุประสงค์ของการบังคับโทษเป็นการพัฒนาจากแนวคิดในอดีตในการลงโทษเข้ามาสู่แนวคิดยุคใหม่ที่มีความเป็นเสรีนิยมในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ ตลอดจนทั้งศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มากขึ้น มุ่งที่จะปรับเปลี่ยน บำบัดฟื้นฟูแก้ไขพฤติกรรมของบุคคลที่บกพร่องในเรื่องต่าง ๆ ที่เป็นเหตุให้กระทำความผิดอาญาอันเป็นกติกาสังคม ถึงขนาดไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับคนในสังคมปกติได้ จึงมีความจำเป็นต้องนำคนลักษณะดังกล่าวไปปรับปรุงแก้ไข ยกเว้นความเจริญทางจิตใจให้อยู่ในระดับเกณฑ์มาตรฐานคนปกติในสังคมนั้น ๆ ได้ซึ่งวัตถุประสงค์ของการบังคับโทษมีดังต่อไปนี้⁶³

1) เพื่อให้มีการดำรงชีวิตในอนาคตโดยปราศจากการกระทำความผิดและมีความรับผิดชอบต่อสังคม วัตถุประสงค์ข้อนี้มุ่งเน้นการดำรงชีวิตในอนาคต โดยปราศจากการกระทำความผิดและให้มีความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งเป็นข้อที่สำคัญที่สุดและตรงกับความเป็นจริงในการบังคับโทษ ในทัศนะสถานที่ว่า “เมื่อมีการลงโทษจำคุกผู้กระทำความผิดครบระยะเวลาแล้ว ผู้นั้นจะออกมาดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคมปกติได้อีกครั้งหนึ่ง” ดังนั้นในหลายประเทศ เช่น ประเทศญี่ปุ่น สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ประเทศอังกฤษ เป็นต้น ต่างก็มีกฎหมายหรือแนวนโยบายในการลงโทษจำคุกที่จะต้องหลีกเลี่ยงผลเสียหายกับบุคคลในการบังคับโทษจำคุก กล่าวคือ ต้องไม่ทำลายบุคลิกภาพของคนปกติ และต้องสอดคล้องกับหลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ตามรัฐธรรมนูญอยู่บนพื้นฐานของการบังคับโทษ

การลงโทษอย่างมีเหตุผลที่เป็นภาวะวิสัยย่อมไม่ลงโทษเพียงเนื่องจากได้มีการกระทำความผิดขึ้นเท่านั้น เพราะสิ่งใดที่เกิดขึ้นแล้วไม่อาจแก้ไขให้กลับเป็นดังเดิมได้ แต่การลงโทษโดยคำนึงถึงอนาคตหรือการมองไปข้างหน้าเพื่อให้ทั้งผู้กระทำผิดเองและผู้รู้เห็นว่ามี การกระทำความผิดถูกลงโทษ ไม่กระทำความผิดขึ้นอีก เป็นสิ่งสำคัญ

2) เพื่อเป็นการคุ้มครองสังคม การบังคับโทษที่มุ่งจะคุ้มครองสังคมอันเป็นภารกิจเดียวกันกับภารกิจของกฎหมายอาญา ดังนั้นเมื่อปรากฏเป็นที่แน่ชัดแล้วโดยกระบวนการยุติธรรม

⁶² นที จิตสว่าง, *เพิ่งอ้าง*, น. 29.

⁶³ ธาณี วรภัทร์, *เพิ่งอ้าง*.

ทางอาญาว่าบุคคลใดเป็นผู้กระทำความผิดและศาลได้พิพากษาลงโทษจำคุกแล้ว ส่วนของการบังคับโทษก็จะจำกัดเสรีภาพนักโทษผู้นั้น เพื่อเข้าสู่มาตรการในการแก้ไขในรูปแบบต่าง ๆ เกี่ยวกับความบกพร่องของนักโทษเป็นราย ๆ ไป ให้เป็นไปตามแผนการบังคับโทษ เมื่อบำบัดรักษาเป็นปกติแล้วจึงปล่อยบุคคลนั้นกลับเข้าสู่สังคม วัตถุประสงค์ของการบังคับโทษจึงเป็นการคุ้มครองสังคมได้อย่างแท้จริง ถ้าหากได้กระทำอย่างมีประสิทธิภาพ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง ภารกิจของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากลับกรองเอาคนที่กระทำผิดกฎหมายเข้ารับโทษจำคุก ภารกิจกฎหมายบังคับโทษจะทำการแก้ไขพฤติกรรมของคนที่ได้กระทำความผิดกฎหมายอาญาให้เป็นคนดีของสังคม⁶⁴

2.8 หลักประกันในกฎหมายอาญา

การคุ้มครองเสรีภาพของประชาชนเป็นภาระหน้าที่สำคัญของรัฐ โดยเป็นการออกกฎหมายตามเนื้อความ⁶⁵ กฎหมายอาญาก็จัดเป็นกฎหมายตามเนื้อความและเป็นกฎหมายที่มีผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชน เนื่องจากมีผลร้ายหรือการลงโทษ ดังนั้นหากรัฐมีการออกกฎหมายโดยไม่ได้ให้คำเตือนไว้ล่วงหน้าย่อมส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของคนในสังคม จึงได้มีแนวคิดที่สำคัญอย่างหนึ่งในทางอาญาคือให้มีหลักประกันของกฎหมายอาญาเพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน และยังเป็นกำกวดการใช้ดุลพินิจของรัฐให้อยู่ในขอบเขต ไม่ให้ใช้อำนาจตามอำเภอใจ⁶⁶

2.8.1 ที่มาของหลักประกันในกฎหมายอาญา

ความเป็นมาในอดีต มีสุภาษิตกฎหมายโรมันกล่าวไว้ว่า “กฎหมายใหม่ต้องบังคับ แต่ การที่จะได้ทำลงในอนาคต หาใช่แก่การที่ทำแล้วในอดีตไม่” (Nova Constitution Futuris Forman Imponere Debet non Preteritis) กฎหมายใหม่ยกเลิกกฎหมายเก่า (Leges Posteriores Prioris Abrogant) ต่อมาในศตวรรษที่ 17 นักกฎหมายในภาคพื้นยุโรปได้สร้างหลักประกันของกฎหมายอาญาที่สำคัญคือ หลักไม่มีความผิด ไม่มีโทษ โดยไม่มีกฎหมาย (Nullum Crimen, Nulla Poena Sine lege) หรือเรียกว่า หลักไม่มีโทษไม่มีกฎหมาย หลักดังกล่าวมีการพัฒนาจากเหตุผลทางประวัติศาสตร์โดยของแนวคิดแบบเสรีนิยม (Liberalism) ที่มีต่อระบบศักดินา และได้นำมาบัญญัติรับรองไว้ในประเทศต่าง ๆ เริ่มตั้งแต่ในรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกา (ค.ศ. 1776) และภายหลังเหตุการณ์ปฏิวัติฝรั่งเศส (ค.ศ. 1789) การรับรองดังกล่าวได้ถูกประกาศยืนยันไว้ในคำประกาศว่า

⁶⁴ นัทธี จิตสว่าง, *เพิ่งอ้าง*, น. 30-31.

⁶⁵ หยุด แสงอุทัย, *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายอาญา*. (ม.ป.ท. : ม.ป.ท., ม.ป.ป.), น. 41-42.

⁶⁶ คณิศ ณ นคร, *กฎหมายอาญากฎทั่วไป*. (กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน, 2544), น.45.

ด้วยสิทธิมนุษยชนและพลเมืองของฝรั่งเศส แสดงให้เห็นถึงหลักการสำคัญในเรื่องการยอมรับสิทธิเสรีภาพของมนุษย์และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าหลักประกันในกฎหมายอาญามีที่มาจากเหตุผลทางการเมืองด้วย อันเนื่องมาจากรัฐได้ใช้อำนาจเกินขอบเขตกดขี่ข่มเหงประชาชน คำประกาศว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและพลเมืองที่สำคัญและเกี่ยวกับหลักประกันในกฎหมายอาญามีดังนี้

มาตรา 1 มนุษย์ทุกคนเกิดมาและดำรงชีวิตอย่างมีอิสระและเสมอภาคตามกฎหมาย การแบ่งแยกทางสังคมจะกระทำได้อีกก็แค่เพื่อประโยชน์ร่วมกันของส่วนรวม

มาตรา 8 กฎหมายอาจกำหนดโทษทางอาญาได้ ก็แต่เฉพาะเท่าที่จำเป็นอย่างยิ่งโดยชัดแจ้งเท่านั้น และบุคคลหาอาจต้องรับโทษทางอาญาได้ เว้นแต่ได้กระทำการอันฝ่าฝืนกฎหมายที่ตราขึ้นและประกาศใช้ก่อนกระทำความผิด และการบังคับใช้กฎหมายนั้นต้องชอบด้วยกฎหมาย

มาตรา 9 บุคคลย่อมได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์จนกว่าจะมีการประกาศว่ามีความผิด ถ้ามีความจำเป็นเพื่อให้ได้ตัวบุคคลนั้นมา ย่อมมีความผิดต้องรับโทษตามกฎหมาย

ต่อมาหลังจากองค์การสหประชาชาติ (United Nations) ได้นำไปกำหนดเป็นปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Right) ทำให้ประเทศสมาชิกต่าง ๆ ทั่วโลกปฏิบัติตามกัน ส่งผลให้การบัญญัติกฎหมายของฝ่ายนิติบัญญัติ โดยเฉพาะกฎหมายอาญามีกรอบแนวคิดที่ว่า หากจะออกกฎหมายที่ให้อำนาจรัฐในการกำหนดโทษบุคคล ต้องมีการกำหนดความผิดและโทษไว้ด้วย ทั้งนี้เพื่อคุ้มครองบุคคลให้ทราบล่วงหน้าว่ากระทำการใดที่กฎหมายห้ามไว้ไม่ให้กระทำ และเพื่อให้เกิดความแน่ใจว่าเฉพาะอำนาจนิติบัญญัติเท่านั้นที่ได้ทำการพิจารณาเกี่ยวกับการกำหนดโทษทางอาญา⁶⁷ จึงเท่ากับเป็นการรับรองและป้องกันสิทธิเสรีภาพของประชาชนจากการใช้อำนาจรัฐโดยไม่ชอบ หลักการดังกล่าวประเทศไทยก็รับและนำมาบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญและประมวลกฎหมายอาญา

2.8.2 สาระสำคัญของหลักประกันในกฎหมายอาญา

สมัยรัชกาลที่ 5 มีการร่างประมวลกฎหมายอาญาฉบับแรกของไทยคือ กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 117 (พ.ศ. 2451) โดยบัญญัติในมาตรา 7 ว่า “บุคคลควรได้รับโทษต่อเมื่อมันได้กระทำการอันกฎหมายซึ่งใช้อยู่ในเวลาที่กระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้และอาญาที่จะใช้ลงโทษแก่ผู้กระทำความผิดนั้น ก็ไม่ควรใช้อาญาอื่นนอกจากอาญาที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย” ต่อมาปี 2500 ได้มีการยกเลิกกฎหมายลักษณะอาญาและมีการปรับปรุงแก้ไขมาเป็นประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งหลักดังกล่าวก็ยังคงบัญญัติไว้เพียงแต่มีการปรับปรุงถ้อยคำให้เหมาะสม โดยบัญญัติอยู่ในมาตรา 2 วรรคแรก “บุคคลจักต้องรับโทษทางอาญาต่อเมื่อได้กระทำการอันกฎหมายที่

⁶⁷ บวรศักดิ์ อุวรรณโน, ถ้าอธิบายกฎหมายมหาชน (กรุงเทพมหานคร : นิติธรรม, 2536), น.67 - 68.

ใช้อยู่ในขณะนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้และโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดนั้น

ต้องเป็นโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย” ก็แปลความได้ว่า กฎหมายที่ออกมาใหม่ย่อมไม่มีผลย้อนหลังไปบังคับกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นภายหลัง ที่ใช้กฎหมายใหม่แล้ว นอกจากนี้ในรัฐธรรมนูญ ฉบับต่าง ๆ ก็มีการบัญญัติหลักประกันดังกล่าวไว้เช่นกัน

2.8.3 ผลของหลักประกันในกฎหมายอาญา

เมื่อพิจารณาข้อความในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 2 ซึ่งถือว่าเป็นหลักประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชนนั้นจะมีผลต่อผู้ที่เกี่ยวข้องและมีผลต่อกฎหมายหลายประการ ดังนี้

ก. ฝ่ายนิติบัญญัติต้องบัญญัติกฎหมายให้ชัดเจนแน่นอน

กฎหมายอาญาเป็นกฎหมายที่มีผลกระทบต่อสิทธิในชีวิต ร่างกาย เสรีภาพ และทรัพย์สินของประชาชน เนื่องจากมีบทลงโทษที่รุนแรง ดังนั้นการบัญญัติถ้อยคำ องค์กรประกอบ ความผิดต้องมีความชัดเจนแน่นอน หลีกเลี่ยงถ้อยคำที่กำกวมหรือคลุมเครือ ซึ่งอาจจะทำให้การใช้กฎหมายอาญาเป็นไปอย่างไม่ถูกต้องตามเจตนารมณ์และเกิดการแสวงหาประโยชน์จากเจ้าหน้าที่ของรัฐได้

ข. การเทียบเคียงกฎหมายเพื่อลงโทษจะทำได้

ในกฎหมายอาญาเรื่องการลงโทษโดยการเทียบเคียงบทกฎหมายใกล้เคียงอย่างยิ่งจะทำได้ เพราะการลงโทษสำหรับการกระทำใดนั้นเป็นเรื่องของฝ่ายนิติบัญญัติที่จะตัดสินใจในการกำหนดความผิดและโทษ และหากยอมให้เทียบเคียงเพื่อลงโทษได้ จะเป็นเรื่องที่ยื่นอยู่กับความรู้สึกของบุคคลจนเกินขอบเขต ซึ่งเป็นเรื่องความรู้สึกอันเป็นอัตตวิสัย (Subjective)⁶⁸ แต่หากมีการเทียบเคียงกฎหมายเพื่อเป็นประโยชน์หรือเป็นคุณแก่ผู้กระทำในทางอาญาสามารถนำมาใช้ได้

ค. การนำจารีตประเพณีมาใช้เพื่อการลงโทษจะทำได้

ในมาตรา 2 “บุคคลจักต้องรับโทษทางอาญาต่อเมื่อได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ในขณะนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดนั้นต้องเป็นโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย” เห็นได้ว่ากฎหมายอาญาเป็นกฎหมายที่ต้องผ่านขั้นตอนนิติบัญญัติ การใช้กฎหมายอาญาก็ต้องใช้จากบทบัญญัติ ส่วนจารีตประเพณีก็อาจเป็นกฎหมาย แต่ไม่ได้เกิดจากนิติบัญญัติ แต่เกิดจากการประเพณีปฏิบัติที่สม่ำเสมอและถูกต้องเป็นเวลานาน จนเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป ดังนั้นการนำจารีตประเพณีที่ไม่ได้มีการบัญญัติเป็นกฎหมายจึงต้องห้าม เพราะเป็นการนำมาใช้ลงโทษซึ่งเป็นผลร้ายต่อผู้ถูกลงโทษในทางอาญา แต่การนำจารีตประเพณีมาเพื่อเป็นผลดี หรือเป็นคุณในทางกฎหมายอาญาย่อมกระทำได้

⁶⁸ แสง บุญเฉลิมวิภาส, หลักกฎหมายอาญา, (กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน, 2540), น.17.

ง. กฎหมายอาญาไม่มีผลย้อนหลัง

หลักห้ามย้อนหลังเป็นสิ่งที่มีความสำคัญยิ่งในกฎหมายอาญา เพราะถือเป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน การที่รัฐจะกำหนดความผิดอาญาขึ้นในปัจจุบันต้องมีกระบวนการทางนิติบัญญัติและแย้งให้ประชาชนทราบล่วงหน้าว่า การกระทำหรือไม่กระทำอย่างใดจะเป็นความผิดอาญาดังระบุไว้ในมาตรา 2 “บุคคลจักต้องรับโทษทางอาญาต่อเมื่อได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ในขณะนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้และโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดนั้นต้องเป็นโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย” ดังนั้นหากมีการตรากฎหมายกำหนดความผิดขึ้น และใช้ย้อนหลังกับการกระทำความผิดที่เกิดขึ้นก่อนกฎหมายประกาศใช้ ย่อมเป็นผลร้ายต่อประชาชนถือเป็นเรื่องขัดกับหลักห้ามย้อนหลังในกฎหมายอาญา และเป็นเรื่องต้องห้าม ดังนั้น ในกฎหมายอาญาของประเทศต่าง ๆ จึงได้มีการยอมรับหลักห้ามย้อนหลังของกฎหมายอาญา แต่หากเป็นการใช้กฎหมายย้อนหลังเพื่อเป็นคุณแก่ผู้กระทำความผิดได้ และใช้ย้อนหลังได้⁶⁹

2.9 ความหมาย ประเภทของยาเสพติดและบทสันนิษฐานเด็ดขาดตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มาตรา 15 วรรคสาม

2.9.1 ความหมายของยาเสพติด และประเภทของยาเสพติด

พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522⁷⁰ กำหนดความหมายของคำว่ายาเสพติดให้โทษไว้ดังนี้คือ สารเคมีหรือวัตถุชนิดใด ๆ ซึ่งเมื่อเสพเข้าสู่ร่างกายไม่ว่าจะโดยวิธีรับประทาน ดม สูบ หรือด้วยวิธีการใด ๆ แล้วทำให้เกิดผลต่อร่างกายและจิตใจในลักษณะสำคัญ เช่น ต้องเพิ่มขนาดการเสพขึ้นเป็นลำดับ มีอาการถอนยาเมื่อขาดยา มีความต้องการเสพทั้งร่างกายและจิตใจอย่างรุนแรงตลอดเวลา และสุขภาพโดยทั่วไปจะทรุดโทรมลงกับให้รวมตลอดถึงพืชหรือส่วนของพืชที่เป็นหรือให้ผลผลิตเป็นยาเสพติดให้โทษด้วย ทั้งนี้ตามที่รัฐมนตรีประกาศในราชกิจจานุเบกษา แต่ไม่หมายความรวมถึง ยาสามัญประจำบ้านบางตำรับตามกฎหมายว่าด้วยยาที่มียาเสพติดให้โทษผสมอยู่

“ผลิต” หมายความว่า เพาะ ปลูก ทำผสม ปรุง แปรสภาพ เปลี่ยนรูป สังเคราะห์ทางวิทยาศาสตร์และให้หมายความรวมถึง การแบ่งบรรจุหรือรวมบรรจุด้วย

2.9.1.1 ประเภทของยาเสพติด⁷¹

การควบคุมยาเสพติดให้โทษ โดยทั่วไปยึดถือหลักในการพิจารณาว่า ตัวยานั้นทำให้เกิด

⁶⁹ ดิเรก ควรสมาคม, ปัญหาพิเศษในกฎหมายอาญา, (ม.ป.ท. : ม.ป.ท., ม.ป.ป.), น. 38.

⁷⁰ พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522, มาตรา 4.

⁷¹ พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522, มาตรา 7.

การเสี่ยงต่อการติดยาของประชากรในระดับรุนแรงอย่างไร และประโยชน์ของยาในการรักษาโรค มากน้อยเพียงใด ซึ่งจากหลักการดังกล่าว พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 ได้จัด ประเภทของยาเสพติดให้โทษออกเป็น 5 ประเภท ดังนี้

ประเภทที่ 1 ยาเสพติดให้โทษชนิดร้ายแรง เช่น เฮโรอีน แอมเฟตามีน เอ็กซ์ตาซี แอลเอสดี เป็นยาที่มีการนำมาใช้ในทางการแพทย์และทำให้เกิดการเสี่ยงต่อการติดยาของประชากร ในระดับรุนแรง

ประเภทที่ 2 ยาเสพติดให้โทษทั่วไป เช่น มอร์ฟีน โคลเคน โคลเคอิน เป็นต้น เป็นยาที่มี ประโยชน์ในการรักษาโรคในระดับน้อยจนถึงมาก และทำให้เกิดการเสี่ยงต่อการติดยาของ ประชากรในระดับพึงต้องระวัง

ประเภทที่ 3 ยาเสพติดให้โทษที่มียาเสพติดให้โทษประเภทที่ 2 เป็นส่วนผสมอยู่ด้วย ตามที่ได้ขึ้นทะเบียนตำรับไว้เป็นยาที่ทำให้เกิดการเสี่ยงต่อการติดยาของประชากรของประชากร น้อย แต่ยังคงมีอันตราย และมีประโยชน์มากในการรักษาโรค เช่น ยาแก้ไอผสมโคเคอิน

ประเภทที่ 4 สารเคมีที่ใช้ในการผลิตยาเสพติดให้โทษในประเภทที่ 1 หรือประเภทที่ 2 อาทิเช่น อาเซติดแอนไฮโดรด์

ประเภทที่ 5 ยาเสพติดให้โทษที่มียาเสพติดให้โทษในประเภทที่ 1 ถึง ประเภทที่ 4 เช่น กัญชา พืชกระท่อม เห็ดขี้ควาย เป็นต้น

2.9.1 โทษของยาเสพติด

ยาเสพติดให้โทษก่อให้เกิดผลเสียต่อผู้เสพ โดยตรงและส่งผลกระทบต่อครอบครัว ผู้ใกล้ชิด และประเทศชาติอย่างมากมาย ดังนี้

(1) ผลต่อผู้เสพ ยาเสพติดทำให้สุขภาพของผู้เสพเสื่อมโทรมอย่างรวดเร็ว ความต้านทานโรคน้อยกว่าปกติ ทำให้ติดเชื้อได้ง่าย ส่วนมากจะเป็นโรคผิวหนัง โรคทางเดินอาหาร วัณโรค อารมณ์แปรปรวนง่าย ซึมเศร้า วิตกกังวล บุคลิกภาพสูญเสีย

(2) ผลต่อครอบครัว ผู้ติดยาเสพติดจะขาดความรับผิดชอบต่อครอบครัว ไม่ห่วงใยดูแล ครอบครัว เป็นภาระของครอบครัว ทำให้ครอบครัวแตกแยก ขาดความอบอุ่น และอาจเป็นตัวอย่าง หรือสาเหตุทำให้สมาชิกในครอบครัวหันไปเสพยาเสพติดได้

(3) ผลต่อเศรษฐกิจและสังคม การที่มียาเสพติดแพร่ระบาดในประเทศ ทำให้รัฐต้อง สูญเสียงบประมาณและเจ้าหน้าที่จำนวนมากในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด และตัวผู้เสพ ก็มีพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดปัญหาสังคมด้วยการก่ออาชญากรรม ลักเล็กขโมยน้อย หรือทำให้เกิด อุบัติเหตุต่าง ๆ ซึ่งผลกระทบต่อปัญหาเหล่านี้อาจมีความรุนแรงจนนำไปสู่ปัญหาเกี่ยวกับความ มั่นคงของชาติได้

2.9.2 พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522

เพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับสภาพการณ์สังคมปัจจุบัน และเพื่อก่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่สังคมจากการที่ได้ใช้พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 จึงได้ทำการแก้ไขเพิ่มเติมเกี่ยวกับพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2545) เพื่อให้ทันต่อเหตุการณ์สภาพสังคมและสอดคล้องกับอนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยยาเสพติดที่ประเทศไทยได้เข้าร่วมเป็นสมาชิก

โดยมีรายละเอียดในแต่ละมาตราของพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2545) ดังต่อไปนี้

ยาเสพติดให้โทษ⁷² หมายความว่า สารเคมีหรือวัตถุชนิดใด ๆ ซึ่งเมื่อเสพเข้าสู่ร่างกายไม่ว่าจะโดยวิธีรับประทาน ดม สูบ หรือด้วยวิธีการใด ๆ แล้วทำให้เกิดผลต่อร่างกายและจิตใจในลักษณะสำคัญ เช่น ต้องเพิ่มขนาดการเสพขึ้นเป็นลำดับ มีอาการถอนยาเมื่อขาดยา มีความต้องการเสพทั้งร่างกายและจิตใจอย่างรุนแรงตลอดเวลา และสุขภาพโดยทั่วไปจะทรุดโทรมลงกับให้รวมตลอดถึงพืชหรือส่วนของพืชที่เป็นหรือให้ผลผลิตเป็นยาเสพติดให้โทษด้วย ทั้งนี้ตามที่รัฐมนตรีประกาศในราชกิจจานุเบกษา แต่ไม่หมายความรวมถึงยาสามัญประจำบ้านบางตำรับตามกฎหมายว่าด้วยยาที่มียาเสพติดให้โทษผสมอยู่

ผลิต หมายความว่า เพาะ ปลูก ทำผสม ปูรง แปรสภาพ เปลี่ยนรูป สังเคราะห์ทางวิทยาศาสตร์และให้หมายความรวมถึงการแบ่งบรรจุหรือรวมบรรจุด้วย

จำหน่าย หมายความว่า ขาย จ่าย แจก แลกเปลี่ยน ให้

นำเข้า หมายความว่า นำ หรือส่งเข้ามาในราชอาณาจักร

ส่งออก หมายความว่า นำ หรือส่งออกนอกราชอาณาจักร

เสพ หมายความว่า การรับยาเสพติดให้โทษเข้าสู่ร่างกายไม่ว่าด้วยวิธีใด ๆ

ติดยาเสพติดให้โทษ หมายความว่า เสพเป็นประจำติดต่อกัน และตกอยู่ในสภาพที่จำเป็นต้องพึ่งยาเสพติดให้โทษนั้น โดยสามารถตรวจพบสภาพเช่นว่านั้นได้ตามหลักวิชาการ

หน่วยการใช้ หมายความว่า เม็ด ชอง ขวด หรือหน่วยอย่างอื่นที่ทำขึ้นซึ่งโดยปกติสำหรับการใช้เสพนั่งครั้ง

มาตรา 7 ประเภทของยาเสพติดแบ่งออกเป็น 5 ประเภทคือ

(1) ประเภทที่ 1 ยาเสพติดให้โทษชนิดร้ายแรง เช่น เฮโรอีน

(2) ประเภทที่ 2 ยาเสพติดให้โทษทั่วไป เช่น มอร์ฟิน โคเคอีน โคคาอีน ฝิ่นยา

⁷² พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522, มาตรา 4.

(3) ประเภทที่ 3 ยาเสพติดให้โทษที่มีลักษณะเป็นต้นตำรับยาและมียาเสพติดให้โทษประเภทที่ 2 ผสมอยู่ด้วย

(4) ประเภทที่ 4 สารเคมีที่ใช้ในการผลิตยาเสพติดให้โทษในประเภทที่ 1 หรือประเภทที่ 2 อาทิเช่น อาเซติคแอนไฮไดรด์ อาเซติลคลอไรด์

(5) ประเภทที่ 5 ยาเสพติดให้โทษที่มียาเสพติดให้โทษในประเภทที่ 1 ถึง ประเภทที่ 4 เช่น กัญชา พืชกระท่อม

พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มาตรา 15 เดิมได้บัญญัติเอาไว้ดังนี้

มาตรา 15 ห้ามมิให้ผู้ใดผลิต จำหน่าย นำเข้า ส่งออกหรือมีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติดให้โทษประเภทที่ 1 เว้นแต่การมีไว้ในครอบครองในกรณีจำเป็นเพื่อประโยชน์ของทางราชการ ตามที่รัฐมนตรีจะอนุญาตเป็นหนังสือเฉพาะราย หรือเฉพาะกรณีตามสมควร

การผลิต จำหน่าย นำเข้า ส่งออกหรือมีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติดให้โทษประเภทที่ 1 จำนวนเป็นสารบริสุทธิ์ ได้ตั้งแต่ 20 กรัมขึ้นไป ให้ถือว่าผลิต นำเข้า ส่งออกหรือมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย

ส่วนบทกำหนดโทษตาม พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 เดิมได้กำหนดโทษ (ขอล่าเฉพาะยาเสพติดให้โทษประเภทที่ 1) ดังนี้

มาตรา 65 ผู้ใดผลิต นำเข้า หรือส่งออกซึ่งยาเสพติดให้โทษประเภทที่ 1 ต้องระวางโทษจำคุกตลอดชีวิต

ถ้าการกระทำความผิดตามวรรคหนึ่งเป็นการกระทำเพื่อจำหน่าย ต้องระวางโทษประหารชีวิต

มาตรา 66 ผู้ใดจำหน่ายหรือมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่ายซึ่งยาเสพติดให้โทษประเภทที่ 1 มีปริมาณจำนวนเป็นสารบริสุทธิ์ ได้ไม่เกิน 100 กรัม ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ห้าปีถึงจำคุกตลอดชีวิต และปรับตั้งแต่ห้าหมื่นบาทถึงห้าแสนบาท

ถ้ายาเสพติดให้โทษนั้น ปริมาณจำนวนเป็นสารบริสุทธิ์เกิน 100 กรัม ต้องระวางโทษจำคุกตลอดชีวิตหรือประหารชีวิต

มาตรา 67 ผู้ใดมีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติดให้โทษประเภทที่ 1 มีปริมาณจำนวนเป็นสารบริสุทธิ์ถึง 20 กรัม โดยไม่ได้รับอนุญาตตามมาตรา 15 ต้องระวางโทษจำคุก ตั้งแต่หนึ่งปีถึงสิบปี และปรับตั้งแต่หนึ่งหมื่นบาทถึงหนึ่งแสนบาท

ต่อมาได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2545) มีรายละเอียดดังนี้⁷³

⁷³ ชาญชัย นันทอุทยาน, พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2522 (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2545).

มาตรา 15 ห้ามมิให้ผู้ใดผลิต นำเข้า ส่งออก จำหน่าย หรือมีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติดให้โทษประเภทที่ 1 เว้นแต่รัฐมนตรีให้อนุญาตเฉพาะในกรณีจำเป็นเพื่อประโยชน์ของทางราชการ

การขออนุญาตและการอนุญาตให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง

การผลิต นำเข้า ส่งออกหรือมีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติดให้โทษประเภทที่ 1 ตามปริมาณดังต่อไปนี้ ให้ถือว่าผลิต นำเข้า ส่งออกหรือมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย

(1) เด็กซ์โตนาลเซอโรไบด์ หรือแอลเอสดี มีปริมาณคำนวณเป็นสารบริสุทธิ์ตั้งแต่ 0.75 มิลลิกรัมขึ้นไป หรือมีสารเสพติดที่มีสารดังกล่าวผสมอยู่จำนวน 15 หน่วยการใช้ขึ้นไป หรือมีน้ำหนักสุทธิตั้งแต่ 300 มิลลิกรัมขึ้นไป

(2) เมทแอมเฟตามีน หรืออนุพันธ์เมทแอมเฟตามีน มีปริมาณคำนวณเป็นสารบริสุทธิ์ตั้งแต่ 375 มิลลิกรัมขึ้นไป หรือมียาเสพติดที่มีสารดังกล่าวผสมอยู่จำนวน 15 หน่วยการใช้ขึ้นไป หรือมีน้ำหนักสุทธิตั้งแต่ 1.5 กรัมขึ้นไป

(3) ยาเสพติดให้โทษประเภท 1 นอกจาก (1) และ (2) มีปริมาณคำนวณเป็นสารบริสุทธิ์ตั้งแต่ 300 กรัมขึ้นไป

บทกำหนดโทษ

มาตรา 65 ผู้ใดผลิต นำเข้า หรือส่งออกซึ่งยาเสพติดให้โทษประเภทที่ 1 อันเป็นการฝ่าฝืนมาตรา 15 ต้องระวางโทษจำคุกตลอดชีวิต และปรับตั้งแต่หนึ่งล้านถึงห้าล้านบาท

ถ้าการกระทำความผิดตามวรรคหนึ่งเป็นการกระทำเพื่อจำหน่าย ต้องระวางโทษประหารชีวิต

ถ้าการกระทำความผิดตามวรรคหนึ่งเป็นการผลิตโดยแบ่งบรรจุหรือรวมบรรจุ และมีปริมาณคำนวณเป็นสารบริสุทธิ์ หรือมีจำนวนหน่วยการใช้ หรือมีน้ำหนักสุทธิไม่ถึงปริมาณที่กำหนดในมาตรา 15 วรรคสาม ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สี่ปีถึงสิบห้าปี หรือปรับตั้งแต่แปดหมื่นบาทถึงสามแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ถ้าการกระทำความผิดตามวรรคสามเป็นการกระทำเพื่อจำหน่าย ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สี่ปีถึงจำคุกตลอดชีวิต และปรับตั้งแต่สี่แสนบาทถึงห้าล้านบาท

มาตรา 66 ผู้ใดจำหน่าย หรือมีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติดให้โทษประเภทที่ 1 โดยไม่ได้รับอนุญาต และมีปริมาณคำนวณเป็นสารบริสุทธิ์ หรือมีจำนวนหน่วยการใช้ หรือมีน้ำหนักสุทธิไม่ถึงปริมาณที่กำหนดในมาตรา 15 วรรคสาม ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สี่ปีถึงสิบห้าปี หรือปรับตั้งแต่แปดหมื่นบาทถึงสามแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ถ้ายาเสพติดให้โทษตามวรรคหนึ่งมีปริมาณคำนวณเป็นสารบริสุทธิ์ตั้งแต่ปริมาณที่กำหนดในมาตรา 15 วรรคสาม แต่ไม่เกิน 20 กรัม ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สี่ปีถึงจำคุกตลอดชีวิต และปรับตั้งแต่สี่แสนบาทถึงห้าล้านบาท

ถ้ายาเสพติดให้โทษตามวรรคหนึ่งมีปริมาณคำนวณเป็นสารบริสุทธิ์เกิน 20 กรัมขึ้นไป ต้องระวางโทษจำคุกตลอดชีวิต และปรับตั้งแต่หนึ่งล้านบาทถึงห้าล้านบาท หรือประหารชีวิต

มาตรา 67 ผู้ใดมิไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติดให้โทษประเภทที่ 1 โดยไม่ได้รับอนุญาต และมีปริมาณคำนวณเป็นสารบริสุทธิ์ หรือมีจำนวนหน่วยการใช้ หรือมีน้ำหนักสุทธิไม่ถึงปริมาณที่กำหนดในมาตรา 15 วรรคสาม ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงสิบปี หรือปรับตั้งแต่สองหมื่นบาทถึงสองแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

2.9.3 บทสันนิษฐานเด็ดขาดตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522

จากการที่ได้ศึกษามาตรา 15 (เดิม) ของพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 ถ้า มีสารบริสุทธิ์ตั้งแต่ 20 กรัมขึ้นไป เข้าข้อสันนิษฐานเด็ดขาดของกฎหมายแล้วว่า เป็นผู้ผลิต นำเข้า หรือมิไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย ผลของข้อสันนิษฐานเด็ดขาดดังกล่าวจะทำให้ผู้ที่ถูกสันนิษฐาน ตามกฎหมายต้องได้รับโทษที่สูงขึ้น ภายหลังจากได้มีการแก้ไขบทบัญญัติของพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มาตรา 15 (แก้ไขเพิ่มเติม 2545) โดยมีการเพิ่มสารเสพติดชนิดใหม่ ๆ และ ปริมาณการคำนวณหารสารเสพติดมีรายละเอียดในการคำนวณเพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้เพราะยาเสพติด ชนิดใหม่ ๆ ได้แพร่ระบาดเข้ามามากขึ้นทุกที และความรุนแรงที่ส่งผลกระทบต่อร่างกายก็เพิ่มมากขึ้น ส่งผลกระทบต่อสังคมในวงกว้าง ทางภาครัฐและเอกชนต่างหามาตรการต่าง ๆ มาหยุดยั้ง ปรามปรามเพื่อหยุดการแพร่ระบาดของยาเสพติดชนิดใหม่ ๆ โดยในมาตรา 15 (ที่แก้ไขใหม่) ในพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษดังกล่าว ได้กำหนดวิธีการคำนวณหาสารเสพติดในปริมาณ น้ำหนักขั้นต่ำของสารเสพติดแต่ละชนิดเพื่อให้เข้าข้อสันนิษฐานเด็ดขาดว่า ถ้าใครครอบครองยา เสพติดถึงตามที่กฎหมายกำหนดก็จะถูกสันนิษฐานเด็ดขาดว่า มีการครอบครองสารเสพติดไว้เพื่อ จำหน่าย โดยมีรายละเอียดปริมาณน้ำหนักสารเสพติดดังนี้

ถ้ามีการตรวจพบว่ามีครอบครองยาเสพติดโดยมีสารเสพติดตาม (1) เค้กซ์โตไล เซอร์ไบด์ หรือแอลเอสดี มีปริมาณคำนวณเป็นสารบริสุทธิ์ตั้งแต่ 0.75 มิลลิกรัมขึ้นไป หรือมีสารเสพติดที่มีสารดังกล่าวผสมอยู่จำนวน 15 หน่วยการใช้ขึ้นไป หรือมีน้ำหนักสุทธิตั้งแต่ 300 มิลลิกรัมขึ้นไป (2) เมทแอมเฟตามีน หรืออนุพันธ์เมทแอมเฟตามีน มีปริมาณคำนวณเป็นสารบริสุทธิ์ตั้งแต่ 375 มิลลิกรัมขึ้นไป หรือมียาเสพติดที่มีสารดังกล่าวผสมอยู่จำนวน 15 หน่วยการใช้ขึ้นไป หรือมีน้ำหนักสุทธิตั้งแต่ 1.5 กรัมขึ้นไปหรือ(ร) ยาเสพติดให้โทษประเภท 1 นอกจาก (1) และ (2) มีปริมาณคำนวณเป็นสารบริสุทธิ์ตั้งแต่ 300 กรัมขึ้นไป

เมื่อได้พิจารณาปริมาณน้ำหนักและสารเสพติดตามที่พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มาตรา 15 (แก้ไขเพิ่มเติม 2545) ในปัจจุบันนี้ หากผลการตรวจสอบพบว่ามีสารครอบครองยาเสพติดประเภทที่ 1 ตามปริมาณที่กฎหมายกำหนดไว้แล้ว ผู้ที่มียาเสพติดไว้ในครอบครองตามมาตรา 15 ดังกล่าวจะถูกกฎหมายสันนิษฐานเด็ดขาดว่ามียาเสพติดไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย ทำให้ต้องรับโทษหนักขึ้น โดยวัตถุประสงค์ในการป้องกันและปราบปรามเพื่อหยุดการแพร่ระบาดของยาเสพติด แต่ข้อสันนิษฐานที่ว่า ถ้ามีปริมาณสารบริสุทธิ์หรือมียาเสพติดดังกล่าวผสมอยู่ หรือมีน้ำหนักของยาเสพติดในปริมาณที่เข้าข้อสันนิษฐานของกฎหมายที่ให้ถือว่ามิใช่ครอบครองซึ่งยาเสพติดประเภทที่ 1 ไว้เพื่อจำหน่าย ปัญหาคือ ถ้ามีผู้เสพสารเสพติดดังกล่าวในปริมาณตามที่เข้าข้อสันนิษฐานเด็ดขาดของกฎหมายว่าให้ถือว่ามิใช่ครอบครองเพื่อจำหน่าย แต่แท้จริงแล้วผู้ที่มียาเสพติดไว้ในครอบครองดังกล่าวเป็นเพียงผู้ที่มียาเสพติดไว้เพียงเพื่อเสพเท่านั้น เมื่อผู้ที่มียาเสพติดไว้ในครอบครองเพื่อเสพไม่ได้จำหน่ายยาเสพติดประเภทที่ 1 ดังกล่าวเมื่อถูกเข้า ข้อสันนิษฐานของกฎหมายในมาตรา 15 (ที่แก้ไขใหม่) ของพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 ผู้ที่มียาเสพติดไว้เพียงเพื่อเสพเพียงอย่างเดียวดังกล่าวไม่สามารถแก้ตัวหรือหาพยานหลักฐานขึ้นสู่การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีในชั้นศาลได้เลย เพราะเมื่อเข้าข้อสันนิษฐานเด็ดขาดตามกฎหมายเสียแล้ว ผู้ที่ตกเป็นจำเลยไม่สามารถสืบพยานหักล้างข้อสันนิษฐานเด็ดขาดตามกฎหมายดังกล่าวได้เลย ก็จะเกิดผลกระทบระหว่างความผิดที่กระทำและโทษที่จะได้รับจะสัมพันธ์กันมากน้อยเพียงใด เป็นธรรมต่อจำเลยและส่งผลกระทบต่อสังคมอย่างไร

บทที่ 3

หลักคุณพินิจของศาลในการรับฟังพยานหลักฐานและข้อสันนิษฐาน ตามกฎหมายของต่างประเทศและคดีเกี่ยวกับยาเสพติด

3.1 ประเทศเยอรมนี

3.1.1 หลักการค้นหาความจริง

ระบบการค้นหาความจริงของยุโรปที่มักจะถูกเรียกว่า เป็นระบบไต่สวน (inquisitorisch) ให้ความสำคัญกับความเป็นกลาง และความเป็นผู้เชี่ยวชาญในการวินิจฉัยข้อเท็จจริงของผู้พิพากษาอาชีพ โดยจะให้ดุลพินิจแก่ผู้พิพากษาอาชีพอย่างมาก ในการรวบรวมและชี้แจงน้ำหนักพยานหลักฐานจริง ๆ¹ โดยหลักการแล้วในการวินิจฉัยคดีผู้พิพากษา ไม่จำเป็นต้องจำกัดตัวเองอยู่แต่เฉพาะพยานหลักฐานที่ฝ่ายโจทก์และฝ่ายจำเลยนำเข้าสู่ศาลนั้น ผลก็คือ ผู้พิพากษาโดย ตัวเองมีหน้าที่ที่จะต้องค้นหาความจริง ด้วยเหตุนี้ พยานหลักฐานต่าง ๆ ทั้งในชั้นของเจ้าพนักงาน ตำรวจ พนักงานอัยการ และแม้แต่ในชั้นไต่สวนของศาลในชั้นสืบสวนสอบสวน ผู้พิพากษาเองก็ จะต้องคำนึงถึงด้วยเมื่อทำการสืบพยานหลักฐานในชั้นศาล แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าศาลจะสามารถอาศัยพยานหลักฐานจากชั้นสืบสวนสอบสวนแล้วจะสามารถพิพากษาลงโทษจำเลยได้ เพราะสิ่งที่ศาลต้องใช้ในการพิพากษาคดีไม่ใช่พยานหลักฐานในชั้นสืบสวนสอบสวน หากแต่เป็นพยานหลักฐานที่ได้มีการสืบพยานด้วยวาจาโดยเปิดเผย ต่อหน้าศาลในชั้นสืบพยานที่ได้รับการตรวจสอบแล้วต่างหาก ที่จะเป็นสิ่งที่ศาลสามารถนำมาใช้เพื่อลงโทษจำเลยได้นอกจากนี้ ผู้พิพากษา ในภาคพื้นยุโรปยังจะต้องให้เหตุผลในคำพิพากษาว่าเหตุใดตนเองจึงพิพากษาคดีไปในแนวทางดังกล่าว และต้องให้เหตุผลว่าพยานหลักฐานชั้นใดที่ผู้พิพากษาเห็นว่าทำให้ตนเชื่อว่าข้อเท็จจริงในคดีเป็นเช่นนั้น

กระบวนการพิจารณาคดีอาญาใช้หลักการค้นหาความจริง (Ermittlungsgrundsatz) ที่ในบางครั้งก็ถูกเรียกว่าเป็นหลักการค้นหาความจริงในทางเนื้อหา (das Prinzip der materiellen Wahrheit) หลักการค้นหาความจริงในทางเนื้อหามีความหมายว่า ศาลสามารถที่จะค้นหาความจริง

¹ สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์, “หลักการพื้นฐานของกฎหมายลักษณะพยานหลักฐานทางหลักตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน.” วารสารศิลปฯ. น. 85. (2556)

ด้วยตนเองและไม่ถูกผูกมัดกับคำร้อง และคำชี้แจงใด ๆ ของคู่ความในคดี ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน หลักการดังกล่าวได้รับบัญญัติไว้โดยชัดแจ้งในมาตรา 155(2)² ที่บัญญัติว่า “ภายในกรอบของการกระทำผิดที่ถูกระบุมาในคำฟ้อง และภายในกรอบของตัวบุคคลที่ ถูกกล่าวหาว่า กระทำผิดที่ระบุไว้ในคำฟ้อง ผู้พิพากษามีสิทธิและมีหน้าที่ที่จะต้องค้นหาความจริง ด้วยตนเองและในมาตรา 244(2)³ ที่บัญญัติว่า เพื่อที่จะค้นหาความจริง ศาลจะต้องสืบพยานโดยให้คลุมถึงทุก ๆ ข้อเท็จจริง และทุก ๆ พยานหลักฐานที่มีความสำคัญต่อการทำคำวินิจฉัยแห่งคดี หลักการค้นหาความจริงจึงมีความหมายดังนี้ กล่าวคือ

1) ศาลไม่ถูกผูกมัดอยู่กับคำยืนยันของคู่ความในคดี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ศาลไม่ถูกผูกมัดอยู่กับคำให้การรับสารภาพของจำเลย กล่าวคือ ศาลจะเชื่อหรือไม่ก็ได้ว่า จำเลยให้การรับสารภาพอย่างแท้จริงหรือไม่

2) การที่จำเลยไม่มาศาลแล้วถือว่าจำเลยยอมรับผิด และพิพากษาว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิด เป็นสิ่งที่ไม่อาจกระทำได้ในคดีอาญา

3) ศาลจะต้องไม่จำกัดตัวเองอยู่เฉพาะพยานหลักฐานที่มีการยื่นคำร้องขอให้สืบพยานเท่านั้น ศาลสามารถที่จะทำและต้องทำด้วยโดยหน้าที่ที่จะต้องสืบพยานหลักฐานอื่น ๆ ที่แม้ตัวจำเลย หรือพนักงานอัยการจะไม่ได้ยื่นคำร้องขอให้สืบไว้ก็ตาม ซึ่งหลักดังกล่าวใช้ได้ในทุก ๆ ชั้นของ กระบวนการพิจารณาคดี ไม่ว่าจะเป็นในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง ชั้นเตรียมคดีก่อนสืบพยานและในชั้นสืบพยาน

หน้าที่ในการค้นหาความจริงของศาล (Gerichtliche Aufklaerungspflicht) การค้นหาข้อเท็จจริงในคดีอาญาที่เกิดขึ้นจริงนั้นเป็นหัวใจกระบวนการพิจารณาคดีอาญา หน้าที่ในการค้นหาความจริงมีขอบเขตเท่าที่ข้อเท็จจริงนั้นเป็นที่รับรู้ของศาลไม่ว่าจะมาจากคำร้องหรือคำแถลงใด ๆ หรือแม้แต่การที่ศาลรับรู้ในระหว่างกระบวนการพิจารณาคดี ซึ่งข้อเท็จจริงดังกล่าวจะกระตุ้นให้ศาลจะต้องใช้ข้อเท็จจริงดังกล่าวในฐานะที่เป็นพยานหลักฐานในคดี และถ้าผลที่ได้จากการสืบพยานยังมีความแน่นอนน้อยเท่าใด ก็ยังต้องใช้พยานหลักฐานอื่น ๆ มากขึ้นเท่านั้น

3.1.2 หลักวาจาและหลักพยานโดยตรงในชั้นพิจารณาพิพากษา

ในชั้นพิจารณาพิพากษาคดี กล่าวคือ ในการสืบพยานเป็นไปตามหลักวาจาและหลักพยานโดยตรง

² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน, มาตรา 155 (2).

³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน, มาตรา 244 (2).

ก. ข้อความคิดและความหมาย

1) หลักกวางา หมายความว่า ในการทำคำพิพากษาเฉพาะแต่สิ่งที่ถูกนำเสนอและอธิบายไว้ด้วยวากาในชั้นพิจารณาเท่านั้น ที่ศาลเยอรมันจะต้องใช้เป็นข้อมูลในการทำคำพิพากษา หลักกวางาได้รับการบัญญัติไว้ในมาตรา 261 และมาตรา 264 โดยบท บัญญัติดังกล่าว กำหนดให้ศาลในการใช้ดุลพินิจซึ่งนำนักพยานหลักฐาน และในการทำคำพิพากษาจะต้องทำโดยอยู่บนพื้นฐานของ สิ่งที่ได้มาจากการพิจารณาคดี

2) หลักพยานโดยตรง มีความหมาย 2 ประการ กล่าวคือ

ก. ศาลที่ทำคำพิพากษาจะต้องรับรู้พยานหลักฐานด้วยตนเอง (หลักพยานในทางรูปแบบ)

ข. ศาลจะต้องได้ข้อเท็จจริงมาจากพยานหลักฐานที่เป็นตัวต้นตอ กล่าวคือ จะใช้พยานหลักฐานอื่นแทนไม่ได้ (หลักพยานโดยตรงในทางเนื้อหา) แต่ก็มีข้อจำกัดและข้อยกเว้นอยู่บ้าง ศาลจะต้องสอบคำให้การจากตัวจำเลยและพยานบุคคลโดยตรง

3) หลักกวางาและพยานโดยตรงเกิดขึ้นจากการปฏิรูปกระบวนการนิติบัญญัติในศตวรรษที่ 19 การนำหลักดังกล่าวมาใช้เพื่อที่จะทำให้ข้อบกพร่องในการที่ผู้พิพากษาคัดสินคดี โดยอาศัยหลักฐานจากการไต่สวนที่เป็นลายลักษณ์อักษรหมดไป โดยการที่ศาลจะต้องตัดสินคดีนั้น ศาล จะต้องเห็นภาพของจำเลยและพยานหลักฐานอื่น ๆ ทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นบุคคล หรือวัตถุ โดยการรับรู้ ของศาลเอง เพื่อที่ศาลจะได้มีภาพเกี่ยวกับการกระทำความผิดโดยตรงอย่างที่ควรจะเป็น อันเป็นผล มาจากการสืบพยานในชั้นศาล เพื่อที่จะให้บรรล่วัตถุประสงค์ดังกล่าว คู่ความในกระบวนการพิจารณาคดี จึงมีหน้าที่ที่จะต้องมาอยู่ร่วมด้วยในการพิจารณาโดยตลอด (มาตรา 226, 231) รวมทั้งหลักการ พิจารณาคดอย่างต่อเนื่อง (Das Konzentrations maxime)

ข. ผลที่เกิดขึ้นจากหลักดังกล่าว (Auswirkungen)

หลักกวางา และหลักพยาน โดยตรงมีผลขึ้นจากหลักดังกล่าวต่อไปนี้

1) โดยหลักการจะไม่ใช้บันทึกที่เป็นลายลักษณ์อักษรเป็นพื้นฐานในการตัดสินคดี โดยหลักการ เนื้อหาของเอกสารจะไม่ถูกนำมาใช้เป็นพื้นฐานในการตัดสินคดี อย่างไรก็ตามเพียงแค่การรับรู้เกี่ยวกับเอกสารสำหรับผู้พิพากษาอาชีพแล้วเป็นสิ่งที่ทำได้

2) บุคคลที่จะมาเป็นพยานจะต้องถูกสอบคำให้การด้วยตนเอง เฉพาะแต่ในกรณีที่เป็นข้อยกเว้นบางกรณีเท่านั้น ที่การอ่านบันทึกคำให้การของพยานและการทำความเข้าใจเป็นลายลักษณ์อักษรอื่น ๆ ของพยานจะเป็นสิ่งที่สามารถทำได้ในกรณีดังกล่าวจะต้องให้เหตุผลว่าเหตุใดจึงต้องอ่านบันทึกคำให้การดังกล่าว

3.1.3 หลักความเป็นอิสระในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน

ก. ความเป็นมา

กฎหมายเยอรมันแต่เดิมรวมทั้งวิธีพิจารณาความอาญาของชนเผ่าเยอรมัน ได้บัญญัติหลักเกณฑ์ของการพิสูจน์ข้อเท็จจริงตามกฎหมาย กล่าวคือ มีกฎหมายลักษณะพยานในทางรูปแบบ (ein “formales Beweisrecht”) ซึ่งจะบังคับผู้พิพากษาว่าภายใต้เงื่อนไขอย่างใดอย่างหนึ่ง ตามที่กำหนดไว้แล้วให้ถือว่า ข้อเท็จจริงใดข้อเท็จจริงหนึ่งยุติตามนั้น เช่น ตามกฎหมายของชนเผ่าเยอรมัน ถือว่าข้อเท็จจริงใดข้อเท็จจริงหนึ่งได้มีอยู่ในกรณีที่ทำให้การรับสารภาพ หรือโดยคำพยานสองปากที่ไม่ขัดแย้งกัน หากมีพยานเบิกความแต่เพียงปากเดียว ถือว่าข้อเท็จจริงได้รับการพิสูจน์เพียงแค่ครั้งเดียว ซึ่งการพิสูจน์ข้อเท็จจริงอีกครั้งหนึ่งสามารถพิสูจน์ได้ด้วยการทรมาน โดยการสร้างหลักเกณฑ์ดังกล่าว ฝ่ายนิติบัญญัติหวังว่าจะเป็นการตัดโอกาสไม่ให้ผู้พิพากษาใช้อำนาจในการตัดสินใจคดี จุดเริ่มต้นของหลักความเป็นอิสระในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน เริ่มต้นในด้านปรัสเซียที่ยกเลิกการทรมาน และเป็นจุดเริ่มต้นของพัฒนาการของหลักของหลักดังกล่าวในศตวรรษที่ 19

หลักความเป็นอิสระในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน ได้ยกเลิกหลักเกณฑ์ที่ของการพิสูจน์ข้อเท็จจริงตามกฎหมาย ในปัจจุบันจึงไม่มีหลักเกณฑ์ที่จะกำหนดว่า หากเป็นไปตามเงื่อนไขอย่างใดอย่างหนึ่งแล้วถือว่าข้อเท็จจริงใดข้อเท็จจริงหนึ่งได้รับการพิสูจน์หรือไม่ได้รับการพิสูจน์โดยผู้พิพากษาแล้ว⁴

ข. หลักการในปัจจุบัน

1) ข้อความทั่วไป

1.1 คำพิพากษาในคดีอาญาต้องตัดสินอยู่บนพื้นฐานของ “ความจริง” ซึ่งความจริงดังกล่าว หมายความว่า ความสอดคล้องต้องกันกับความเป็นจริง ปัญหาคืออย่างไรเป็นสิ่งที่เป็จริงนั้นไม่อาจที่จะพูดได้ชัดเจนแน่นอน ข้อความคิดของความเป็นจริงจึงมีองค์ประกอบในส่วนของความเป็นอัตตะวิสัย กล่าวคือ ความจริงหมายถึงสิ่งที่ผู้พิพากษาเชื่อว่าจริง โดยเป็นผลมาจากการสืบพยานในชั้นศาลที่ดำเนินไปตามหลักว่าด้วยพยานโดยตรง และหลักทวนซ้ำ ซึ่งความเชื่อดังกล่าวก็คือความเชื่อมั่นในทางอัตตะวิสัย ความเชื่อว่าเป็นจริงโดยปราศจากข้อสงสัยตามควร ด้วยเหตุนี้ความสงสัยแต่เพียงลอย ๆ (abstract-theoretische Zweifel) จึงยังเป็นสิ่งที่ยังคงมีอยู่เสมอ ๆ และไม่ทำให้ผู้พิพากษามีสิทธิที่จะอ้างหลักประโยชน์แห่งความสงสัยได้⁵

⁴ สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์, “หลักการพื้นฐานของกฎหมายลักษณะพยาน วิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน,”วารสารตุลาการ, 2(60), 2556, น. 104.

⁵ สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์, Volk, Strafprozessrecht, 1999, บทที่ 29 หัวข้อ 1 “หลักการพื้นฐานของ

1.2 ความหมายของมาตรา 261 บัญญัติว่า ผลที่ได้จากการนำสืบพยานหลักฐานศาล จะต้องวินิจฉัยไปตามความเชื่อที่เป็นอิสระของตน ที่เกิดจากกระบวนการพิจารณาคดีในชั้นศาล ซึ่งก็มีความหมายว่า ศาลจะต้องเชื่อโดยปราศจากข้อสงสัยว่าข้อเท็จจริงใดข้อเท็จจริงหนึ่งนั้น เป็นความจริง ความมั่นใจส่วนตัวของผู้พิพากษาที่เชื่อว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้นเป็นสิ่งที่ จำเป็น แต่ก็ถือว่าเป็นการเพียงพอที่จะตัดสินว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดได้ อย่างไรก็ตาม ความมั่นใจส่วนตัวของผู้พิพากษา ไม่ถือเป็นการเพียงพอที่จะตัดสินว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิด หากผลที่ได้จากการนำสืบพยานหลักฐานไม่เพียงพอต่อการนำไปสู่ผลสรุปอย่างมีเหตุผลว่า จำเลย เป็นผู้กระทำความผิด (BGH NStZ 1988, 236)

ผลที่ได้จากการวินิจฉัยคดีจึงต้องเป็นสิ่งที่ผู้พิพากษาคณะอื่น ๆ เข้าใจได้ด้วย และผลที่ได้ จากการตัดสินคดีดังกล่าวจะต้องไม่ได้ขึ้นอยู่กับเพียงแค่อัตนินยานุทธานเท่านั้น นอกจากนี้ผู้พิพากษา จะต้องวินิจฉัยข้อเท็จจริงให้สิ้นกระแสความ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในกรณีที่เป็นการเบิกความของ พยานปากต่อปากอันกันอยู่ ศาลต้องพิจารณาด้วยความระมัดระวัง ถ้ามีมูลเหตุจูงใจอื่น ๆ ที่จะทำให้ เบิกความไปโดยไม่ตรงต่อความเป็นจริงด้วย ศาลไม่อาจที่จะเชื่อโดยเพียงแค่อัตนินยานุทธานและไม่ สนใจถึงความ เป็นไปอื่น ๆ ในกรณีที่ผู้พิพากษาไม่เชื่อในพยานหลักฐานชั้นใด ต้องแสดงเหตุผล ด้วยว่า เหตุใดตนจึงไม่เชื่อพยานหลักฐานชั้นนั้น และเหตุใดตนถึงเชื่อพยานหลักฐานอีกชั้นหนึ่ง ซึ่งขัดกับพยานหลักฐานชั้นแรก หากมีเหตุการณ์ใด ๆ ที่ดูเหมือนว่าจะเป็นผลดีแก่จำเลย ผู้พิพากษา ก็ ต้องให้เหตุผลด้วยว่า เหตุใดตนจึงไม่เชื่อ นอกจากนี้ความเชื่อของศาลไม่อาจจะวางอยู่บนพื้นฐาน ของการขาดเหตุผลในทางภาวะวิสัย (BGH JR 1983, 83; NStZ 1988, 236) ศาลสูงสุดแห่ง สหพันธรัฐ ในช่วงหลังได้เน้นว่า องค์ประกอบในทางภาวะวิสัยของความเชื่อของศาล (หมายถึง ความ สมเหตุสมผล) เป็นสิ่งที่มีความจำเป็นพอ ๆ กับความเชื่อของศาลในทางอัตตะวิสัย⁶ ในอีก ด้านหนึ่ง นั้นความแน่นอนร้อยเปอร์เซ็นต์ ก็ไม่ใช่สิ่งที่จำเป็นเพราะเป็นเรื่องที่เป็นไปได้ยาก ศาล สูงสุดแห่งสหพันธรัฐ⁷ ได้เคยกล่าวไว้ว่า ความแน่นอนที่ไร้ข้อสงสัยใด ๆ สำหรับการตัดสินคดีแล้ว เป็นสิ่งที่ เป็นไปไม่ได้ ด้วยเหตุนี้ความมั่นใจในระดับที่มีความเป็นไปได้อย่างมากที่ข้อเท็จจริงจะ เป็นเช่นนั้น ก็ถือว่าการเพียงพอแล้ว ในทางตรงกันข้ามองค์ประกอบในทางภาวะวิสัยของความ เชื่อของศาล ไม่จำเป็นจะต้องอยู่ในระดับเดียวกันกับองค์ประกอบในทางอัตตะวิสัย ด้วยเหตุนี้

กฎหมายลักษณะพยานหลักฐานตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน, "อุลพาทะ, เล่ม 2 ปีที่ 60, น. 102 (2556)

⁶ สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์, "หลักการพื้นฐานของกฎหมายลักษณะพยานหลักฐานบางหลักตาม กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน." อุลพาทะ, เล่ม 2 ปีที่ 60, น. 104 (- 2556)

⁷ สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์ เพิ่งอ้าง, น. 104.

ความมั่นใจ ส่วนตัวของผู้พิพากษา โดยมีข้อจำกัดความที่กล่าวได้ข้างต้น ก็เป็นการเพียงพอแล้ว (BGH NStZ 1983, 277) ความเป็นภาวะวิสัยของการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานที่เป็นอิสระนั้น เป็นสิ่งที่มีความจำเป็น เพราะถ้าศาลใช้ดุลพินิจว่าเชื่อหรือไม่เชื่อ โดยวางอยู่บนพื้นฐานของอัตตะวิสัยเพียงอย่างเดียวแล้ว ก็จะเป็นผลให้หลักการยกประโยชน์แห่งข้อสงสัยให้แก่จำเลยเป็นหมันไป เพราะหลัก ดังกล่าวจะใช้ก็ต่อเมื่อศาลมีความสงสัย หากให้ศาลเชื่อได้ง่าย ๆ แม้จะไม่น่าเชื่อก็จะ เป็นผลให้ไม่มี อะไรจะต้องสงสัย ผลก็คือ หลักประโยชน์แห่งข้อสงสัยให้แก่จำเลยก็จะ เป็นหมัน ไป

1.3 ข้อจำกัดของหลักความเป็นอิสระในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน

1.3.1 การให้น้ำหนักกับคำเบิกความของพยาน เป็นดุลพินิจอิสระของผู้พิพากษา กล่าวคือ ผู้พิพากษาไม่ถูกผูกมัดอยู่กับกฎเกณฑ์ในการพิสูจน์พยานหลักฐานตาม กฎหมาย (gesetzliche Beweisregeln) คำเบิกความของพยานที่สาบานแล้ว ศาลก็ไม่จำเป็นต้องเชื่อผู้พิพากษา สามารถแม้กระทั่งในกรณีที่มีการขัดแย้งกันระหว่างคำเบิกความของพยานที่สาบานกับ พยานที่ไม่ได้สาบานตน เชื่อคำเบิกความของพยานที่ไม่สาบานตน ศาลไม่ถูกผูกมัด โดยความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ อย่างไรก็ตามศาลจะต้องบรรยายถึงความเห็นของผู้เชี่ยวชาญและแสดงผล คัดค้าน (BGH StrV 1994,359)

1.3.2 ผู้พิพากษามีสิทธิที่จะเชื่อคำเบิกความของจำเลย แม้ว่าจะขัดแย้งกับคำเบิกความ ของพยานบุคคลปากอื่น ๆ ที่สาบานตน และมีจำนวนมากกว่าได้ พยานเอกสารก็ไม่ผูกมัด ผู้พิพากษา และแม้ว่าจำเลยจะให้การรับสารภาพ คำรับสารภาพของจำเลยก็ยังคงอยู่ภายใต้หลักความ เป็นอิสระในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน กล่าวคือ ศาลยังต้องรับฟังพยานหลักฐานอื่น ๆ ด้วยว่า จำเลยเป็น ผู้กระทำความผิดหรือไม่ เพราะคำรับสารภาพของจำเลยอาจจะไม่ตรงต่อความจริง ด้วย เหตุผลต่าง ๆ

1.3.3 ความเชื่อของศาลอาจเกิดขึ้นจากพยานแวดล้อมก็ได้ (Indizienbeweis) กล่าวคือ จากเหตุผลของข้อเท็จจริงต่าง ๆ จึงนำไปสู่ผลสรุปของข้อเท็จจริงที่มีความสำคัญต่อการวินิจฉัยคดี โดยตรง

2) หลักความเป็นอิสระในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน ใช้เฉพาะในส่วนของ กระบวนการในการพิสูจน์ด้วยพยานหลักฐานในชั้นศาล โดยจำกัดเฉพาะกฎเกณฑ์ที่เคร่งครัดของ กฎหมายลักษณะพยานตามตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน หลักดังกล่าวมี ข้อจำกัดและข้อยกเว้นดังต่อไปนี้

2.1 การใช้ดุลพินิจในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน จะต้องชั่งจากพยานหลักฐานที่น่าสืบในชั้นพิจารณาคดีโดยสิ้นกระแสความ ทั้งนี้เป็นไปตามบทบัญญัติในมาตรา 261⁸

2.2 ในกรณีของความรู้ใหม่ ๆ ในทางวิทยาศาสตร์ธรรมชาติในเรื่องหนึ่งเรื่องใด (bestimmte naturwissenschaftliche Erkenntnisse) ตามหลักความเป็นอิสระในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน ผู้พิพากษาต้องอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ของความคิดและประสบการณ์ (Gesetze des Denkens und der Erfahrung) ด้วยเหตุนี้ ผู้พิพากษาจึงไม่มีดุลพินิจในกรณีข้อเท็จจริงอันใดอันหนึ่งนั้น ได้รับการยืนยันด้วยเหตุผลของความรู้ทางวิทยาศาสตร์ (BGHST 10,211) ผู้พิพากษาจึงต้องใช้ดุลพินิจ โดยวางอยู่บนพื้นฐานของข้อเท็จจริงที่เป็นที่ยอมรับในหลักทางวิชา แม้ว่าข้อเท็จจริงดังกล่าวนั้น คนยังจะคงมีความสงสัยก็ตาม

2.3 หลักความเป็นอิสระในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน อาจขัดแย้งกับสิทธิที่จะไม่ให้การของผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด และสิทธิที่จะปฏิเสธการเป็นพยาน

2.3.1 การที่ผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดไม่ให้การใด ๆ จะถือได้หรือไม่ว่าเป็นข้อบ่งชี้อัน เป็นผลร้ายแก่เขาหรือไม่นั้น ยังเป็นที่ถกเถียงกันอยู่ Roxin เห็นว่า ตามหลักการพิจารณาคดีที่เป็นธรรมแล้ว บุคคลไม่จำเป็นต้องให้การปรีกปรีาตนเอง สิทธิที่จะไม่ให้การใด ๆ ของผู้ถูกกล่าวหาว่า กระทำความผิด อันเป็นผลมาจากหลักนิติรัฐ ถือได้ว่าเป็นหลักรัฐธรรมนูญอันนำไปสู่เหตุผลต่าง ๆ ดังนี้⁹

ก. หากผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด ไม่ให้การใด ๆ หรือให้การแต่เพียงว่าไม่ใช่เป็นผู้กระทำความผิด (BGHST 34, 326) แล้วการกระทำดังกล่าวไม่อาจนำไปสู่การวินิจฉัยที่เป็นผลร้ายแก่ผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดได้ ไม่ว่าจะเป็นการในแง่ของตัวชี้สำหรับการพิสูจน์การกระทำความผิดหรือความน่าตำหนิ หรือในแง่ของการใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษ (แม้ว่าคำให้การรับสารภาพจะนำไปสู่การลดโทษก็ตาม)

ข. ใช้เฉพาะในกรณีของการกระทำความผิด แต่เพียงการกระทำกรรมเดียว หากจำเลยถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดหลายกรรมแล้ว จำเลยให้การแต่เพียงการกระทำกรรมเดียว แต่การกระทำกรรมอื่น ๆ ไม่ได้ให้การก็ไม่ใช่เป็นกรณีของการไม่ให้การเพียงบางส่วนตามนัยข้างต้น

ค. ในกรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดให้การต่อเจ้าพนักงานตำรวจ แต่ในชั้นพิจารณาไม่ให้การต่อศาล ในกรณีดังกล่าว ไม่ถือว่าเป็นกรณีของการไม่ให้การแต่เพียงบางส่วนตามนัยข้างต้น การที่บุคคลมีสิทธิที่จะปฏิเสธการเป็นพยานไม่ให้การในชั้นพิจารณา แม้ว่าเขาจะเคยให้การไว้ในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง ก็ไม่อาจถือว่า สิ่งที่เคยให้การในชั้นไต่สวนมูลฟ้องที่เป็น

⁸ สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์, *เพิ่งอ้าง*, น. 106.

⁹ สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์, *เพิ่งอ้าง*, น. 108.

ผลร้ายแก่จำเลยเป็นสิ่งที่ถูกต้อง (BGH StRV 1991,450) ในทางตรงกันข้าม หากพยานคนดังกล่าว ปฏิเสธที่จะตอบคำถามเพียงบางคำถาม การปฏิเสธดังกล่าวสามารถที่จะนำไปสู่การใช้ดุลพินิจที่เป็นผลร้ายแก่จำเลยได้ หลักดังกล่าวนี้มีหลักการในทำนองเดียวกับกรณีของการไม่ให้การบางส่วน ของจำเลย (BGHSt 32, 140)¹⁰

2.4 การซึ่งนำพยานหลักฐานเป็นเรื่องของผู้พิพากษาศาลชั้นต้นโดยแท้จึงไม่อาจที่จะมากำหนดคกฏเกณฑ์ใด ๆ ได้ว่าภายใต้เงื่อนไขอย่างใดอย่างหนึ่งแล้วผู้พิพากษาศาลชั้นต้นต้องเชื่อว่าข้อเท็จจริงเป็นอย่างใดอย่างหนึ่ง ศาลสูงไม่อาจที่จะมากำกว่าการใช้ดุลพินิจในการ ซึ่งนำพยานหลักฐานของศาลชั้นต้นได้ ศาลสูงทำได้แต่เพียงการตรวจสอบในข้อกฎหมายที่ผิดพลาด ซึ่งเป็นกรณีดังต่อไปนี้ กล่าวคือ หากการซึ่งนำพยานหลักฐานมีความขัดแย้งกันเอง มีช่องว่าง หรือคลุมเครือขัดต่อหลักตรรกศาสตร์ หรือความเท็จทางวิทยาศาสตร์ที่ได้รับการยอมรับหรือ ผู้พิพากษาศาลชั้นต้นไม่ได้ฟังพยานหลักฐานโดยสิ้นกระแสความ โดยเฉพาะอย่างยิ่งละเลยต่อความเป็นไปได้อื่น ๆ ที่มีอยู่

3.1.4 ข้อสังเกตเกี่ยวกับขั้นตอนการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เยอรมันในบางประการ

อัยการบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีอาญาของประเทศเยอรมัน ไม่ว่าจะเป็นตำรวจ อัยการ ศาล หรือผู้เสียหายที่มีหน้าที่ต่อการค้นหาความจริง¹¹ ในการรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อ พิสูจน์ความผิดนั้น อัยการและตำรวจจะทำหน้าที่ร่วมกันในการค้นหาข้อเท็จจริงต่าง ๆ เกี่ยวกับ จำเลยให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะกระทำได้ ในส่วนของการรวบรวมพยานหลักฐานอัยการจะต้อง รวบรวมพยานหลักฐานในส่วนที่เป็นคุณและเป็นโทษแก่จำเลย อัยการมีหน้าที่ค้นหาความจริงและ ยุติธรรมพฤติการณ์แวดล้อมต่าง ๆ ที่มีความหมายต่อการที่จะกำหนดโทษ ก็ชอบที่จะได้รับการ สอบสวนด้วย และในระหว่างการดำเนินคดีอาญาในศาล อัยการจะต้องเสนอพยานหลักฐาน ข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่จะประ โยชน์แก่ฝ่ายจำเลย เพื่อให้จำเลยได้รับ โทษที่เหมาะสมกับความผิด

3.2 ประเทศฝรั่งเศส

3.2.1 กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส

- 1) หลักเกณฑ์ดำเนินคดีทั่วไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
1. หลักทั่วไปในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส

¹⁰ สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์, *เพิ่งอ้าง*, น. 79.

¹¹ กลุณณา เพียรกิจ, “ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ความเป็นอิสระในการรับฟัง พยานหลักฐานกับบทบัญญัติมาตรา 226/2, (ม.ป.ท. : ม.ป.พ., ม.ป.ป.), น. 54.

เป็นที่ทราบกันดีว่ากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศสมีสาระสำคัญของระบบไต่สวนเป็นหลัก แต่ก็ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติม โดยนำหลักของระบบกล่าวหาเข้ามาบรรจุไว้ในเนื้อหาด้วย เพื่อสร้างความสมดุลระหว่างสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลย สิทธิของผู้เสียหายและสิทธิของสังคม หลักการสำคัญหลายประการเกิดจากหลักการตามรัฐธรรมนูญ และอนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ได้ถูกนำมากำหนดไว้ในมาตราอรัญบทของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศสคือ¹²

ก. ลักษณะของความเสมอภาค และโต้แย้งกัน

ข. การรวบรวมพยานหลักฐานและหลักประกันสิทธิของผู้เสียหาย

ค. ข้อสันนิษฐานความเป็นผู้บริสุทธิ์และสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลย

หลักการเหล่านี้ได้ถูกนำมาบัญญัติไว้ในแต่ละขั้นตอนของการดำเนินคดีอาญาและมีอิทธิพลต่อการพิจารณาพิสูจน์

2. การพิจารณาพิสูจน์ (Lacharge de la preuve)

จากข้อสันนิษฐานความเป็นผู้บริสุทธิ์ และสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้น ทำให้การพิจารณาพิสูจน์ตกแก่ผู้กล่าวหา คือ พนักงานอัยการตามหลักทั่วไปและแก่ผู้เสียหายในกรณีผู้เสียหายเข้าเป็นคู่ความฝ่ายแพ่ง ส่วนบุคคลผู้ถูกกล่าวหา ไม่มีภาระต้องพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนเองแต่ประการใด และไม่มีหน้าที่ต้องร่วมมือในการค้นหาพยานหลักฐาน สำหรับผู้พิพากษา ไต่สวน (Juge d' instruction) นั้นมีหน้าที่รวบรวมพยานหลักฐานทั้งในส่วนของผู้กล่าวหาและผู้เสียหายที่ถูกล่าวหา คือ ทั้งในด้านที่เป็นคุณและเป็นโทษแก่ผู้ถูกกล่าวหา การลงโทษบุคคลใดนั้นจะต้องได้ความว่าพยานหลักฐานที่นำเสนอโดยพนักงานอัยการและคู่ความฝ่ายแพ่งนั้น สามารถทำให้ผู้พิพากษามั่นใจในพยานหลักฐานดังกล่าวได้ ดังนั้น หากมีความสงสัยจะต้องยกประโยชน์แห่งความ สงสัยให้แก่จำเลย โดยการปล่อยตัวหรือยกฟ้องจำเลยไป

3. การฟ้องคดีอาญา

การฟ้องคดีอาญานั้นจะเริ่มต้นโดยอัยการแห่งสาธารณรัฐ (Les procureurs de la Republique เป็นตำแหน่งของพนักงานอัยการที่เป็นหัวหน้าสำนักงาน อัยการประจำศาลชั้นต้น) อย่างไรก็ตามผู้เสียหายสามารถทำให้การฟ้องคดีอาญาเริ่มต้นได้โดยการร้องขอเข้าเป็นคู่ความฝ่ายแพ่ง ตั้งแต่ชั้นสอบสวนหรือร้องต่อผู้พิพากษาไต่สวน หรือฟ้องคดีส่วนแพ่งโดยตรงต่อศาลที่พิจารณาพิพากษาคดีอาญา (ยกเว้นความผิดอุกฤษฏ์โทษ) การถอนคำร้องทุกข์พร้อมคำขอเข้าเป็นคู่ความฝ่ายแพ่งของผู้เสียหายนั้น ไม่มีผลต่อการดำเนินคดีอาญาแต่อย่างใด ความผิดที่กระทบต่อผลประโยชน์ส่วนตัวเป็นหลัก เช่น ความผิดที่ละเมิดต่อผลประโยชน์ส่วนตัวเป็นหลัก เช่น ความผิด

¹² อุทัย อาทิวราห์, “พนักงานอัยการในวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส,” วารสารนิติบัณฑิตศึกษา, น. 4.

ที่ละเมิดต่อเสรีภาพส่วนบุคคล ความผิดฐานหมิ่นประมาทหรือดูหมิ่นนั้น จะต้องมีการร้องทุกข์ของผู้เสียหายก่อนถึงจะมีการเริ่มการฟ้องคดีโดยพนักงานอัยการได้

4. การไต่สวนคดีที่มีข้อยุ่งยาก ซับซ้อน

สำหรับความผิดอุกฤษฎ์โทษจะต้องมีการไต่สวนคดีอาญาโดยผู้พิพากษาไต่สวนทุกคดี แต่การไต่สวนความผิดมฆมิโทษนั้นอาจกระทำหรือไม่ก็ได้ ผู้พิพากษาไต่สวนสามารถทำการสืบสวนสอบสวนได้ทุกประการตามที่เห็นว่าเป็นประโยชน์ในการพิสูจน์ความจริง การปฏิบัติงานดังกล่าวได้รับการคุ้มครองตามหลักความลับในชั้นไต่สวน

3.2.2 ศาลยุติธรรมในคดีอาญา (Les juridictions repressives)

ศาลยุติธรรมในคดีอาญา (Les juridictions repressives) ในประเทศฝรั่งเศสสามารถที่จะแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ คือ ศาลที่ทำหน้าที่ไต่สวนคดี (juridictions & instruction) และศาลที่ทำหน้าที่พิพากษาคดี (juridictions de jugement)¹³

ก. ศาลที่ทำหน้าที่ไต่สวนคดี (juridictions d' instruction)

การไต่สวนเป็นขั้นตอนที่จะต้องมีการดำเนินการกับการกระทำความผิดอาญาทุกประเภท ยกเว้นแต่ในความผิดเล็กน้อย (Les petites affaires) ความผิดทางอาญาตามกฎหมายฝรั่งเศส แบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท ความผิดลหุโทษ ความผิดมฆมิโทษ และความผิดมหันตโทษ ศาลไต่สวนจะทำการไต่สวนคดีในกรณีของความผิดมฆมิโทษบางคดีโดยไม่จำเป็นต้องไต่สวนทุกคดีไป โดยขึ้นอยู่กับลักษณะของคดีและความง่ายของคดี ส่วนในกรณีของความผิดมหันตโทษหรือความผิดโทษจรรยา (Crime) จำเป็นต้องขอให้ศาลไต่สวนทำการไต่สวนทุกคดี และภายหลังจากที่ศาลไต่สวนคดีทำการไต่สวนคดีเสร็จแล้ว คดีจะเข้าสู่ขั้นตอนของศาลที่ทำหน้าที่พิพากษาคดี

ในทางปฏิบัติ เมื่อพนักงานอัยการยื่นคำฟ้องให้ศาลไต่สวนคดีทำการไต่สวนแล้วศาลไต่สวนคดีจะมอบหมายให้เจ้าหน้าที่ตำรวจทำหน้าที่ไต่สวนคดี (un officier de police judiciaire) ทำ การรวบรวมพยานหลักฐานเบื้องต้นในคดี โดยในการนี้ศาลไต่สวนคดีสามารถที่จะมีคำสั่งไม่รับไต่สวนคดี เมื่อเห็นว่าไม่สามารถที่จะฟ้องร้องผู้กระทำความผิดได้ตามกฎหมาย

ศาลไต่สวนคดีทำหน้าที่ค้นหาพยานหลักฐานในคดีเพื่อพิสูจน์การกระทำความผิดและความบริสุทธิ์ของผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด ศาลไต่สวนคดีจะทำหน้าที่รวบรวมเอกสารในคดีและค้นหาพยานหลักฐานต่าง ๆ โดยศาลไต่สวนคดีสามารถที่จะกระทำการได้แทบเกือบจะทุกอย่างเพื่อรวบรวมพยานหลักฐานที่ต้องการ แม้ว่ากระทำการนั้นอาจกระทบต่อเสรีภาพส่วนบุคคลก็ตาม โดยศาลไต่สวนคดีสามารถที่จะเข้าไปในทุกสถานที่เกิดเหตุ ทำการยึดของกลาง

¹³ ชนกร วรปรัชญาภูณ, “ระบบศาลยุติธรรมและการขอให้มีการทบทวนคำพิพากษาของศาลในประเทศฝรั่งเศส” วารสารดุลพาน, เล่ม 51,ปีที่ 1, 3, น.54(2547)

ตั้งให้ ผู้เชี่ยวชาญทำการตรวจพิสูจน์ในคดี ออกหมายเรียกบุคคลที่คำให้การของเขาเหล่านั้นเป็นประโยชน์ต่อการรวบรวมพยานหลักฐานให้มาปรากฏตัวที่ศาล เป็นต้น¹⁴ การทำหน้าที่ไต่สวนคดีนี้ ศาลไต่สวนคดีอาจทำหน้าที่นี้เอง หรืออาจมอบหมายให้บุคคลอื่นที่เรียกว่า commission rogatoirs ซึ่งก็คือผู้พิพากษาคดีคนอื่น ให้เป็นผู้ทำหน้าที่ไต่สวนคดีแทน การไต่สวนคดีนั้นศาลไต่สวนการไต่สวนพยานกระทำต่อหน้าจำเลย¹⁵ ศาลต้องเป็นผู้ถามพยานก่อน อัยการมีสิทธิมาฟังการสอบสวนพยาน และมีสิทธิถามพยานด้วย ผู้พิพากษาไต่สวนถามพยานคนเดียว ทนายจำเลยซักค้านพยานน้อยกว่าที่เห็นกันในศาลเรามากมาย ศาลจะถามละเอียด ให้ชี้แจงเหตุผลทำนองซักค้านไปในตัวเสร็จ และศาลอาจเรียกจำเลยมาสอบถามหลายครั้งหลายหน ในเมื่อปรากฏข้อเท็จจริงซึ่งศาลเห็นสมควร การไต่สวนพยานทำนองนี้เป็นการบังคับทางอ้อมให้จำเลยต้องสู้คดีชี้แจงตั้งแต่แรกว่าความจริงเป็นอย่างไร มิฉะนั้นจะเป็นข้อพิรุณของจำเลยที่ไม่ตอบคำถามศาล การถามพยานมีลักษณะมุ่งจะค้นหาความจริงแบบสอบสวนการทำงานของศาลไต่สวนก็คือ ทำแบบที่พนักงานสอบสวนของเราทำอยู่ นั่นเอง แต่โดยเหตุที่เป็นการทำโดยผู้พิพากษาและให้โอกาสที่จำเลยจะซักค้าน นำสืบต่อสู้ได้ ถ้อยคำสำนวนนี้จึงรับฟังได้ในชั้นพิจารณาพิพากษา

ข. การพิจารณาคดีในศาลตัดสิน

1. ศาลชั้นต้นประกอบด้วย 3 ศาลคือ

1) ศาลโปริสภา (Contraventions) หรือศาลแขวง ประกอบด้วยผู้พิพากษานายเดียว

2) ศาลอาญา (delits tribunal comsectional) มีอำนาจเช่นเดียวกับผู้พิพากษาสอบสวน โดยหลักการประกอบด้วยผู้พิพากษา 3 นาย แต่อาจจะมี 4 นายสำหรับคดียุ่งยากซับซ้อน ถ้าเป็นคดีอาญาเล็กน้อยผู้พิพากษานายเดียวอาจเป็นผู้พิจารณาได้

3) ศาลลูกขุน (court d' assises or assize court) คดีอุจฉกรรจ์โทษร้ายแรงจะพิจารณาพิพากษาในศาลลูกขุน เขตอำนาจขึ้นอยู่กับเขตจังหวัด (department) ศาลลูกขุนไม่ได้ฟังพิจารณาเป็นประจำ ปกติ 3 เดือนต่อครั้งองค์ประกอบด้วยผู้พิพากษาอาชีพ 3 นาย และลูกขุน 9 คน เลือกจากบุคคลทั่วไปที่ผ่านกระบวนการกลั่นกรอง

ค. การพิจารณาพิพากษาคดี

ตั้งแต่สมัยปฏิวัติปี ค.ศ. 1789 เป็นต้นมา กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศสได้วางหลักเกณฑ์ในการพิจารณาคดีอาญา ดังต่อไปนี้คือ¹⁶

¹⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส, มาตรา 101.

¹⁵ สมคิด ณนกร, “การพิจารณาคดีอาญาในศาลฝรั่งเศส,” วารสารศาลพาห เล่ม 11 ปีที่ 1-6, น.8(2507)

¹⁶ ธีรพันธ์ รัศมีทัต, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส. (ม.ป.ท. : ม.ป.พ., ม.ป.ป.), น. 65.

1. Oralite des debats คือ สืบพยานด้วยวาจา
2. Publicite des debats พิจารณาคดีโดยเปิดเผย
3. Contradiction dans les dabats คู่ความทั้งสองฝ่ายโต้แย้งกันได้

1. การสืบพยานด้วยวาจา¹⁷

เมื่อสอบสวนชั้นเตรียมฟ้อง (Instrvction preparatoire) เสร็จสิ้นแล้วจะได้ส่งสำนวนการสอบสวนพยานหลักฐานต่าง ๆ ซึ่งทำไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ไปให้แก่ศาลตัดสินพิจารณาพิพากษา แม้การสอบสวนจะได้ทำไว้เป็นลายลักษณ์อักษรก็ตาม ผู้พิพากษาศาลตัดสินยังมีอำนาจที่จะให้พยานมาให้การต่อศาลด้วยวาจาอีกครั้งหนึ่งก็ได้ เพราะการที่ผู้พิพากษาได้ยิน ได้ฟังเองจะมีความเข้าใจดีกว่าอ่านในคำให้การ

พยานต้องมาให้การใหม่อีกครั้งหนึ่ง กฎหมายบังคับแต่เฉพาะการพิจารณาคดีใน Cour Assises ส่วนการพิจารณาคดีในศาล Tribunal de police และ Tribunal correctionnel นั้น เพียงแต่อ่านคำให้การของพยานก็เป็นการเพียงพอแล้ว ไม่ต้องนำพยานมาสืบใหม่ เว้นแต่ศาลจะสงสัยในคำให้การนั้นก็อาจจะให้พยานเบิกความใหม่ได้

2. ทำการพิจารณาคดีโดยเปิดเผย ประชาชนมีสิทธิที่จะไปฟังการพิจารณาคดีในศาลได้

3. คู่ความโต้แย้งกันได้

ศาลพิจารณาพิพากษาคดีไปตามพยานหลักฐานที่โจทก์และจำเลยนำสืบทั้ง โจทก์และจำเลยมีสิทธิที่จะโต้แย้งพยานหลักฐานที่อีกฝ่ายหนึ่งนำสืบได้

ในการพิจารณาคดีโจทก์และจำเลยจะให้ทนายความช่วยเหลือได้ (มาตรา 417) คดีความผิดที่เป็น crime จำเลยต้องมีทนายความ (มาตรา 274) หรือคดีที่ผู้เยาว์กระทำความผิดก็ต้องมีทนายความเช่นเดียวกัน ในคดีความผิดที่เป็น Flagrant delit correctionnel หัวหน้าศาลอาจจะให้จำเลยมีเวลาเตรียมต่อสู้คดีเป็นเวลา 3 วัน (มาตรา 393)

- ง. ตัวอย่างการพิจารณาของศาลลูกขุน¹⁸

สำหรับศาลลูกขุนชั้นต้น จำศาล (Le greffier) จะต้องอ่านคำสั่งที่สั่งเรื่องมาให้ศาลลูกขุนพิจารณาให้จำเลยและลูกขุนฟัง มิฉะนั้นจะถือว่ากระบวนการพิจารณาไม่ชอบ (ประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศสมาตรา 327) การเน้นหลักการต่อสู้คดีด้วยวาจาของศาล

¹⁷ เพิ่งอ้าง, น. 65.

¹⁸ อุทัย อาทิวา, ระบบทนายความวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส, (ม.ป.ท. : ม.ป.ท., ม.ป.ป.),

ลูกขุนให้มากขึ้น¹⁹ ฝ่ายนิติบัญญัติของฝรั่งเศสต้องการให้การพิจารณาคดีซึ่งกระทำต่อหน้าศาล ลูกขุนมีลักษณะของการต่อสู้คดีด้วยวาจามากกว่าลายลักษณ์อักษร ซึ่งเป็นที่มาทบทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส มาตรา 379 ซึ่งไม่อนุญาตให้การคัดค้านการสอบปากคำของพยานบุคคลและคำให้การของจำเลย เว้นแต่จะมีคำสั่งของประธานศาลลูกขุนเป็นอย่างอื่น ประธานศาล ลูกขุนอาจอนุญาตให้บันทึกเสียงการสืบพยานเพื่อใช้ในการพิจารณาคดีของศาลจนกระทั่งมีคำพิพากษา แต่คำให้การของพยานดังกล่าวให้ใช้ได้ในกรณีที่บุคคลดังกล่าวไม่สามารถมาเบิกความเป็นพยานได้หลักวิธีพิจารณาในศาลลูกขุนของฝรั่งเศสยึดหลักการค้นหาความจริงและการต่อสู้กัน ด้วยพยานหลักฐาน เช่น เริ่มการพิจารณาโดยการสอบถามคำให้การจำเลย (L'interrogatoire de L'accusé) ตามประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศส มาตรา 328 จำเลยมีสิทธิที่จะไม่ให้การเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง กรณีพยานบุคคลจะต้องให้การด้วยวาจาและต้องไม่ถูกขัดจังหวะ ในกรณีจำเป็นประธานศาลลูกขุนอาจอาศัยอำนาจสั่งไต่สวนด้วยทุกวิธีการ²⁰ เมื่อใดที่ประธานศาลลูกขุนพิจารณาเห็นว่า พยานหลักฐานรายใดเป็นประโยชน์ เขาไม่มีหน้าที่ที่จะต้องแจ้งให้จำเลยทราบและทนายความของจำเลยทราบเพื่อโต้แย้งคัดค้าน แต่เป็นเรื่องของจำเลยและทนายความที่จะเป็นผู้ร้องขอโต้แย้ง คัดค้านด้วยตนเอง ผู้พิพากษาต้องดำเนินกระบวนการพิจารณาด้วยความเป็นกลาง มิให้ตกอยู่ในความครอบงำหรือมีอคติ ผู้พิพากษาองค์คณะและลูกขุนสามารถถามคำถามโดยตรงถัดมาตามลำดับโดยไม่ต้องไม่แสดงความคิดเห็นใด ๆ ที่สำคัญ พนักงานอัยการและทนายของคู่ความ ถามคำถามแก่จำเลย คู่ความฝ่ายแพ่ง พยานบุคคลหรือทุกคนที่ถูกเรียกมาให้การต่อหน้าศาลได้โดยตรง หลังจากที่ร้องขอ ต่อประธานศาลลูกขุน และหลักการใช้อำนาจดุลพินิจของประธานศาลลูกขุนนอกเหนือจากอำนาจของประธานศาลลูกขุนในคดีอาญา โดยทั่วไปที่อยู่ในฐานะผู้กำกับและควบคุมการพิจารณาแล้ว ประธานศาลลูกขุนสามารถที่จะบริหารจัดการใด ๆ ที่อำนวยความสะดวกในการนำสืบ พยานหลักฐานและช่วยให้การพิสูจน์ความจริงกระทำได้ง่ายขึ้น ประธานศาลลูกขุนสามารถใช้อำนาจในการเชิญพยานล่วงหน้า เพื่อให้มาปรากฏตัวในระหว่างการพิจารณาคดี²¹ นอกจากนี้ ประธานศาลลูกขุนสามารถอนุญาตให้พนักงานอัยการส่งเอกสารเพิ่มเติมซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการพิสูจน์ความจริงในระหว่างการพิจารณาคดี แต่จะต้องให้โอกาสจำเลยในการโต้แย้งคัดค้าน ความสมบูรณ์ถูกต้องของพยานหลักฐานดังกล่าว นอกจากนี้ประธานศาลลูกขุนยังมีอำนาจในการ เรียกพยานบุคคลมาเบิกความต่อหน้าศาลโดยไม่จำเป็นต้องมีคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอ้างพยานบุคคลนั้น มาก่อน

¹⁹ อุทัย อาทิวา, *เพิ่งอ้าง*, น. 288.

²⁰ อุทัย อาทิวา, *เพิ่งอ้าง*, น. 292.

²¹ อุทัย อาทิวา, *Cass crime. 22 mars 2000: Bull. No 142. obs.A. MARON. เพิ่งอ้าง*, น. 294.

ดังนั้นกล่าวได้ว่ากระบวนการพิจารณาคดีอาญาจะเริ่มต้นเมื่อผู้พิพากษาได้รับคำฟ้องตลอดจนเอกสารต่าง ๆ จากอัยการ สำหรับคดีอุกฉกรรจ์ก่อนที่จะเริ่มพิจารณาคดีในศาล จะมีการไต่สวนมูลคดี และคำฟ้องว่ามีหลักฐานที่น่าเชื่อถือและเพียงพอที่จะดำเนินคดีในศาลต่อไปได้หรือไม่ ภายหลังจากไต่สวนมูลฟ้องก็จะเป็นการสืบพยาน โจทก์และจำเลย ในระหว่างการสืบพยานศาลไม่เพียงแต่เป็นผู้ดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีเท่านั้น แต่ยังเป็นผู้รับผิดชอบในการแสวงหาพยานหลักฐานและข้อเท็จจริงในคดี (active) มากกว่าจะปล่อยให้เป็นที่ของอัยการหรือทนายจำเลย²² รวมความว่าการค้นหาความจริง แบบที่เป็นอยู่ในศาลฝรั่งเศสนั้นเป็นภาระของศาลแทบทั้งหมด²³

3.2.3 ความรับผิดชอบทางอาญาของนิติบุคคลและผู้แทนนิติบุคคลกับบทสันนิษฐานให้รับผิดชอบทางอาญาในระบบกฎหมายฝรั่งเศส²⁴

ประมวลกฎหมายอาญาในปี ค.ศ. 1992 กำหนดเกี่ยวกับความรับผิดชอบทางอาญาของนิติบุคคลโดยมาตรา 121-2 แห่งประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยรัฐบัญญัติ ฉบับที่ 2004-204 ลงวันที่ 9 มิ.ย. ค.ศ. 2004 บัญญัติว่า นิติบุคคลอื่นยกเว้นรัฐพึงรับผิดชอบทางอาญา สำหรับการกระทำความผิดที่องค์กรหรือผู้แทนของนิติบุคคลกระทำขึ้น เพื่อประโยชน์ของนิติบุคคลนั้น²⁵

องค์กร (organes) หมายถึง บุคคลหรือคณะบุคคลซึ่งมีอำนาจตามกฎหมายหรือข้อบังคับของนิติบุคคลในการบริหารจัดการกิจการของนิติบุคคลนั้น เช่น คณะกรรมการบริหาร (conseil d' administration) หรือกรรมการผู้จัดการ (directeur general) ส่วนผู้แทน (representants) มีความหมายกว้าง โดยหมายรวมถึงบุคคลใด ๆ ที่ได้รับมอบหมายให้กระทำการแทนนิติบุคคล แม้จะไม่ใช่ผู้มีอำนาจตามกฎหมายหรือข้อบังคับก็ตาม เช่น ทนายความ เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ พนักงานหรือลูกจ้างที่ได้รับมอบอำนาจบางเรื่องหรือผู้บริหารนิติบุคคลโดยพฤตินัย หรือตามความเป็นจริง

ส่วนความหมายของการกระทำ เพื่อประโยชน์ของนิติบุคคลไม่ได้หมายความว่าเพียงแต่ว่า องค์กรหรือผู้แทนของนิติบุคคลกระทำการโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายมีเจตนาให้นิติบุคคลได้รับ

²² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส. (มาตรา 267, 268, 319 และ 405 บัญญัติให้อำนาจศาลมีดุลพินิจที่จะใช้วิธีการใด ๆ ที่ศาลเห็นสมควร (eclaircissements) ได้ คู่ พันธนาถ พ่วงลาภหลาย และกุลพล พลวัน วิธีพิจารณาความอาญาในฝรั่งเศส, วารสารอัยการ 2 (47), 2522.

²³ สมคิด ณนกร, “วิธีพิจารณาความอาญาในฝรั่งเศส,” คุลพาห เล่ม 11 ปีที่ 1-6, น. 13 (2507).

²⁴ ศุภวัฒน์ สิงห์สุวรรณ, ความรับผิดชอบทางอาญาของนิติบุคคลและผู้แทนนิติบุคคลกับบทสันนิษฐานให้รับผิดชอบทางอาญาในระบบกฎหมายฝรั่งเศส, วารสารกฎหมายปกครอง เล่ม 31 ปีที่ 1. สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักพิมพ์ พี เอ ลีฟวิ่งจำกัด. น. 26(2557).

²⁵ ศุภวัฒน์ สิงห์สุวรรณ, เพิ่งอ้าง.

ประโยชน์แต่อย่างเดียวนั้น แต่ยังรวมถึงการกระทำผิดใด ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับการดำเนินงานของนิติบุคคลซึ่งไม่เกี่ยวกับเรื่องการกระทำผิดในเรื่องส่วนตัวของบุคคลธรรมดาที่เป็นองค์กรหรือผู้แทน

มีบทสันนิษฐานความรับผิดของผู้บริหารจัดการนิติบุคคลสำหรับการกระทำผิดที่เกิดขึ้นของการดำเนินกิจการของนิติบุคคล โดยศาลได้พิพากษาว่าหลักการใด ๆ ของบริษัท โดยถ้าได้มีการดำเนินการใด ๆ ที่ผิดต่อกฎหมายของบริษัทต้องตั้งข้อสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นความรับผิดของผู้บริหารจัดการบริษัท ซึ่งมีอำนาจดูแลกิจการของบริษัทเป็นการทั่วไป หรือผู้บริหารจัดการบริษัทต้องรับผิดโดยตำแหน่งหน้าที่ แม้ตนเองจะไม่ได้รู้เห็นเป็นใจในการกระทำผิดนั้นเลยก็ตาม โดยศาลกล่าวยืนยันว่า บทสันนิษฐานนี้ไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญเพราะไม่ใช่บทสันนิษฐานเด็ดขาด โดยสามารถหักล้างได้ (presumption non-irre fragable) โดยผู้บริหารจัดการนิติบุคคลสามารถพ้นผิดได้ หากพิสูจน์ได้ว่ากรณีมีเหตุสุดวิสัยหรือได้มอบหมายให้บุคคลอื่นดำเนินการแทนในเรื่องนั้น

บทสันนิษฐานให้รับผิดทางอาญาคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญฝรั่งเศสได้มีแนวคำวินิจฉัยเรื่องความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ของบทสันนิษฐานความรับผิดทางอาญา โดยวินิจฉัยว่าหลักในข้อที่ 9 ของประกาศสิทธิมนุษยชนและพลเมือง ค.ศ. 1789 กำหนดว่า “บุคคลย่อมได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่า เป็นผู้บริสุทธิ์ จนกว่าจะได้มีคำวินิจฉัยว่ากระทำผิด” โดยหลักแล้วจึงไม่อาจบัญญัติกฎหมายให้มีบทสันนิษฐานความรับผิดทางอาญา (presumption de culpabilite en matiere repressive) แต่บทสันนิษฐานนี้ก็อาจกำหนดขึ้นได้เป็นกรณีพิเศษโดยเฉพาะ ในกรณีความผิดทุโทษและมีลักษณะเป็นบทสันนิษฐานที่สามารถหักล้างได้ (ne revetent pas de caractere irrefragable) และยังมีหลักประกันให้มีการต่อสู้ฟ้องกันสิทธิ รวมทั้งข้อเท็จจริงที่มีเหตุอันควรเชื่อว่า ความผิดได้เกิดจากการกระทำของบุคคลนั้น โดยคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญได้ใช้หลักดังกล่าววินิจฉัยตามชอบด้วยรัฐธรรมนูญของบทบัญญัติกฎหมายที่กำหนดบทสันนิษฐานให้รับผิดทางอาญา กรณีที่กฎหมายกำหนดบทสันนิษฐานให้รับผิดไว้โดยเปิดโอกาสให้มีการหักล้างบทสันนิษฐานได้ คณะตุลาการก็วินิจฉัยว่า บทสันนิษฐานนั้น ไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ ตัวอย่างเช่น บทบัญญัติของร่างกฎหมายว่าด้วยมาตรการความปลอดภัยทางถนนที่ให้ผู้เป็นเจ้าของทะเบียนรถยนต์ต้องรับผิดชำระค่าปรับสำหรับความผิดฐานขับรถเร็วเกินอัตราที่กฎหมายกำหนด และความผิดฐานฝ่าฝืนสัญญาณไฟจราจร เว้นแต่ผู้นั้นจะพิสูจน์ได้ว่ารถยนต์ที่ตนเป็นเจ้าของนั้นถูกขโมยไปหรือมีเหตุการณ์อื่นใดอันเป็นเหตุสุดวิสัย หรือนำพยานหลักฐานใด ๆ มาแสดงให้เห็นว่าไม่ได้เป็นผู้กระทำความผิด โดยคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญได้วินิจฉัยว่า เมื่อผู้ตรากฎหมายได้เปิดโอกาสให้บุคคลที่เกี่ยวข้องสามารถหักล้างบทสันนิษฐานความรับผิดโดยนำสืบว่ามีเหตุสุดวิสัย

หรือนำพยานหลักฐานใด ๆ มาแสดงให้เห็นได้ว่าคนไม่ได้เป็นผู้กระทำความผิด บทบัญญัติดังกล่าว จึงไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ

อีกด้านในกรณีที่กฎหมายกำหนดบทสันนิษฐานให้รับผิดโดยไม่เปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องหักล้างบทสันนิษฐานได้ คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญก็วินิจฉัยว่าบทสันนิษฐานนั้น ขัดต่อรัฐธรรมนูญ เช่น ร่างกฎหมายว่าด้วยมาตรการความปลอดภัยภายในประเทศที่กำหนด มาตรการคุมครองเยาวชนอายุต่ำกว่า 13 ปี โดยให้อำนาจศาลคดีเด็กและเยาวชนมีคำสั่งกำหนด มาตรการห้ามเยาวชนอยู่ในที่สาธารณะในยามวิกาล ไม่เช่นนั้นผู้ปกครองเยาวชนนั้นมีความผิด ถ้าเยาวชนนั้นอยู่ในที่สาธารณะในยามวิกาลตามลำพัง โดยไม่มีผู้ปกครองอยู่ด้วย ซึ่งกรณีนี้ ผู้ปกครองไม่สามารถสืบพยานหักล้างได้เลย เพราะเป็นบทสันนิษฐานเด็ดขาด ซึ่งตุลาการศาล รัฐธรรมนูญ วินิจฉัยว่า การที่กฎหมายกำหนดให้ลงโทษผู้แทนโดยชอบธรรมสำหรับการกระทำ ความผิดของเยาวชนเป็นการกำหนดบทสันนิษฐานตามความรับผิดที่ไม่อาจหักล้างได้ บทบัญญัติ ดังกล่าวจึงไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ (2011-625 DC, 10 mars 2011, JQ du 5 mars 2011, p. 4630 text n 3 cons 35, 38 et 39) และก็มีบางกรณีที่ว่ากฎหมายจะกำหนดให้มีการหักล้างบทสันนิษฐานได้ แต่คณะตุลาการ ก็มีคำวินิจฉัยว่า บทบัญญัติขัดต่อรัฐธรรมนูญ เนื่องจากผลกระทบการพิสูจน์ให้แก่ ผู้เกี่ยวข้อง เช่น บทบัญญัติของร่างกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริม การเผยแพร่ และคุ้มครองงาน สรรสร้างใน อินเทอร์เน็ต ที่กำหนดให้สมาชิกผู้ใช้บริการอินเทอร์เน็ตต้องรับผิดชอบสำหรับการละเมิด ลิขสิทธิ์ที่ กระทำจากที่อยู่บนอินเทอร์เน็ตของตน โดยผู้ใช้บริการอินเทอร์เน็ตจะพ้นผิดต่อเมื่อนำ พยานหลักฐานมาแสดงให้เห็นว่า การละเมิดลิขสิทธิ์หรือสิทธิอื่นที่เกี่ยวข้อง เป็นการกระทำฉ้อฉล ของบุคคลอื่น คณะตุลาการรัฐธรรมนูญ ได้วินิจฉัยว่า การที่บทบัญญัติดังกล่าวมีผลเป็นการผลัก ภาระการพิสูจน์ (operant un renversement de la charge de la preuve) จึงเป็นบทสันนิษฐานความ รับผิดของผู้ใช้อินเทอร์เน็ต ซึ่งอาจทำให้บุคคลดังกล่าว ได้รับโทษที่จำกัดสิทธิเสรีภาพได้ กรณีจึง ขัดต่อข้อ 9 ของประกาศสิทธิมนุษยชนและพลเมือง ค.ศ. 1789 และไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ

ในคดีเกี่ยวกับการนำข้อสันนิษฐานทางกฎหมายมาบัญญัติในกฎหมายเกี่ยวกับ ยาเสพติดนั้น ศาลฝรั่งเศสไม่ได้บัญญัติข้อกำหนดสันนิษฐานเด็ดขาดในทางกฎหมายไว้แต่อย่างใด เพราะศาลไม่ได้มองว่า ผู้ต้องหาจะมียาเสพติดจำนวนกี่เม็ด น้ำหนักเท่าไร ในคดียาเสพติดทุกเรื่อง จะต้องเข้าสู่การพิจารณาหาข้อเท็จจริงในพยานหลักฐานของศาลว่าจำเลยมียาเสพติดไว้เพื่อจำหน่าย หรือเสพกันแน่²⁶

²⁶ สืบค้นเมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2559, จาก www.cmccda.europa.eu/topics/law/pena/tied.

บทที่ 4

วิเคราะห์ข้อสันนิษฐานเด็ดขาดของกฎหมาย ต่อการทำข้อสันนิษฐาน ดังกล่าวไปใช้ในการพิจารณาตัดสินคดีอาญาของศาล

การที่ศาลมีดุลพินิจในการชั่งน้ำหนักรับฟังพยานหลักฐาน ในการที่จะพิจารณาตัดสินคดีนั้น เป็นสิ่งสำคัญมากเป็นอย่างยิ่ง ไม่ว่าจะศาลที่พิจารณาคดีที่อยู่ในระบบกลุ่ม Common Law หรือในระบบกล่าวหา หรือศาลที่อยู่ในระบบ Civil Law หรือระบบไต่สวนก็ตาม จำเป็นอย่างยิ่งที่ศาลต้องมีอิสระในการใช้ดุลพินิจพิจารณาตัดสินคดีไปตามข้อเท็จจริงข้อกฎหมายโดยมีความบริสุทธิ์ยุติธรรมเป็นที่ตั้ง โดยหลักความเป็นอิสระของศาลได้ถูกรับรองไว้โดยสหประชาชาติ ทั้งรับรองโดยกฎบัตรสากลของผู้พิพากษา (Universal Charter of the Judge) ทั้งรัฐธรรมนูญของ ไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 249 ก็ได้รับรอง โดยให้ผู้พิพากษาและตุลาการมีอิสระในการพิจารณาพิพากษาคดี การที่ฝ่ายนิติบัญญัติได้ออกกฎหมายในการนำข้อสันนิษฐานเด็ดขาดมาใช้ในการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลนั้น ก็ให้เกิดผลกระทบไม่มากนักต่อการที่ศาลจะมีอิสระในการใช้ดุลพินิจ พิจารณาข้อสันนิษฐานเด็ดขาดเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงและพิจารณาพิพากษาคดีไปตามความบริสุทธิ์ ยุติธรรม เพราะเมื่อมีข้อสันนิษฐานทางกฎหมายเด็ดขาดศาลจะต้องพิจารณาความข้อสันนิษฐาน ของกฎหมาย โดยศาลจะไม่อนุญาตให้ฝ่ายจำเลยนำสืบพยานหลักฐาน ได้แย้งฝ่ายโจทก์ได้เลย โดย ฝ่ายโจทก์เพียงนำสืบให้ครบองค์ประกอบความผิดของข้อสันนิษฐานทางกฎหมายนั้น ก็เป็นการ เพียงพอแล้ว การที่ฝ่ายนิติบัญญัติได้ออกกฎหมายโดยให้นำข้อสันนิษฐานเด็ดขาดมาใช้จึงมีข้อควร ระวังเป็นอย่างยิ่ง ไม่จำเป็นต้องนำมาใช้โดยไม่ระวังไม่ได้ และก็ไม่ควรนำมาใช้บ่อย ๆ อย่างกรณีนี้ ผู้เขียนได้ศึกษาถึงการที่ฝ่ายนิติบัญญัติได้ออกกฎหมายโดยมีข้อสันนิษฐานเด็ดขาดมาใช้กับ พ.ร.บ. ยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มาตรา 15 วรรคสามนี้ ก็สืบเนื่องจากการแพร่ระบาดของ ยาเสพติด โดยเฉพาะเมทแอมเฟตามีนหรือยาบ้าอย่างรุนแรงและเป็นอันตรายต่อสังคมโดยทาง เจ้าหน้าที่ของ รัฐหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ทำการปราบปรามดำเนินการจับกุมอยู่เสมอ ๆ แต่ไม่สามารถลดความ รุนแรงของการแพร่ระบาดของยาเสพติดได้เลย¹ ทางฝ่ายนิติบัญญัติจึงเห็นควร ว่า การนำข้อสันนิษฐานที่เด็ดขาดมาใช้ไว้ใน พ.ร.บ. ยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มาตรา 15

¹ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา รายงานการประชุมคณะกรรมการกฤษฎีกา (คณะที่ 9) เรื่องร่าง พ.ร.บ. ยาเสพติดให้โทษ วันที่ 11 กรกฎาคม 2544

วรรคสาม (2) โดยผู้ใดมียาเสพติด ประเภทที่ 1 ในปริมาณหรือน้ำหนักที่ พ.ร.บ. ดังกล่าวได้กำหนดเอาไว้ที่ พ.ร.บ. ดังกล่าวสันนิษฐาน ว่าให้ถือว่า ผู้นั้นมียาเสพติดไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย ซึ่งทางฝ่ายนิติบัญญัติเห็นว่าเมื่อนำ ข้อกำหนดสันนิษฐานเด็ดขาดในทางอาญามาใส่ไว้ใน พ.ร.บ. ยาเสพติดให้โทษ ฯลฯ ดังกล่าวแล้ว จะทำให้ทางเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องจะทำการจับกุม และจะนำไปสู่การลงโทษผู้ที่มียาเสพติดประเภท 1 ในปริมาณที่กฎหมายกำหนดปริมาณ หรือน้ำหนักเอาไว้ให้ถือว่าผู้ที่มียาเสพติดดังกล่าวอยู่ในครอบครอง ถือว่าครอบครองไว้เพื่อจำหน่ายไม่ว่าจริง ๆ แล้ว บุคคลผู้ต้องหาดังกล่าวจะมีไว้ เสพเพียงอย่างเดียวก็ตาม ฝ่ายนิติบัญญัติจึงคิดว่า น่าจะหยุดการแพร่ระบาดของความรุนแรงของยาเสพติดได้ทาง ปปส. หรือคณะกรรมการปราบปรามยาเสพติดก็จะได้ทำการยึดทรัพย์ได้ง่ายขึ้น เพราะมีข้อสันนิษฐานที่เด็ดขาดอยู่ใน พ.ร.บ. ยาเสพติด ดังกล่าวเมื่อเขาจำหน่ายตามข้อสันนิษฐาน เขาก็จะถูกยึดทรัพย์อีกด้วย ตรงกันข้ามในการนำข้อสันนิษฐานที่เด็ดขาดของ พ.ร.บ. ยาเสพติด พ.ศ. 2522 มาตรา 15 วรรค 3(2) มาใช้กลับไม่สามารถลดการแพร่ระบาดของยาเสพติดอย่างรุนแรงได้เลย ยังคงมีการเสพ การจำหน่าย การนำเข้า ส่งออก ยาเสพติดมากขึ้นเรื่อย ๆ อีกทั้งคุ้มครอง ซึ่งอาจเป็น อันตรายต่อผู้ต้องหาที่บริสุทธิ์ที่เขาจ่ายเงินพอในการที่เขาจะซื้อยามาเสพ เช่น ยาบ้า (เมทแอมเฟตามีน) 15 เม็ด หรือเท่ากับ 15 หน่วย การใช้แล้ว ซึ่งราคาก็ไม่ได้สูงเลย ผู้ต้องหานั้นก็จำต้องมีความผิด ตามข้อสันนิษฐานของ พ.ร.บ. ยาเสพติด ดังกล่าว ฯลฯ แม้ในความเป็นจริงจะไม่ได้จำหน่ายยาเสพติดก็ตาม อีกทั้งข้อสันนิษฐานของ พ.ร.บ. ยาเสพติดดังกล่าวยังก่อให้เกิดปัญหาผลกระทบต่อ การดำเนินการพิจารณาพิพากษาคดี ศาลไม่มีความเป็นอิสระในการที่จะรับฟังพยานหลักฐานของจำเลย ได้เลย เพราะถูกข้อสันนิษฐานเด็ดขาดของ พ.ร.บ. ยาเสพติดมาแทรกแซง มาจำกัดดุลพินิจของศาล ในการรับฟังพยานหลักฐาน ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อจำเลยเกิดความเสียหายแก่จำเลย นำไปสู่ความไม่บริสุทธิ์ ยุติธรรมเกิดขึ้น โดยผู้เขียนจะขอวิเคราะห์ปัญหาในการนำข้อสันนิษฐานเด็ดขาดมาใช้กับ พ.ร.บ. ยาเสพติดดังกล่าว โดยพิจารณาเป็นลำดับดังต่อไปนี้

4.1 วิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับหลักสันนิษฐานความบริสุทธิ์ของจำเลย

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights) ขององค์การสหประชาชาติ ตามเนื้อความของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนขององค์การสหประชาชาติข้อ 11 กล่าวว่า² “บุคคลซึ่งถูกกล่าวหาว่ามีความผิดอาญามีสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่า บริสุทธิ์ จนกว่าจะมีการพิสูจน์ว่ามีความผิดตามกฎหมายในการพิจารณาโดยเปิดเผย และผู้นั้น ได้รับหลักประกันทั้งหลายที่จำเป็นในการต่อสู้คดี”

² อานนท์ มาเม้า, เพิ่งอ้าง, น. 120.

ในรัฐธรรมนูญของไทย มาตรา 33³ ได้กล่าวไว้ว่า ในคดีอาญาต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่า ผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด

ก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุด แสดงว่า “บุคคลใดได้กระทำความผิดจะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้”

รวมทั้งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227 กล่าวไว้ว่า ให้ศาลใช้ดุลพินิจ วินิจฉัยชี้แจงน้ำหนักพยานหลักฐานทั้งปวง อย่าพิพากษาลงโทษจำเลยจนกว่าจะแน่ใจว่ามีการกระทำความผิดจริง และจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้น

เมื่อมีความสงสัยตามสมควรว่า จำเลยได้กระทำความผิดหรือไม่ ให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้จำเลย

การที่มีข้อสันนิษฐานเด็ดขาดของกฎหมาย มาใช้กับ พ.ร.บ. ยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มาตรา 15 วรรคสาม(2) ที่กล่าวไว้ว่า

“การผลิต นำเข้า ส่งออก หรือมีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติดให้โทษในประเภท 1 ตามปริมาณดังต่อไปนี้ ให้ถือว่าเป็นการผลิต นำเข้า ส่งออก หรือมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย

แอมเฟตามีน หรืออนุพันธ์แอมเฟตามีน มีปริมาณคำนวณเป็นสารบริสุทธิ์ ตั้งแต่สาม ร้อยเจ็ดสิบห้า มิลลิกรัมขึ้นไป หรือมียาเสพติดที่มีสารดังกล่าวผสมอยู่จำนวนสิบห้าหน่วยการใช้ขึ้นไป หรือมีน้ำหนักสุทธิตั้งแต่หนึ่งจุดห้ากรัมขึ้นไป

เมื่อเราดู พ.ร.บ. ยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 ดังกล่าวข้างต้น ก็จะสังเกตเห็นได้ว่าจำนวนปริมาณ น้ำหนัก ยาเสพติด เช่น แอมเฟตามีน หรืออนุพันธ์แอมเฟตามีน ที่กฎหมาย พ.ร.บ. ยาเสพติด ฯลฯ ดังกล่าว เช่น จำเลยมียาบ้า แอมเฟตามีน จำนวน 20 เม็ด ไว้ในครอบครองเพื่อเสพ เพราะจำเลย สามารถหาซื้อได้ไม่ยากเกินไปนัก ที่จำเลยจะมีเงินในการซื้อยาบ้าไว้เสพ แต่เมื่อกฎหมายตาม พ.ร.บ. ยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มาตรา 15 วรรคสาม (2) ให้ถือว่า เมื่อปริมาณที่จำเลย ครอบครองยาเสพติด มีแอมเฟตามีน หรืออนุพันธ์ ฯลฯ ผสมอยู่จำนวนสิบห้าหน่วยการใช้ขึ้นไป แล้ว พ.ร.บ. ยาเสพติดให้โทษดังกล่าว และให้ถือว่าจำเลยที่แท้เพียงในความเป็นจริงจะมีทุนทรัพย์ ในการหาซื้อเพียงเพื่อเสพ กฎหมายก็ถือว่า จำเลยดังกล่าวมียาเสพติดครอบครองไว้เพื่อจำหน่าย โดยจำเลยไม่มีสิทธิที่จะพิสูจน์โต้แย้งหาพยานหลักฐานว่าตนเองมียาเสพติด แม้ปริมาณเกินกว่าที่ พ.ร.บ. ยาเสพติดให้โทษ ฯลฯ กำหนดเพียงเพื่อซื้อมาเสพเท่านั้น เมื่อกฎหมายให้ถือว่าจำเลยมียา เสพติดแอมเฟตามีน ปริมาณถึงที่กฎหมายกำหนด กฎหมายถือว่าจำเลยมียาเสพติดไว้เพื่อจำหน่าย ซึ่งจะส่งผลให้จำเลยรับโทษหนักขึ้น ในความผิดที่จำเลยไม่ได้กระทำ ดังนั้นข้อสันนิษฐานเด็ดขาด ของกฎหมายเกี่ยวกับ พ.ร.บ. ยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มาตรา 15 วรรคสาม

³ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540.

(2) เป็นปัญหาซึ่งขัดต่อหลักสันนิษฐานความบริสุทธิ์ของจำเลยตามปฎิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนขององค์การ สหประชาชาติ และขัดต่อหลักสันนิษฐานความบริสุทธิ์ของจำเลยตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 มาตรา 33 และรัฐธรรมนูญมาตรา 39 วรรค 2 พ.ศ. 2550 เพราะจำเลยไม่มีโอกาสแม้จะนำพยานหลักฐานพิสูจน์ความบริสุทธิ์ ของตน รวมทั้ง'ขัดต่อหลักนิติธรรม รวมทั้งศาลไม่สามารถใช้ดุลพินิจอิสระในการรับฟังพยานหลักฐานได้เต็มที่ตาม ป.วิ.อาญา มาตรา 227

4.2 ปัญหาจำกัดความเป็นอิสระของศาลในการใช้ดุลพินิจรับฟังพยานหลักฐาน

⁴หลักการพื้นฐานสหประชาชาติว่าด้วยความเป็นอิสระของฝ่ายตุลาการ (United Nations' Basic Principles on the Independence of the Judiciary) ได้กำหนดเงื่อนไขพื้นฐานของความเป็นอิสระไว้ในหลักการแรก

“ความเป็นอิสระของฝ่ายตุลาการจะต้องได้รับการรับประกัน โดยรัฐและถูกบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ หรือกฎหมายของรัฐ ทุกรัฐบาลและหน่วยงานอื่น ๆ มีหน้าที่ที่จะต้องเคารพและรักษาความเป็นอิสระของฝ่ายตุลาการ

นอกจากนั้น ความเป็นอิสระของฝ่ายตุลาการยังได้รับการรับรองเป็นการเฉพาะในบริบทระดับภูมิภาคอื่น ๆ ด้วย คือในแอฟริกา และเอเชีย-แปซิฟิก ในกรณีของแอฟริกา มีมติเรื่องการเคารพและการเสริมสร้างความเป็นอิสระของฝ่ายตุลาการที่ได้รับการรับรองเมื่อปี 2542 โดยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน และสิทธิประชาชนแห่งแอฟริกา (African Commission of Human Rights and People's Rights-ACHRPR)⁵ ในเอเชียแปซิฟิกคำแถลงการณ์กรุงปักกิ่งว่าด้วยหลักการของความเป็นอิสระของฝ่ายตุลาการในภูมิภาค LAWASIA หรือที่เรียกว่า หลักการปักกิ่ง (Beijing Principles) ระบุไว้ว่า “ความเป็นอิสระของฝ่ายตุลาการจะต้องตัดสินคดีที่คนพิจารณาอย่างสอดคล้องกับการประเมินข้อเท็จจริงอย่างเที่ยงธรรมและความเข้าใจในกฎหมาย

รวมทั้งศาลสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรป ได้วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายตุลาการกับฝ่ายนิติบัญญัติไว้อย่างลึกซึ้ง โดยมีข้อสรุปว่า ความเป็นอิสระของศาลจะต้องได้รับการปกป้องและการเคารพโดยฝ่ายนิติบัญญัติ⁶

⁴ หลักการสากลว่าด้วยความเป็นอิสระและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้พิพากษา ทนายความ และอัยการ แนวทางสำหรับนักปฏิบัติลำดับ 1 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. น. 23

⁵ คำแถลงการณ์กรุงปักกิ่งว่าด้วยหลักการ เรื่องความเป็นอิสระของตุลาการ ในภูมิภาค Law Asia รับรองโดยประธานสภาผู้แทนของภูมิภาค Law Asia และผู้พิพากษาอื่นๆ จากเอเชียแปซิฟิก เมื่อปี 2538 และรับรองโดย Law Asia ในปี 2544

⁶ Stran Greek Refineries and Stratis Andreadis V. Greece คำพิพากษาศาลสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรป เมื่อวันที่ 9 ธันวาคม 2537, Series A 301-B ย่อหน้า 49.

นอกจากนี้ความเป็นอิสระของศาลยุติธรรม ในรัฐธรรมนูญมาตรา 197 ได้กล่าวถึงเกณฑ์โดยให้ศาลยุติธรรมจะต้องดำเนินการพิจารณาพิพากษาอรรถคดี ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 197 คือ “ต้องเป็นไปโดยยุติธรรม ตามรัฐธรรมนูญ ตามกฎหมาย และในพระปรมาภิไธยของพระมหากษัตริย์” โดยสิ่งสำคัญผู้พิพากษาต้องมีความเป็นกลาง และสามารถใช้อุปินิจในการมีคำพิพากษา หรือมีคำสั่งโดยชอบด้วยกฎหมายได้อย่างเหมาะสม โดยพิจารณาจากบทบัญญัติของกฎหมายและพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ผู้พิพากษาสามารถพิจารณาพิพากษาคดี เพื่ออำนวยความยุติธรรมให้แก่ประชาชนได้อย่างเต็มที่ โดยรัฐธรรมนูญปี 40 มาตรา 249 ก็ได้บัญญัติเอาไว้ให้ผู้พิพากษาและตุลาการมีอิสระในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดี ให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญและกฎหมาย

เมื่อพิจารณาจากหลักการพื้นฐานของสหประชาชาติ และรัฐธรรมนูญ จะเห็นได้ว่าองค์กระระหว่างประเทศ รวมทั้งรัฐธรรมนูญของไทยต่างตระหนัก และคำนึงถึงความสำคัญของผู้พิพากษาที่จะมีความเป็นอิสระในดุลพินิจ พิจารณาคดี ได้อย่างเต็มที่ทั้งจากพยานหลักฐานในข้อเท็จจริงต่าง ๆ ทั้งในด้านกฎหมาย อย่างมีความเป็นอิสระ ตรงไปตรงมา มีความเที่ยงธรรม ยุติธรรม โดยไม่ถูกแทรกแซง หรือถูกจำกัดสิทธิในการพิจารณาพิพากษาคดีต่าง ๆ ไม่ว่าจะถูกแทรกแซงจากฝ่ายบริหาร หรือฝ่ายนิติบัญญัติ ก็ไม่สมควรที่จะเกิดการแทรกแซงดังกล่าวได้เลย เพราะถ้ามีหน่วยงานองค์กรใด หรือฝ่ายบริหาร หรือแม้กระทั่งฝ่ายนิติบัญญัติมาแทรกแซง มาจำกัดดุลพินิจความเป็นอิสระของศาลแล้ว ก็จะก่อให้เกิดความเสียหาย สูญเสียความบริสุทธิ์ยุติธรรม แต่ พ.ร.บ. 2522 มาตรา 15 วรรคสามอนุ 2 ที่ฝ่ายนิติบัญญัตินำข้อสันนิษฐานเด็ดขาดทางกฎหมายมาใช้ ก็จะทำให้เกิดผลกระทบต่อศาลในการรับฟังข้อเท็จจริงจากพยานหลักฐานของฝ่ายที่ถูกกล่าวหา โดย กฎหมายของ พ.ร.บ. ยาเสพติด ฯลฯ ดังกล่าวไม่ให้ผู้ถูกกล่าวหานำพยานหลักฐานมาได้แย้งได้เลย

เมื่อพิจารณาเกี่ยวกับหลักความเป็นอิสระของศาลในการใช้อุปินิจ รับฟังพยานหลักฐานของศาล (Grundsatz der Freien Beweiswürdigung/principle/principle of free evaluation of evidence) ปรากฏไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 277 บัญญัติและกำหนด ไว้ว่า “ให้ศาลใช้อุปินิจ วินิจฉัยน้ำหนักพยานหลักฐานทั้งปวง ต่างพิพากษาลงโทษจนกว่าจะแน่ใจ ว่ามีการกระทำผิดจริง และจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้น

เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติแห่งมาตรานี้ หมายความว่า การชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานเป็นหน้าที่ของศาล และในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานนั้น ศาลมีความเป็นอิสระอย่างเต็มที่โดยปราศจากหลักเกณฑ์ผูกมัด แม้คำพยานผู้เชี่ยวชาญ ศาลก็ต้องใช้อุปินิจชั่งน้ำหนักพยานด้วย⁷

⁷ คณิต ฅ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, พิมพ์ครั้งที่ 8 (กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน, ม.ป.ป.), น.76.

แต่เมื่อมีข้อสันนิษฐานเด็ดขาดของกฎหมายในคดีอาญา นำมาใช้กับ พ.ร.บ. ยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มาตรา 15 วรรคสาม (2) ก็จะเป็นการจำกัดอำนาจศาลในการมีดุลพินิจที่อิสระในการชั่งน้ำหนักรับฟังพยานหลักฐาน ดังฎีกาตัวอย่างต่อไปนี้คำพิพากษาฎีกาที่ 71 1/2530 กล่าวคือ “พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มาตรา 15 วรรคสอง (เดิมก่อนมีการแก้ไขบัญญัติว่า การผลิต นำเข้าส่งออก หรือมีไว้ในครอบครอง ซึ่งยาเสพติดให้โทษประเภท 1 จำนวนเป็นสารบริสุทธิ์ได้ตั้งแต่ยี่สิบกรัมขึ้นไปให้ถือว่า ผลิตส่งออกหรือมีไว้เพื่อจำหน่ายนั้น เป็นข้อสันนิษฐานโดยเด็ดขาด จำเลยจะนำสืบข้อสันนิษฐานดังกล่าวหาได้ไม่

จำเลยจึงไม่มีสิทธินำพยานหลักฐานยกข้อต่อสู้พิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตัวเอง ศาลก็ไม่สามารถใช้ดุลพินิจรับฟังพยานหลักฐาน ได้อย่างเต็มที่ ตาม ป.วิ.อาญา มาตรา 227

4.3 ปัญหาข้อสันนิษฐานเด็ดขาดตาม พ.ร.บ. ยาเสพติดให้โทษขัดต่อหลักประกันในกฎหมายอาญา

ความหมายของกฎหมายอาญา

กฎหมายอาญาหมายถึง กฎหมายที่ว่าด้วยความผิดและโทษ⁸

ที่ว่าด้วยความผิด หมายถึง การที่กฎหมายบัญญัติห้ามไม่ให้กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น ห้ามฆ่าผู้อื่น ที่ว่าด้วยโทษนั้น เป็นสภาพบังคับของกฎหมายอาญา

ศาสตราจารย์ดร.คณิต ฅ นคร ได้ให้ความหมายของกฎหมายอาญาว่า บรรดากฎหมายทั้งหลายที่ระบุถึงความผิดอาญา โทษ วิธีการ เพื่อความปลอดภัย และมาตรการบังคับทางอาญาอื่น และเป็นกฎหมายที่กำหนดให้ความผิดอาญาเป็นเงื่อนไขของการใช้โทษวิธีการเพื่อความปลอดภัย และมาตรการบังคับทางอาญาอื่นนั้น⁹

อธิบายได้ว่า เนื้อหาของหลักประกันในกฎหมายอาญา ต้องพิจารณาในมาตรา 2 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “บุคคลจักต้องรับโทษในทางอาญาต่อเมื่อได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้ในขณะกระทำนั้น บัญญัติเป็นความผิด และกำหนดโทษไว้และโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิด นั้นต้องเป็นโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย¹⁰

หมายความว่า “กฎหมายที่เกิดจากการบัญญัติ” เท่านั้น ที่สามารถกำหนดว่าการกระทำใดการกระทำหนึ่ง เป็นการกระทำที่เป็นความผิดอาญาได้ (Nullum Crimen Sine Lege) และ เฉพาะ

⁸ เสวง บุญเฉลิมวิภาส, หลักกฎหมายอาญา, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ม.ป.ป.), น.13.

⁹ คณิต ฅ นคร, กฎหมายอาญาภาคทั่วไป, (กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน, ม.ป.ป.), น. 26.

¹⁰ เพ็งอึ้ง, น. 46-47.

“กฎหมายที่เกิดจากการบัญญัติ” เท่านั้นที่สามารถกำหนดโทษ สำหรับการกระทำใดการกระทำหนึ่งได้ และทั้งสองประการนี้จะต้องมีอยู่แล้วก่อนการกระทำนั้น และโดยที่การลงโทษทางอาญาเป็นมาตรการที่รุนแรงที่สุดของรัฐที่ใช้กับประชาชนในรัฐ ฉะนั้น รัฐจึงต้องบัญญัติกฎหมายอาญาให้ชัดเจนแน่นอนที่สุดเท่าที่จะทำได้ บทบัญญัติอันเป็นหลักประกัน ในกฎหมายอาญาจึงครอบคลุมเนื้อหา 4 ประการ คือ

1. การห้ามใช้กฎหมายจารีตประเพณีลงโทษทางอาญาแก่บุคคล
2. การห้ามใช้กฎหมายที่ใกล้เคียงอย่างยิ่งลงโทษทางอาญาแก่บุคคล
3. กฎหมายอาญาต้องบัญญัติให้ชัดเจนแน่นอนและ
4. กฎหมายอาญาไม่มีผลย้อนหลัง

พิจารณาคู่มือข้อที่ 2 เรื่องการห้ามใช้กฎหมายที่ใกล้เคียงอย่างยิ่งในกฎหมายอาญา กล่าวคือตามมาตรา 2 นั้นห้ามใช้บทกฎหมายที่ใกล้เคียงกันอย่างยิ่ง กำหนด หรือขยายบทกฎหมายอาญาที่มีอยู่แล้ว รวมตลอดถึงการห้ามใช้บทกฎหมายที่ใกล้เคียงอย่างยิ่งในทางเพิ่มโทษด้วย ข้อห้ามใช้กฎหมายที่ใกล้เคียงอย่างยิ่ง ในกฎหมายอาญาเป็นข้อเรียกร้องให้ต้องมีการบัญญัติที่หนักแน่นที่สุด

พิจารณาคู่มือข้อที่ 3 กฎหมายอาญาต้องบัญญัติให้ชัดเจนแน่นอน การลงโทษทางอาญาเป็นมาตรการที่รุนแรงที่สุดของรัฐที่ใช้กับประชาชนในรัฐ ฉะนั้นรัฐต้องบัญญัติกฎหมายอาญาให้ชัดเจน ในการบัญญัติกฎหมายอาญาจะต้องหลีกเลี่ยงการใช้ถ้อยคำที่กำกวมไม่แน่นอน ทั้งนี้ยังสามารถเป็นหลักประกันได้ว่า กฎหมายที่บัญญัตินั้นตรงกับเจตนารมณ์ของฝ่ายนิติบัญญัติ และไม่ให้ศาลใช้อำนาจตามอำเภอใจในความรู้สึกรักนึกคิดของตัวเอง

ดังนั้น จึงสามารถพิจารณาได้ว่า การที่กฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดคือ พ.ร.บ. ยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มาตรา 15 วรรคสาม (2) ที่ว่าถ้าหากผู้ใดครอบครอง ยาเสพติดประเภท 1 เช่น เมทแอมเฟตามีน หรืออนุพันธ์เมทแอมเฟตามีน มีปริมาณสารบริสุทธิ์ตั้งแต่ 375 มิลลิกรัมขึ้นไป หรือมียาเสพติดผสมอยู่ 15 หน่วยการใช้ขึ้นไป หรือน้ำหนัก 1.5 กรัมขึ้นไป กฎหมายของ พ.ร.บ. ดังกล่าวนี้นี้ ให้ถือว่า ผู้ครอบครองยาเสพติดในปริมาณดังกล่าวนี้ มียาเสพติดครอบครองไว้เพื่อจำหน่าย ไม่ว่าผู้ที่ครอบครองยาเสพติดประเภทที่ 1 ดังกล่าว จะครอบครองไว้เพื่อเสพอย่างเดียวกี่ตาม

จึงเกิดปัญหาขึ้นว่า ในเมื่อการที่จะลงโทษทางอาญาแก่บุคคลที่กระทำผิดกฎหมายอาญาทุกประเภท ในกรณีนี้คือ พ.ร.บ. ยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มาตรา 15 วรรคสาม (2) ควรจะบัญญัติให้ชัดเจนไปเลยว่า ผู้ใดมียาเสพติดประเภท 1 ในกรณีนี้คือ เมทแอมเฟตามีน หรืออนุพันธ์เมทแอมเฟตามีน มีปริมาณสารบริสุทธิ์ตั้งแต่ 375 มิลลิกรัมขึ้นไป หรือมียาเสพติดที่มีสารดังกล่าวผสมอยู่ 15 หน่วยการใช้ขึ้นไป หรือมีน้ำหนัก 1.5 กรัมขึ้นไป ผู้นั้นมีความผิดฐานจำหน่ายยาเสพติด

เหตุที่กฎหมายฝายนิติบัญญัติไม่ได้บัญญัติเอาไว้ในบทบัญญัติให้แน่ชัดไปเลยว่าคุณครอบครองยาเสพติด ประเภท 1 ดังกล่าว ครอบครองในปริมาณที่ พ.ร.บ. กำหนดนั้น มีความผิดฐานจำหน่ายยาเสพติดเช่นกัน ก็เพราะประชาชนโดยทั่วไป แม้ฝายนิติบัญญัติเองก็เห็นว่า ผู้ที่มียาเสพติดไว้เพื่อเสพ อย่างเดียวไม่ได้ กระทำการจำหน่ายยาเสพติด จะมีไว้เสพสักเพียงใดก็ตาม ในเมื่อเขาไม่ได้จำหน่ายยาเสพติด ผู้ที่มียาเสพติดไว้เพื่อเสพจะมีความผิดฐานจำหน่ายยาเสพติดได้อย่างไรกัน ในเมื่อบทบัญญัติทางกฎหมายอาญาเกี่ยวกับ พ.ร.บ. ยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มาตรา 15 วรรคสาม (2) บัญญัติไว้ในลักษณะกำกวม โดยไม่เขียนบัญญัติไว้ชัดแจ้งว่ากรณีผู้ที่ครอบครองยาเสพติดประเภทหนึ่ง กรณีนี้ได้แก่ เมทแอมเฟตามีน หรือ อนุพันธ์เมทแอมเฟตามีนดังกล่าว มีปริมาณดังที่กฎหมายบัญญัติเอาไว้ มีความผิดฐานจำหน่ายยาเสพติดไปเลย แต่กลับนำข้อสันนิษฐานเด็ดขาดมาใช้ โดยทำการขยายความว่า ผู้ถือมียาเสพติดประเภท 1 มีปริมาณน้ำหนักถึงที่ พ.ร.บ. ดังกล่าว กำหนดไว้ ถือว่าผู้นั้นครอบครองยาเสพติดประเภท 1 ไว้เพื่อจำหน่าย ต้องรับโทษมีความผิดฐานมียาเสพติดประเภท 1 ครอบครองไว้เพื่อจำหน่าย ซึ่งมีอัตราโทษสูงกว่าการมียาเสพติดไว้ครอบครองไว้เพื่อเสพเสียอีก

จะเห็นได้ว่า พ.ร.บ. ยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มาตรา 15 วรรคสาม (2) ข้อแย้งต่อหลักประกันในกฎหมายอาญา เพราะ พ.ร.บ. ยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มาตรา 15 วรรคสาม (2) ไม่ได้บัญญัติไว้ชัดแจ้งไปเลยว่าคุณที่ครอบครองยาเสพติดประเภท 1 ใน พ.ร.บ. ดังกล่าวนั้นในปริมาณน้ำหนักถึงที่ พ.ร.บ. ยาเสพติดดังกล่าวกำหนดไว้ มีความผิดฐานครอบครองยาเสพติดไว้เพื่อจำหน่าย แต่กลับใช้การนำหลักสันนิษฐานเด็ดขาดที่ให้ถือว่า ครอบครองไว้เพื่อจำหน่ายนั้น เป็นการนำหลักสันนิษฐานเด็ดขาดของกฎหมายมาขยายความซึ่งต้องห้ามตามหลักประกันในกฎหมาย อาญา โดยการห้ามขยายความในทางอาญาห้ามใช้กฎหมายที่ใกล้เคียงอย่างยิ่ง โดยในเมื่อผู้กระทำ ผิดฐานเสพยาเสพติดไม่มีเจตนาจำหน่าย ไม่ได้กระทำการจำหน่ายยาเสพติด กฎหมาย พ.ร.บ. ยาเสพติดที่มีโทษทางอาญาขยายความให้ถือว่า ผู้เสพยาเสพติดเพียงอย่างเดียว กระทำการจำหน่าย ยาเสพติด และต้องรับโทษฐานครอบครองยาเสพติดไว้เพื่อจำหน่ายอันมีอัตราโทษทางอาญาที่ ค่อนข้างสูงกว่าครอบครองไว้เพื่อเสพได้อย่างไร

เป็นการบัญญัติกฎหมายที่มีโทษทางอาญากรณีนี้คือ พ.ร.บ. ยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มาตรา 15 วรรคสาม (2) ไว้ไม่ชัดเจนแน่นอน

4.4 ปัญหาความเหมาะสมในการปรับใช้ทฤษฎีกระบวนการนิติธรรมกับทฤษฎีควบคุมอาชญากรรม

ตามที่ได้ศึกษาทฤษฎีควบคุมอาชญากรรมนั้น ต้องการส่งเสริมประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมโดยมุ่งควบคุม ระวัง และปราบปรามอาชญากรรมเป็นหลัก ตามทฤษฎีนี้ เชื่อว่าการที่เจ้าหน้าที่ของรัฐไม่สามารถจะควบคุมและปราบปรามอาชญากรรม หรือจับกุมอาชญากรรมมาลงโทษตามกฎหมายได้นั้น ย่อมเป็นการกระทบกระเทือนต่อความสงบเรียบร้อยของสังคม และเสรีภาพของประชาชนผู้สุจริต ถูกคุกคามจากภัยอาชญากรรม¹¹ การดำเนินการตามขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมจะต้องมีความรวดเร็ว และเด็ดขาด คือการดำเนินกระบวนการยุติธรรมจะต้องรวดเร็ว และต่อเนื่อง รวดเร็ว มีประสิทธิภาพ ดำรง และอัยการ สามารถวินิจฉัยความถูกต้องในขั้นตอนนี้ รวมทั้งการค้นหาข้อเท็จจริงในขั้นตำรวจ และอัยการเชื่อถือได้

ส่วนทฤษฎีกระบวนการนิติธรรมนั้น ทฤษฎีนี้จะมุ่งคุ้มครองสิทธิของประชาชนมากกว่าการป้องกันอาชญากรรม โดยมุ่งเน้นให้รัฐ และองค์กรในกระบวนการยุติธรรมดำเนินการคุ้มครองสิทธิ และเสรีภาพของบุคคล โดยมุ่งคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในระหว่างการดำเนินคดีอาญา และยังมุ่งให้ผู้ถูกกล่าวหา หรือจำเลยใช้สิทธิในการต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ ทฤษฎีกระบวนการนิติธรรมนี้จะปฏิเสธการแสวงหาพยานหลักฐาน โดยไม่ชอบตามขั้นตอนของกฎหมาย แต่ต้องการให้มีการพิจารณาคดีหรือไต่สวนข้อกล่าวหาของผู้ต้องหาอย่างเป็นทางการ และเปิดเผย ในศาลทั้งในปัญหาข้อเท็จจริง และปัญหาข้อกฎหมายต่อหน้าองค์กรผู้พิพากษาที่เป็นกลาง ไม่ลำเอียงเข้ากับฝ่ายใด แต่เป้าหมายหลักของทั้งสองทฤษฎีนี้ต่างมุ่งรักษาความสงบเรียบร้อยของส่วนรวม และความปลอดภัยแก่สังคมส่วนรวม

ถ้าพิจารณาเกี่ยวกับ พ.ร.บ. ยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มาตรา 15 วรรคสาม (2) โดยพิจารณาข้อสันนิษฐานเด็ดขาดของกฎหมาย ถ้าพูดถึงแล้ว พ.ร.บ. ยาเสพติดให้โทษนี้ มีลักษณะมุ่งควบคุมป้องกันอาชญากรรมโดยนำหลักสันนิษฐานเด็ดขาดมาใช้ โดยให้ถือว่าถ้าผู้ใดมียาเสพติดประเภท 1 ไว้ในครอบครองในปริมาณและน้ำหนักที่กฎหมายกำหนดว่ามีปริมาณมากพอให้ถือว่าผู้ที่ครอบครองยาเสพติดประเภทที่ 1 ดังกล่าวนั้นมียาเสพติดครอบครองไว้เพื่อจำหน่าย พ.ร.บ. ยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มาตรา 15 วรรคสาม(2) ดังกล่าว จึงมีลักษณะของการนำทฤษฎีควบคุม อาชญากรรมมาใช้โดยมีลักษณะป้องกันอาชญากรรม โดยข้อกำหนดสันนิษฐานเด็ดขาดของกฎหมายดังกล่าว เพียงแต่โจทก์นำสืบให้เข้าองค์ประกอบของข้อสันนิษฐานก็เพียงพอ โดยจำเลยไม่มีโอกาสได้นำพยานหลักฐานขึ้นโต้แย้งได้เลย เพราะเมื่อเข้าข้อสันนิษฐานเด็ดขาดของกฎหมายแล้ว ศาลจะไม่รับฟังพยานหลักฐานของจำเลยไม่เปิดโอกาสให้จำเลยยกข้อต่อสู้ต่าง ๆ ใน

¹¹ ประธาน วัฒนาวณิชย์, เพิ่งอ้าง.

ขั้นพิจารณาคดี ได้เลยเป็นการนำทฤษฎีควบคุมอาชญากรรมมาใช้ในลักษณะที่แข็งกระด้าง ไม่เหมาะสมกับหลัก นิติธรรม ที่ต้องให้โอกาสทั้งสองฝ่ายพิสูจน์พยานหลักฐานได้อย่างเต็มที่ โดยเป็นธรรมไม่เกิดการได้เปรียบเสียเปรียบ และควรให้โอกาสจำเลยต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ การนำข้อสันนิษฐานที่เด็ดขาด มาใช้ส่งผลกระทบต่อความยุติธรรมก่อให้เกิดปัญหาต่อสังคมรัฐจึงควรคำนึงถึงและนำหลักทฤษฎี กระบวนการนิติธรรมมาใช้โดยควรใช้สิทธิเสรีภาพแก่ประชาชน เมื่อบุคคลใดตกเป็นผู้ต้องหาแล้ว ควรทำตามขั้นตอนของกฎหมายโดยให้สิทธิให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ และ การคำนึงถึงสิทธิ เสรีภาพของจำเลยในการต่อสู้คดี โดยควรให้สิทธิหลักประกันแก่จำเลยตาม กฎหมายและการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์ จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าเขาได้กระทำความผิดจริง ในความเป็นจริงนั้นการนำหลักทฤษฎีควบคุมอาชญากรรมนั้นมีความสำคัญในการ เกิดประสิทธิภาพในการฟ้อง การใช้ทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรมจะส่งผล สะดวก รวดเร็ว ในการนำตัวคนร้ายมาดำเนินคดี แต่ถ้าไม่คำนึงถึงสิทธิ เสรีภาพของประชาชน ย่อมอาจเกิดการละเมิด สิทธิเสรีภาพของประชาชนเป็นการใช้อำนาจเกินขอบเขต ไม่คำนึงถึงความเหมาะสม และเคารพซึ่งสิทธิเสรีภาพของประชาชน ผลเสียหายก็จะเกิดต่อสังคมส่วนรวม มีการละเมิดสิทธิต่อประชาชน รวมถึงผู้บริสุทธิ์ต้องตกเป็นจำเลย ได้รับโทษ ส่วนคนที่กระทำผิดที่แท้จริงย่อมหลุดรอดไปได้ ดังนั้นการนำหลักทฤษฎีควบคุมอาชญากรรมมาใช้ต้องคำนึงถึงหลักสิทธิเสรีภาพของประชาชน ป้องกันเจ้าพนักงานในการล่วงละเมิดสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลจนเกินความเหมาะสม ดังนั้น กระบวนการป้องกันควบคุมอาชญากรรม ควรนำหลักทฤษฎีกระบวนการนิติธรรมควบคู่ไปด้วยกัน ก็จะเกิดการป้องกันปัญหาอาชญากรรมขึ้น และเกิดการไม่ไปละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชนจน เกินความเหมาะสม ย่อมทำให้สิทธิของประชาชน ได้รับการยอมรับ และผู้กระทำผิดที่แท้จริง ได้รับ การลงโทษ ส่งผลต่อส่วนรวม มีความสงบเรียบร้อยของประชาชน มีความปลอดภัยของสังคม ส่วนรวมอย่างมีความเหมาะสม

4.5 ปัญหาในการค้นหาความจริงตามระบบ Civil Law ของศาลไทย ตามหลักประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ลับความเป็นจริงในทางปฏิบัติในการที่ศาลนำหลักดังกล่าวไปใช้ได้มากนักน้อย เพียงใด

ประเทศไทยเรา การใช้วิธีพิจารณาความในการพิจารณาคดีเริ่มตั้งแต่กระบวนการพิจารณาจนถึงการที่ศาลมีคำพิพากษาคัดสินคดีนี้ ประเทศไทยเราใช้หลักการค้นหาความจริงตามระบบ Civil Law เหมือนกัน ประเทศต่าง ๆ ในภาคพื้นยุโรป ศาลในระบบนี้จะมีบทบาทในการค้นหาความจริงมาก¹² ในการดำเนินคดีอาญาชั้นศาลทุกฝ่ายต่างก็มีหน้าที่ต้องกระตือรือร้นในการ

¹² กฎหมายอาญาภาคทั่วไป, เพิ่งอ้าง, น. 64.

ตรวจสอบค้นหาความจริงแท้ของเรื่องที่กล่าวหา ศาลเองก็จะวางเฉยไม่ได้ ในการทำหน้าที่ตรวจสอบค้นหาความจริงแท้ของเรื่องของศาล ศาลไม่ถูกผูกมัดกับรูปแบบ หรือคำร้องคำขอของผู้ใด ศาลมีหน้าที่ต้องตรวจสอบค้นหาความจริงแท้ของเรื่องจนเป็นที่พอใจ โดยศาลจะมีบทบาทเชิงรุกในการค้นหาความจริงพยานหลักฐานต่าง ๆ โดยคู่ความจะเป็นผู้ช่วยเหลือศาลในการค้นหาความจริง เพราะการค้นหาความจริงเป็นเรื่องที่ทุกฝ่ายจะต้องร่วมกันกระทำ และศาลในระบบการค้นหาความจริงนี้ ศาลมีอำนาจใช้ดุลยพินิจได้อย่างกว้างขวาง และยืดหยุ่นได้มาก¹³ และระบบกฎหมายแบบซีวิล ลอว์ (Civil Law) ยึดถือเป็นหลักในการค้นหาความจริงในคดีอาญา โดยถือว่ารัฐเป็นผู้รักษาความสงบเรียบร้อยในสังคม เมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น ถือว่ารัฐเป็นผู้เสียหายมิใช่ประชาชนคนหนึ่งคนใดโดยเฉพาะ ในการค้นหาความจริงในภาคพื้นยุโรป มีหลักเกณฑ์เพียงว่าจะใช้วิธีการที่ทำให้ผู้ถูกกล่าวหา ตกเป็นกรรมในคดีไม่ได้เท่านั้น¹⁴ เพราะในคดีอาญา ผู้ถูกกล่าวหาเป็นประธานในคดี (Prozess-Subjekt) กล่าวคือ เป็นผู้ร่วมในคดีที่มีสิทธิต่าง ๆ ในอันที่จะต่อสู้คดีได้ อย่างเต็มที่

ส่วนการดำเนินกระบวนการพิจารณาพิพากษาคดีในอีกระบบหนึ่ง เรียกว่า ระบบกฎหมายแบบ คอมมอน ลอว์ (Common Law) หรือระบบกล่าวหา จะมีลักษณะเป็นการต่อสู้ ศาลซึ่งเป็นผู้ชี้ขาดจึงต้องวางเฉย (Passive) หน้าที่ของศาลคือ การควบคุมการต่อสู้มิให้ผิดกติกา และศาลมีบทบาท เกี่ยวกับเรื่องพยาน เพื่อมิให้มีการเอาเปรียบกันในการต่อสู้คดี ระบบการถามค้านก็มีลักษณะของ การต่อสู้ ฉะนั้นการดำเนินคดีโดยประชาชนกับระบบการถามค้านในเนื้อหาจึงย่อมเป็นของคู่กัน โดยโจทก์ผู้ฟ้องมีหน้าที่นำสืบ ให้ศาลเห็นว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริงตามที่กล่าวอ้าง การต่อสู้ในคดี จะมีลักษณะเหมือนคดีแพ่ง

จากหลักระบบกฎหมายดังกล่าว จากการศึกษาจะเห็นได้ว่ากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของเรา นำเอาระบบกฎหมายในระบบซีวิล ลอว์ (Civil Law) ในลักษณะการค้นหาข้อเท็จจริงโดยศาล และทุกฝ่ายมีหน้าที่ในการช่วยค้นหาความจริงและการดำเนินคดีอาญาของเราเป็นการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ เช่น มาตรา 175 เมื่อโจทก์สืบพยานแล้ว ถ้าเห็นสมควรศาลมีอำนาจเรียกสำนวนการสอบสวนจากพนักงานอัยการมาเพื่อประกอบการวินิจฉัยได้

มาตรา 228 ระหว่างพิจารณาโดยผลการหรือคู่ความฝ่ายใดร้องขอ ศาลมีอำนาจสืบพยานเพิ่มเติม จะสืบเองหรือส่งประเด็นก็ได้ รวมทั้ง ป.วิ.อาญา มาตรา 131, 143

¹³ สมบัติ คาวแจ้ง, “ข้อสันนิษฐานความรับผิดชอบในกฎหมายอาญา,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2543), น.24.

¹⁴ คณิศ ณ นคร, “วิธีพิจารณาความอาญาไทย: หลักกฎหมายกับทางปฏิบัติที่ไม่ตรงกัน”, วารสารนิติศาสตร์, เล่ม 3, ปีที่ 15, น. 4(- 2528)

แต่ในทางปฏิบัติ ศาลไทยก็ใช้ระบบการดำเนินกระบวนการพิจารณาวิธีพิจารณาความอาญาในระบบกล่าวหา ในระบบ (Common Law) อยู่เสมอ ๆ เช่น โจทก์กล่าวอ้างฟ้องจำเลยในคดีอาญาโจทก์ต้องนำสืบก่อนเสมอ และศาลไทยจะทำหน้าที่เป็นกลาง โดยปล่อยให้คู่ความสองฝ่ายต่อสู้กัน โดยการสืบพยานหลักฐานกันเอง และมีบทคัดพยาน การสืบพยาน ก็มีกรปฏิบัติไปตามกฎระเบียบแบบพิธีก็จะเกิดผลกระทบต่อความยุติธรรมในการเอาตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษยังขาดประสิทธิภาพ เช่น ในกรณีที่ผู้เขียนได้ศึกษา พ.ร.บ. ยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มาตรา 15 วรรค สาม (2) นี้ ได้บัญญัติในลักษณะว่า การผลิต นำเข้า ส่งออก หรือมีไว้ครอบครองซึ่งยาเสพติดให้โทษในประเภท 1 ตามปริมาณดังต่อไปนี้ ให้ถือว่าเป็นการผลิต นำเข้าส่งออกหรือมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย

(2) แอมเฟตามีน หรืออนุพันธ์แอมเฟตามีน มีปริมาณคำนวณ เป็นสารบริสุทธิ์ตั้งแต่ 375 มิลลิกรัมขึ้นไป หรือมีสารดังกล่าวผสมอยู่ 15 หน่วยการใช้งานขึ้นไป หรือมีน้ำหนักตั้งแต่ 1.5 กรัมขึ้นไป

จะเห็นได้ว่า พ.ร.บ. ดังกล่าวมีข้อสันนิษฐานของกฎหมายที่เด็ดขาด โดยถ้ามีจำนวนปริมาณสารเสพติด มีปริมาณถึงที่กฎหมายกำหนดแล้ว ก็เข้าข้อสันนิษฐานของกฎหมาย ที่ว่าครอบครองยาเสพติดอยู่ในปริมาณดังกล่าว ก็ให้ถือว่ามิไว้ครอบครองเพื่อจำหน่าย โดยศาลไม่สามารถที่จะให้อิสระ ฝ่าย จำเลย สืบพยานหลักฐาน เพื่อให้ตนพ้นผิดและพิสูจน์เพื่อที่จะให้เห็นว่าความจริงจำเลยมียาเสพติดดังกล่าว เพียงเพื่อเสพเท่านั้น ซึ่งศาลในประเทศไทยใช้ระบบกฎหมายในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาโดยใช้ระบบชีวิต ลอว์ในการค้นหาความจริงได้อย่างมีอิสระและเต็มที่ เพื่อที่จะได้ข้อเท็จจริงว่าจำเลยมีผิดหรือบริสุทธิ์หรือไม่ ซึ่งในระบบประมวลกฎหมายในภาคพื้นยุโรปในระบบชีวิต ลอว์ดังกล่าว จะไม่มีข้อสันนิษฐานทางกฎหมายที่เด็ดขาดในลักษณะคล้ายกับ พ.ร.บ. ยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มาตรา 15 วรรค สาม (2) แต่อย่างไรก็ตาม ในประเทศแถบยุโรปจะมีเพียงแต่ข้อสันนิษฐานทางกฎหมายที่ไม่เด็ดขาด โดยให้จำเลยมีโอกาสได้ต่อสู้พิสูจน์ความจริงโดยนำพยานหลักฐานมาสู่กระบวนการดำเนินคดีได้

เมื่อ พ.ร.บ. ยาเสพติดให้โทษ ฯลฯ ดังกล่าวมาแล้วนั้น เมื่อฝ่ายตุลาการศาลนำมาใช้ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดี ทำให้ศาลไม่สามารถค้นหาความจริงว่า ความจริงในข้อเท็จจริงเป็นอย่างไร จำเลย ครอบครองไว้เพื่อเสพหรือขายกันแน่ โดยศาลต้องวางเฉย โดยพิจารณาเพียงเมื่อโจทก์นำสืบ ครอบครองประกอบของการพิสูจน์ได้ว่า จำเลยมียาเสพติดในปริมาณดังกล่าวไว้ในครอบครอง ศาลก็พิจารณาตัดสินคดีไปตาม พ.ร.บ. ดังกล่าว โดยศาลไม่สามารถไต่สวนพยานหลักฐาน เพื่อหาข้อเท็จจริงได้เลย ทำให้ศาลในทางปฏิบัติไม่สามารถนำระบบการค้นหาข้อเท็จจริงมาใช้ได้เลย เมื่อมี พ.ร.บ. ยาเสพติดให้โทษที่มีข้อสันนิษฐานทางกฎหมายที่เด็ดขาด

นำมาใช้ดังกล่าว ทำให้เกิดความได้เปรียบเสียเปรียบในคดี ทำให้เกิดความเสียหายต่อความยุติธรรม ทำให้เกิดความผิดพลาด ผู้ที่มีเพียงยาเสพติดไว้เพื่อเสพ ควรนำไปบำบัดรักษา แต่ต้องถูกจำคุกโดยฐานมียาเสพติดไว้ครอบครองเพื่อจำหน่าย ทั้งที่บุคคลดังกล่าวนั้น เป็นผู้บริสุทธิ์ ไม่ได้จำหน่ายยาเสพติดแต่อย่างใด เมื่อทางปฏิบัติศาลไม่สามารถใช้หลักการค้นหาข้อเท็จจริงได้อย่างเต็มที่ อย่างที่ประมวลกฎหมายได้วางหลักไว้จึงเกิดความผิดพลาดและเกิดความเสียหายต่อความยุติธรรมไปในที่สุด

4.6 ปัญหาหลักสันนิษฐานเด็ดขาดตามกฎหมายในคดีอาญา ตามมาตรา 15 วรรคสาม (2)

4.6.1 ปัญหาด้านเหตุผลที่มีความสมเหตุสมผล และความเหมาะสม รวมถึงความจำเป็นเพียงใดต่อการนำข้อสันนิษฐานที่เด็ดขาดของกฎหมายในคดีอาญามาใช้กับ พ.ร.บ. ยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มาตรา 15 วรรคสาม (2)

“ข้อสันนิษฐาน” (Presumption) เป็นหลักในทางกฎหมายลักษณะพยาน หลักฐาน ซึ่ง หมายถึง บทสันนิษฐานอันเป็นผลที่กฎหมายหรือศาลรับรู้ไว้เป็นเบื้องแรกว่า ความจริงเป็นอยู่เช่นไร¹⁵ โดยผลของการที่กฎหมายได้กำหนดข้อสันนิษฐานเอาไว้ก็คือ ช่วยลดการพิสูจน์ข้อเท็จจริงที่เป็นความคิดให้แก่คู่ความฝ่ายที่ได้รับประโยชน์ จากข้อสันนิษฐานเหลือเพียงการนำสืบข้อเท็จจริงที่เป็นเงื่อนไขของการสันนิษฐาน (Basic Fact) เท่านั้น¹⁶ และเมื่อคู่ความฝ่ายที่ได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐานสามารถสืบข้อเท็จจริงที่เป็นเงื่อนไขของการสันนิษฐานได้แล้ว ศาลก็จะฟังข้อเท็จจริงตามข้อสันนิษฐาน (Presumed Fact) และ ภาระการพิสูจน์ก็จะตกอยู่แก่คู่ความฝ่ายตรงข้ามทันที (Reverse Burden of Proof)

นอกจากนั้นแล้ว ข้อสันนิษฐานยังอาจแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ

1. ข้อสันนิษฐานตามข้อเท็จจริง (Presumption of Fact) เป็นข้อสันนิษฐานซึ่งไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นเรื่องที่ศาลใช้ดุลพินิจวินิจฉัยข้อเท็จจริงเฉพาะเรื่อง โดยอนุมานเอาจากข้อเท็จจริงที่ได้ความ

2. ข้อสันนิษฐานตามกฎหมาย (Presumption of Law) คือ ข้อสันนิษฐานที่มีกฎหมายบัญญัติขึ้น ผลแปรการที่กฎหมายกำหนดข้อสันนิษฐานไว้ก็คือ ผ่อนผันให้คู่ความฝ่ายที่ได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐาน นำสืบพยาน พิสูจน์ข้อเท็จจริงที่เป็นเงื่อนไขของการสันนิษฐานเท่านั้น เมื่อพิสูจน์ได้แล้ว ศาลจะสันนิษฐานว่าข้อเท็จจริงที่รับการสันนิษฐานเกิดขึ้นด้วย ดังนั้นการ

¹⁵ แอล คปลาตร์ และ วิจิตร ลulitanนท์, กฎหมายลักษณะพยานและจิตวิทยา. (กรุงเทพมหานคร : อักษรนิติ, 2475), น.185.

¹⁶ โกลพล อรัญรัตน์, เพ็งอ้าง, น. 85.

กำหนด ข้อสันนิษฐานโดยกฎหมาย จึงมีผลเป็นการแทรกแซงดุลพินิจของศาลในการประเมินสภาพแวดล้อม

และข้อสันนิษฐานตามกฎหมายยังแบ่งออกได้เป็น 2 ชนิดคือ

ก. ข้อสันนิษฐานไม่เด็ดขาด (Rebuttable Presumption) คือข้อสันนิษฐานที่กฎหมายเปิด โอกาสให้มีการนำสืบพยานโต้แย้งหรือหักล้างได้

ข. ข้อสันนิษฐานเด็ดขาด (Irre but Table Presumption) คือ ข้อสันนิษฐานซึ่งกฎหมายไม่เปิดโอกาสให้มีการนำสืบข้อเท็จจริง โต้แย้ง หรือ หักล้าง ข้อสันนิษฐานได้ ดังนั้น ถ้าคู่ความฝ่ายที่ได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐานสามารถพิสูจน์ข้อเท็จจริงอันเป็นเงื่อนไขในการได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐานได้ ศาลก็จะรับฟังข้อเท็จจริงเป็นยุติตามข้อสันนิษฐานนั้นทันที

เมื่อเราพิจารณาว่าเหตุที่ฝ่ายนิติบัญญัติจำเป็นต้องสร้าง “ข้อสันนิษฐาน” (Presumption) ก็มีหลายปัจจัยด้วยกัน แต่มีปัจจัยที่สำคัญอีกปัจจัยหนึ่งก็คือ “ข้อสันนิษฐาน” นั้น ถูกบัญญัติขึ้นมาเพื่อเป็นเครื่องมือช่วยลดความยากลำบากของเจ้าหน้าที่ฝ่ายบริหารในการพิสูจน์ความผิดและข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิดนั้นอยู่ในความรู้เห็นของจำเลยเป็นส่วนใหญ่ โอกาสที่ฝ่ายเจ้าหน้าที่บ้านเมืองจะได้พยานหลักฐานจากฝ่ายจำเลยนั้นเป็นไปได้ยาก จึงเป็นเหตุให้ฝ่ายนิติบัญญัติมีความจำเป็นต้องบัญญัติข้อสันนิษฐานขึ้นมา

เมื่อมีข้อสันนิษฐานของกฎหมายที่เด็ดขาดในคดีอาญาขึ้นมาใช้เกี่ยวกับ พ.ร.บ. ยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มาตรา 15 วรรคสาม (2) โดยมีการบัญญัติในด้านที่ว่า เมื่อผู้ครอบครองยาเสพติดประเภท 1 ที่กำหนดชนิดยาเสพติดและสารเสพติดให้โทษประเภทที่ 1 ไว้แล้ว ว่าถ้าผู้ใด ครอบครองยาเสพติดในน้ำหนักหรือมีประมาณตามที่กฎหมายกำหนดไว้ขึ้นไป ให้ถือว่าผู้นั้น ครอบครองเสพติดไว้เพื่อจำหน่ายในความเป็นจริงแล้ว การที่เจ้าหน้าที่ของรัฐเจ้าหน้าที่ตำรวจจะสืบสวน สอบสวน หาแหล่งผู้ค้ายาเสพติดนั้น ไม่ใช่เรื่องความยากลำบากที่เจ้าหน้าที่จะต้องหาบุคคล นั้นและพยานหลักฐานของกลางจนยากเกินไปนัก แม้ว่าพยานของกลางกันได้แก่ ยาเสพติดต่าง ๆ จะอยู่ในความรู้เห็นของจำเลย แต่การที่เจ้าหน้าที่ตำรวจจะทำการสืบสวน สอบสวน หาข่าวและ จับกุมผู้ค้ามาดำเนินคดีนั้น ไม่ยากลำบากจนเกินไป แต่ฝ่ายนิติบัญญัติกลับสร้างข้อสันนิษฐานที่เด็ดขาดในทางคดีอาญาขึ้นมาขึ้น ผู้เขียนเห็นว่ายังไม่มีความจำเป็นและเหตุที่เพียงพอในการสร้าง ข้อสันนิษฐานทางกฎหมายที่เด็ดขาดขึ้นมาใช้กับ พ.ร.บ. ยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 ดังกล่าว เพราะถ้าหากฝ่ายรัฐสร้างข้อสันนิษฐานที่เด็ดขาดของกฎหมายในทางอาญาขึ้นมาเกินความจำเป็น และความเหมาะสม ผลกระทบประชาชนก็จะถูกสิทธิเสรีภาพมากขึ้น โอกาสที่คนบริสุทธิ์ จะถูกลงโทษก็มีมากขึ้น ทำให้เกิดความขัดแย้งมากขึ้นระหว่างประสิทธิภาพ

ในการควบคุม อาชญากรรมกับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้บริโภค¹⁷

และสิ่งที่ต้องพิจารณาในการบัญญัติข้อสันนิษฐานมาใช้จะเกิดความเป็นธรรมชาติ ความชอบธรรมก็ต่อเมื่อการบัญญัติข้อสันนิษฐานนั้น ความสัมพันธ์มีความสมเหตุสมผลของข้อสันนิษฐานในระหว่างข้อเท็จจริงที่ต้องการพิสูจน์กับข้อเท็จจริงที่เป็นเงื่อนไขของการสันนิษฐาน หมายถึง เมื่อมีข้อเท็จจริงที่เป็นเงื่อนไขแห่งการสันนิษฐานเกิดขึ้นแล้ว จะมีความเป็นไปได้มากกว่า (เป็นไปได้ไม่ไ้) ที่ข้อเท็จจริง ที่รับการสันนิษฐานจะเกิดขึ้น แต่เมื่อเราพิจารณาเกี่ยวกับปริมาณขั้นต่ำของสารเสพติดและน้ำหนักของยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มาตรา 15 วรรคสาม (2) แล้ว โดยใน มาตรา 15 วรรคสาม (2) กล่าวว่า “การผลิต นำเข้า ส่งออก หรือมีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติดให้โทษในประเภท 1 ตามปริมาณดังต่อไปนี้ ให้ถือว่าเป็นการผลิต นำเข้า ส่งออก หรือมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย

(2) แอมเฟตามีน หรืออนุพันธ์แอมเฟตามีน มีปริมาณคำนวณเป็นสารบริสุทธิ์ตั้งแต่สามร้อยเจ็ดสิบห้ามิลลิกรัมขึ้นไป หรือมียาเสพติดที่มีสารดังกล่าวผสมอยู่จำนวนสิบห้าหน่วยการใช้ขึ้นไป หรือมีน้ำหนักสุทธิตั้งแต่หนึ่งจุดห้ากรัมขึ้นไป

เราจะเห็นได้ว่า แอมเฟตามีน หรืออนุพันธ์แอมเฟตามีน ปริมาณเป็นสารบริสุทธิ์ 375 มิลลิกรัม ซึ่งจำนวนสารเสพติดบริสุทธิ์ถือว่าน้อยมาก เพราะคนที่เสพยาบ้า หรือแอมเฟตามีน หรืออนุพันธ์แอมเฟตามีน ย่อมหาซื้อมาเพื่อเสพไว้ในจำนวนดังกล่าว หรือถ้าผู้ที่ต้องการเสพยาบ้าซื้อหน้าที่มีเมทแอมเฟตามีน จำนวน 10-15 เม็ด ปริมาณสารเสพติดที่เป็นสารบริสุทธิ์ก็เกิน 375 มิลลิกรัมแล้ว หรือเมทแอมเฟตามีนชนิดผลึก (ยาไอซ์) ก็หาซื้อเพื่อเสพได้ซึ่งการที่กฎหมายกำหนดสารบริสุทธิ์จำพวกนี้ไว้ค่อนข้างต่ำ ทำให้การลงโทษผิดพลาด กระทำกรอุกฤษฏ์ผิดพลาด เพราะถ้าพึงมีไว้เพื่อเสพในปริมาณขั้นต่ำที่กฎหมายได้กำหนดไว้ก็ต้องรับโทษจากผู้เสพยา เป็นผู้ที่มียาเสพติดครอบครองไว้เพื่อจำหน่ายที่มีอัตราโทษสูงกว่า มียาเสพติดครอบครองไว้เพื่อเสพ และเมื่อกฎหมายกำหนดโดยเป็นข้อสันนิษฐานของกฎหมายที่เด็ดขาดในคดีอาญาเสียแล้ว จำเลยผู้เสพไม่สามารถยกข้อต่อสู้พยานหลักฐานได้โดยที่ตนเป็นเพียงผู้เสพไม่ใช่ผู้จำหน่าย ส่วนศาลก็ถูกข้อกำหนดสันนิษฐานของกฎหมายที่เด็ดขาดย่อมแทรกแซงดุลพินิจของศาลในการรับฟังพยานหลักฐาน ศาลก็ต้องยึดถือตามข้อสันนิษฐานของกฎหมายนั้น

ดังนั้น เมื่อมีข้อเท็จจริงที่เป็นเงื่อนไขแห่งการสันนิษฐาน (Basic Fact) แต่ยังคงมีความเสี่ยงที่ข้อเท็จจริงที่ได้รับการสันนิษฐานจะเกิดขึ้นหรือไม่ก็ได้ คือไม่มีความสัมพันธ์กันอย่างสมเหตุสมผล คือ ในปริมาณขั้นต่ำของสารเสพติด หรือน้ำหนักสุทธิของสารเสพติดที่กฎหมาย

¹⁷ เข็มชัย ชูติวงศ์, “ความชอบธรรมของการกำหนดข้อสันนิษฐานตามกฎหมายในคดีอาญา,” วารสารอัยการ เล่ม 12,ปีที่ 132-136,น.25(-2535)

สร้างข้อสันนิษฐานว่ามีจำนวนแอมเฟตามีน 375 มิลลิกรัม หรือยาเสพติด 15 หน่วยการใช้หรือมีน้ำหนักสุทธิ 1.5 กรัมขึ้นไป ให้ถือว่ามิใช่ครอบครองเพื่อจำหน่ายนั้นคือ มีปริมาณที่กฎหมายกำหนดของสารเสพติดน้อยเกินไป บุคคลที่ต้องการเสพยา ย่อมหาซื้อมาได้ไม่ยาก แต่กฎหมายกลับสันนิษฐานอย่างที่ไม่เอนกไขแห่งการสันนิษฐาน แต่ยังมีความเสี่ยงมากที่ข้อเท็จจริงที่ได้รับการสันนิษฐานนั้น ย่อมยังไม่อาจจะเกิดขึ้นได้อย่างแน่แท้จึงเห็นได้ว่า ข้อสันนิษฐานของกฎหมายตาม พ.ร.บ. ยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มาตรา 15 วรรคสาม (2) ไม่สมเหตุสมผล ไม่มีความจำเป็น และยังส่งผลให้ประชาชนถูกละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานในคดีอาญามากขึ้น

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

ในช่วง 20 กว่าปีมานี้ สถานการณ์การแพร่ระบาดของยาเสพติดได้ทวีความรุนแรง ขยายวงกว้าง ยาเสพติดได้แพร่ระบาดไปสู่ผู้ใช้แรงงาน เยาวชน นักเรียน นักศึกษา รวมถึงชาวบ้าน และได้แพร่ระบาดอย่างรวดเร็วเข้าไปยังทุกพื้นที่ ทั้งที่รัฐบาลออกนโยบายปราบปราม เจ้าหน้าที่ ตำรวจก็ได้ทำการจับกุม สืบเสาะหาข้อมูลตลอดเวลา ทั้งภาครัฐ เอกชนต่าง ๆ ก็ได้รับแรงกดดันด้านการเสพ การจำหน่าย ยาเสพติดอยู่บ่อย ๆ แต่ปัญหายาเสพติดก็ยังคงแพร่กระจายเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะยาบ้า หรือเมทแอมเฟตามีน ยังได้รับความนิยมในการเสพจากทุกกลุ่ม ทั้งนักเรียน นักศึกษา และผู้ใช้แรงงาน รวมถึงชาวบ้านประชาชนทั่วไป กฎหมายยาเสพติดจึงต้องมีการแก้ไขเพิ่มเติมให้เหมาะสมอยู่บ่อย ๆ ทางรัฐ จึงได้ปรับปรุงกฎหมายดังกล่าว เพื่อให้การปราบปราม และควบคุมยาเสพติดเป็นไปโดยมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และเพื่อให้สอดคล้องกับอนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ ซึ่งประเทศไทยเราเป็นสมาชิก ทางรัฐจึงต้องตราพระราชบัญญัติ ผู้ค้ายาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 ขึ้น และได้มีการแก้ไขปรับปรุงเพิ่มเติมเรื่อยมา เป็น (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2545¹ โดยฝ่ายนิติบัญญัติเห็นว่า ควรมีข้อกำหนดสันนิษฐานที่เด็ดขาดของกฎหมายในทางอาญาต่อไป เพราะน่าจะช่วยลดการแพร่ระบาดของยาเสพติดได้ โดยเฉพาะการแพร่ระบาดของ เมทแอมเฟตามีน เพราะเมื่อมีข้อกำหนดสันนิษฐานที่เด็ดขาดแล้ว จะทำให้มีการจับกุมและดำเนินคดีผู้ที่มียาเสพติดไว้ในครอบครองที่มีปริมาณหรือน้ำหนักของยาเสพติดถึงเกณฑ์ที่กฎหมายใน พ.ร.บ. ดังกล่าว ฯลฯ กำหนดให้ถือว่า มีไว้ในครอบครอง ไว้เพื่อจำหน่ายได้ง่ายและสะดวกขึ้น โดยโจทก์เพียงแต่นำสืบให้เข้าหลักเกณฑ์ว่าจำเลยได้ครอบครองยาเสพติดตามข้อกำหนดสันนิษฐานที่เด็ดขาดก็เพียงพอแล้ว ที่ศาลจะลงโทษว่ามียาเสพติดครอบครองไว้เพื่อจำหน่าย ส่วนจำเลยหมด โอกาสนำพยานหลักฐานใด ๆ เข้าสืบแสดงความบริสุทธิ์ของตนในทุก ๆ

¹ รัชชัช ผดุงนิติ, (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 96 ตอนที่ 63 (ฉบับพิเศษ) ลงวันที่ 27 เมษายน 2522 และราชกิจจานุเบกษา เล่ม 119 ตอนที่ 96 ก ลงวันที่ 30 กันยายน 2545) จาก ยาเสพติดตามกฎหมายใหม่ พ.ศ. 2545 คำพิพากษาศาลฎีกาศึกษาเสพติด. (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติรัฐ จำหน่ายโดย บริษัท ธนบรรณ ปิ่นเกล้า จำกัด, 2545), น. 284 - 286.

กรณี และทำให้ง่ายต่อการยึดทรัพย์จำเลย เมื่อจำเลยมีความผิดในข้อหาเมียเสพติดไว้ในครอบครอง เพื่อจำหน่าย เป็นการตัดวงจรการค้าการแพร่กระจายของยาเสพติดในอีกทางหนึ่งด้วย²

แต่การออกกฎหมาย พ.ร.บ. ยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มาตรา 15 วรรคสาม (2) เกี่ยวกับข้อกำหนดสันนิษฐานที่เด็ดขาดก่อให้เกิดปัญหาผลกระทบต่อผู้บริโภค ต่อความเป็นธรรม ในลักษณะที่เมื่อมีผู้ครอบครองยาเสพติดที่มีสารเสพติดในปริมาณน้ำหนักถึงเกณฑ์ที่กฎหมายใน พ.ร.บ. นี้กำหนดผู้นั้น แม้มีไว้เพื่อเสพเพียงอย่างเดียว แต่ข้อสันนิษฐานตามกฎหมาย พ.ร.บ. นี้ให้ ถือว่าผู้ที่มีครอบครองยาเสพติดเพื่อเสพอย่างเดียวนั้น ให้ถือว่ามีไว้ครอบครองเพื่อจำหน่ายด้วย อัตราโทษจึงได้รับการลงโทษสูงกว่าการมียาเสพติดครอบครองไว้เพื่อเสพ ข้อสันนิษฐานตามกฎหมายที่เด็ดขาดตาม พ.ร.บ. ยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 ดังกล่าวนี ส่งผลกระทบต่อสังคมต่อ ผู้บริโภค และขัดต่อหลักการต่าง ๆ ในทางกฎหมายอันได้แก่

1. ข้อสันนิษฐานเด็ดขาดตาม พ.ร.บ. ดังกล่าว ขัดต่อหลักความเป็นอิสระในการที่ศาล จะใช้ดุลพินิจในการรับฟังพยานหลักฐานในการพิจารณาและพิพากษาคดี กล่าวคือ ตาม รัฐธรรมนูญ ของไทยเราได้มีหลักการพื้นฐานว่าด้วยความเป็นอิสระของผู้พิพากษาในการพิจารณา พิพากษาคดี โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 197 วรรคสอง บัญญัติว่า

“ผู้พิพากษา และตุลาการมีอิสระในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีให้เป็นไปโดยถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม ตามรัฐธรรมนูญ และกฎหมาย”

จะเห็นได้ว่า ในการทำหน้าที่ในทางอรรถคดีของผู้พิพากษา ผู้พิพากษาไม่อยู่ในอาณัติ ของบุคคลหรือองค์กรใด ๆ ทั้งสิ้น

และเมื่อได้พิจารณาคูหลักประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในมาตรา 277 ได้ บัญญัติเอาไว้ว่า

“ให้ศาลใช้ดุลพินิจวินิจฉัยชี้แจงชี้แจงน้ำหนักพยานหลักฐานทั้งปวง อย่าพิพากษาลงโทษ จนกว่าจะแน่ใจว่ามีการกระทำผิดจริง และจำเลยเป็นผู้กระทำผิดนั้น”

จากหลัก ป.วิ.อ. มาตรา 227 แสดงให้เห็นได้ว่า ศาลมีหลักความเป็นอิสระในการ ชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน โดยในการชั่งน้ำหนักรับฟังพยานหลักฐานนั้น ศาลมีหน้าที่ต้องกระทำ³ เอง และรวมทั้ง ป.วิ.อ. มาตรา 226 ก็ให้อำนาจศาลมีอิสระในการรับฟังพยานหลักฐานได้ทุกชนิด ดังที่ มาตรา 226 บัญญัติว่า พยานวัตถุ พยานเอกสาร หรือพยานบุคคล ซึ่งน่าจะพิสูจน์ได้ว่าจำเลยมี ผิด หรือบริสุทธ์ ให้อ้างเป็นพยานหลักฐานได้

² เพิ่งอ้าง.

³ คณิต ฅ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, พิมพ์ครั้งที่ 8 (กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน, ม.ป.ป.),

แต่เมื่อเราพิจารณาถึงการที่ฝ่ายนิติบัญญัติ ได้บัญญัติกฎหมาย พ.ร.บ. ยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มาตรา 15 วรรคสาม (2) ที่กล่าวว่า ผู้ใดมีไว้ครอบครองซึ่งยาเสพติดให้โทษประเภทที่ 1 อันได้แก่ เมื่อแอมเฟตามีน หรืออนุพันธ์เมทแอมเฟตามีน มีปริมาณคำนวณเป็นสารบริสุทธิ์ตั้งแต่ 375 มิลลิกรัมขึ้นไป หรือมีสารดังกล่าวผสม 15 หน่วยการใช้ขึ้นไป หรือมีน้ำหนักตั้งแต่ 15 กรัมขึ้นไป ให้ถือว่ามามีไว้ครอบครองเพื่อจำหน่าย

เป็นการที่ฝ่ายนิติบัญญัติได้บัญญัติกฎหมาย พ.ร.บ. ยาเสพติดให้โทษ เข้ามาแทรกแซงจำกัดดุลพินิจของศาล โดยมีคดีเกี่ยวกับกรณีที่จำเลยมีเมทแอมเฟตามีน (ยาบ้า) มีไว้ครอบครอง เพื่อเสพ แต่มีปริมาณสารบริสุทธิ์ของยาเสพติดดังกล่าว หรือมีน้ำหนักถึงปริมาณที่ พ.ร.บ. ยาเสพติดให้โทษดังกล่าวกำหนดไว้ว่า ให้ถือว่ามามีไว้ครอบครองเพื่อจำหน่ายนั้น แม้ในความเป็นจริง จำเลยจะครอบครองไว้เพื่อเสพเพียงอย่างเดียว ศาลไม่สามารถค้นหาความจริง โดยการสืบพยานตาม ป.วิ.อ. มาตรา 229⁴ ศาลไม่สามารถสืบพยานเพิ่มเติมตามมาตรา 228⁵ ศาลไม่สามารถใช้ดุลพินิจซึ่งชั่งน้ำหนักรับฟังพยานหลักฐานให้แน่ใจว่าจำเลยกระทำความผิด โดยมียาเสพติดไว้ครอบครองเพื่อจำหน่าย ได้เลยอีกตั้งศาลไม่สามารถที่จะมีอิสระในการพิจารณาพิพากษาคดีให้เป็นไปโดยถูกต้องและเป็นธรรมต่อจำเลย ตามรัฐธรรมนูญมาตรา 197⁶ วรรคสอง ให้อำนาจไว้ได้เลย เมื่อศาลไม่สามารถที่จะมีอิสระในการชั่งน้ำหนักรับฟังพยานหลักฐานตามรัฐธรรมนูญ ตามหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในการที่ศาลจะค้นหาความจริงว่าเป็นอย่างไร ว่าข้อเท็จจริงที่จำเลยกระทำผิดต่อบทบัญญัติของกฎหมายอย่างไร อันเนื่องจากฝ่ายนิติบัญญัติ ได้บัญญัติกฎหมายในที่นี้คือ พ.ร.บ. ยาเสพติดให้โทษมาแทรกแซง จำกัดความเป็นอิสระในการที่ศาลจะใช้ดุลพินิจรับฟังข้อเท็จจริงพยานหลักฐานต่าง ๆ ผลกระทบย่อมตกแก่จำเลย ทำให้ได้รับโทษสูงขึ้น ในสิ่งที่ตนไม่ได้กระทำในที่นี้คือ ไม่ได้มียาเสพติดไว้ครอบครองเพื่อจำหน่ายแต่อย่างใด ผลเสียหายก็จะเกิดการละเมิดสิทธิ เสรีภาพ เกิดความเสียหายต่อสังคมส่วนรวม

2. บทบัญญัติของ พ.ร.บ. ยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มาตรา 15 วรรคสาม (2) ขัดต่อหลักนิติธรรม

ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2522 ได้ให้ความหมายว่า “นิติธรรม” คือ “หลักพื้นฐานแห่งกฎหมาย”

หลักนิติธรรม หรือ Rule of Law เป็นหลักการในการปกครอง รัฐหรือประเทศด้วยกฎหมายที่เป็นธรรม ตามหลักการแบ่งแยกอำนาจ หลักการ มีกฎหมายที่ดี และหลักความชอบด้วย

⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 229.

⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 228.

⁶ รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550, มาตรา 197 วรรคสอง

กฎหมายของการกระทำทางปกครอง โดยที่กระบวนการยุติธรรมเป็นสาระสำคัญของการปกครอง ในระบอบประชาธิปไตย ภายใต้หลักนิติธรรม ตามกระบวนการและขั้นตอนทางกฎหมาย (Due Process of Law)⁷

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้บัญญัติเกี่ยวกับหลักนิติธรรม ไว้ในมาตรา 3 วรรคสองว่า “การปฏิบัติหน้าที่ของรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล รวมทั้งองค์กรตามรัฐธรรมนูญ และหน่วยงานของรัฐ ต้องเป็นไปตามหลักนิติธรรม

เมื่อพิจารณาหลักนิติรัฐ และนิติธรรมแล้ว บ้านเมืองต้องปกครองโดยกฎหมาย และกฎหมายที่ใช้ปกครองต้องเป็นกฎหมายที่ดีและมีความเป็นธรรม ซึ่งกฎหมายที่ดีนั้น คือกฎหมายที่ไม่ขัดต่อหลักนิติรัฐ นิติธรรม และกฎหมายนั้นต้องให้ความคุ้มครองสิทธิ และเสรีภาพของประชาชน ตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติรับรองไว้ หากกฎหมายฉบับใดไปขัดต่อหลักนิติธรรมที่รัฐธรรมนูญได้รับรองไว้ กฎหมายนั้นต้องแก้ไขและทำการปรับปรุง

เมื่อดูบทบัญญัติของ พ.ร.บ. ยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มาตรา 15 วรรคสาม (2) แล้ว ในกรณีที่ผู้ใดมีเมทแอมเฟตามีน หรืออนุพันธ์นั้น หรือมีสารบริสุทธิ์ตั้งแต่ 375 มิลลิกรัมขึ้นไป หรือมียาเสพติดดังกล่าวผสม 15 หน่วย หรือน้ำหนัก 1.5 กรัมขึ้นไป พระราชบัญญัติดังกล่าวนี้ ได้มีข้อสันนิษฐานตามกฎหมายไว้เด็ดขาดว่า ให้ถือว่า ผลิต นำเข้า ส่งออก หรือมีไว้ในครอบครอง เพื่อจำหน่าย โดยไม่เปิดโอกาสให้จำเลยแสดงความบริสุทธิ์ของตัวเองโดยการนำพยานหลักฐานเข้าสู้ ตามกระบวนการยุติธรรม ทั้งศาลก็ไม่สามารถมีอิสระในการที่จะเปิดโอกาสรับฟังพยานหลักฐาน จากจำเลยได้ เพราะ พ.ร.บ. ยาเสพติดให้โทษดังกล่าวให้ถือว่า ผู้ที่มียาเสพติดประเภทดังกล่าวถ้ามี ปริมาณตามกำหนดขั้นต่ำที่พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษกำหนดเอาไว้แล้ว ให้ถือว่า มีไว้ ครอบครองเพื่อจำหน่าย โดยโจทก์ยังไม่พิสูจน์ถึงการทำความผิดที่แท้จริงของจำเลย เช่น ไม่สืบพยานหลักฐานให้ศาลเห็นว่า จำเลยกระทำการในลักษณะจำหน่ายยาเสพติด หรือเตรียมการใน การจะจำหน่ายยาเสพติดอย่างไร เพียงโจทก์พิสูจน์ว่าจำเลยมียาเสพติดประเภท 1 ไว้ครอบครอง โดยมีปริมาณยาเสพติดที่กฎหมายกำหนดก็เป็นการเพียงพอแล้ว ส่วนจำเลยตามหลักกฎหมาย จำเลยควรมีโอกาสพิสูจน์ต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ ตามสิทธิ เสรีภาพ ตามขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมตามกฎหมายที่จำเลยมีโอกาสดำเนินการต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ อีกทั้งหลักสันนิษฐานเด็ดขาดทางกฎหมายของ พ.ร.บ. ยาเสพติดให้โทษดังกล่าวยังไม่มีความเหมาะสม ยังไม่ มีความจำเป็น เพราะข้อสันนิษฐานเด็ดขาดทางกฎหมายใน พ.ร.บ. ยาเสพติดให้โทษ มาตรา 15 ดังกล่าว โดยข้อเท็จจริง ค้นเป็นเงื่อนไขของข้อสันนิษฐาน (Basic Fact) กับข้อเท็จจริงที่ได้รับ

⁷ หนังสือนิติรัฐ นิติธรรม ฉบับประชาชน ของคณะกรรมการว่าด้วยการส่งเสริมหลักนิติธรรมแห่งชาติ สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. น. 14.

การสันนิษฐาน (Presumed Fact) 'ไม่มีความเกาะเกี่ยวหรือเชื่อมโยง หรือมีความสัมพันธ์กันอย่างสมเหตุสมผลกันแต่อย่างใด เพราะเมทแอมเฟตามีน หรือยาบ้า จำนวน 375 mg หรือ 15 หน่วย หรือมีน้ำหนัก 1.5g ขึ้นไปนั้น เป็นปริมาณที่กฎหมายใน พ.ร.บ. ยาเสพติดดังกล่าวกำหนดปริมาณขั้นต่ำของผู้ที่มีไว้ครอบครอง ปริมาณไม่สูงมากนัก แม้ผู้ที่เสพยาเพียงอย่างเดียว สามารถหาซื้อไว้ครอบครองเพื่อเสพในปริมาณขั้นต่ำที่กฎหมายกำหนดไว้ครอบครองเพื่อจำหน่าย เช่น ยาบ้า 10-15 เม็ด ก็เป็นสารบริสุทธิ์เมื่อคำนวณแล้วเท่ากับ 375 มิลลิกรัมขึ้นไปแล้ว หรือจำนวน 15 หน่วย การใช้งานขึ้นไปแล้ว ยาบ้า 10-15 เม็ด เพียงไม่กี่พันบาท ผู้ที่ติดยาบ้าสามารถมีทุนทรัพย์ที่จะซื้อมาเสพ โดยไม่ยากนัก อีกทั้งผู้เสพยาบ้าก็เสพวันละหลายครั้ง ก็ย่อมจะซื้อไว้ในปริมาณที่ถึงหรือเกินกว่าที่ กฎหมายกำหนดไว้ 375 มิลลิกรัม หรือ 15 หน่วย หรือ 1-5 กรัมเสียอีก และเมื่อมีผู้กระทำความผิดกฎหมายโดยเสพยาบ้า มีมาตรการทางกฎหมายให้นำผู้ป่วยที่ติดยาบ้าไปบำบัดรักษาให้หาย แต่กฎหมายใน พ.ร.บ. ยาเสพติดให้โทษ มาตรา 15 วรรคสาม (2) กลับให้สันนิษฐานเด็ดขาดว่า มียาเสพติดประเภท 1 ดังกล่าว ไว้ครอบครองโดยให้ถือว่า มีไว้ครอบครองเพื่อจำหน่ายอันเป็นเหตุให้ผู้ซึ่งเพียงติดยาเสพติด โดยมียาเสพติดประเภท 1 ไว้เพื่อเสพอย่างเดียว จำต้องรับโทษที่สูงขึ้น เท่ากับผู้ที่มียาเสพติดประเภท 1 ไว้เพื่อจำหน่าย พ.ร.บ. ยาเสพติดให้โทษ มาตรา 15 ดังกล่าว จึงขัดต่อหลักความได้สัดส่วน ขัดต่อความสมมูล⁸ หมายความว่า จำนวนโทษที่ลง ต้องสัมพันธ์กับความหนักเบาของความผิด และถือว่าการลงโทษให้ส่วนศักดิ์กับการกระทำความผิด และศาลจะต้องลงโทษหนักเบาให้ได้สัดส่วนกับความชั่วของผู้กระทำ มีความชั่ววาก็ลงโทษหนักขึ้น คนที่มีความชั่วน้อยก็ลงโทษน้อย การลงโทษจึงต้องลงโทษให้เหมาะสมกับตัวผู้กระทำความผิดเป็นคน ๆ ไป (Individualisation of Punishment) แต่ พ.ร.บ. ยาเสพติดให้โทษ 2522 มาตรา 15 วรรคสาม (2) ถ้ามียาเสพติดเพียงไม่มาก 375 มิลลิกรัม หรือ 15 หน่วย ผู้นั้นจะมีไว้ครอบครองเพื่อเสพอย่างเดียว ตามปกติถือว่าเป็นผู้ป่วยแต่ พ.ร.บ. ยาเสพติดให้โทษ 2522 ดังกล่าวนี ให้ถือว่าผู้ที่มีแม้จะมีไว้เพื่อเสพอย่างเดียวก็เป็นผู้มียาเสพติดครอบครองไว้เพื่อจำหน่าย โทษย่อมสูงขึ้น ทั้ง ๆ ที่เสพไม่ได้มีเจตนาชั่วร้าย จำหน่ายยาเสพติดแก่ผู้ใดเลย ไม่ได้ไปก่อภัยร้ายแรง ทำลายสังคมเลย แต่เขากลับได้รับโทษที่สูง เกินการกระทำความผิดของเขา การลงโทษสูงไม่ได้สัดส่วนกับความผิด จึงส่งผลเสียหายต่อสังคม กระทบกระเทือนต่อสิทธิเสรีภาพของผู้บริสุทธิ์ จึงขัดต่อหลักนิติธรรม Rule of Law ตามรัฐธรรมนูญ

ดังนั้น กฎหมาย พ.ร.บ. ยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2545 มาตรา 15 วรรคสาม (2) ที่ฝ่ายนิติบัญญัติ บัญญัติ บัญญัติกฎหมายดังกล่าวขึ้นมาบังคับใช้นั้น พ.ร.บ. ยาเสพติดให้โทษไปกระทบสิทธิเสรีภาพของประชาชน ขาดความมีเหตุผล และขาดความชอบธรรม กฎหมาย พ.ร.บ. ยาเสพติดให้

⁸ หยุด แสงฤทธิ์, หลักกฎหมายอาญาภาคทั่วไป, พิมพ์ครั้งที่ 13 (ม.ป.ท. : ม.ป.พ., 2516), น.403.

โทษ พ.ศ. 2545 มาตรา 15 วรรคสาม (2) จึงขัดต่อหลักนิติธรรม Rule of Law อันเป็นหลักการพื้นฐานแห่งกฎหมาย ที่กฎหมายต้องมีความชอบธรรม และเป็นธรรม มุ่งคุ้มครองประโยชน์ต่อส่วนรวม

3. พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มาตรา 15 วรรคสาม (2) ขัดต่อรัฐธรรมนูญที่ว่าด้วยเรื่องเกี่ยวกับบทสันนิษฐานความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหาหรือจำเลย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 39 วรรคสอง บัญญัติว่า “ใน คดีอาญาต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่า ผู้ต้องหา หรือจำเลย ไม่มีความผิด”

วรรคสาม ก่อนมีคำพิพากษา อันถึงที่สุด แสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดไม่ได้

การที่บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญในมาตรา 39 วรรคสอง ให้สันนิษฐานว่าบุคคลทุกคนเป็นผู้บริสุทธิ์ตามรัฐธรรมนูญ เพราะในคดีอาญานั้น ผู้ที่ถูกลงโทษจะถูกบังคับเข้ากับเนื้อตัวร่างกาย ไม่มีสิทธิเสรีภาพ เช่น ถูกกักขัง ถูกจำคุก ขาดซึ่งอิสรภาพ ต้องถูกควบคุมตัว ผู้ที่ได้รับโทษทางอาญา จึงมีความทุกข์ ขาดซึ่งอิสรภาพ เสรีภาพ มีความทรมาน มีหน้าซำในทางความผิดบางคดี จำเลยต้องถูกจำคุกเป็นเวลาหลาย ๆ ปี รัฐธรรมนูญ มาตรา 39 วรรคสอง จึงได้ตระหนักว่าการที่บุคคลใดที่เป็นผู้บริสุทธิ์ ไม่ได้กระทำความผิดในทางอาญาตามบทบัญญัติ ในทางอาญาของมาตรานั้น ๆ แล้ว แต่เกิดความผิดพลาดในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาแล้ว ผู้บริสุทธิ์ที่ตกเป็นจำเลย และได้รับโทษในสิ่งที่ตนไม่ได้กระทำความผิดกฎหมายนั้นในทางอาญาแล้วได้เข้าไปอยู่ในเรือนจำ ต้องถูกควบคุมตัว ขาดซึ่งอิสรภาพ เสรีภาพ ทำให้ได้รับความทุกข์ทรมานทั้งทางร่างกาย และจิตใจ ยากที่จะเยียวยาแก้ไขกลับมาได้ นานาประเทศจึงได้ตระหนักให้ความสำคัญ ใส่ใจกับเรื่องสิทธิ เสรีภาพ ในชีวิต ร่างกาย ของผู้ที่ บริสุทธิ์ เพื่อไม่ให้เกิดความผิดพลาดและเป็นเหตุให้ผู้บริสุทธิ์ต้องได้รับโทษทางอาญา จึงต้องสันนิษฐานว่า “ในคดีอาญาผู้ต้องหา หรือจำเลยไม่มีความผิด”

โดยโจทก์จะต้องพิสูจน์นำพยานหลักฐานมาแสดง โดยเปิดเผยว่ามีการกระทำความผิด และจำเลยผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้กระทำความผิด ส่วนจำเลยกฎหมายให้จำเลยมีสิทธิต่อสู้คดีอาญาได้อย่างเต็มที่ มีสิทธินำพยานหลักฐานทั้งหลายที่จำเป็นมาใช้ในการต่อสู้คดี ส่วนศาลจะพิจารณาพิพากษา ลงโทษจำเลยได้ ศาลจะต้องเชื่อจากการรับฟังพยานหลักฐานของทั้งสองฝ่ายจนถึงระดับปราศจากข้อสงสัยว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดจริง ส่วนจำเลยถ้าพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนโดยทำให้ศาลเห็นว่าข้อกล่าวหายังมีเหตุที่ศาลควรสงสัยก็เพียงพอสำหรับการที่ศาลจะยกฟ้องจำเลย

พ.ร.บ. ยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มาตรา 15 วรรคสาม (2) ถ้ามีจำนวนยาเสพติดถึงปริมาณที่กฎหมายกำหนดเกณฑ์ไว้ เช่น ไม่ว่าผู้ที่มียาเสพติดไว้ครอบครองเพียงเพื่อเสพอย่าง

เดียวกับที่ตาม พ.ร.บ. ยาเสพติดดังกล่าวได้สันนิษฐานในข้อกฎหมายไว้โดยเด็ดขาดว่า ให้ถือว่าผู้นั้นมี ยาเสพติด ครอบครองไว้เพื่อจำหน่าย ทำให้ผู้นั้นได้รับโทษสูงขึ้น โดยโจทก์เพียงนำสืบให้เข้าข้อ สันนิษฐาน ทางกฎหมายว่าจำเลยมียาเสพติดไว้ครอบครองจำนวนที่กฎหมายให้ถือว่ามิไว้จำหน่าย ก็เพียงพอแล้ว โดยโจทก์ไม่ต้องไปสืบถึงข้อเท็จจริงว่าจำเลยมียาเสพติดไว้เสพหรือจำหน่าย ศาลก็ ไม่สามารถ เปิดโอกาสให้จำเลยโต้แย้ง พิสูจน์ความจริง โดยนำพยานหลักฐานมาสืบได้เลย พ.ร.บ. ยาเสพติด ดังกล่าวได้จำกัดการรับฟังพยานหลักฐานของศาล ศาลไม่สามารถค้นหาความจริงได้ เพราะมีข้อ สันนิษฐานทางกฎหมายเด็ดขาดมาจำกัดดุลพินิจการรับฟังพยานหลักฐานของศาล และ จำเลย ไม่ สามารถนำสืบแสดงพยานหลักฐานของตน เพราะข้อสันนิษฐานไม่เปิดโอกาสให้จำเลย พิสูจน์ความจริง บริสุทธิในการกระทำของตนได้เลย บทบัญญัติของ พ.ร.บ. ยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มาตรา 15 วรรคสาม (2) จึงขัดต่อบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ มาตรา 39 วรรคสอง⁹ ในเรื่องข้อ สันนิษฐานที่ว่า ผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาเป็นผู้บริสุทธิ์ โดยข้อสันนิษฐานที่เด็ดขาดของ พ.ร.บ. ยาเสพติดดังกล่าว ทำให้จำเลยเสียเปรียบ โดยจำเลยไม่สามารถนำสืบพยานหลักฐาน พิสูจน์ ความจริงในข้อกล่าวหา และ แสดงความบริสุทธิ์ของตน อีกทั้งข้อสันนิษฐานเด็ดขาดของ พ.ร.บ. ยาเสพติดดังกล่าวในด้าน ปริมาณ จำนวน น้ำหนักของยาเสพติดนั้นยังขัดแย้งกัน ไม่มีความสัมพันธ์ ระหว่างข้อเท็จจริง พื้นฐานที่เป็นเงื่อนไขของข้อสันนิษฐานกับข้อเท็จจริงที่เป็นการกระทำความผิด ตามกฎหมาย สันนิษฐาน เช่น ยาเสพติดประเภทแอมเฟตามีน หรือยาบ้า เมื่อผู้เสพมียาบ้าไว้เสพ เพียง 10-15 เม็ด ก็มียาบ้าประเภทเมทแอมเฟตามีน จำนวน 15 หน่วยการใช้งานแล้ว บทสันนิษฐาน ทางกฎหมายให้ ถือว่าผู้นั้นมียาเสพติดประเภทที่ 1 ครอบครองไว้เพื่อจำหน่ายจะต้องได้รับโทษที่ สูงขึ้น ทั้ง ๆ ที่ใน ปัจจุบันยาบ้า (เมทแอมเฟตามีน) จำนวน 15 เม็ด หรือ 15 หน่วยการใช้งาน ผู้ที่คิด ยาเสพติด ย่อมมีทุนทรัพย์เพื่อซื้อยาบ้ามาไว้เสพได้คราวละ 10-20 เม็ด ซึ่งเป็นราคาที่ไม่สูง จนเกินไป กลุ่มผู้ใช้ แรงงาน นักเรียน นักศึกษา สามารถมีทุนทรัพย์ที่จะซื้ออย่างไม่ยากนัก

ดังนั้น พ.ร.บ. ยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มาตรา 15 วรรคสาม (2) ขัดต่อหลัก สันนิษฐานความเป็นผู้บริสุทธิ์ของบุคคล ตามรัฐธรรมนูญมาตรา 39 ที่ว่า ในคดีอาญาต้อง สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิดเพราะใน พ.ร.บ. ยาเสพติดที่กล่าวมานี้ โจทก์ ไม่จำเป็นต้องพิสูจน์ว่าจำเลยมียาบ้าครอบครองไว้เพื่อเสพ หรือเพื่อจำหน่ายจริงในกรณีที่จำเลยมียาบ้า (แอมเฟตามีน) 15 เม็ด หรือ 15 หน่วย หรือ 375 มิลลิกรัม :ซึ่งเป็นจำนวนยาเสพติดเพียงน้อยนิด จำเลยก็ย่อมได้รับโทษตามกฎหมายในฐานะมียาบ้าไว้ครอบครองเพื่อจำหน่าย โดยที่จำเลยไม่มี โอกาสแสดงพยานหลักฐาน แสดงความ บริสุทธิของตน ย่อมส่งผลกระทบต่อประชาชนผู้บริสุทธิ์ ต้องถูกละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานในคดีอาญา ส่งผลให้ผู้บริสุทธิ์ต้องถูกลงโทษในความผิดที่เขาไม่ได้ กระทำ

⁹ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550, มาตรา 39 วรรคสอง

4. บทบัญญัติของพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มาตรา 15 วรรคสาม (2) ในข้อสันนิษฐานเด็ดขาดของกฎหมายดังกล่าว “ทำให้ผู้ถูกกล่าวหาตกเป็นกรรมในคดี” (Process subject/procedural object) “ขัดต่อหลักสิทธิมนุษยชน” (Human itatsprinzip/principle of human right)

ในการดำเนินคดีอาญาในปัจจุบัน “ผู้ถูกกล่าวหา” ไม่เป็นวัตถุแห่งการชักฟอกหรือเป็นกรรมในคดี (Process subject/Procedural Object) อีกต่อไป

แต่ผู้ถูกกล่าวหาเปลี่ยนเป็น “ประชาชนในคดี” (Process-subject/Procedural Object)¹⁰ การที่ผู้ถูกกล่าวหาเป็นประชาชนในคดี ก็คือการเป็นผู้ที่มีสิทธิต่าง ๆ ในคดี ตัวอย่างตามรัฐธรรมนูญ ปี 2540 ที่ให้สิทธิแก่จำเลย ตามมาตรา 40 ในรัฐธรรมนูญ ได้แก่ รัฐธรรมนูญมาตรา 40(7) “ในคดีอาญา ผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิได้รับการสอบสวน หรือการพิจารณาคดีที่ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม โอกาสในการต่อสู้คดีอย่างเพียงพอ การตรวจสอบ หรือได้รับทราบพยานหลักฐานตามสมควร การได้รับความช่วยเหลือในทางคดีจากทนายความและได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว”

บทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ “มาตรา 40(7)” แสดงถึงความเป็น “ประชาชนในคดี” (Process-Subject/Procedural) ของผู้ถูกกล่าวหา เป็นการคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพ ของผู้ถูกกล่าวหา รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย เช่น รัฐธรรมนูญปี 40 ปี 50 ได้รับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (Haman Dignity) มนุษย์ในที่นี้รวมตลอดถึงผู้ต้องหา หรือจำเลยด้วยการปฏิบัติกับผู้กระทำผิดต้องกระทำโดยละม่อม การใช้กำลังต้องเป็นข้อยกเว้น เช่น สิทธิของจำเลยที่จะได้รับการพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นธรรม ป.วิ.อ.ญ. มาตรา 8(4) เป็นการยืนยันสิทธิของจำเลยตามรัฐธรรมนูญ

สิทธิที่จะมีทนายความในทุกขั้นของการดำเนินคดีในศาลตามมาตรา 8(2) ของ ป.วิ.อ.ญ. นั้น เป็นการยืนยันการเป็นประชาชนในคดี (Process-Subject/Procedural Subject) ของจำเลย การใช้มาตรการต่าง ๆ ในการดำเนินคดีอาญาจะต้องมีหลักเกณฑ์ที่เป็นนิติรัฐ วิธีพิจารณาความอาญาที่ดีจะต้องมีความเป็น “เสรีนิยม” และต้องประกันสิทธิ เสรีภาพ ขั้นพื้นฐานของบุคคล ความเป็นเสรีนิยมนั้น จะมีการคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพต่าง ๆ มากขึ้น และมีการคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพ ของผู้ถูกกล่าวหาในการพิจารณาคดีอาญา โดยมีข้อสมมุติฐานว่า “ทุกคนเป็นผู้บริสุทธิ์” จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าผู้นั้น เป็นผู้กระทำความผิด” (Presumption of innocence) ทำให้บุคคลผู้ที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด ซึ่งแต่เดิมเป็นกรรมในคดี (Object)¹¹ ก็จะเปลี่ยนเป็นผู้ที่ได้รับการ

¹⁰ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. เพิ่งอ้าง, น. 134.

¹¹ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล, “บทสัมภาษณ์ความเห็นทางวิชาการ กระบวนการยุติธรรมทางอาญา : ประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมายกับการคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพของประชาชน กลุ่มงานพัฒนากฎหมาย

คุ้มครองโดยเป็นประธานในคดี (Subject) ดังนั้นวัตถุประสงค์ของการพิจารณาคดีอาญาจึงเพิ่มขึ้น จากเดิมที่ให้ค้นหาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษอย่างเดียว เพื่อให้มีวัตถุประสงค์เพิ่มขึ้นอีก เพื่อคุ้มครองสิทธิ และเสรีภาพส่วนบุคคล หรือผู้ต้องหาในคดี (Due process) เพื่อไม่ให้สิทธิของบุคคล ถูกล่วงละเมิดจากการใช้อำนาจตามกฎหมาย และควรมีทั้งการป้องกันและปราบปรามผู้กระทำความผิด และเพิ่มการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนควบคู่กันไป

เมื่อพิจารณาบทบัญญัติของ พ.ร.บ. ยาเสพติดให้โทษ 2522 มาตรา 15 วรรคสาม (2) ที่มี ข้อสันนิษฐานเด็ดขาดของกฎ ที่หากผู้ใดครอบครองเมทแอมเฟตามีน ที่มีสารบริสุทธิ์ หรือมียาเสพติด ดังกล่าวผสมอยู่ในปริมาณขั้นต่ำที่กฎหมายกำหนด เช่น 375 มิลลิกรัม 15 หน่วย หรือน้ำหนัก 1.5 กรัมขึ้นไป ให้ถือว่า ผู้ที่มียาเสพติดไว้เพื่อครอบครองดังกล่าว มีไว้ครอบครองเพื่อจำหน่าย (แม้ ในความเป็นจริงผู้นั้นจะมีไว้ครอบครองเพื่อเสพก็ตาม) จะเห็นว่าข้อสันนิษฐานเด็ดขาดของ พ.ร.บ. ยาเสพติดให้โทษดังกล่าว ทำให้ผู้ถูกกล่าวหาตกเป็น “กรรมในคดี” (Process subject/Procedural Object) เพราะบทบัญญัติของหลักสันนิษฐานเด็ดขาดตาม พ.ร.บ. ยาเสพติดให้ โทษ พ.ศ. 2522 มาตรา 15 วรรคสาม (2) ดังกล่าวไม่เปิดโอกาสให้จำเลยโต้แย้งข้อต่อสู้แสดง พยานหลักฐาน พิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนได้เลย สิทธิต่าง ๆ ที่จำเลยพึงมีสิทธิได้ตามกฎหมายนั้น จำเลยย่อมเสีย สิทธิดังกล่าวที่จะมีโอกาสแสดงความบริสุทธิ์ของตน จำเลยไม่มีโอกาสจะแม้ข้อ กล่าวหา โดยตาม รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 มาตรา 40(7) ที่ว่าในคดีอาญาจำเลยมีสิทธิได้รับการ สอบสวนหรือการ พิจารณาคดีที่ถูกต้อง รวดเร็ว เป็นธรรม โอกาสในการต่อสู้คดีอย่างเพียงพอ แต่จำเลยกลับถูก พิจารณาคดีอย่างไม่เป็นธรรม โอกาสที่จะต่อสู้ ได้แย้ง พิสูจน์ ความบริสุทธิ์ ในทางคดีไม่มีเลย ข้อ สันนิษฐานเด็ดขาดของ พ.ร.บ. ยาเสพติดให้โทษยังมองผู้ถูกกล่าวหาเป็นวัตถุ แห่งการชักฟอก หรือ เป็น “กรรมในคดี” ทั้ง ๆ ที่ตามหลักการในความเป็นจริงแล้ว ผู้ถูกกล่าวหา หรือ จำเลย เป็น “คน” เป็นประธานในคดี” เป็นส่วนหนึ่งของวิธีพิจารณาความอาญา กฎหมาย จึงควรให้สิทธิต่าง ๆ แก่ผู้ถูก กล่าวหา และควรเปิดโอกาสให้ผู้ถูกกล่าวหาสามารถต่อสู้คดีได้อย่าง เต็มที่ และ พ.ร.บ. ยาเสพติดให้ โทษดังกล่าว โดยการนำข้อสันนิษฐานที่เด็ดขาดมาใช้ทำให้การ ดำเนิน “กระบวนการพิจารณา” ดังกล่าว ยังขัดต่อหลัก “ยกประโยชน์แห่งความสงสัย” ขัดต่อ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 39 วรรคสอง ที่บัญญัติว่า “ในคดีอาญา ต้องสันนิษฐาน ไว้ก่อนว่า ผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มี ความผิด” เพราะเมื่อศาลไม่แน่ใจว่าจำเลยมียาเสพติดไว้ ครอบครองเพื่อจำหน่ายหรือไม่ เพราะใน บางคดีโจทก์เพียงนำสืบให้ศาลเห็นว่าจำเลย มียาเสพติด ในปริมาณขั้นต่ำที่กฎหมายกำหนดที่ให้ถือ ว่ามีไว้ครอบครองเพื่อจำหน่ายเท่านั้น แต่ไม่ได้นำสืบ พฤติการณ์ของจำเลยในข้อเท็จจริงว่าจำหน่าย อย่างไร ให้ใครตามหลักกระบวนการพิจารณาตามหลัก

กฎหมายอาญา ศาลก็จะไม่ลงโทษฐานมียาเสพติดไว้ครอบครองเพื่อจำหน่าย เพราะยังไม่มีข้อเท็จจริงที่เป็นพยานหลักฐานแน่ชัด แต่ศาลก็ต้องลงโทษฐานมียาเสพติดประเภทที่ 1 ครอบครองไว้เพื่อจำหน่ายเพราะมีข้อสันนิษฐานเด็ดขาดตาม กฎหมาย พ.ร.บ. ยาเสพติดให้โทษ 2522 มาตรา 15 วรรค 3(2) กำหนดไว้ชัดแจ้งอยู่ ศาลจึงไม่สามารถใช้หลักยกประโยชน์แห่งความสงสัย” ได้เลย และ พ.ร.บ. ยาเสพติดให้โทษ ฯลฯ ดังกล่าว ยังขัดต่อรัฐธรรมนูญที่สันนิษฐานว่า “ทุกคนเป็นผู้บริสุทธิ์” โดยกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามุ่ง ถึงการยกฟ้องผู้บริสุทธิ์ คือมุ่งคุ้มครองผู้บริสุทธิ์มากกว่าการลงโทษผู้ผิด¹² และ พ.ร.บ. ยาเสพติดให้ โทษ 2522 มาตรา 15 วรรค 3(2) ดังกล่าวยังขัดต่อ “หลักสิทธิมนุษยชน” และยังคงมองจำเลยเป็น วัตถุแห่งการชักฟอก เป็นกรรมในคดีอีกต่อไป สิทธิในการต่อสู้ดำเนินคดีของจำเลย จึงไม่ได้รับการ ประกันและคุ้มครองตามกฎหมาย ก่อให้เกิดผลเสียหายต่อจำเลย

5. ขัดแย้งต่อวัตถุประสงค์บังคับโทษจำคุก

กฎหมายบังคับโทษนั้น ต่างมุ่งเน้นการปฏิบัติต่อผู้ต้องโทษจำคุกอย่างมีมนุษยธรรม โดยไม่ดำเนินการด้วยความทารุณ โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม อันเป็นการเปลี่ยนแปลงแนวทางการลงโทษที่มุ่งแก้แค้น ทดแทน ทารุณ โหดร้าย ไปสู่การจำคุกที่พยายามที่จะทำให้ผู้ต้องโทษได้มีการดำรงชีวิตในอนาคต โดยปราศจากการกระทำความผิดและให้มีความรับผิดชอบต่อสังคม ดังนั้น ประธานของการบังคับโทษจำคุกคือ ผู้ต้องขัง การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในเรือนจำจึงต้องดำเนินการโดยมีความเป็นเสรีนิยม โดยมีการคุ้มครองสิทธิหน้าที่ของประธานในการบังคับโทษคือผู้ต้องขังมีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ เป็นประชาธิปไตย กล่าวคือ การบังคับโทษจำคุกต้องเกิดจากการยินยอมพร้อมใจจากผู้ถูกบังคับโทษ อันนำไปสู่การปกป้องคุ้มครองสังคม และสร้างความสงบสุขให้กับสังคมอย่างแท้จริง

ดังนั้น จึงควรต้องมีการใช้โทษชนิดอื่นที่เหมาะสมแทนการจำคุกมากขึ้น โดยเฉพาะผู้ที่กระทำความผิดโดยพลั้งพลาดในคดีเล็กน้อย หรือคดีที่มีการลงโทษจำคุกกระยะสั้น แล้วควรต้องใช้โทษจำคุกสำหรับผู้ที่เป็นอันตรายต่อสังคมจริง ๆ เท่านั้น โดยมีการแยกปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดให้แตกต่างกันระหว่างผู้กระทำความผิดโดยพลั้งพลาดกับผู้ที่กระทำความผิดโดยสันดานหรือผู้ร้ายมืออาชีพ แล้วควรใช้มาตรการเลี้ยงโทษจำคุก เช่น มาตรการจำคุกในวันหยุด การควบคุมตัวที่บ้าน การทำงานสาธารณะแทนการจำคุก และมาตรการคุมประพฤติ โดยมุ่งหมายเพื่อให้ผู้กระทำ ความผิดสามารถแก้ไขฟื้นฟู กลับตนเป็นคนดี มีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อสังคม อันเป็นการปกป้อง ป้องกัน สังคมให้พ้นจากอาชญากรรม

¹² กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. เพิ่งอ้าง, น. 80.

แต่ตาม พ.ร.บ. ยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มาตรา 15 วรรคสาม (2) ดังกล่าว ที่มีหลัก
 สันนิษฐานเด็ดขาดไว้ว่าในลักษณะที่ผู้ที่มีเมทแอมเฟตามีน หรืออนุพันธ์เมทแอมเฟตามีนที่มีสาร
 บริสุทธิ์ 375 มิลลิกรัมขึ้นไป หรือมียาเสพติดผสมอยู่ 15 หน่วยขึ้นไป หรือมีน้ำหนักตั้งแต่ 1.5 กรัม
 ขึ้นไป กฎหมายให้ถือเป็นหลักสันนิษฐานทางกฎหมายที่เด็ดขาดเอาไว้ว่า ผู้นั้นมีไว้ครอบครองเพื่อ
 จำหน่าย ทั้งที่ในความเป็นจริงแล้ว ปริมาณยาเสพติดสารบริสุทธิ์ 375 มิลลิกรัม หรือยาเสพติด
 15 หน่วย หรือ 1.5 กรัม ถ้าผู้ที่กระทำผิดได้ครอบครองยาบ้า หรือแอมเฟตามีน จำนวนประมาณ
 13-15 เม็ด ซึ่งเป็นจำนวนไม่มาก ผู้ที่ครอบครองยาบ้าในจำนวนดังกล่าว อาจมีไว้ครอบครองเพียง
 เพื่อเสพ ซึ่งคนที่ติดยาเสพติด เช่น ยาบ้านี้ ความต้องการเขาจะต้องการเสพหรือมีความต้องการ
 ออยากเสพ ซึ่ง เขาจะพยายามไปหามาเพื่อให้ได้เสพยาบ้าทุก ๆ วัน ซึ่งก็เป็นไปได้ว่า ผู้ที่ติดยาบ้า
 เหล่านั้น เขาอาจจะ หาซื้อมาเพื่อต้องการเสพอย่างเดียวในปริมาณที่มากกว่า 10-20 เม็ด 1.5 กรัม
 หรือ 15 หน่วยก็เป็นไปได้มาก การที่กฎหมาย พ.ร.บ. ยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มาตรา 15 วรรค
 สาม (2) นำหลัก สันนิษฐานเด็ดขาดทางกฎหมายมาใช้ เพื่อให้ผู้ที่มียาเสพติดประเภท 1 ได้แก่
 พวกแอมเฟตามีน (ยาบ้า) ในจำนวนปริมาณยาบ้าที่มีไว้ครอบครองประมาณ 13-15 เม็ด ถือว่าผู้
 ครอบครองใน จำนวนดังกล่าวครอบครองเพื่อจำหน่าย โดยไม่สนใจว่าผู้ที่มียาเสพติดที่ครอบครองใน
 ปริมาณจำนวน ดังที่กล่าวข้างต้น เขาติดยาต้องการเสพเพียงอย่างเดียว แต่ พ.ร.บ. ยาเสพติดให้โทษ
 ต้องการลงโทษ ผู้นั้นอย่างรุนแรง ไม่ว่าผู้กระทำผิดเขาจะมีไว้ครอบครองยาเสพติดเพียงเพื่อเสพ
 อย่างเดียวโดยไม่ได้ มียาเสพติดครอบครองไว้เพื่อจำหน่ายก็ตาม ถ้ามองถึงผลที่ตามมา ผู้ที่มียาบ้า
 (เมทแอมเฟตามีน) ไว้ เพียงเพื่อเสพ ตามปกติแล้วถือว่าเขาเป็นผู้ป่วยต้องนำเขาไปบำบัดรักษา
 อาการติดยา ซึ่งก็รักษาให้ หายขาดได้ แต่ พ.ร.บ. ยาเสพติด พ.ศ. 2522 มาตรา 15 วรรคสาม(2) กลับ
 ใช้ข้อกำหนดสันนิษฐาน เด็ดขาดให้เขาต้องได้รับโทษสูงชัน ซึ่งก็ไม่สามารถที่จะแก้ปัญหาได้เลย
 เพราะผู้ที่เสพยาบ้ามียาบ้า ไว้ครอบครองเพื่อเสพอย่างเดียว เขาไม่ได้มีเจตนาร้ายแรง ที่มุ่งประสงค์
 จำหน่ายยาเสพติดอันที่จะ ก่อให้เกิดผลกระทบที่ใหญ่หลวงต่อสังคม ถ้านำผู้ป่วยที่เสพยาเสพติด
 เพียงอย่างเดียวให้เขาต้องถูก จำคุกเป็นเวลานาน ก็ไม่เกิดประ โยชน์ต่อตัวเขาและสังคมเลย เมื่อเขา
 พ้นโทษจำคุกออกมาก็ไม่ได้ หมายความว่า เขาจะเลิกเสพยา ทำให้โอกาสที่จะนำเขาไปบำบัดรักษา
 เพื่อให้หายขาด แล้วเขาจะได้ มีโอกาสประกอบอาชีพ ดูแลรับผิดชอบสังคม แต่ถ้าในทางตรงกัน
 ข้ามถ้านำผู้ที่ติดยาเสพติดไป ลงโทษจำคุกเป็นเวลานาน ทำให้เขาหมดโอกาสในอนาคต ในการ
 ประกอบอาชีพ กลับทำให้เขา เรียนรู้สิ่งไม่ดีในเรื่องจำ ทำให้เขากลับกลายเป็นอาชญากรเต็มตัว
 เมื่อพ้นโทษออกมา เขาอาจจะก่อ ความเดือดร้อน ส่งผลกระทบก่อให้เกิดปัญหาต่อสังคม ดังนั้น
 พ.ร.บ. ยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522

มาตรา 15 วรรคสาม (2) ที่มีกรนำข้อสันนิษฐานที่เด็ดขาดในทางกฎหมายมาใช้นั้นผิดวัตถุประสงค์ของการบังคับโทษที่มุ่งหมายให้โอกาสในกรณีที่ผู้กระทำผิดที่มีลักษณะที่เขาควรได้รับโอกาสที่ฟื้นฟูแก้ไข ปรับปรุงตัว ปรับเปลี่ยนทัศนคติ พฤติกรรม ไปในทางที่ดีขึ้น คนที่กระทำผิด ที่ควรได้รับการแก้ไขเพื่อเป็นคนดีกลับคืนสู่สังคม เพื่อมีความรับผิดชอบต่อสังคมร่วมกัน

6. ปัญหาการคำนวณปริมาณยาเสพติด

จากการที่ พ.ร.บ. ยาเสพติด มาตรา 15 เดิมที่กฎหมายให้สันนิษฐานว่า ถ้าผู้ใดครอบครองยาเสพติดให้โทษประเภท 1 จำนวนเป็นสารบริสุทธิ์ได้ตั้งแต่ 20 กรัมขึ้นไป ให้สันนิษฐานว่ามีไว้ครอบครองเพื่อจำหน่าย

ซึ่งก็จะเห็นได้ว่า ผู้ใดกระทำผิดกฎหมายตาม พ.ร.บ. ยาเสพติดให้โทษ ฐานมียาเสพติดประเภท 1 ครอบครองไว้เพื่อจำหน่ายนั้นใน พ.ร.บ. เดิม นั้น ปริมาณสารบริสุทธิ์นั้นค่อนข้างสูงมาก เช่น ถ้าเป็นเมทแอมเฟตามีน หรือยาบ้า 1 เม็ด มีสารบริสุทธิ์ 0.02 มิลลิกรัม ผู้ที่จะผิดฐานครอบครองยาเสพติดไว้เพื่อจำหน่ายต้องมียาบ้าเท่ากับ 1,000 เม็ด หรือหน่วยการใช้ก็จะเหมาะสม เหตุ สมผล เพราะ ไม่มีผู้เสพคนใดที่มียาบ้าไว้ครอบครองเพื่อเสพคราวละ 1,000 เม็ด แต่เมื่อมาพิจารณา พ.ร.บ. ยาเสพติด พ.ศ. 2522 มาตรา 15 วรรคสาม (2) ที่แก้ไขใหม่ ที่มีข้อสันนิษฐานเด็ดขาดไว้ว่า ผู้ใดมียาเสพติดประเภท 1 ครอบครองในปริมาณดังนี้ (2) เมทแอมเฟตามีน หรืออนุพันธ์เป็นสารบริสุทธิ์ตั้งแต่ 375 มิลลิกรัมขึ้นไป หรือมีสารเสพติดผสมอยู่ 15 หน่วย หรือน้ำหนัก 1.5 กรัมขึ้นไป ให้ถือว่าผู้นั้นมียาเสพติดครอบครองไว้เพื่อจำหน่าย พ.ร.บ. ยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มาตรา 15 วรรค 3(2) เกี่ยวกับเรื่องปริมาณยาเสพติดน้ำหนักรวมถึงหน่วยขั้นต่ำที่กฎหมายให้ถือว่า มีไว้ครอบครองเพื่อจำหน่าย จะไม่มีความเหมาะสมเท่าที่ควร เพราะถ้าพิจารณาหากมีผู้ที่มีแอมเฟตามีน (หรือยาบ้า) เพียง 1.5 หน่วย 15 เม็ดหรือยาบ้า (แอมเฟตามีน) 18 เม็ดกว่า มีสารบริสุทธิ์ถึงกว่า 375 มิลลิกรัม 1 หน่วยจะมีสารบริสุทธิ์ประมาณ 15-25 มิลลิกรัม ดังนั้นถ้าผู้ใดติดเมทแอมเฟตามีน (ยาบ้า) มียาบ้าครอบครองไว้เพื่อต้องการเสพอย่างเดียวไม่ได้มีเจตนาที่จะจำหน่ายแต่บุคคลดังกล่าวก็ต้องรับโทษฐานมียาเสพติดประเภท 1 ครอบครองไว้เพื่อจำหน่าย เพราะปริมาณการคำนวณยาเสพติดของ พ.ร.บ. ยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มาตรา 15 วรรคสาม (2) กำหนดเกี่ยวกับผู้มียาเสพติดไว้ครอบครองเพื่อจำหน่ายในปริมาณที่ค่อนข้างต่ำ ทำให้ผู้ที่มียาเสพติดประเภท 1 ไว้เพียงเพื่อเสพในปริมาณที่เล็กน้อย ก็ต้องถูกสันนิษฐานว่ามีไว้ครอบครองเพื่อจำหน่าย เป็นเหตุให้ได้รับโทษที่สูงขึ้น โดยในต่างประเทศ ไม่ว่าจะเป็น สิงคโปร์ ฝรั่งเศส เยอรมัน ญี่ปุ่น การคำนวณหาสารบริสุทธิ์ แม้เขาจะมียาเสพติดไว้ครอบครองในปริมาณที่สูงกว่าน้ำหนักตาม พ.ร.บ. ยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มาตรา 15 วรรคสาม (2) ของเราเสียอีก หากเขาสืบดูจาก

พยานหลักฐานได้ว่า ผู้ยื่นฟ้องเพียงครอบครองไว้เพื่อเสพแห้จะมียาเสพติดในปริมาณมาก แต่ถ้าเขาไม่ได้จำหน่ายแต่มีไว้เพื่อเสพแล้วในต่างประเทศเขาจะนำตัวบุคคลดังกล่าวไปบำบัดรักษาฟื้นฟู ไม่ นำไปลงโทษฐานมียาเสพติดไว้ครอบครองเพื่อจำหน่ายแต่อย่างใด

จึงเห็นได้ว่า การคำนวณหาสารเสพติดเมทแอมเฟตามีน (ยาบ้า) (ยาไอซ์) ของ พ.ร.บ. ยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มาตรา 15 วรรคสาม (2) ยังเป็นปัญหาเนื่องจากเกณฑ์ในการคำนวณหา สารเสพติดค่อนข้างกำหนดไว้ในปริมาณค่อนข้างต่ำ สุ่มเสี่ยงต่อการนำคนที่บริสุทธิ์ โดยไม่ได้มียาเสพติดไว้ครอบครองเพื่อจำหน่าย แต่ต้องรับผิดฐานครอบครองเพื่อจำหน่ายตามข้อสันนิษฐาน เด็ดขาดของ พ.ร.บ. ยาเสพติด ฯลฯ ดังกล่าว ดังนั้น ข้อสันนิษฐานเด็ดขาดของ พ.ร.บ. ยาเสพติด มาตรา 15 วรรคสาม (2) ดังกล่าว ในด้านการคำนวณปริมาณขั้นต่ำของสารเสพติด หรือน้ำหนัก สุทธิของสารเสพติด ยังไม่มีความสัมพันธ์กันอย่างสมเหตุสมผล เพราะ พ.ร.บ. ยาเสพติดดังกล่าว กำหนดจำนวนยาเสพติดที่ให้อธิว่ามียาเสพติดไว้ครอบครองในปริมาณที่ค่อนข้างต่ำ บุคคลที่เสพยาเสพติดอย่างเดิวย่อมหาซื้อเก็บไว้ในปริมาณที่มีความผิดฐานมีไว้เพื่อจำหน่ายได้ไม่ยาก จึงมีความเสี่ยงที่ข้อเท็จจริงที่ได้รับการสันนิษฐาน ย่อมยังไม่อาจจะเกิดขึ้นได้อย่างแน่แท้

5.2 ข้อเสนอแนะ

การนำข้อสันนิษฐานที่เด็ดขาดมาใช้กับ พ.ร.บ. ยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มาตรา 15 วรรคสาม (2) ยังไม่มีความจำเป็นและเหมาะสม ไม่สามารถแก้และลดปัญหาการแพร่กระจายของยาเสพติด โดยเฉพาะเมทแอมเฟตามีน หรือยาบ้าได้แต่อย่างใด และยังส่งผลกระทบต่อให้เกิดปัญหา ต่อผู้บริสุทธิ์ที่ไม่ได้จำหน่ายยาเสพติด เช่น ผู้เสพ แต่มีการครอบครองยาเสพติดประเภท 1 ไว้ใน ปริมาณจำนวนถึงเกณฑ์ขั้นต่ำที่กฎหมายกำหนด ต้องเข้าสู่ความผิดพลาดของกระบวนการยุติธรรม โดยถือว่า ผู้เสพยาดังกล่าว เป็นผู้ที่มียาเสพติดไว้ครอบครองเพื่อจำหน่าย

อีกทั้งข้อสันนิษฐานที่เด็ดขาดของ พ.ร.บ. ยาเสพติดให้โทษดังกล่าว ฯลฯ ยังไม่มีความเกาะเกี่ยวเชื่อมโยง หรือมีความสัมพันธ์กันอย่างสมเหตุสมผลกันแต่อย่างใดระหว่างข้อเท็จจริงที่เป็นเงื่อนไขแห่งการสันนิษฐาน (Basic Fact) กับข้อเท็จจริงที่ได้รับการสันนิษฐาน (Pre Summed Fact) เพราะเงื่อนไขของข้อสันนิษฐานที่ให้อธิว่ามียาเสพติดประเภท 1 ครอบครองไว้เพื่อจำหน่าย ถ้าเมทแอมเฟตามีนมีจำนวน 375 มิลลิกรัม หรือ 15 หน่วย หรือน้ำหนัก 1.5 กรัม เป็นปริมาณไม่สูงมากนัก แม้ผู้ต้องการเสพก็หาซื้อมาไว้ครอบครองได้ไม่ยาก ดังนั้น ข้อเท็จจริงอันเป็นเงื่อนไขของข้อสันนิษฐานยัง ไม่มีความแน่นอนชัดเจนมากพอ ที่ข้อเท็จจริงที่ได้รับการสันนิษฐานจะเกิดขึ้นเสมอ ๆ เหมือนกับข้อเท็จจริงที่เป็นเงื่อนไขของข้อสันนิษฐานได้กำหนดวางเอาไว้

รวมทั้งการกำหนดข้อสันนิษฐานที่เด็ดขาดไว้ใน พ.ร.บ. ยาเสพติดให้โทษดังกล่าว ฯลฯ ยังขัดต่อหลักสันนิษฐานความเป็นผู้บริสุทธิ์ของบุคคลที่ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าบุคคลทุกคนเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์จากพยานหลักฐานให้แน่ชัดว่าเขากระทำผิด และมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าเขาเป็นผู้กระทำผิด และเป็นการจำกัดดุลพินิจความเป็นอิสระในการค้นหาความจริง ในการรับฟังพยานหลักฐานของศาลตามรัฐธรรมนูญมาตรา 197 วรรค 2 และข้อสันนิษฐานดังกล่าวยังแทรกแซง ในการค้นหาความจริง รับฟังพยานหลักฐานเพิ่มเติมจากทุกฝ่ายของศาลตาม ป.วิ.อ.ญ มาตรา 227 มาตรา 228 และมาตรา 229 ขัดต่อหลักนิติธรรม เพราะข้อกำหนดสันนิษฐานที่เด็ดขาดใน พ.ร.บ. ยาเสพติดให้โทษ ฯลฯ ดังกล่าวไปกระทบสิทธิเสรีภาพของประชาชน ขาดความมีเหตุผล ขาดความชอบธรรมตามกฎหมาย ขัดต่อหลักความได้สัดส่วน ความสมดุลของการลงโทษ โดยผู้ที่มี เจตนามียาเสพติดไว้ในครอบครองเพื่อเสพประมาณ 375 มิลลิกรัม หรือ 15 หน่วย ต้องถูกสันนิษฐานมียาเสพติดไว้เพื่อจำหน่าย มีอัตราโทษสูง ทั้งที่ความจริงผู้เสพยาเสพติดควรได้รับการบำบัดมากกว่า และข้อกำหนดสันนิษฐานใน พ.ร.บ. ยาเสพติดให้โทษ ฯลฯ ดังกล่าว ยังขัดต่อวัตถุประสงค์การบังคับโทษจำคุกโดยผู้เสพยาควรนำไปบำบัดรักษาให้หาย แล้วกลับเข้าสู่สังคมมากกว่านำผู้เสพเข้าไปไว้ในเรือนจำไม่สามารถแก้ปัญหาได้ อีกทั้งการกำหนดข้อสันนิษฐานทางกฎหมายที่เด็ดขาดมาใส่ไว้ใน พ.ร.บ. ยาเสพติดให้โทษ ฯลฯ ดังกล่าวไม่ทำให้การแพร่กระจายของยาเสพติดสู่ชุมชนลดลงเลยยาเสพติดยังคงแพร่กระจายไปทุก ๆ พื้นที่

ดังนั้น ผู้เขียน จึงเห็นว่า มีความจำเป็น และเหมาะสมที่ควรยกเลิกข้อกำหนดสันนิษฐานที่เด็ดขาดของกฎหมาย ตาม พ.ร.บ. ยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มาตรา 15 วรรค 3 อนุ 2 ที่ให้มีการสันนิษฐานว่า คำผู้ใดมียาเสพติดประเภท 1 ไว้ในครอบครองในปริมาณหรือจำนวนตามที่เกณฑ์ใน พ.ร.บ. ดังกล่าวกำหนดไว้บุคคลดังกล่าวให้ถือว่ามียาเสพติดไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่ายและให้มีการพิจารณาพิสูจน์พยานหลักฐานตามหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาตามปกติ เพราะศาลจะได้รับฟังสืบพยานหลักฐาน ค้นหาความจริงจากทั้งฝ่ายโจทก์ และฝ่ายจำเลย รวมทั้งพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้อย่างเต็มที่ ทำให้เกิดความยุติธรรมเป็นธรรมโดยผู้กระทำผิดที่แท้จริงที่จำหน่ายยาเสพติดได้รับการลงโทษตามข้อหาที่บุคคลดังกล่าวได้กระทำผิด ส่วนคนที่ เป็นเพียงผู้เสพไม่ได้เป็นผู้จำหน่ายก็ไม่ต้องเข้าไปสู่การได้รับโทษที่สูงในความผิดฐานครอบครองยาเสพติดไว้เพื่อจำหน่าย อันเกิดจากการบัญญัติข้อกำหนดที่ผิดพลาดของฝ่ายนิติบัญญัติทำให้ผู้บริสุทธิ์ต้องสุ่มเสี่ยงและถูกละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานในคดีอาญาจนเป็นเหตุให้เข้าไปสู่ในกระบวนการยุติธรรมที่ผิดพลาด

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กฤษณา เพียรกิจ. “ความเป็นอิสระในการรับฟังพยานหลักฐานกับบทบัญญัติ ม.216/2.”

วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ปริธี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต,
2555.

กิตติพงษ์ กิตติยารักษ์. มาตรฐาน UN ว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมทางอาญา. ม.ป.ท. : ม.ป.พ.,
ม.ป.ป.

กฤษณา บุญยสมบัติ. ความรู้ความสามารถและจริยธรรมของตุลาการไทยโบราณใน พระ
ธรรมศาสตร์.ม.ป.ท. : ม.ป.พ., ม.ป.ป.

ไกรพล อรัญรัตน์. “ผลกระทบของคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 12/2555 ต่อความสามารถใน
การแสวงหาพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความผิดของจำเลยในคดีอาญา.” วารสาร
กฎหมาย 13(1). (2556)

เข็มชัย ชูติวงศ์. “ความชอบธรรมของการกำหนดข้อสันนิษฐานตามกฎหมายในคดีอาญา.” วารสาร
อัยการ 12. (2532) : 25.

เข็มชัย ชูติวงศ์. คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร : นิติบรรณาการ,
2551.

คณิต ณ นคร. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน, 2555.

คณิต ณ นคร. “วิธีพิจารณาความอาญาไทย: หลักกฎหมายกับการปฏิบัติที่ไม่ตรงกัน.” (2555)

จรัญ ภัคดีชนากุล. กฎหมายลักษณะพยาน. กรุงเทพมหานคร : เนติบัณฑิตยสภา, 2554.

ชาญวิทย์ รักษ์กุลธน. หลักนิติธรรมกับความเป็นอิสระของผู้พิพากษาในการพิจารณาคดี.

กรุงเทพมหานคร : สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, ม.ป.ป.

ชนัญชัย นันทอุทยาน. พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2545).

กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตอักษร, 2522.

ดิเรก ควรสมาคม. ปัญหาพิเศษในกฎหมายอาญา. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยพายัพ, ม.ป.ป.

ชนะชัย ผดุงนิจ. ยาเสพติดกฎหมายใหม่ พ.ศ. 2545 คำพิพากษาศาลฎีกาคดียาเสพติด.

กรุงเทพมหานคร : นิติรัฐ, 2545.

ชนกร วรปรัชญากุล. “ระบบศาลยุติธรรม และการขอให้มีการทบทวนคำพิพากษาในประเทศ
ฝรั่งเศส.” ตุลพาท.51(1.3). (2547) : 54.

ธานี วรภัทร์. หลักกฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษ. ม.ป.ท. : ม.ป.พ., ม.ป.ป.

ธีรพันธ์ รัศมีทัต. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส, รายงานการประชุม คณะกรรมการ
กฤษฎีกา (คณะที่ 3) วันที่ 11 ตุลาคม 2544 เรื่องร่าง พ.ร.บ. ยาเสพติดให้โทษ สำนักงาน
คณะกรรมการกฤษฎีกา. ม.ป.ท. : ม.ป.พ., 2544.

ธรรมรงค์ สุขไชย. “ปัญหาข้อสันนิษฐานของ พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มาตรา
15 วรรค 3(2).” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ปริทัศน์ มงคล มหาวิทยาลัย
ธุรกิจบัณฑิต, 2557.

นันทิ จิตสว่าง. หลักทฤษฎีวิทยา. กรุงเทพมหานคร : กรมราชทัณฑ์, ม.ป.ป.

บวรศักดิ์ อูวรรณโณ. คำอธิบายกฎหมายมหาชนเล่มที่ 3. กรุงเทพมหานคร : นิติธรรม, 2554.

ประธาน วัฒนวานิชย์. วารสารนิติศาสตร์. 2(9). (2520)

พรเพชร วิจิตชลชัย. คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : สำนัก
อบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2522.

พันธนาถ พ่วงลาภหลาย และกุลพล พลวัน. “วิธีพิจารณาความอาญาในฝรั่งเศส.” วารสารอัยการ.
2(47). (2522)

รัตติยา ทาทอง. “หลักความเป็นอิสระในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน : วิเคราะห์กำหนดมาตรฐาน
การชั่งน้ำหนักพยาน วิ.อาญา 227/1.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ปริทัศน์
พนมยงค์มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, ม.ป.ป.

วิชา มหาคุณ. “ผู้พิพากษากับการใช้ดุลพินิจในการลงโทษ.” ตุลพาห. (2520) : 54.

วิภา ปิ่นวีระ. “บทบาทของศาลในการพิจารณาคดีอาญา.” วารสารนิติศาสตร์. (2550) : 362.

ศุภวัฒน์ สิงห์สูงงห์. “ความรับผิดชอบอาญาของนิติบุคคล และผู้แทนนิติบุคคลกับบทสันนิษฐาน
ให้รับผิดชอบอาญาในระบบกฎหมายฝรั่งเศส.” วารสารกฎหมายปกครอง. 21(1).
(2557) : 26.

แสวง บุญเฉลิมวิภาส. หลักกฎหมายอาญา. กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน, 2551.

โสภณ รัตนกร. คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : นิติบรรณาการ,
2551.

สมคิด ณ นคร. “วิธีพิจารณาความอาญาในฝรั่งเศส.” ตุลพาห 11(1-6). (2507) : 13.

สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์. “หลักการพื้นฐานของกฎหมายลักษณะพยานหลักฐานตาม กฎหมาย วิธี
พิจารณาความอาญาเยอรมัน.” วารสารตุลพาห. (2556) : 85.

สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. “บทสัมภาษณ์ ความเห็นทางวิชาการ กระบวนการยุติธรรมทางอาญา :
ประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมายกับการคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพของประชาชน.”
วารสารจตุรนิติ. 3(2). (2555) : 23.

สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์ หลักการพื้นฐานของกฎหมายลักษณะวิธีพิจารณาความอาญา.” คฤพาท.
2(60).(ม.ป.ป.) : 101.

สมบัติ ดาวแจ้ง. “ข้อสันนิษฐานความรับผิดชอบในทางกฎหมายอาญา.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2543.

สุนทร เกิดโกคา. “บรรทัดฐานของศาลฎีกาในเรื่องการชี้ว่าหนักพยานหลักฐานในคดีอาญา.”
วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541.

สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์. เฟิ่งอ้วง, สืบค้นวันที่ 1 มีนาคม 2559, จาก [www.emcdda. Curopa. cu/to
pics/law/pena/tied,](http://www.emcdda. Curopa. cu/to pics/law/pena/tied,)

หยุด แสงอุทัย. กฎหมายอาญาภาคทั่วไป. พิมพ์ครั้งที่ 13. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.พ., 2516.

อภิรักษ์ ศรีศิริ. “ความเป็นกลางจากการตรวจสอบค้นหาความจริง คดีอาญาโดยศาล.” วารสาร
มนุษยศาสตร์. (2554) : 1-2.

อานนท์ มาเม้า. “บทวิเคราะห์คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ: คำวินิจฉัยที่ 12/2555
กับหลักสันนิษฐานความเป็นผู้บริสุทธิ์ในฐานะสิทธิขั้นพื้นฐาน และข้อพิจารณาเพิ่มเติมประการ
อื่น (ตอน 2).” วารสารนิติศาสตร์. 42(1-2). (2556) : 120-121.

อุดม รัฐอมฤต. “ผลของข้อสันนิษฐานตามกฎหมายต่อการกำหนดหน้าที่นำสืบในคดีอาญา.”
วารสารนิติศาสตร์. 25(1.4). (2538) : 317-319.

อุทัย อาทิวา. “พนักงานอัยการในวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส.” วารสารข่าวนิติบัณฑิตยสภา.
(ม.ป.ป.) : 4.

อารย วิจิตชลชัย. การนำสืบพยานหลักฐานของจำเลยในการต่อสู้คดีอาญา. งานวิจัยส่วนบุคคล
หลักสูตรผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูง วิทยาลัยการยุติธรรม สำนักงานศาล
ยุติธรรม. ม.ป.ท. : ม.ป.พ., 2548.

แอล กูปลาดร์ และ วิจิตร ลุติตานนท์. กฎหมายลักษณะพยานและจิตวิทยา. กรุงเทพมหานคร :
อักษรมติ, 2475.

ไอสกล โกสิน. คำอธิบายและเปรียบเทียบกฎหมายไทยกับต่างประเทศในเรื่องกฎหมายลักษณะ
พยาน. ม.ป.ท : ม.ป.พ., ม.ป.ป.

ภาษาต่างประเทศ

Cass Com, 22 mars 2000 Bull. No 142, obs.A.MARON. อ้างอิงจาก อุทัย อาทิวา, กฎหมายวิธี
พิจารณาความอาญาฝรั่งเศส น. 294.

Communication No 263/1987, คดี Mignel Ganzalez del Rio vs. Peru, doc.cit. หลักการสากลว่า

ด้วยความเป็นอิสระ และความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้พิพากษา ทนายความ และ
อัยการ แนวทางสำหรับนักปฏิบัติ รุ่นที่ 1 ผู้เขียน โยเซ่ ไชตุณ ถอดความ เบญจรัตน์
แซ่แก้ว กองบรรณาธิการ สมชาย หอมลออ

อ้างอิงจากสุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์ หลักการพื้นฐานของกฎหมายลักษณะวิธีพิจารณา
ความอาญา คุลพาท, 2 (60), น. 101

อ้างอิงจากสุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์, *เพ็งอ้วง*, น.104.

www.emcadda.europa.cultopicsllawpenaltied. สืบค้นเมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2559

Glanville Williams. Text Book of Criminal Law. London ๘ Steven and sons Limited, 1978.

Hoyer. “Der Konflikt Zwischen richterlicher Beweiswuerdigungsfreiheit und den Prinzip In dubio
proreo” ZStw 105. 1993.

J.w.Gardner. Beitish and French Legal Methods Compared Criminal Procedure Criminal
Procedure in France 25 vale Law journal 255-284. 1916.

Vgl.Eser. Beweisermittlung in vergleichender Perspektive: einige ueberbrueckende
Beobachtungen zwischen” adversatorischem” unb” inquisitorischem” System,
Vgl.Roxin, Strafverfahrensrecht, 25. Auflage, 1998.

Vgl.Kleinknecht/Meyer-Gossner. Strafprozessordnung. 42.Auflage, 1995.

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ – นามสกุล

เสกสรรค์ อุ๋นอ่อน

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2548 นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง

พ.ศ. 2551 อบรมจากสภาพนายความ รุ่น 26

